New York Times Bestseller

BÉBÉĞİNİZE FRANSIZ KALIN!

Amerikalı Bir Anne Fransız Usulü Ebeveynliğin Sırrını Keşfediyor

PAMELA DRUCKERMAN

GÜN YAYINCILIK

Bébeğinize Fransız Kalın!

Bu kitabın Türkçe yayın hakları Anatolialit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla Pamela Druckerman'dan alınmıştır.
İzin alınmadan hiçbir şekilde alıntı yapılamaz, dijital veya fotokopi yoluyla çoğaltılamaz, kaynak gösterilemez.

Copyright © 2012 by Pamela Druckerman.

Redaksiyon: Orhan Meriç
İllüstrasyon: Evrensel Barış Berkant
Yazar arka kapak fotoğrafı: Benjamin Barda

ISBN 978-605-4540-52-5

6., 7., 8. Basım, İstanbul, Ekim 2017

Sertifika No: 11931
Baskı ve cilt: Yaylacık Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu No: 12/197-203 Topkapı/İstanbul
Tel: 0 212 612 58 60

Sertifika No: 17329
GÜN YAYINCILIK LİMİTED ŞİRKETİ
Kadirağa Sokak Barış Apt. No:1/2 D:1
Caddebostan Kadıköy/İSTANBUL
Tel: (0216) 369 57 42
e-mail: info@gunyayincilik.com
www.gunyayincilik.com

NEW YORK TIMES BESTSELLER

Bébéğinize Fransız Kalın!

Amerikalı Bir Anne Fransız Usulü Ebeveynliğin Sırrını Keşfediyor

PAMELA DRUCKERMAN

Çeviri
Ebrar Güldemler

GÜN YAYINCILIK

Ne Dediler?

"Bébéğinize Fransız Kalın, çocuklarının tavuk nugget ve makarnadan fazlasını yemesini isteyen ebeveynlerin mutlaka okuması gereken bir kitap."

-Fox News

"Eski Wall Street Journal muhabiri Druckerman, Fransız ebeveynlerin neyi doğru yaptığını kendi samimi tarzıyla harika bir şekilde ortaya koyuyor."

-Associated Press

"Bébéğinize Fransız Kalın, okunması çok eğlenceli bir kitap."

-Entertainment Weekly

"Paris'te yaşamak Amerikalı gazeteci Druckerman'a sakin, akılcı ve ağırbaşlı çocuklar yetiştirmenin sırrını heyecan verici bir şekilde kazandırmış görünüyor. Akıcı ve zevkle okunan bir kitap."

-Publishers Weekly

"Fransız kadınları acil durumda etrafa dağıtmak için o şık Louis Vuitton kol çantalarında Doritos, Lays paketleri taşımıyorlar. Druckerman buna ilaveten eşofman altı yerine daracık kotlar giydiklerini söylüyor. Dünyamızın etrafa yiyecek fırlatmayan daha çok çocuğa ihtiyacı var."

-Chicago Tribune

"Nasıl yaşamalı sorusunu yanıtlarken Fransızlar sizi hiç hayal kırıklığına uğratmıyorlar. Belki de hepsi çocukluktan başlıyor. Sonuçları merak ediyorsanız Bébéğinize Fransız Kalın'ı okuyun."

-The Wall Street Journal

"Büyük bir heyecan ve mizahla harmanlanarak yazılmış."
-The Bookseller (Londra)

"Bébéğinize Fransız Kalın kitabını asla hafife alamam! Zekice yazılmış, eğlenceli ve heyecan verici, kışkırtıcı ve kesinlikle ufuk açıcı. Pamela Druckerman'ın dürüst, mizah dolu tarzına ve kültürler arası alışverişin gerekliliğine dikkat çekişine bayıldım."
-Amy Chua "Kaplan Annenin Zafer Marşı" kitabının yazarı

Pamela Druckerman görüşleriyle katkıda bulunduğu *International New York Times*'ın bir yazarı ve eski bir *Wall Street Journal* dış ilişkiler muhabiridir. Druckerman aynı zamanda *Washington Post* ve *Marie Claire* için de yazarlık yapmıştır. Kitapları yirmi yedi dile çevrilmiştir. Fransa'da yaşamaktadır.

Her şeyi mesele haline getiren Simon için...

Not: Bazı isimler ve detaylar bahsi geçen kişilerin mahremiyetini korumak için değiştirilmiştir.

Les petits poissons dans l'eau
Nagent aussi bien que les gros.

Yüz, sudaki minik balık yüz
Büyükler kadar iyi yüz
- Bir Fransız çocuk şarkısı

İÇİNDEKİLER

Sözlük 13

Fransız Çocuklar Yemek Tırlatmıyor 17

Bölüm 1 Çocuk mu bekliyorsun? 27

Bölüm 2 Paris Geğiriyor 43

Bölüm 3 Geceleri nasıl? 61

Bölüm 4 Bekle! 85

Bölüm 5 Küçük insanlar 111

Bölüm 6 Kreş mi? 133

Bölüm 7 Sütlü Bébé 155

Bölüm 8 Mükemmel anne diye bir şey yok 173

Bölüm 9 Kaka sosis 191

Bölüm 10 Çifte şans 213

Bölüm 11 Bu ekmeğe bayılıyorum 227

Bölüm 12 Yaşamayan bilmez 245

Bölüm 13 Ben karar veririm 271

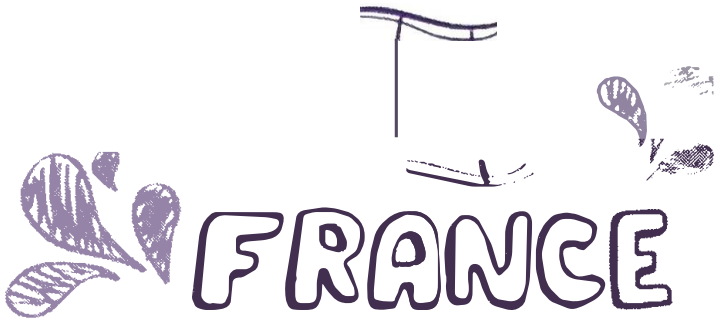
Bölüm 14 Bırak hayatını yaşasın 299

Fransa'daki geleceğimiz 317

Teşekkürler 323

Notlar 325

Kaynakça 335

Sözlük

attend (ah-tahn) -Bekle, dur. Fransız bir ebeveynin, çocuğuna verdiği komut... "Bekle" dediğinde çocuk övgü beklemez, kendi kendine oyalanır.

au revoir (oh-reh-vwa) -Bay bay. Fransız çocukların aileden ayrılırken kullandıkları kelime... Tıpkı bizdeki "başbaş" gibi.

autonomie (oh-toh-no-mee) -Bireysellik. Bağımsızlık ve özgüvenin dengeli bir karışımı... Fransız ebeveynler küçük yaştan itibaren bu duyguyu aşılıyorlar.

bêtise (beh-teeze) -Ufak tefek yaramazlıklar. Daha büyükleri olduğunda aile müdahale eder.

bonjour (bohn-juhr) -Merhaba, selam. Çocuk ailenin tanıdığı bir yetişkini gördüğünde söyler.

caca boudin (caca booh-dah) -"kaka sosis" Fransız anaokulu çocuklarının söylediği anlamsız bir kötü kelime.

cadre (kah-druh) -Çerçeve. Fransız usulü ebeveynliğin görsel hali... Çocuklara sınırlar koymak fakat bu sınırlar dâhilinde özgürlük tanımayı sembolize ediyor.

caprice (kah-preese) -Çocuğun vızıldayarak, ağlayarak

ya da tepinerek bir şey istemesi. Fransız ebeveynlere göre, bunları yanıtlamak daha fazlasına sebep oluyor.

a classe verte (klass vehr-tuh) -Yeşil sınıf. Birinci sınıftan hemen önce yapılan, çocukların ortama uyum sağlamalarını amaçlayan ve bir hafta kadar süren geleneksel okul gezisi. Başlarında öğretmenleri ve birkaç başka yetişkin bulunur.

colonie de vacances (koh-loh-knee duh vah-kahnce) Tatil. Çocukların dört yaş itibariyle anne babaları olmadan gittikleri tatil.

complicité (kohm-plee-see-tay) -İşbirliği. Doğumdan itibaren Fransız ebeveynler ve bakıcıların çocuk üzerinde hemfikir oldukları ortak yöntemler. Onlara göre en küçük bebekler bile makul varlıklardır ve yetişkinlerle saygıya dayalı ilişkiler kurarlar.

crèche (kresh) -Tam zamanlı bakım merkezi. Devlet tarafından karşılanır. Fransız aileler genellikle bunu dadılara ya da oyun gruplarına tercih eder.

doucement (doo-ceh-mahnt) -Nazikçe, özenle. Bu kelimeler sıklıkla çocuklara tekrarlanır ve onlara doğru davranmaları bu şekilde hatırlatılır.

doudou (doo-doo) -Çocuklar için rahatlatıcı nesneler. Peluş oyuncak olabilir.

école maternelle (eh-kole mah-tehr-nell) -Fransız devlet anaokulu. Çocuk üç yaşına doldurduğunda, eylül ayında başlar.

éducation (eh-doo-cah-see-ohn) -Büyütmek. Fransız ebeveynlerin çocuklarını büyütme biçimi.

enfant roi (an-fahnt rwa) -Çocuk kral. Ailesinin ilgisine her an ihtiyaç duyan ve öfkeyle baş etmeyi bilmeyen çocuk.

équilibre (eh-key-lee-bruh) -Denge. Yaşamın hiçbir alanının -ebeveyn olmak dâhil- bir diğerinin üzerinde olmamasını sağlamaya çalışmak.

éveillé/e (eh-vay-yay) -Uyanık, uyarılmış. Bu da Fransız çocuklarda bulunması arzu edilen bir özellik... Bir diğeri de sakinlik.

gourmand/e (goohre-mahn) -Her şeyi çabucak ya da bir şeyden çok fazla yiyen kişi.

goûter (gooh-tay) -Çocuklar için ikindi öğünü. Dört buçuk gibi yenir ve gün boyu tek abur cubur öğünü budur.

les gros yeux (leh grohz yuh) -Büyük gözler. Çocukları küçük bir yaramazlık yaptığında Fransız ebeveynler, gözlerini kocaman açarak onlara bakar ve uslu olmalarını bu şekilde hatırlatır.

maman-taxi (mah-mo tax-ee) -Taksi anne. Çocuğunu okul dışı aktivitelere getirip götürmekle çok zaman harcayan anne... Bu dengeli ve normal karşılanmıyor.

n'importe quoi (nemporta kwa) -Ne istersen, ne yapmak istersen. Böyle davranan bir çocuğun sınırları olmaz.

non (noh) -hayır, kesinlikle hayır.

profiter (proh-feeh-teh) -anın tadını çıkarmak.

punir (pew-near) -Ceza. Bu çok ciddi ve önemli bir durum...

rapporter (ra-poor-tay) -Dedikodu, ispiyonlama, şikâyet. Fransız çocuklar ve aileler bunun çok kötü olduğuna inanıyor.

sage (sah-je) -Sakin ve akıllı. Bu özelliğe sahip bir çocuk kendini kontrol edebilir. Fransızlar "uslu dur" demek yerine,

bu kelimeyi kullanıyor.

tétine (teh-teen) -emzik. Üç-dört yaşlarındaki Fransız çocuklarda pek görülmüyor.

Fransız Çocuklar Yemek Fırlatmıyor

Kızım on sekiz aylık olduğunda, kocamla küçük bir yaz tatiline çıkmaya karar verdik. Paris'ten trenle birkaç saat uzaklıktaki bir kıyı kasabasını seçtik (ben Amerikalıyım, kocam ise İngiliz). İçinde bebek yatağı olan bir otel odasında yer ayırttık. Ne de olsa bu noktada o bizim tek çocuğumuzdu. O yüzden şöyle düşündüğümüz için bizi affedin lütfen: İşler ne kadar zor olabilirdi ki?

Neyse ki, otelde kahvaltı vardı. Ama öğle ve akşam yemeklerini eski limanın çevresindeki küçük deniz restoranlarında yememiz gerekiyordu. Tabii yeni yürüyen bir çocukla günde iki öğünü lokantada yemek yemenin adeta bir cehennem azabı olduğunu keşfetmemiz uzun sürmedi. Bean'in gıdalara olan ilgisi bir parça ekmek ya da kızarmış herhangi bir şeyle sınırlı... Birkaç dakika sonra ise; tuzlukları dökmeye ve paket şekerleri yırtmaya başlıyor. Hemen ardından mama sandalyesinden çıkarılmak ve böylece etrafta özgürce dolaşarak, kendini limandan denize atabilmek istiyor.

Planımız yemeği çabucak bitirmek. Daha otururken sipariş veriyoruz, garsona biraz ekmek, başlangıçlar ve ana yemekleri aynı anda hızla getirmesi için yalvarıyoruz. Kocam balığından birkaç lokma yerken, ben Bean'in bir garsondan

tekme yemediğinden ve denizde kaybolmadığından emin oluyorum. Sonra roller değişiyor. Kalkarken arkamızda devasa bir bahşiş, yırtık peçeteler ve ısırılmış kalamarlarla dolu tabaklar bırakıyoruz.

Otele dönerken, bir daha asla seyahate çıkmayacağımıza ve asla başka bir çocuk yapmayacağımıza dair yeminler ediyoruz. Bu "tatil" bize on sekiz ay önceye kadar bildiğimiz hayatın tamamen sona erdiğini öğretiyor. Neden bu kadar şaşırdığımızı hâlâ bilmiyorum.

Civar restoranlarda yediğimiz birkaç yemekten sonra, etrafımdaki Fransız aileler dikkatimi çekiyor. Hiç de cehennemdeymiş gibi durmuyorlar. Tuhaf olan; tatil yapıyor gibi görünüyorlar. Bean'in yaşıtı Fransız çocuklar mama sandalyelerinde sakince oturup yemek bekliyorlar. Balık ve hatta sebze bile yiyorlar. Çığlıklar ve vızıldamalar duyulmuyor. Herkes aynı anda yemeğini yiyor ve masalarının etrafında kırıntı bile görünmüyor.

Fransa'da birkaç yıl geçirmeme rağmen bunu açıklayamıyorum çünkü Paris'te çocuklar lokantalarda pek yemek yemiyor. Ya da ben onları gözlemlemiyordum, her neyse... Çocuk sahibi olmadan önce, başkalarınınkine pek bakmazdım. Ve şimdi de ancak kendiminkiyle ilgilenebiliyorum. İçinde bulunduğum acıklı durumda, başka bir yolun daha olduğunu acıyla fark ediyorum. Fakat bu yol tam olarak neydi? Fransız çocuklar genetik olarak bizimkilerden daha mı sakin? Rüşvetle mi (yoksa tehditle mi) dize getirilmişlerdi? Ya da o eskilerden kalma gizemli ebeveynlik yöntemlerinden birini mi uyguluyorlardı?

Hiç de öyle görünmüyor. Etrafımızdaki Fransız çocuklar sindirilmiş durmuyorlar. Eğlenceli, geveze ve meraklılar. Anne babaları da şefkatli ve nazik... Medenileştiren görün-

mez bir güç masalarında dolanıyor gibi. Sofrada bizimkilerin aksine çok medeni davranıyorlar -normal hayatta da böyle olduklarından şüphelenmeye başlıyorum. O her neyse bizde olmayan bir şey...

Fransız usulü ebeveynlik hakkında düşünmeye başladığımda, tek farklılığın sofra adabı olmadığını da fark ediyorum. Aniden sorularım artıyor. Neden Fransız oyun gruplarında saatler geçirmiş olmama rağmen, (benimki dışında) bir çocuğun öfke nöbeti geçirdiğine şahit olmadım? Neden Fransız arkadaşlarım, çocukları ısrarla bir şey istediği için telefonu kapatmak zorunda kalmıyor? Neden onların salonları da bizimkiler gibi oyun çadırları ve oyuncak mutfakların işgali altında değil?

Üstelik dahası da var. Neden tanıştığım Amerikalı çocukların çoğu makarna ya da beyaz pilav diyetindeler? Veya sadece "çocuk menüsü" yerken, kızımın Fransız arkadaşları balık, sebze, kısacası her şeyi yiyor? Ve nasıl oluyor da Fransız çocuklar öğleden sonra belli bir saatin dışında ara öğün yemiyorlar?

Fransız usulü ebeveynliğe hayranlık duyacağımı hiç düşünmemiştim. Bu Fransız tarzı moda ya da Fransız peynirleri gibi somut bir şey değil. Kimse ebeveyn otoritesi ve suçluluk duygusu yönetimi hakkında yerel görüşleri derlemek üzere Paris'e seyahat etmiyor. Aksine, Paris'te tanıdığım çoğu Amerikalı anne, Fransız annelerin neredeyse hemen hiç emzirmemesi ve çocuklarının dört yaşına kadar emzikle ortalıkta dolaşmalarına izin vermeleri karşısında dehşete kapılıyor.

Peki ya bu Fransız bebeklerin çoğu nasıl oluyor da yaklaşık iki, üç aylıkken gece boyu uyuyabiliyorlar? Ayrıca neden Fransız çocuklar yetişkinlerin sürekli ilgisine ihtiyaç duymu-

yor ve "hayır" sözcüğünü duyduklarında dünya başlarına yıkılıp yerlerde tepinmeden bununla başa çıkabiliyorlar?

Hiç kimse bunlardan bahsetmiyor. Fakat açıkça görülüyor ki Fransız ebeveynler, tamamen farklı bir aile hayatı yaratan sonuçları, toplum olarak kıyametler koparmadan elde ediyorlar. Amerikalı aileler evimize misafirliğe geldiğinde, anne babalar çoğunlukla çocukların kavgalarını ayırmak, kucakta çocuk gezdirmek ya da yere uzanıp onlarla Lego köyleri inşa etmekle vakitlerini geçiriyorlar. Arka arkaya sayısız ağlama ve sakinleştirme döngüleri yaşanıyor. Fransız arkadaşlar ziyarete geldiğindeyse, biz yetişkinler kahve içerken, çocuklar mutlu bir şekilde kendi kendilerine oyun oynuyorlar.

Fransız aileler çocukları konusunda oldukça endişeliler.[1] Pedofili, alerji ve boğulma riskleri konusunda bilgililer. Makul önlemler alıyorlar. Ama çocuklarının mutlu olup olmadığı konusunda panik içinde değiller. Bu nispeten sakin yaklaşım onların sınır çizmek ve çocuklara bireysellik (otonomi) kazandırmak konusunda daha iyi olmalarını sağlıyor.

Orta sınıf Amerikalıların ebeveynlik sorunları olduğuna işaret eden ilk kişi sayılmam. Bu konuda yüzlerce kitap, makale ve özenle konulmuş teşhis bulunuyor: aşırı ebeveynlik, helikopter ebeveynlik ve benim en sevdiğim; "çocukarşi ebeveynlik" *(Ç.N: Çocuğun aileyi domine ettiği, çocuğun isteklerinin, tercihlerinin yetişkinlerle eşit veya üstün konumda olduğu ebeveynlik)*. Başka bir yazarsa bu sorunu; "Çocukları büyütmeye, onlar için neyin gerçekten daha iyi olduğundan daha fazla odaklanmak" olarak tanımlıyor.[2] Judith Warner'a göre bu, "tam annelik kültürü" (aslında bunun bir sorun olduğunu Fransa'dan döndükten sonra fark ediyor). Kimse Amerikan tarzı ebeveynliğin mutsuz temposunu ve dur durak bilmeyişini sevmiyor, tüm ebeveynlerin içinde en umursamaz olanlar bile...

Peki, öyleyse neden bunu yapıyoruz? Neden Amerikan usulü ebeveynlik, -benim gibi- ülkeden ayrılmış olsanız bile iliklerinize işlemiş? Öncelikle 1980'lerden itibaren, fakir çocukların yaşamlarının ilk yıllarında yeterince uyaran alamadıkları için okulda geri kaldıklarını söyleyen bir yığın veri ve kamu görüşleri vardı. Orta sınıf aileler de bunu kendi çocuklarının fazla uyarandan faydalanabilecekleri şeklinde yorumladılar.[3]

Amerika'daki fakir ve zengin sınıfın arasındaki uçurumun giderek açılması da bu zamana denk geliyor. Aniden ebeveynler yeni elit sınıfa dâhil olmak için kendi çocuklarına bir çekidüzen verip eğitmek zorunda hissetti. Çocukları doğru şeylere olabildiğince erken -hatta belki de akranlarından daha önce- yönlendirmek adeta bir zorunluluk halini aldı.

Bu rekabetçi ebeveynliğe paralel olarak, çocukların psikolojik açıdan kırılgan varlıklar olduğu fikri de yaygınlaştı. Günümüzün genç ebeveynleri en fazla psikolojik çözümlemeye tâbi tutulmuş nesil, dolayısıyla her bir seçimimizin çocuklarımıza zarar verebileceği inancını kanıksamış durumdayız. Ayrıca 1980'lerde yaşanan boşanma dalgasının da etkisi altında kaldık ve ebeveynlerimize kıyasla daha fedakâr davranmamız gerektiğini kafamıza koyduk.

Her ne kadar Amerika'daki şiddet suçları günümüzde 1990'ların başındaki yüksek oranlara göre azalmış olsa da, haberler çocukların her zamankinden fazla risk altında olduğu izlenimini veriyor.[4] Dolayısıyla çok tehlikeli bir dünyada anne babalık yaptığımıza inanıyoruz ve kendimizi daima uyanık olmak zorunda hissediyoruz.

Tüm bunların sonucu; yorucu ve stresli bir ebeveynlik biçimi oluyor. Fakat şimdi, Fransa'da başka bir yol gözüme çarpıyor. Gazeteciliğe özgü merakım, annelik çaresizliğimle birleşti. Berbat geçen deniz kenarı tatilimizin ardından, Fran-

sız ebeveynlerin neyi farklı yaptığını çözmeye karar verdim. Besbelli ki bu bir ebeveynlik sorgulaması olacak. Neden Fransız çocuklar yiyecekleri yere atmıyor? Dahası neden anne babaları bağırıp durmuyor? Fransızların üzerindeki bu görünmez terbiye veren gücün sırrı nedir? İşletim sistemimin devrelerini değiştirip, kendi çocuklarıma da bunu adapte edebilir miyim?

Princeton'da bir ekonomistin yaptığı araştırmaya[5] denk geldiğimde, buna benzer bir şeyin peşinde olduğumu fark ettim. Araştırmaya göre, Ohio-Colombus'daki anneler, Rennes, Fransa'dakilere kıyasla çocuk bakımını iki kat daha keyifsiz bulduklarını söylüyorlar. Bu sonuç, benim Paris ve Amerika'daki gözlemlerimin doğruluğunu da ortaya koyuyor: Fransız usulü ebeveynlikte, bu işi daha zevkli ve daha az yorucu bir hale getiren bir şey var.

Fransız usulü ebeveynliğe ait sırların herkesin görebileceği bir yerde olduğuna eminim. Sadece daha önce kimse buna kafa yormamış olmalı. Bebek çantamda gizlice bir not defteri taşımaya başlıyorum. Her doktor ziyareti, akşam yemeği, oyun günü buluşmaları ve kukla gösterileri benim için Fransız anne babaları fiilen gözlemleme ve uyguladıkları yazılı olmayan o görünmez kuralları inceleme şansı haline geliyor.

İlk başlarda anlamak zor... Fransız anne babalar görünüşte fazla disiplinle, aşırı hoşgörü arasında gidip geliyorlar. Onları sorgulamak da bir işe yaramıyor. Konuştuğum anne babaların çoğu özel hiçbir şey yapmadıkları konusunda ısrar ediyordu. Aksine, "çocuk kral sendromu" tarafından ele geçirildiklerine ve ebeveynlerin tüm otoritesini kaybettiği bir düzenin etkisi altında olduklarına ikna olmuş durumdalar. Ben de buna karşılık "Siz çocuk krallığı görmemişsiniz bir de New York'u ziyaret edin!" diye cevap veriyordum.

Birkaç yıl boyunca, Paris'te iki çocuğumun daha doğumuyla ipuçlarını takip etmeye devam ediyorum. Mesela Fransa'nın da bir "Dr. Spock"u olduğunu keşfediyorum. *(Ç.N: Amerikalı ünlü bir çocuk doktoru)* Tüm ülkede namı yayılmış fakat basılı tek bir İngilizce kitabı bile yok. Birçok kitapla beraber, bu kadının kitaplarını da okuyorum. Onlarca ebeveyn ve uzmanla konuşuyorum. Market alışverişlerinde, çocukları okula bırakırken hiç çekinmeden tüm konuşmalara kulak misafiri oluyorum. Ve nihayetinde sanırım Fransız ebeveynlerin neyi farklı yaptığını keşfettiğimi düşünüyorum.

"Fransız ebeveynler" derken elbette bir genelleme yapmış oluyorum. Herkes farklıdır. Tanıdıklarımın çoğu Paris'te ve şehre yakın banliyölerde yaşıyordu. Çoğunluğu üniversite mezunu, iyi bir işe ve ortalamanın üzerinde gelire sahipler. Aşırı zengin ya da elit kesimden değiller. Eğitimli, orta ve üst orta sınıfa aitler. Onları kıyaslayacağım Amerikalı aileler de aynı durumda.

Yine de, Fransa'da seyahat ettiğimde; orta sınıf Parislilerin temel bakış açılarının Fransız taşrasındaki çalışan annelerle benzer olduğunu görüyorum. Hatta Fransız ebeveynlerin birbirlerinin ne yaptıklarından haberi olmasa da, aşağı yukarı aynı şeyi yapıyor gibi gözükmeleri beni hayrete düşürüyor. Zengin avukatlar, kreşlerdeki bakıcılar, devlet okulu öğretmenleri, parkta beni eleştirip duran yaşlı teyzeler, hepsi aynı temel prensiplerden bahsediyor. Aynı şekilde okuduğum tüm Fransız bebek bakım kitapları ve dergileri de... Fransa'da çocuk sahibi olunduğunda, herhangi bir ebeveynlik felsefesinin seçilmek zorunda olunmadığı gerçeğini kısa zamanda anlıyorum. Herkes temel kuralları kabul etmiş olarak yola çıkıyor. Bu gerçek bile tek başına ruh halinizi daha az endişeli hale getirmeye yetiyor.

Neden Fransa? Öncelikle kesinlikle Fransa sempatisiyle dolu olduğumu söyleyemem. Aksine; burada yaşamaktan hoşnut muyum emin bile değilim. Çocuklarımın büyüyüp burnu havada Parislilerden biri olmasını asla istemem. Fakat bütün bu sorunlara rağmen Fransa, Amerikan tarzı ebeveynliğin güncel sorunlarına mükemmel çözümler sunuyor. Öte yandan, orta sınıf Fransız ebeveynler benim epeyce aşina olduğum değerlere sahip. Çocuklarıyla konuşma konusunda hevesliler, onlarla doğayı keşfe çıkıyorlar ve çocuklarına çokça kitap okuyorlar. Onları tenis derslerine, resim derslerine ve interaktif bilim müzelerine götürüyorlar.

Ayrıca, Fransızlar takıntılı olmadan müdahil olmayı başarıyorlar. İyi anne babaların bile çocukların daimi hizmetinde bulunmayacağını düşünüyorlar ve bunun için suçluluk hissetmiyorlar. Parisli bir annenin; "Akşamlar anne babalara kalmalı" dediğini duyuyorum. "Kızım da isterse bize katılabilir ama akşamlar yetişkinlere aittir." Onlar da çocuklarının uyaranlara açık olmasını istiyorlar, ama sürekli değil. Bazı Amerikalı çocuklar özel öğretmenlerle Mandarin Çincesi okuma derslerine tâbi tutulurken, Fransız çocuklar kendi kendilerine takılıyorlar.

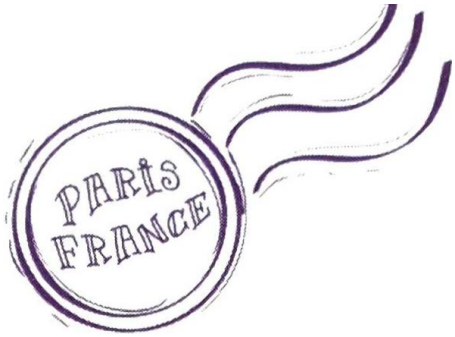
Fransızlar çocuk sahibi olmak için oldukça istekliler. Komşuları nüfus azalmasından şikâyet ederken, Fransa'da adeta bir bebek patlaması yaşanıyor. Avrupa Birliğinde, Fransa'dan daha yüksek doğum oranına sahip tek ülke İrlanda.[6]

Fransızlar çocuk sahibi olmayı cazip ve stressiz hale getirecek devlet hizmetlerinin her türlüsüne sahipler. Aileler anaokulu için para ödemiyor, sağlık sigortası için endişelenmiyor ve üniversite için para biriktirmek zorunda kalmıyor. Çoğu sadece çocuk sahibi oldukları için direkt olarak banka hesaplarına yatan aylık nakit ödemeler alıyor.

Fakat tüm bu devlet hizmetleri bile gördüğüm farkları açıklamaya yetmiyor. Fransızlar çocuk büyütmek konusunda bizden tamamen farklı bir anlayışa sahip gibiler. Onlara çocuklarını nasıl disipline ettiklerini sorduğumda, sorumu anlamaları bile biraz zaman alıyor. "Onları nasıl eğittiğimizi mi soruyorsun?" diyorlar. "Disiplin"in cezayla bağlantılı az kullanılan dar bir kelime olduğunu sonradan fark ediyorum. Oysa eğitim -ki okulla hiçbir alakası yok- onların daimi olarak yaptıklarına inandıkları bir şey.

Yıllardır manşetlerde günümüz Amerikan tarzı çocuk büyütme şeklinin artık sonunun geldiği söyleniyor. Onlarca kitap Amerikalılara daha farklı ebeveynlik yapmaları için faydalı öneriler sunuyor.

Benim bir teorim yok. Gözümün önünde, güzel uyuyan, damak zevkine sahip çocuklar ve oldukça sakin anne babalardan oluşan, iyi işleyen bir toplum var. Bu sonuçla yola çıkıyorum ve geriye doğru giderek Fransızların buraya nasıl ulaştığını çözmeye başlıyorum. Farklı bir ebeveyn olmak için, farklı bir ebeveynlik felsefesinin yeterli olmadığını idrak ediyorum. İhtiyacınız olan "çocuğun aslında ne olduğu konusunda" farklı bir bakış açısı...

Bölüm 1
Çocuk mu bekliyorsun?

Şef editör beni ofisine çağırıp dişlerimi temizletmemi söylediğinde saat sabahın onuydu. Bana diş sigortamın gazetedeki son günümde biteceğini söyledi ve bunun beş hafta içinde olacağını ekledi.

O gün iki yüzden fazla kişi işten çıkarıldık. Haberler kısa sürede ortak şirketin hisselerini artırdı. Benim de bazı hisselerim vardı ve onları nakit paraya çevirmek için satmayı düşündüm. İronik bir şekilde kâr etmek yerine kovuluşumu paraya çevirmek istedim.

Bunun yerine aşağı Manhattan'da uyuşuk bir halde avarelik ettim. Tam da bu durumun dramına uygun bir şekilde yağmur yağıyordu. Bir pencere pervazı altında durup o akşam görüşeceğim adamı aradım.

"Az önce işten kovuldum," dedim.

"Yıkılmadın mı?" diye sordu. Ve ekledi: "Hâlâ akşam yemeği yemek istiyor musun?"

Aslında rahatlamıştım. Nihayet yaklaşık altı yılın ardından ayrılmaya cesaret edemediğim bir işten kurtulmuş sayılırdım. Gazetenin New York'taki dış haberler servisinde muhabirdim

ve Latin Amerika'daki seçimler ve mali krizlerden sorumluydum. Sürekli sadece birkaç saat önceden bilgilendirilerek haftalarımı otellerde geçirdiğim seyahatlere çıkıyordum. Patronlarım bir süredir benden olağanüstü şeyler bekliyordu. Gelecekte olabilecek editörlük imkânlarından bahsediyorlardı. Portekizce öğrenmem için gereken masrafları ödediler.

Birdenbire tüm beklentiler sona erdi ve tuhaf bir şekilde bu benim de işime geldi. Dış haber muhabirleri hakkındaki filmleri çok severdim. Fakat onlardan biri olmak tamamen farklıydı. Çoğu zaman yalnızdım ve sonu gelmeyen bir hikâyenin peşinden sürükleniyordum. Editörlerimden hep daha fazlasını istediklerini belirten telefonlar geliyordu. Haberleri mekanik bir rodeo boğasına benzetirdim. Benim tempomda çalışan erkeklerin genellikle kendileriyle birlikte seyahat eden Kosta Rikalı ya da Kolombiyalı eşleri vardı. En azından güç bela eve döndüklerinde onları bekleyen bir sofra vardı. Benim çıktığım adamlarsa daha az hareket kabiliyetine sahipti. Ve zaten aynı şehirde üçüncü bir randevuyu görecek kadar uzun kaldığım çok nadir oluyordu.

Gazeteden ayrılıyor olmak beni rahatlatmış olsa da, "sosyal zehirlenme" konusuna hazırlıksızdım. İşten çıkarılmaların sonrasındaki hafta, hâlâ ofise gittiğim günlerde, iş arkadaşlarım bana bulaşıcı bir hastalık taşıyormuşum gibi davrandılar. Yıllardır birlikte çalıştığım insanlar tek kelime etmiyor ya da masamı görmezden geliyordu. Bir iş arkadaşım beni veda yemeğine çıkardı sonra binaya benimle birlikte girmedi. Masamı topladıktan uzun zaman sonra -işten çıkarma fırtınası koptuğunda şehir dışındaydı- editörüm ofise oldukça küçük düşürücü bir açıklama için döndüğümü iddia edip, daha düşük konumda bir işe başvurmam konusunda ısrar ederek, hızla öğle yemeğine gitti.

Böylece aniden iki şeyden emin oldum: Siyaset ya da para hakkında yazmak istemiyordum. Ve bir sevgili istiyordum. Ufacık mutfağımda ayakta durmuş hayatımın geri kalanında ne yapacağımı düşünürken Simon arıyor. Altı ay kadar önce Buenos Aires'te bir barda ortak bir arkadaşımızın onu dış haber muhabirleri gecesine getirmesiyle tanıştık. Simon İngiliz bir gazeteci ve futbol hakkında bir hikâye yazmak üzere birkaç günlüğüne Arjantin'deydi. Ben ise ülkenin ekonomik krizini yazmak üzere gönderilmiştim. Görünüşe bakılırsa, New York'tan aynı uçakta gelmiştik. Beni uçağa binmek üzere körükteyken herkesi bekleten kadın olarak hatırladı. Çünkü free-shop'tan aldıklarımı çıkış salonunda unutmuştum ve geri almak için ısrar ediyordum (alışverişimin büyük bir kısmını havalimanlarında yaparım).

Simon tam olarak benim tipimdi: Bronz tenli, kısa boylu ama geniş yapılı ve akıllı (Orta boylu olmasına rağmen, sonradan listeye "kısa"yı da ekledi. Çünkü Hollanda'da sarışın devlerin içinde büyümüştü). Tanıştıktan birkaç saat sonra, "ilk görüşte aşk"ın birinin yanında aniden ve inanılmaz ölçüde sakinleşmek olduğunu fark ettim. Yine de o an tek söylediğim şey; "kesinlikle yatmamalıyız" oldu!

Çok etkilenmiştim ama temkini elden bırakmıyordum. Simon Londra emlak piyasasından Paris'te ucuz bir daire almak için yola çıkmıştı. Bense Güney Amerika ve New York arasında mekik dokuyordum. Üçüncü bir kıtadaki biriyle uzun soluklu bir ilişki gerilim yaratır gibi göründü. Arjantin'deki buluşmanın ardından birkaç defa mesajlaştık. Fakat onu çok ciddiye almamak için kendimi tuttum. Aramızda zaman farkı olmayan esmer ve akıllı adamların, kendi zaman dilimimde de olduğunu umuyordum.

Yedi ay hızla geçti. Simon orta yerden beni aradı ve olan-

ları anlattığımda fazla duygusal davranmadı ya da bana defolu bir ürün muamelesi yapmadı. Aksine nihayet biraz boş zamanım olduğuna sevinmiş gibi görünüyordu. Aramızda yarım kalan bir şeyler olduğunu düşündüğünü ve New York'a gelmek istediğini söyledi.

"Bu berbat bir fikir" diye düşündüm. Ne alaka? Avrupa futbolu hakkında yazdığı için Amerika'ya taşınması imkânsız. Ben Fransızca bilmiyorum ve Paris'te yaşamak üzerine hiç düşünmedim. Her ne kadar artık kendimi oldukça seyyar hissetsem de, kendime ait bir yörüngem olmadan bir başkasınınkine sürüklenmek konusunda tedirgindim.

Simon New York'a Arjantin'de giydiği eskitme deri ceketi ve evimin yanındaki şarküteriden aldığı füme somon ve bagellarla (bir nevi simit) geldi. Bir ay sonra Londra'da ailesiyle tanıştım. Altı ay sonra eşyalarımın çoğunu satıp, geri kalanını Fransa'ya gönderdim. Arkadaşlarım acele ettiğimi söylüyordu. Hepsine kulağımı tıkadım ve kiralık stüdyo dairemi, üç devasa bavul ve beni havalimanına götüren taksiciye verdiğim bir avuç bozuk parayla terk ettim.

Ve işte bir anda Parisli oldum. Simon'ın Doğu Paris'in eski marangozluk atölyeleri bölgesindeki iki odalı bekâr evine yerleştim. İşsizlik maaşı almaya devam ediyordum ve gazeteciliği bir kenara bırakıp kitap araştırmalarına başladım. Simon ve ben gün boyu aynı evde farklı odalarda çalışıyorduk.

Aşkın ilk zamanlarına ait büyü hızla bozulmaya başladı. Genellikle de iç dekorasyon yüzünden... Ben yerde bir sürü eşya bulunmasının depresyondan kaynaklandığına değinen bir Feng Shui kitabına inanıyordum. Simon'a göreyse bu sadece raf sevmediğinin bir göstergesiydi. Salonun büyük bir kısmını kaplayan ham ahşap devasa masaya ciddi bir para yatırmıştı. Isıtma sistemi o kadar ilkeldi ki; sıcak su olup olma-

dığından asla emin olamıyordunuz. Cebindeki bozuk paraları yere boşaltmasından özellikle bıkmıştım, zamanla her odanın köşesinde birikintiler oluşuyordu. "Bozukluklardan kurtul" diye sürekli yalvarıyordum.

Evin dışında da huzur bulamadım. Dünyanın "lezzet başkentinde" olmama rağmen, yiyecek bir şey bulamıyordum. Amerikalı kadınların çoğu gibi, Paris'e geldiğimde sıradışı ve uç yemek (Atkins diyeti uygulamaya yatkın bir vejetaryenim) tercihlerine sahiptim. Etrafta dolanırken, pastaneler ve et ağırlıklı restoranların menüleri sürekli aklımı çeliyor. Bir süre ısrarla omlet ve keçi peynirli salatayla yetiniyorum. Salata sosunun kenarda olmasını istediğimde, garsonlar yüzüme delirmişim gibi bakıyor. Fransız marketlerinde benim en sevdiğim Grape-Nuts hariç tüm Amerikan mısır gevrekleri var. Ve kafelerde neden yağsız süt yok hiç anlamıyorum.

Paris için ölüp bitmemenin nankörlük gibi göründüğünün farkındayım. Belki de sırf iyi göründüğü için bir şehre âşık olmayı sığ buluyorumdur. Daha önce aşk yaşadığım şehirler biraz daha yanık tenliydi: Sao Paulo, Mexico, New York... Bu şehirler oturdukları yerden insanların kendilerine hayran kalmasını beklemiyorlardı.

Paris'te yaşadığımız bölge güzel bile değil! Küçük hayal kırıklıklarıyla dolu bir günlük hayat... Kimse Paris baharına neden bu kadar güzelleme yapıldığından bahsetmiyor, çünkü geri kalan yedi ay dondurucu ve kapkaranlık. Ben tabii ki bu yedi aylık dönemin başında geldim. Ve her ne kadar ben sekizinci sınıfta öğrendiğim Fransızcayı hatırladığımı düşünsem de; Parislilere göre benim konuştuğum dilin bambaşka bir adı vardı: İspanyolca!?

Paris'in birçok cazip yanı da var. Mesela tren tam olarak durmadan birkaç saniye önce metronun kapılarının açılma-

sını seviyorum. Şehir, vatandaşlara yetişkin gibi davranıyor. Bir de gelişimin ilk altı ayında Amerika'dan tanıdığım herkes beni ziyarete geldi. İçlerinden sadece Facebook arkadaşı olarak gördüklerim de vardı. Simon ve ben zaman içinde misafirlere karşı sıkı bir düzenleme ve puanlama geliştirdik. İpucu: Bir hafta kalırsan, hediye bırakman gerekir!

Meşhur Parisli kabalığından rahatsız sayılmam. En azından etkileşimli... Beni asıl zorlayan umursamazlık. Simon'dan başka kimse burada olmamı umursamıyor. O da zaten kendi Paris hayalini yaşıyor ve buna katlanmak da kolay değil. Gördüğüm kadarıyla Simon hiç müzeye gitmemiş. Ama kafede gazete okumanın her şeyin üzerinde bir deneyim olduğunu düşünüyor. Bir keresinde, mahalledeki bir lokantada garson peynir tabağı getirdiğinde kendinden geçti.

"İşte bu yüzden Paris'te yaşıyorum" diye açıklıyor. Aşkın ve peynirin etkisini düşününce, o kokulu peynir için Paris'te yaşamamam gerektiğine karar veriyorum.

Aslında sorun Paris'te değil, bende. New York kadınları biraz nörotiktir. Akıllı, hoş ve telaşlı bir havaları vardır. Tıpkı *When Harry Met Sally*'deki Meg Ryan ve *Annie Hall*'deki Diane Keaton gibi. Erkeklerden daha büyük bir dertleri olmamasına rağmen, New York'taki arkadaşlarımın çoğu terapiye ev kirasından fazla para döküyordu.

Annie Hall Paris'te sökmez. Fransızlar Woody Allen filmlerindeki gibiler. Ama gerçekte Parisli kadınlar soğukkanlı, ketum, biraz mesafeli ve oldukça kararlılar. Menüden yemek sipariş ediyorlar. Çocuklukları ya da uyguladıkları diyet hakkında gevezelik etmiyorlar. Eğer bir benzetme yapmak gerekirse, New York geçmiş hataları hakkında düşüncelere dalan ve kendini bulmakta bocalayan bir kadınsa, Paris hiç pişmanlığı olmayan bir kadın. Fransa'da *nörotik* kelimesi ken-

dini küçümsemekte kullanılan bir deyim değil, tıbbi bir durum.

Tamamen İngiliz olan Simon bile kendimden emin olamama ve belli bir sıklıkla ilişki analizi yapmama şaşırıyordu.

Sık sık "Ne düşünüyorsun?" diye soruyordum. Genellikle de tam o gazete okurken.

Cevap değişmiyordu; "Hollanda futbolu."

Ciddi olup olmadığını anlayamıyordum. Simon'ın daima ironik bir yanı var. "Seni seviyorum" derken bile zoraki gülümser. Ben espri yaptığımda bile neredeyse hiç gülmez. Bazı yakın arkadaşları gamzeleri olduğundan bihaber. Simon gülümsememenin bir İngiliz geleneği olduğu konusunda ısrar ediyor. Yine de İngilizce konuşabileceğim birini bulmuşken, beni dinlemiyor görünmesi moral bozucu.

Bu gülmeme işi aynı zamanda aramızda daha büyük bir kültürel uçurum da yaratıyor. Ben bir Amerikalı olarak her şeyin konuşulmasına ihtiyaç duyuyorum. Ailesiyle bir hafta sonu geçirdikten sonra Paris'e dönüş treninde Simon'a onların benden hoşlanıp hoşlanmadıklarını soruyorum.

"Elbette hoşlandılar, anlamadın mı?" diyor.

"Peki, ama benden hoşlandıklarını *söylediler mi*?" diye ısrar ediyorum.

Başka arkadaşlar ararken, Amerika'dan arkadaşlarımın arkadaşlarıyla görücü usulü tanışmalar yaşadım. Çoğu benim gibi yurtdışına yerleşmiş insanlardı. Hiçbiri aralarına katılan bu yeni kişiyle neşeden çılgına dönmemişlerdi. Birkaçı "Paris'te yaşama"yı kendi içinde bir işe dönüştürmüştü ve "Neler yapıyorsun?" sorusunu böyle cevaplıyordu. Pek çoğu yerli olduklarını kanıtlamak ister gibi gecikiyordu. Daha

sonra Fransızların birebir görüşmelerde hiç gecikmediğini öğrendim. Fakat toplu buluşmalarda, çocuk doğum günleri de dahil olmak üzere, usulen gecikiyorlar.

Fransız arkadaş edinme çabalarım başta daha da başarısız oluyor. Bir partide, mükemmel İngilizce konuşan bir sanat tarihçisiyle tanışıyorum. Fakat beni evine çaya davet ettiğinde, kız arkadaşlık kavramına yaklaşımımızda büyük farklar olduğunu ayırt ediyorum. Ben hislerimi ifade edebileceğim itiraflarla dolu ve içinde fazlaca "ben de" geçen Amerikan tarzını tercih ediyorum. O ise mutfaktaki beceriksizlikleri ile dalga geçiyor ve sanat teoremi konuşuyor. Oradan aç bir şekilde ve bir sevgilisi olup olmadığını dahi öğrenemeden ayrılıyorum.

Yaşadıklarımın ve hislerimin karşılığını bulabildiğim tek şey 1980'lerde Fransa'da yaşamış Amerikalı yazar Edmund White'ın kitabı oluyor. Paris'te yaşarken kendini çaresiz ve akıntıda sürükleniyor gibi hissettiğini itiraf eden ilk kişi. "Düşünün ölüyorsunuz ve cennete gittiğiniz için minnet duyuyorsunuz. Ta ki bir gün, mutluluğun yanı başınızda olduğunu zannederken, asıl duygunuzun derin bir melankoli olduğunu fark edene kadar. İşte Paris'te yıllarca yaşamak tam olarak böyle bir şey... Öyle rahat bir cehennem ki; tıpkı cennete benziyor."

Paris konusundaki şüphelerim bir kenara, Simon konusunda oldukça eminim. Salaş göründüğü gerçeğinin dağınık olmayı da yanında getirdiğini kabul ediyorum. Yüzünü okumakta zamanla ustalaştım. Küçük bir gülümseme espriyi anladığı anlamına geliyor. Tam olarak gülümsediğinde de sahiden övdüğünü anlıyorum. "Komikti bu," dediği anlar oldukça nadir.

Simon'ın tüm huysuzluğuna rağmen uzun süreli, sağlam

dostlukları olması da beni cesaretlendiriyor. Belki de tüm o alaycılığının altında çekici bir şekilde savunmasız oluşu yatıyor. Araba kullanamıyor, balon şişiremiyor ve dişlerini kullanmadan kıyafetlerini katlayamıyor. Buzdolabını açılmış konserve yiyeceklerle dolduruyor. Faydalı olacağını düşünerek her şeyi en yüksek ısıda pişiriyor. Dışı yanmış, içi pişmemiş tavuk butları yaptığını sonradan üniversite arkadaşlarından öğrendim. Ona yağ ve sirkeyle salata sosu yapmayı gösterdiğimde dahi, tarifi not etti ve hâlâ yıllar sonra bile yemek yapacağı zaman çıkarıp bakıyor.

Ayrıca Simon açısından oldukça iyi olan bir durum var; Fransa'da hiçbir şey onu rahatsız etmiyor. Bir yerde yabancı olmak onun yapısında var. Ailesi antropolog ve onu dünyanın her yerinde büyütmüşler. Doğuştan itibaren yerel adetlere uyum sağlamayı öğrenmiş. On yaşına gelene kadar bir yılı Amerika'da olmak üzere, altı farklı ülkede yaşamış. Dile duyduğu ilgi, benim ayakkabılara duyduğum ilgiye benziyor.

Simon'ın hatrı için Fransa'ya bir şans vereceğim. Paris'in dışında on üçüncü yüzyıldan kalma çevresinde hendekler olan bir şatoda evleniyoruz. Buradaki sembolizmi reddediyorum. Evlilik rüzgarıyla beraber, daha geniş bir eve çıkıyoruz. Ikea'dan kitap rafları ve her oda için bozuk para kasesi alıyorum. İçimdeki nörotik yerine, pragmatistin öne çıkması için çabalıyorum. Lokantalarda direkt menüden sipariş vermeye başlıyorum ve kaz ciğerini yiyorum. Fransızcam İspanyolca'ya giderek daha az, kötü bir Fransızcaya daha fazla benziyor. Kısa bir süre içinde yerleşiyorum: Evde bir ofisim, bir kitap bitirme tarihim ve hatta birkaç arkadaşım var.

Simon'la bebek sahibi olmak hakkında konuştuk. İkimiz de bir tane istiyoruz. Aslında ben üç tane istiyorum. Ve onları Paris'te doğurma fikrini seviyorum. Kendiliğinden çok

dilli ve doğuştan çok uluslu olacaklar. Tuhaf tipler olup çıksalar bile "Paris'te büyümek" diye sohbet açar ve havalı olurlar.

Hamile kalmak konusunda endişeliyim. Yetişkin yaşamımın büyük bir kısmını hamile kalmamaya çabalayarak ve bunda başarılı olarak geçirdim. Haliyle tam tersinde iyi miyim hiçbir fikrim yok. Bu da flört gibi bir girdap... Bir gün internette "nasıl hamile kalınır" araması yapıyorum ve bir sonraki gün Fransız gebelik testinde iki pembe çizgiye bakarken buluyorum kendimi.

Mutluluktan kendimden geçmiş haldeyim. Fakat bunun yanında endişe de hissediyorum. Carrie Bradshaw'a (ÇN: Sex and the City adlı ünlü dizinin ve aynı adlı filmlerin kadın başrol oyuncusu) daha az, Catherine Deneuve'a daha fazla benzemeye çalışma gayretim yerle bir oluyor. Bu anadile göre davranma zamanı değil. Hamileliğimi kontrol altında tutma ve her şeyi doğru yapma konusunda kesin kararlıyım. Simon'a mutlu haberi verdikten birkaç saat sonra, Amerikan gebelik sitelerinde yoğun bir araştırma yapıyorum ve Louvre yakınlarındaki İngilizce kitaplar satan kitapçıdan hamilelik kitapları almaya gidiyorum. Tam olarak ne hakkında endişelenmem gerektiğini yalın bir İngilizceyle öğrenmek istiyorum.

Birkaç gün içinde, hamilelik vitaminlerinin ve internetteki BabyCenter adlı sitenin "Güvenli mi?" köşesinin bağımlısı oluyorum. Hamileyken organik olmayan gıdalar tüketmek güvenli mi? Tüm gün bilgisayarlarla olmak güvenli mi? Yüksek topuk giymek, Cadılar Bayramı çikolatası yemek, yüksek rakımlı bir yerde tatil yapmak güvenli mi?

"Güvenli mi?" bölümü o kadar zorlayıcı ki, yeni endişeler yaratıyor. Fotokopi çekmek doğru mu? Sperm yutsam bir

şey olur mu? Fakat sonra tüm bu endişeleri basit bir "evet" ya da "hayır"la yatıştırmak yerine, birbiriyle çelişen uzman yanıtları ve kelime oyunları ortaya çıkıyor. "Hamileyken manikür yaptırabilir miyim?" Aslında evet. Ama güzellik salonlarında kullanılan kimyasallara sürekli maruz kalmak sağlığınıza zarar verir. Bowlinge gitmek güvenli mi? Hem evet, hem hayır...

Tanıdığım Amerikalılar gebeliğin -ve tabii devamında anneliğin de- ev ödevleriyle birlikte geldiğine inanıyor. İlk ödev elbette sayısız ebeveynlik tarzından birini seçmek! Konuştuğum herkes farklı kitaplar öneriyor. Çoğunu alıyorum. Fakat bunlar bana kendimi hazır hissettirmek yerine, birbiriyle bu kadar çelişen öneriler bebeklerin bilinmez ve anlaşılmaz olduğunu düşündürüyor. Bebeklerin kim oldukları ve neye ihtiyaç duydukları okuduğunuz kitaba göre değişiyor.

Ayrıca ters gidebilecek her konuda uzmanlaştık. Paris'e gelmiş bir New Yorklu öğle yemeğinde, bebeğinin binde beş oranında ölü doğabileceğinden bahsediyor. Bunun gereksiz ve dehşet verici olduğunu ama kendisini durdurmadığını anlatıyor. Kamu sağlığında doktora yapmış bir başka arkadaşım ilk üç ayı bebekle ilgili olası tüm riskleri öğrenmekle geçiriyor.

Simon'ın ailesini Londra'da ziyaret ettiğimizde, bu endişenin bir de İngiliz ayağı olduğunu keşfediyorum (ailesinin bana bayıldığına inanmaya karar verdim). Bir kafede otururken, iyi giyimli bir kadın yanıma gelip fazla kafein tüketmenin düşük riskini artırdığını anlatıyor. Bilgisinin doğruluğunun altını çizmek için "bir doktorla evli olduğunu" eklemeyi de ihmal etmiyor. Kocası hiç umurumda değil. Sadece o çalışmayı okumamış olduğumu düşünmesinden rahatsız oluyorum. Elbette okudum; bu yüzden haftada bir fincanla hayatta kalmaya çalışıyorum.

Bu kadar çalışılacak ve endişelenecek şey olunca, hamilelik tam zamanlı bir işe dönüşüyor. Bebeğim doğmadan önce bitirmem gereken kitabım üzerinde giderek daha az çalışıyorum. Bunun yerine bebeklerin geliş tarihi üzerine konuşulan sohbet odalarında diğer Amerikalı hamilelerle sosyalleşiyorum. Onlar da benim gibi yeni ortamlarına alışmaya çalışıyorlar. Alışmak bazen kahveye soya sütü eklemek bile olabiliyor. Onlar da benim gibi; bedenlerinin içinde gerçekleşen ilkel ve memelilere ait bu olayı rahatsız edici ölçüde kontrol edilemez buluyorlar. Endişe (mesela uçak türbülanstayken koltuğu sımsıkı tutmak gibi) hiç değilse kontrolü kaybetmememizi sağlıyor.

Paris'te kolayca ulaşabildiğim Amerikan hamilelik dergileri de bu endişeyi körüklemek için sıraya girmiş görünüyor. Hepsi hamilelerin kontrol edebildiği tek mesele üzerinde odaklanıyor: Gıda. "*Bebeğinizi Beklerken Sizi Neler Bekler?*" kitabının yazarı "Kaşığı ağzınıza götürürken, bu lokma bebeğime faydalı mı diye düşünün. Eğer öyleyse ısırın..." diye açıklıyor. Kitap, Amerikan tarzı hamileliğin en çok satan ve -en çok endişeye sürükleyen- hamilelik rehberi...

Kitaplarımdaki yasakların hepsinin eşit derecede önemli olmadığını fark ediyorum. Sigara ve alkolün kesinlikle zararlı olduğu açık... Öte yandan kabuklu deniz ürünleri, şarküteri ürünleri, çiğ yumurta, pastörize olmayan peynir gibi şeyler sadece az rastlanan bakteri ve mikrop taşıdıkları durumlarda tehlikeli. Ben her yasağa harfi harfine uyuyorum. Kaz ciğeri ve midyeden kaçınmak mümkün ama Fransa'da olduğum için peynir konusu beni telaşlandırıyor. "Makarnamın üzerindeki parmesan peyniri pastörize mi?" diye soruyorum şaşkın garsonlara. Endişelerime Simon da maruz kalıyor. Çiğ tavuk doğradıktan sonra kesme tahtasını temizledi mi? Doğmamış

çocuğumuzu gerçekten seviyor mu?

Bebeğinizi Beklerken Sizi Neler Bekler? adlı kitapta Hamile Diyeti adı altında yazarlarının "beyin gelişimini desteklediğini," "bazı doğum kusurları riskini azaltan," ve "çocuğunuzun ileride daha sağlıklı bir yetişkin olmasına yardımcı olduğunu" iddia ettiği bir şey var. Her lokma adeta olası üniversite sınavı puanını temsil ediyor. Açlığa aldırma: Eğer günün sonunda kendimi protein açısından eksik hissedersem, Hamile Diyetine göre yatmadan yumurta salatası yiyebilirim!

Beni diyetle tavladılar. Yıllarca zayıflamak için diyet yapmışken, kilo almak için diyet yapmak muhteşem! Yıllarını bir koca bulmak için zayıf kalmakla geçirmiş birine ödül gibi geliyor. Forumlarda önerilen sınırların üzerine onbeş-yirmi kilo aldığını anlatan kadınlar var. Tabii ki hepimiz *FitPregnancy* gibi hamile dergilerinin kapaklarında tasarımcı elbiseleriyle poz veren o hamile ünlüler gibi olmak isterdik. Tanıdığım birkaç kadın da öyle zaten. Fakat bunun karşısında bize serbest geçiş izni veren bir Amerikan mesajı var. "Devam et ve ye" diyor "*The Best Friends' Guide to Pregnancy*" kitabının yazarı. Kitaba sarılıp uyumak istiyorum. Peki ya hamile kadınlar için başka ne gibi zevkler mevcut?

Hamile Diyetine göre; zaman zaman hamburger ya da donutla küçük kaçamaklar yapabilirim. Aslında Amerikan tarzı hamilelik devasa bir kaçamak... Hamilelerin aşerdikleri yiyecekler listesi kadınların ergenlikten beri yemek için ölüp bittiklerinden oluşuyor: Cheesecake, milkshake, peynirli makarna, dondurmalı pasta. En çok limona aşeriyorum ve bir de tüm ekmek dilimlerine.

Biri bana Paris'te bir kariyer yaratmış İngiliz aktrist ve model Jane Birkin'den bahsediyor. Birkin efsane Fransız şar-

kıcısı Serge Gainsbourg'la evleniyor ve "un baguette" mi "une baguette" mi diyeceğini hatırlayamadığı için "deux baguettes" diyor *(ÇN: bir ekmek, iki ekmek)*. Tam sözü bulamadım. Ama ne zaman fırına gitsem, aynı taktiği uyguluyorum. Fakat -incecik Birkin'in aksine- ikisini de yiyorum.

Sadece fiziğimi kaybetmekle kalmıyorum. Eskiden yemek randevularına giden, Filistinliler için endişelenen kendimi de kaybediyorum. Boş zamanımı son model bebek arabalarını incelemek ve koliğin olası sebeplerini ezberlemekle geçiriyorum. Bu *kadın* olmaktan *anne* olmaya geçiş hali engellenemez görünüyor. Amerikan hamilelik dergilerinde bir moda yayılıyor. Salaş gömlek ve erkek pijama altıyla poz vermiş koca göbekli bir kadın, bu kıyafetlerin tüm günü geçirmeye değer olduğunu söylüyor. Belki de hiç bitmeyen kitabımdan kurtulmak için, gazeteciliği bırakıp bir ebe olarak çalışmayı düşünüyorum.

Seks ise düşen son domino taşı. Teknik olarak serbest olsa da, "*Bebeğinizi Beklerken*" kitabına göre, hamilelik esnasında seks doğal olarak endişe verici. Yazarlar, "başta hamile kalmanızı sağlayan bu eylem, en büyük sorunlarınızdan biri olabilir" diye uyarıyorlar. Cinsel hayatınıza ket vuracak on sekiz neden sıralıyorlar. Bunların içinde "Penisin vajinaya enfeksiyon bulaştırması" da dahil. Bunlara rağmen bir kadın kendini cinsel ilişki içinde bulabiliyorsa da, yeni bir görevi oluyor: Sevişirken Kegel egzersizi yapmak, doğum kanalını doğuma hazırlıyor.

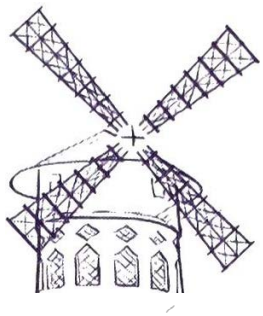
Herkes bu öneriye kulak veriyor mu emin değilim. Bence muhtemelen onlar da benim gibi endişeli bir havaya bürünmüşlerdir. Uzakta olsan bile bu ruh hali bulaşıcı. Ne kadar çabuk etki altında kaldığım düşünülürse, bu kaynaktan uzak olmam daha iyi. Belki de bu mesafe bana ebeveynlik konusunda bir bakış açısı kazandırır.

Fransa'da çocuk büyütmenin tamamen farklı olacağını düşünmeye başladım bile. Paris'te masaya değecek kadar büyük karnımla bir kafede oturduğumda, kimse gelip bana kafeinin zararlarını sıralamıyor. Aksine yanımda sigara yakıyorlar. Karnımı fark eden yabancıların sorduğu tek soru; "Çocuk mu bekliyorsunuz?" oluyor. Altı yaşında bir çocukla yemek randevum olup olmadığını sormadıklarını anlamam zaman alıyor. Bu soru Fransızlar için "Hamile misiniz?" demek.

Bir bebek bekliyorum. Bu muhtemelen şimdiye dek yaptığım en önemli şey. Paris'le ilgili endişelerim bir yana, başka insanların eleştirilerinin olmadığı bir yerde hamile olmanın hoş bir yanı var. Paris dünyanın en kozmopolit şehirlerinden biri olsa da, kendimi her şeyin dışında hissediyorum. Fransa'da tanıdığı önemli kişilerden, okul geçmişinden bahseden, insanların sosyal statüsünün altını çizen sohbetlerin dışında kalıyorum. Yabancı olduğum için onlar da benimkini bilmiyor.

Toparlanıp Paris'e taşınırken, bu taşınmanın kalıcı olacağını düşünmemiştim. Şimdi Simon'ın bir yerde yabancı olmayı biraz fazla sevdiğini düşünmeye başladım. Farklı ülkelerde büyüdüğü için bu ona doğal geliyor. Birçok insan ve şehirle arasında bağ hissettiğini ve tek bir yeri evi olarak görmek zorunda olmadığını itiraf etti. Yarı müstakil bir yapısı olan Londra'daki bir kasaba evi diye tanımlıyor.

Şimdiden birkaç İngilizce konuşan arkadaşımız iş değişikliği nedeniyle Fransa'dan ayrıldı. Bizim işlerimiz burada olmamızı şart koşmuyor. Peynir tabağının dışında burada olmamız için geçerli hiçbir sebep yok. Ve bu "hiçbir sebep" -bir de bebek- tüm sebeplerin en güçlüsü gibi görünüyor.

Bölüm 2
Paris Geğiriyor

Yeni evimiz pek Paris kartpostallarındakiler gibi değil. Çin mahallesinin kenarında... Evimiz, birtakım adamların devamlı olarak torbalar dolusu kıyafet attığı dar bir kaldırımın köşesinde. Eyfel Kulesi, Notre Dame Katedrali ya da o asilce akan Seine Nehri'yle aynı şehirde yaşadığımızı gösteren tek bir alamet dahi yok.

Yine de bu mahalle bize uygun. Simon ve ben yakınlardaki sevdiğimiz kafelere gidiyoruz ve kendimize keyifli bir yalnızlık ödülü veriyoruz. Burada sosyalleşmenin de değişik kuralları var. Diğer müdavimlerle değil ama servis yapanlarla gevezelik etmenin mahzuru yok (barda oldukları ve garsonla konuştukları durumlar hariç). Her ne kadar her şeyin dışında olsam da, insani ilişkilere ihtiyacım var. Bir sabah aylardan sonra her gün gördüğüm sıradan bir adamla normal bir sohbet başlatmayı deniyorum. Ona tüm içtenliğimle tanıdığım bir Amerikalıya benzediğini söylüyorum.

"Kime, George Clooney'e mi?" diye alaycı bir şekilde soruyor. Bir daha konuşmuyoruz.

Şansımı yeni komşularımızda denemeye karar veriyorum. Evimizin kalabalık tarafa çıkan kapısı Arnavut kaldırımlı bir

alana açılıyor. Burada alçak katlı ve birbirine bakan evler var. Sakinleri genellikle sanatçılar, gençler, istediği işi bulamayanlar ve taşların üzerinde aksayarak yürüyen geçkin kadınlar. Varlığımızı fark edecekleri kadar yakın oturuyoruz, fakat yine de bir kısmı fark etmiyor.

Kapı komşum mimar Anne benden birkaç ay önce doğuracak. Her ne kadar Amerikan dünyasının yeme ve endişelenme çarkında olsam da, Anne ve diğer hamile Fransızların gebeliklerini de çok farklı yaşadıklarını idrak ediyorum.

Öncelikle hamileliğe bağımsız bir araştırma projesi gibi yaklaşmıyorlar. Bir sürü Fransız ebeveynlik kitabı, dergisi ve web sitesi var. Fakat bunları okumak zorunlu görünmüyor ve kimse kendini bunlarda kaybetmiyor. Karşılaştığım kimse bir ebeveynlik felsefesi hakkında kitap aramıyor, hatta farklı metotların adını bilmiyor bile. Mutlaka okunması gereken yeni bir kitap yok ve uzmanlar da bu noktada aynı şekilde davranıyor.

"Bu kitaplar güven sorunu olan insanlar için faydalı olabilir ama bence kitap okuyarak çocuk büyütülmez. *Hislerine* güvenmen gerekir." diyor bir başka Parisli anne.

Tanıştığım Fransız kadınlar annelik ya da bebeklerinin iyi olması konusunda bezmiş görünmüyorlar. Yaşamak üzere oldukları sonsuz değişimin farkındalar, bunun için endişe hissediyorlar ama duygularını farklı ifade ediyorlar. Biz Amerikalı kadınlarsa bağlılığımızı ne kadar endişelendiğimiz ve fedakârlık yapmaya hazır olduğumuz üzerinden gösteriyoruz. Bu hamilelikte bile böyle. Fransız kadınlarsa sakin kalarak ve herhangi bir zevklerinden ödün vermeyerek gösteriyor.

Neuf Mois (Dokuz Ay) dergisinde yayınlanan bir fotoğraf

hızla yayılıyor. Danteller içinde hamile bir kadın pastane ürünleri yiyor ve parmağındaki reçeli yalıyor. Başka bir makale; "Hamileliğiniz sırasında, içinizdeki kadını şımartmak çok önemlidir" diyor. Öncelikle eşinizin tişörtlerini giyme isteğinize karşı koyun. Gebeler için önerilen afrodizyaklar arasında çikolata, zencefil, tarçın ve tabii Fransa'da olduğumuz için hardal sayılıyor.

Sıradan Fransız kadınların misafirperverliği çok ciddiye aldığını bir anne olan komşum Samia'nın evini gezdirme davetiyle fark ediyorum. Cezayirli göçmen bir ailenin Chartres'de büyümüş kızı. Ben yüksek tavanlarına ve avizelerine hayranlıkla bakarken, o şöminenin rafından fotoğraflar getiriyor.

"Bak bunda hamileydim. Bunda da... İşte o devasa göbek." diyerek bana birkaç fotoğraf gösteriyor. Doğru, sahiden fotoğraflarda fazlasıyla hamile ve fazlasıyla üstsüz!

Oncelikle birbirimize hâlâ resmi sayılacak hitaplarla seslendiğimiz ve şimdi bana neredeyse çıplak sayılacak fotoğraflarını gösterdiği için şaşkınım. Fakat bundan ziyade, fotoğrafların göz kamaştırıcılığı beni şaşırtıyor. Samia dergilerdeki iç çamaşırı modellerine benziyor.

Kabul edelim, Samia her zaman işleri biraz abartıyor. İki yaşındaki oğlunu kreşe bırakırken, tıpkı bir kara filmden fırlamış gibi görünüyor: beline oturan bej bir trenç kot, siyah eyeliner ve az önce sürülmüş kırmızı parlak bir ruj. Bere taktığını gördüğüm tek Fransız o.

Bununla beraber Samia hamilelikle ilgili geleneksel Fransızlığı benimsiyor ve kırk haftalık bu değişimle anne olmanın kimseyi daha az kadın yapmayacağına inanıyor. Fransız gebelik dergileri, hamile kadınların cinsellik yaşayabileceğini söylemekle kalmıyor; nasıl yapabilecekleri konusunda da yol

gösteriyor. *Neuf Mois* dergisinde on farklı cinsel pozisyon buluyorsunuz, içlerinde "ata binme", "ata ters binme" "tazı pozisyonu" (ki "büyük bir klasik" olarak anılıyor) ve "sandalye" de var. "Kürekçi"yi uygulamak için altı adımdan bahsediliyor ve sonuç olarak "ileri geri giderek eşinizi tatmin edebileceğiniz" anlatılıyor.

Neuf Mois ayrıca hamile kadınlar için çeşitli cinsel oyuncaklar da öneriyor ("Geyşa toplarına" evet, vibratör gibi elektrikli tüm oyuncaklara hayır). Makale şöyle bitiyor; "Tereddüt etmeyin! Bu herkes için iyi, bebek için bile. Orgazm sırasında tıpkı jakuzide gibi içinde bulunduğu su ona masaj yapar." Parisli bir baba eşimi doğumda bebeğin çıkışını görmemesi konusunda uyarıyor. Böylece kadınlığımın büyüsü bozulmayacak.

Fransız anne ve baba adaylar cinsellik konusunda daha sakin. Aynı şekilde beslenme konusunda da sakinler. Samia'nın doğum doktoru ile arasında geçen diyalog adeta bir vodvili andırıyor:

'Dedim ki; "Doktor, hamileyim ama midye seviyorum. Ne yapacağım?"

Doktor; "Ye o zaman! Aklı başında birine benziyorsun. İyice yıka. Sushi yemek istersen de iyi bir yerde ye" dedi.'

Sigara ve alkol kullanan Fransız kadın tipi zaman aşımına uğramış. Tanıştığım kadınların çoğu sadece belli durumlarda bir kadeh şampanya içiyor o kadar. Sokakta sadece bir kere hamile bir kadının sigara içtiğini gördüm. O da muhtemelen ayda bir içtiği sigara olabilir.

Fransa'daki durumun bunlarla tam olarak ilgisi yok. Mesele kadınların sakin ve mantıklı olmasıyla ilgili... Benim aksime, Fransız anneler kesinlikle zararlı şeylerle, sadece

mikroplu olduğunda zararlı olabilecekleri iyi ayırt ediyorlar. Tanıştığım bir başka komşum Caroline yedi aylık hamile bir fizik tedavi uzmanı. Doktorunun gıdalara herhangi bir sınırlandırma getirmediğini, kendisinin de sormadığını anlatıyor. "Bazen bilmemek daha iyi!" diyor. Bana tartar soslu çiğ balık yediğini ve tabii ki Noel'deki aile yemeğinde kaz ciğerinden tattığını anlatıyor. Sadece iyi lokantalarda ya da evinde yemeyi tercih ediyor. Tek takıntısı pastörize edilmemiş peynir aldığında, kabuk kısmını kestiğinden emin olmak.

Midye yiyen hamile kadın hiç görmedim. Sanırım görseydim, devasa gövdemi önüne atıp durdurmayı denerdim. Kesinlikle şaşırırlardı. Fransız garsonların ben sipariş verirken yemekteki tüm malzemeyi sorgulamam nedeniyle neden şaşkına döndükleri gayet açık. Fransız kadınlar bu konularda hiç sorun çıkarmıyorlar.

Fransa'da hamilelik dergileri de en kötü senaryo üzerine yazıp çizmiyor. Aksine annelerin en çok ihtiyaç duydukları şeyin dinginlik olduğunu savunuyorlar. Bir Fransız dergisinin manşeti "9 Aylık SPA". Fransa Sağlık Bakanlığının desteğiyle hazırlanan "*Yeni Annelerin Rehberi*" adındaki kitapçıkta bebeğin gelişimine katkı sağlayacak besinlerden bahsediliyor ve annenin farklı tatlardan ilham alması öneriliyor. "Gebelik büyük mutluluk dolu bir zaman dilimidir." deniyor.

Peki, hepsi güvenli mi? Öyle görünüyor. Fransa Amerika'yı gebe ve yeni doğan sağlığı konusunda her aşamada gölgede bırakıyor. Yeni doğan bebek ölüm oranı Fransa'da Amerika'ya kıyasla yüzde 57 daha az. UNICEF'e göre, Fransız bebeklerin yüzde 6,6'sı düşük kiloyla doğarken, Amerikalı bebeklerin yüzde 8'i düşük kiloyla doğuyor... Amerikalı bir kadının hamilelik ya da doğum sırasında ölme riski 4.800'de 1'ken, bu oran Fransa'da 6.900'de 1.[1]

Hamileliğin tadını çıkarmamı öğütleyen bu Fransızca mesajı almamı sağlayan ne istatistikler ne de tanıştığım hamile kadınlar oluyor. Bunu hamile bir kedi sağlıyor. Mahallemizdeki gri gözlü, zayıf bir kedi doğurmak üzere ve kırklı yaşlarındaki ressam sahibi kedisini doğumdan sonra kısırlaştıracağını söylüyor. Bunu hiç değilse bir kez doğurmadan yapmak istemediğini anlatıyor ve ekliyor; "Bu deneyimi yaşamasını istedim."

Fransız anne adaylarının bizden farkları sadece sakinlikleri değil. Tıpkı o kedi gibi, bizden zayıflar da. Bazı Fransız hamileler elbette kilo alıyorlar. Ancak genelde yağ oranı Paris'in merkezinden uzaklaştıkça artıyor diyebiliriz. Orta sınıf Parislilerin çoğu kırmızı halıda yürüyen Amerikalı ünlülere benziyor. İncecik bacaklar, kollar ve küçücük kalçaları var, karınları bir basketbol topundan büyük sayılmaz. Arkadan bakıldığında hamile oldukları belli bile olmuyor.

Yolda yürürken, markette alışveriş yaparken yeterince hamile kadına ağzım açık bakarak bu sonuca varıyorum. Bu adeta Fransa'da yazılı olmayan bir kanun... Amerikan gebelik hesaplamalarına göre, boyum ve ölçülerim göz önünde bulundurulduğunda gebeliğim süresince on beş kilo almam gerekiyor. Fakat Fransa'daki hesaplara göre en fazla on bir kilo alabilirim (bunu öğrendiğimde artık çok geçti).

Peki, Fransız kadınlar nasıl bu sınırlar içinde kalabiliyor? Sosyal baskı işe yarıyor. Arkadaşlar, kız kardeşler, kayınvalideler hamileliğin oburluğun tamamen serbest olduğu bir dönem olmadığı mesajını sıklıkla yayıyor (bu konuda şanssızım çünkü eşimin ailesi Fransız değil). Üç çocuklu Fransız gazeteci Audrey uzun ve ince görünümlü Alman görümcesiyle fikir ayrılığı yaşadığını anlatıyor.

"Hamile kalır kalmaz devleşmeye başladı. Ve onu gördüğümde canavara benzettim. Bana; "Hayır, sorun yok. Rahat

olabilirim. Zaten kilo almam gerekiyor. Hiç dert değil." gibisinden bahaneler sıraladı. Biz Fransızlara göre bunu söylemek bile korkunç. Böyle bir şeyi *asla* söylemeyiz. Tespitlerine sosyolojik bir iğnelemeyle devam ediyor: "Bence Amerikalılar ve Kuzey Avrupalılar söz konusu estetik olduğunda bizden çok daha rahatlar."

Herkes gebe kadınların fiziklerini korumaya çalışması gerektiği konusunda hemfikir. Ayak hastalıkları uzmanı bile bana çatlakları engellemek için badem yağı sürmemi öneriyor (bunu yapıyorum ve işe yarıyor). Ebeveyn dergileri gebeliğin göğüslerinize verdiği zararı en aza indirmek için ne yapmanız gerektiğini anlatıyor (çok fazla kilo almayın ve memelerinize her gün soğuk su tutun).

Fransız doktorlar kilo alma sınırlarını kutsal emirlermiş gibi uyguluyor. Paris'teki yabancılar sıklıkla doktorlarının daha az kilo alma konusundaki önerilerine şaşırıyor. Bir Fransız'la evli olan İngiliz anne Paris'teki doktor randevularını hatırladığında; "bu sadece Fransız erkeklerin kadınları zayıf tutma çabası" diyor. Çocuk doktorları kontrole gelindiğinde, annenin doğum sonrası karnı hakkında yorum yapmaktan çekinmiyorlar (benimki sadece endişeli bir bakış attı).

Fransız kadınların gebelik süresince çok kilo almamalarının ana nedeni, çok fazla yememeye özen göstermeleri. Fransız hamilelik dergilerinde geç saat acıkmaları için yumurta salatalarından ya da bebeği büyütebilmek için acıktığınızdan da fazla yemekten bahsedilmiyor. "Bebek bekleyen" kadınlar herhangi diğer bir yetişkin kadar dengeli beslenmek durumundalar. Bir hamilelik rehberine göre eğer kadın hâlâ kendini aç hissediyorsa, öğlen atıştırmalığına ekleme yapabilir, mesela; "bir ekmeğin altıda biri, bir parça peynir ve bir

bardak su."

Fransız bakış açısına göre, hamile bir kadının aşermesi halledilmesi gereken bir sıkıntı. Fransız kadınlar kendilerini Amerikalı bir kadından duyduğum "bebeğimin canı pasta istiyor"a inandırmıyor. *The Guidebook for Mothers to Be* adlı bir Fransız hamilelik kitabı, kadınların kendilerini aşermekle kaybetmeleri yerine, bünyelerinin dikkatini elma ya da havuç yiyerek dağıtmalarını öneriyor.

Bu aslında göründüğü kadar sert değil. Fransız kadınlar hamileliği sınırsızca yemek için bir geçiş bileti olarak görmüyorlar. Çünkü yetişkinlik hayatlarının büyük bir kısmında kendilerini sevdikleri yiyeceklerden alıkoymuyorlar ya da gizlice yemiyorlar. *"French Women Don't Get Fat"* (Türkçesi Fransız Kadınlar Niçin Kilo Almaz? olarak yayımlandı) kitabının yazarı Mireille Guiliano "Gizlice abur cubur yiyen Amerikalı kadınlar yediklerinden zevk almak yerine, suçluluk duyuyor" diyor. "Bu tür zevklerin olmadığına inanmak ve bunları uzun vadede beslenmenizden çıkarmak kilo alımına neden olur."

Hamileliğimde yolun yarısına geldiğim günlerde, Paris'te İngilizce konuşan ebeveynlerden oluşan bir destek grubu olduğunu keşfediyorum. Birden bu insanların bana göre olduğunu anlıyorum. *Mesaj (Message)* adındaki bu grubun üyeleri İngilizce bilen bir terapisti nereden bulabileceğinizi, otomatik vitesli araba nereden alabileceğinizi ya da Şükran Günü için hindi pişirebilecek bir kasabın nerede olduğunu biliyor (hindi Fransız tipi fırınların çoğuna sığmıyor). Amerika seyahatinden kutular dolusu Kraft marka makarna getiremeyeceğiniz için endişeleniyor musunuz? Kolayı varmış. Fransa'da kolaylıkla bulabileceğiniz dirsek (bukle) makarnaya, bavulunuzda getirdiğiniz sarı peynirinizi ekliyorsunuz Mac & Cheese hazır!

Grup üyeleri Fransa'da pek çok sevilecek şey buluyor. İnternetteki forumlarda, taze ekmeği, reçeteli ucuz ilaçları ve çocuklarının yemeğin sonunda Fransız peyniri istemesini övüyorlar. Üyelerden biri gülerek beş yaşındaki oğlunun PLAYMOBIL figürleriyle "işçi grevini" canlandırdığını anlatıyor.

Fakat grup aynı zamanda Fransız ebeveynliğin zor kısımları konusunda da destek sağlıyor. Üyeler İngilizce bilen doulaların telefonlarını birbirine veriyor, emzirme yastıklarını birbirlerine satıyor, Fransız doktorların fitil verme konusundaki eğilimi hakkında birlikte üzülüyorlar. Tanıdığım bir üye kızını Fransız devlet okuluna gönderme konusunda o kadar çekimserdi ki, sonunda yeni bir Montessori okuluna gönderdi. Kızcağız bir süre oradaki tek öğrenciydi.

Bu kadınlar da benim gibi hamileliği bağ kurmak, endişelenmek, alışveriş yapmak ve yemek için bir mazeret olarak görüyor. Bebekle alınan kilolar konusundaki sosyal baskıya karşı birbirlerine destek oluyorlar. "Bir ara hallederim" diyor yeni bir anne. "Şimdi değerli vaktimi marul yapraklarını tartarak geçirmeyi düşünmüyorum."

Üyeler ve diğer İngilizce konuşan anne adayları arasında en dikkat çeken ikilemlerden biri de doğumun *nasıl* olacağı konusunda yaşanıyor. Roma'da doğumunu İtalyan tipi bir şarap fıçısının içinde yapmış bir Amerikalıyla tanışıyorum (Elbette suyla dolu, Pinot Grigio'yla değil!). Miamili bir arkadaşım doğum sırasındaki ağrıların kültürel olduğunu okuduktan sonra, ikizlerini sadece yoga nefesleri kullanarak doğurdu. *Mesaj* grubu destekli ebeveynlik sınıfında bir kadın gerçek bir Avustralya doğumu için evi Sidney'e uçmayı planlıyor.

Doğum her şey gibi kendimize göre uyarlamaya çalıştığımız bir şey. Doğum doktorum Amerikalı bir hastasının dört

sayfalık doğum planı verdiğini ve içinde doğumun ardından klitorisine masaj yapılmasının yer aldığını anlatıyor. Kadının orgazmıyla gerçekleşen rahim kasılmaları plasentanın çıkışına yardımcı oluyor. İlginç bir şekilde aynı doğum planında her iki ebeveyninin de doğum odasına girmesini istediğini söylüyor (Doktorum; "Asla olmaz dedim! Tutuklanmak istemiyorum!" dediğini anlatıyor).

Bütün bu doğum bahsinde kimsenin Dünya Sağlık Örgütü'nün ulusal sağlık sistemi söz konusu olduğunda, Fransa'nın birinci Amerika'nınsa otuz yedinci olduğundan bahsettiğini duymadım. Bunun yerine yabancı kökenliler arasında Fransız sisteminin fazla tıbbî ve doğal yöntemlere karşı sert olduğu konuşuluyor. *Mesaj* grubunun hamile üyeleri Fransız doktorların doğumu kendilerinin başlatacaklarından, epidurale zorlayacaklarından ve yeni doğan bebeği gizlice biberonla besleyerek emzirmeye engel olacaklarından endişe ediyorlar. Hepimiz İngilizce hamilelik dergileri okuyoruz ve onlar da epiduralin risklerinden bahsediyor. Aramızda "doğal yolla" doğuranlar adeta birer savaş kahramanı edasıyla geziniyor.

Doktor Fernand Lamaze'nin ana vatanında olmamıza rağmen, (Ç.N: Lamaze tekniği normal doğumun doğal yollarla gerçekleşmesinden yanadır.) günümüzde epiduralle doğum Fransa'da oldukça yaygın. Paris'in en iyi doğum hastanelerinde, kadınların yüzde 87'si epiduralle doğum yapıyor.[2] Bu rakama sezaryen doğumlar dâhil değil. Bazı hastanelerde bu oran yüzde 98 veya 99 oluyor.

Kadınların çok azı bunu mesele ediyor. Fransız anneler bana sıklıkla nerede doğum yapacağımı soruyor fakat doğum şeklimi sormuyor. Pek ilgileniyor gibi durmuyorlar. Fransa'da doğum şekliniz size bir değer katmıyor ya da nasıl bir ebeveyn olacağınızı tanımlamıyor. Doğum sadece bebeğinizi rah-

minizden kollarınıza sağ salim almanızın bir yolu olarak görülüyor.

Fransa'da epiduralsiz doğuma "doğal doğum" demiyorlar. Sadece "epiduralsiz doğum" diyorlar. Birkaç Fransız hastane ve doğum kliniğinin artık doğum havuzu ve doğum sancısı çeken kadınlar için büyük pilates topları bulunuyor. Fakat Fransız kadınların çok azı bunları kullanıyor. Paris'teki yüzde 1 ya da 2'lik epiduralsiz doğum da bana anlatılana göre, ya benim gibi delirmiş Amerikalılara ait ya da hastaneye vaktinde yetişemeyen Fransız kadınlara...

Tanıdığım en doğala yakın Fransız kadın Helene. Üç çocuğunu kamp seyahatlerine götürüyor ve hepsini iki yaşını geçene dek emzirmiş. Helene de her doğumda epidural almış. Ona göre burada bir çelişki yok. Bazı şeyleri en doğal haliyle seviyor, bazılarını yüksek dozda ilaçla.

Fransa ve Amerika arasındaki fark benim için ortak arkadaşlarımız otuzlarındaki çift Jennifer ve Eric'le netleşiyor. Jennifer Amerikalı ve Paris'te çok uluslu bir şirkette çalışıyor. Eric reklam sektöründe çalışan bir Fransız. Jennifer ilk kez hamile kaldığında, Eric bir doktor bulup, hastane seçip, bebek sahibi olacaklarını düşünüyordu. Fakat Jennifer eve bir kucak dolusu bebek bakım kitabı getirdi ve Eric'e onunla birlikte okuması için baskı yaptı.

Eric Jennifer'ın doğumu planlamaya çalışmasına hâlâ inanamıyor. "Bir balonda doğurmak istedi, banyoda doğurmak istedi!" diye anlatıyor. Sonra doktoru ona diyor ki; "Burası bir hayvanat bahçesi ya da sirk değil. Sen de herkes gibi doğuracaksın, sırt üstü yatıp, bacaklarını açarak... Ve bir sorun olursa müdahale edeceğim."

Jennifer anestezi almadan doğum yapmak istedi, böylece

doğum yapmanın nasıl bir şey olduğunu hissedecekti. "Hayatımda çocuk sahibi olmak için bu kadar acı çekmek isteyen bir kadın görmedim!" diyor Eric.

Eric ve Jennifer'ın durumunu en iyi özetleyen şey; "Kruvasan Hikayesi" Jennifer doğuma girdiğinde, bütün doğum planları suya düştü: Sezaryen olması gerekti. Doktor Eric'i bekleme odasına gönderdi. Nihayetinde Jennifer sağlıklı bir kız çocuğu doğurdu. Sonrasında hastane odasında, Eric ona az önce bir kruvasan yediğinden bahsetti.

Jennifer üzerinden üç yıl geçmiş olmasına rağmen, bunu hatırladığında kan beynine sıçrıyor. "Eric o sırada, bütün bunlar olurken bekleme odasında bile değilmiş! Çıkmış ve kendine bir kruvasan almış. Beni ameliyathaneye götürürlerken, Eric de hastaneden çıkmış, sokakta yürümüş, pastaneye girmiş ve kruvasan almış. Sonra da dönüp yemiş!"

Jennifer hiç de böyle hayal etmemişti. "Kocam bekleme odasında oturup tırnaklarını yiyerek kız mı erkek mi olacak diye merak etmeli..." diyor. Bekleme odasının yakınında bir yiyecek otomatı olduğundan söz ediyor. Eric oradan bir paket fıstık da alabilirmiş.

Eric de "Kruvasan Hikayesi"ni kendi tarafından anlatırken sinirleniyor. Evet, bir yiyecek otomatı varmış. Ama "Çok stresliydi. Şekere ihtiyacım vardı." diye anlatıyor. "Sokağın köşesinde bir pastane olduğundan emindim, ama sandığımdan uzakmış. Ve Jennifer'ı yedide aldılar. Bir saat kadar hazırlık yapıldığını biliyordum. Bu durumda on birde geri dönecekti. Evet, bütün bu zaman içinde on beş dakikayı yiyecek almakla harcadım."

Başlangıçta Kruvasan Hikayesini *Erkekler Mars'tan* bakış açısıyla değerlendirdim. Fakat zamanla bunun Fransız-Ame-

rikan hikâyesi olduğunu fark ettim. Jennifer'a göre Eric'in bencilce kruvasan peşinde koşması ailesi ve yeni bebek için kendi rahatından ödün vermeyeceğinin bir işaretiydi. Onun kendini ebeveynliğe yeterince veremeyeceğinden endişeliydi.

Eric içinse herhangi bir şeyin işareti değildi. Kendini tamamen doğuma adamıştı ve babalığa adapte olmuştu. Fakat o andaki sakinliği, kendi halindeliği ve kendisiyle ilgili oluşu, sokağın sonuna kadar yürümesine yeterliydi. Baba olmak istiyordu ama bir kruvasan da istiyordu... "Bazen Amerika'da bir şey yeterince zor değilse bunun hakkında kötü hissetmek gerektiğini hissederdim." diyor Eric.

Ben kruvasan konusunu dert etmeyecek bir eş olduğumu düşünmek istiyorum. Ya da en azından Simon kırıntıları saklayacak bir eş olabilir. Ben de çok kontrollü bir doğum planı yapıyorum ve Simon'un hiçbir koşulda göbek bağını kesmesine izin verilmemesini istiyorum. Ağda yaptırırken bile çığlık atma eğiliminde biri olarak, doğal doğum için iyi bir aday olduğumu düşünmüyorum. Acıyı kültürel bir yapıyla değerlendirmekte zorluk çekiyorum.

Ayrıca hastaneye zamanında varmak konusunda çok daha endişeliyim. Bir arkadaşımın tavsiyesine uyarak, şehrin diğer ucundaki hastanede doğum yapmaya karar verdim. Bebek trafiğin yoğun olduğu saatlerde gelmeye karar verirse sorun yaşayabiliriz.

Ve tabii eğer bir taksi bulabilirsem. Paris'teki İngilizce konuşan yabancılar (burada geçici olarak bulunanlar ve araba almaya niyeti olmayanlar) arasında bir dedikodu var. Fransız taksiciler doğuma giden bir kadını taksilerine almıyormuş çünkü koltuklarına plasenta bulaştıracaklarından korkuyorlarmış. Arka koltukta doğurmak başka sebeplerle de uygun

değil. Simon o kadar korkuyor ki "*Bebeğinizi Beklerken*" kitabının *acil ev doğumları* bölümünü okumadı bile.

Sancılarım akşam sekiz gibi başlıyor. Bu da az önce sipariş ettiğimiz Thai yemeğini yiyemeyeceğim anlamına geliyor. Hastane yatağımda bile o yemeğin hayalini kuracağım. Fakat hiç değilse sokaklar boş. Simon taksi çağırıyor ve sessizce biniyorum. Ellilerinde bıyıklı bir adam olan şoför beni konuşturmaya çalışıyor.

Endişelenmem gerekmiyor. Yola çıkar çıkmaz arka koltuktan inlemelerimi duyuyor ve çok heyecanlanıyor. Tüm meslek hayatı boyunca böyle filmlerdeki gibi bir olayın içinde şoför olarak yer almak istediğini anlatıyor.

Karanlıkta Paris'te ilerlerken emniyet kemerimi açıyorum ve taksinin yerine uzanarak acıdan kıvranıyorum. Bu ağdaya hiç benzemiyor. Doğal doğumla ilgili hayallerimi bir kenara bırakıyorum. Simon bana hava gelsin diye ya da çıkardığım sesleri bastırmak için camları açıyor.

Bu esnada şoför hızlanıyor. Üzerimizden geçen sokak lambalarını görüyorum. Kendi oğlunun yirmi beş yıl önceki doğum hikâyesini anlatıyor. Yattığım yerden sancıların arasında "Daha yavaş lütfen!" diye yalvarıyorum. Simon sessiz ve bembeyaz. Dümdüz ileri bakıyor.

"Ne düşünüyorsun?" diye soruyorum.

"Hollanda futbolu..." diyor.

Hastaneye vardığımızda şoför acil kapısına yöneliyor, arabadan atlıyor ve içeri dalıyor. Doğumda bize katılmayı beklediğini düşünmeye başlıyorum. Dakikalar sonra döndüğünde; "Sizi bekliyorlar!" diye haykırıyor.

Binaya doğru yalpalayarak ilerliyorum. Simon taksi para-

sını ödüyor ve şoförü gönderiyor. Ebeyi gördüğüm an en yalın Fransızcamla konuşuyorum: *Je voudrais une péridurale!* (Epidural istiyorum!) Elimde bir deste para olsa derhal ona uzatırdım.

Fransızların epidurale olan tutkusunun yanısıra, istek üzerine uygulamadıklarını da öğrenmiş bulunuyorum. Ebe beni götürüp rahim açıklığıma bakıyor ve şaşkın bir tebessümle bana bakıyor. Henüz üç santim açıklık var ve on olması bekleniyor. Kadınların bu kadar erken epidural istemediklerini söylüyor. Bunun için anestezi uzmanını Thai yemeği sofrasından kaldırmayacak.

Daha önce hiç duymadığım bir rahatlatıcı müzik açıyor (bir tür Tibet ninnisi) ve beni ağrıyı hafifletecek bir şekilde yatırıyor. Nihayetinde o yorgunlukla uyuyakalıyorum.

Size tıbbî müdahaleyle gerçekleşmiş, çok harika doğumumun detaylarından bahsetmek isterim. Epidural sayesinde hiçbir rahatsızlık hissetmeden bir yoga hareketi titizliğiyle nazikçe bebeği ittim. O kadar odaklanmıştım ki doğum doktorunun ergen kızının içeri girip annesinden para istemesi bile dikkatimi dağıtamadı...

Bunlar olurken anestezi uzmanı, ebe ve doktor kadındı. Simon her şeyden uzakta ama oradaydı. Bebek güneş doğarken dünyaya geldi.

Bebeklerin doğduğunda babalarına benzediğini okumuştum. Böylece babalar ebeveynlik hissiyle doluyor ve avlanmaya (ya da yatırım bankacılığına) motive oluyorlarmış. Bebeğim doğduğunda ilk düşündüğüm Simon'a yalnızca benzemekle kalmadığı, tamamen onun yüzünü kopyaladığı oldu.

Bir süre onunla sarmaş dolaş kalıyoruz. Sonra onu hastanenin şık ve abartısız kıyafetiyle giydiriyorlar. Başında ekru

rengi bir bere var. Ona gerçek bir isim veriyoruz. Fakat bere yüzünden ona genellikle *Bean* (Ç.N: Beanie "bere" anlamına gelen İngilizce bir kelime) diyoruz.

Hastanede altı gün kalıyorum. Bu Fransa'daki standart uygulama. Ayrılmak için bir sebep göremiyorum. Her yemekte taze pişmiş ekmek var (mesela kruvasan için pastaneye gitmek gerekmiyor) ve güneşli bahçede yürüyüşe bile çıkabiliyorum. Odaya servis edilen şarap listesinde şampanya bile var. Üçüncü gün, Bean'e "daha dünkü çocuk değilsin!" demekten kendimi alamıyorum. Simon bunu komik bile bulmuyor.

Evrensel ebeveynlik kurallarının Fransa'da da uygulandığının altını çizmek ister gibi, burada doğan bebekler bazı talimatlarla geliyor. Her yeni doğanın beyaz kaplı bir kitapçığı oluyor ve bu kitapçık tam on sekiz yaşına dek dolduruluyor. Doktorlar her kontrolü, aşıyı, çocuğun kilo, boy ve baş çevresi ölçümlerini buraya kaydediyor. Ayrıca bebeklerin nasıl yıkanacağı, nasıl besleneceği, ne zaman kontrole götürüleceği ve bazı tıbbî sorunlarına nasıl teşhis konulacağı gibi bilgiler de yer alıyor.

Kitapçık beni Bean'in değişimine hazırlamıyor. İlk birkaç ay, koyu kahve saçları ve gözleriyle tıpkı Simon'a benziyor. Gamzeleri bile aynı. Benim açık renkli saçlarım ve genlerim daha ilk rauntta onun esmer Akdenizli genlerine yenilmiş görünüyor.

Fakat yaklaşık olarak iki aylık olduğunda Bean *metamorfoz* diyebileceğim bir değişim geçiriyor. Saçı sarıya ve kahverengi gözleri de maviye dönüyor. Küçük Akdenizli bebeğim aniden İsveçliye dönüşüyor.

Bean teknik olarak Amerikalı (yaşı ilerlediğinde Fransız

vatandaşlığı talep edebilir). Fakat Fransızcasının birkaç ay içinde benimkini geçeceğinden şüpheleniyorum. Küçük bir Amerikalı mı yoksa Fransız mı büyütüyoruz emin değilim. Bir seçeneğimiz olmayabilir.

Bölüm 3
Geceleri nasıl?

Bean'le eve geldikten birkaç gün sonra komşularımız bebeğimizi sormaya başladı; "Geceleri nasıl?" *(Elle fait ses nuits?)*

Bu "Gece boyunca uyuyor mu?" sorusunun Fransızca halini ilk duyuşum. Başta soruyu rahatlatıcı buldum, sonuçta eğer bunlar bebeğimin geceleriyse istediğini yapardı. Yok eğer onlar sadece geceyse istediğini yapmaması gerekirdi.

Fakat kısa zamanda bu soru rahatsız edici gelmeye başladı. Tabii ki "geceleri kötüydü." O sadece iki aylık (sonra üç, sonra dört) bir bebekti! Herkes bilir ki küçük bebekler iyi uyumaz. Tanıdığım Amerikalı ailelerin Bean'in akranı birkaç tane bebeği var. Tamamen şans eseri akşam dokuzda yatıp sabah yedide uyanıyorlar. Fakat tanıdığım ebeveynlerin çoğu, çocukları yaklaşık olarak bir yaşına gelene dek kesintisiz uyuyamıyorlar. Hâlâ anne babasının odasına giden dört yaş çocukları tanıyorum.

Amerikalı arkadaşlarım ve ailem durumun farkındalar. Daha ucu açık sorular soruyorlar; "Nasıl uyuyor?" Ve bu soru aslında bilgi almak için bile değil, tükenmiş ebeveynlere içlerini dökme fırsatı vermek için soruluyor.

Bizler için bebek sahibi olmak uykusuzlukla ilişkilendirilmiş. İngiliz *Daily Mail* gazetesinde bir manşet; "Yeni Doğan Bebekleri Olanlar Çocuklarının İlk İki Yılında Altı Aya Eşdeğer Uyku Kaybı Yaşıyor" diyor. Araştırma bir yatak şirketi tarafından yapılmış. Makale okuyuculara makul gelmiş görünüyor. Yorumlardan biri; "Ne yazık ki doğru" diyor. "Bir yaşındaki kızımız tam on iki aydır tek bir gece bile uyumadı ve eğer dört saat uyuyabilmişsek, kendimizi şanslı sayıyoruz." Amerika'daki Ulusal Uyku Derneğinin anketine göre; yürüme çağındaki bebeklerin yüzde 46'sı gece uyanıyor fakat ebeveynlerin sadece yüzde 11'i çocuklarının bir uyku sorunu olabileceğini düşünüyor. Fort Lauderdale'de gördüğüm bir çocuk tişörtünde, "Bu gece 3'te beşiğimde parti var!" yazıyor.

İngilizce konuşan arkadaşlarım çocuklarının özel uyku ihtiyaçlarına sahip olduğunu ve bu konuda kendilerine yer bulmaları gerektiğine inanıyor. Paris'te yürürken bir İngiliz arkadaşımın oğlunun kollarına tırmanıp, tişörtünün içine girip göğüslerini tuttuğunu ve orada uyuduğunu görüyorum. Bu rutine şahit olmam arkadaşımı utandırıyor fakat bana fısıldayarak ancak böyle uyuduğunu anlatıyor. Sonraki kırk beş dakika boyunca oğlunu bu şekilde taşıyor.

Elbette Simon ve ben de kendimize bir uyku metodu seçtik. Bizimki bebeğin beslendikten sonra bir süre uyanık kalmasını esas alıyordu. Bean doğduktan sonra bu konuda epey çaba harcadık. Pek bir faydası olmadığını söyleyebilirim.

Nihayetinde bu yöntemden vazgeçtik ve farklı şeyler denedik. Bean'i gün içinde hep aydınlıkta ve gece olduğunda da hep karanlıkta tutuyoruz. Her akşam aynı saatte banyo yaptırıyoruz, beslenme saatlerinin arasını açmaya çalışıyoruz. Birinden yağlı yiyeceklerin sütümü yoğunlaştıracağını duyunca, birkaç gün boyunca neredeyse sadece Brie peyniri

ile kraker kemiriyorum. Bir New Yorklu bize rahimdeki beyaz gürültü denen sesin benzerini ona dinletmemiz gerektiğini söylüyor. Büyük bir itaatle saatlerce o sesi çıkarıyoruz.

Hiçbir şey değişmiyor. Bean üç aylık olduğunda hâlâ gecede birkaç kez uyanıyor. Benim onu emzirip uyutmaya çalıştığım, sonra yatağına koyduğumda uyanmasın diye on beş dakika daha kucağımda tuttuğum uzun bir ritüelimiz var. Simon'un dünyaya bakışındaki ileri görüşlülüğü adeta bir lanete dönüşüyor. Her gece bunun sonsuza dek süreceğine ikna olmuş bir şekilde depresyona giriyor. Benim öngörüsüzlüğüm ise evrimsel bir mucizeye dönüşüyor. Bunun bir altı ay daha sürüp sürmeyeceğini (ki sürüyor) düşünmüyorum. Tek tek her geceyi yaşıyorum.

Bunlara hazırlıklı olmak da bir teselli... Bebek sahibi ebeveynlerin uyuması gerekmiyor. Neredeyse tüm Amerikalı ve İngiliz ebeveynler çocuklarının sekiz ya da dokuz ayın sonunda, hatta çok daha sonra uyuduklarından bahsediyor. Simon'ın Vermont'tan bir arkadaşı karısıyla oğlunun gece üçteki uyanmalarından bahsederken; "Gerçekten erken bitti," diyor. Paris'te avukatlık yapan İngiliz Kristin "Ne zamandı? Bir yaşındayken mi?" diyor ve on altı aylık kızının gece boyu uyuduğunu anlatırken ekliyor; "Yani 'gece boyu' derken, iki kere uyanıyor fakat sadece beş dakika sürüyor."

Bizden daha kötü durumda olan aileleri dinlemek iyi geliyor. Onları bulmak çok kolay. Kuzenim on aylık bebeğiyle birlikte uyuyor, işine dönemedi ve bunun nedenlerinden biri de gece boyu bebeğini emzirmesi. Zaman zaman arayıp "Uykuları nasıl?" diye soruyorum.

Duyduğum en kötü hikâye Washington DC'de bir arkadaşımın arkadaşı olan Alison'dan geliyor. Oğlu şu an yedi aylık ve altı aylık olana kadar onu her *iki saatte* bir emzirdi-

ğini anlatıyor. Yedi aylık olduğunda dört saatlik döngüye başladığını ekliyor. En iyi üniversitelerden birinden mezun olan pazarlama uzmanı Alison yorgunluğuna yenik düşüyor ve kariyerinin duraksama döneminde olduğu gerçeğiyle yüzleşiyor. Bebeğinin kendine has döngüsüne uymaktan başka çaresi olmadığını düşünüyor.

Bu gece uyanmalarının bir çözümü de; ailelerin bebeklerini tek başına bırakıp ağlattığı "uyku eğitimi." Bunun hakkında ben de okumalar yaptım. Yaklaşık olarak altı-yedi aylık bebeklere uygun görünüyor. Alison bir gece denediğini ama zalimce geldiği için vazgeçtiğini söylüyor. Uyku eğitimi hakkında internette yapılan tartışmalar kısa sürede ağız dalaşına dönüyor. Karşıt görüşlüler bu uygulamayı bencilce ve zalimce buluyor. Babble.com'da "Uyku eğitimi midemi bulandırıyor" diye bir yazı görüyorum. Bir başkası; "Gece boyu uyumak istiyorsanız çocuk yapmayın. Üç yaşındayken evlat edinin mesela..." yazıyor.

Uyku eğitimi kulağa hoş gelmese de, Simon ve ben teoride uyku eğitiminden yanayız. Fakat Bean'in bu düzeyde bir askeri eğitim için henüz küçük olduğu düşüncesindeyiz. Tüm Amerikalı arkadaşlar ve ailemiz Bean'in gece acıktığı, bir şey istediği ya da sadece bebeklerin huyu böyle olduğu için uyandığını düşünüyor. Daha çok küçük... Biz de ona uyuyoruz.

Uyku konusunda Fransız ebeveynlerle de konuşuyorum. İşyerinden arkadaşlarımız, komşularımız ya da arkadaşlarımızın arkadaşları var. Hepsi çocuklarının tam gece uykusuna çok daha erken geçtiğini iddia ediyor. Kızı şimdi iki yaşında olan Samia, altı aylıkken gece uyumaya başladığını ve tam tarihi not ettiğini söylüyor. Mahallemizde yaşayan zayıf bir vergi müfettişi Stephaine'ye oğlu Nino'nun ne zaman tam gece uykusuna geçtiğini sorduğumda utanıyor.

"Çok geç, hem de çok!" diyor. "Gece uykusuna geçtiğinde Kasım ayındaydık... Yani dört aylıktı! Bence çok geç."

Fransızların uyku hikâyelerinden bazıları gerçek olamayacak kadar iyi. Alexandra Paris'in banliyölerinden birinde yaşıyor ve bir Fransız kreşinde çalışıyor. Kızlarının ikisinin de neredeyse doğumdan itibaren gece uyuduğunu anlatıyor. "Hastanede bile süt için sabah altı gibi uyanırlardı" diyor.

Bu Fransız çocukların büyük bir kısmı biberonla besleniyor ya da anne sütü ve formül sütün karışımını içiyor. Bu çok önemli bir fark yaratmıyor. Tanıdığım bebekler arasında emzirilenler de kısa zamanda gece uykusunu kesintisiz uyumaya başlıyor. Bazı Fransız anneler emzirmeyi üç aylıkken bırakıp işe döndüklerini anlatıyor. Ve bu dönemde bebekleri gece uykularını tam olarak uyumaya başlamış oluyor.

Öncelikle birkaç şanslı Fransız ebeveynle tanıştığımı düşündüm. Fakat zamanla gerçekler ağır gelmeye başladı: gece boyu uyuyan bebek Fransa'da normal bir durum. Uyku konusunda korkunç hikâyelere Amerika'da sıklıkla rastlandığı gibi, tam tersi de yani muhteşem uykucular da Fransa'da yaygın. Komşularım birden gözüme çok daha iyi görünmeye başlıyor. Beni kızdırmaya çalışmadıklarını, gerçekten iki aylık bir bebeğin gece boyu uyuyabildiğine inandıklarını anlıyorum.

Fransız ebeveynler bebeklerinin doğar doğmaz iyi uyumasını beklemiyor. Fakat uykusuz geceler dayanılmaz olmaya başladığında -ki bu genellikle iki ya da üç ay sonraya tekabül ediyor- sona eriyor. Anne babalar gece uyanmalarına kısa süren sorunlar olarak bakıyor, onlar için bu durum kronik sorun haline gelmiyor. Konuştuğum herkes altı ayın sonunda -hatta çoğu zaman daha da erken- bebeklerin tüm gece kesintisiz uyuyabileceğine veya uyuduğu bilgisiyle hareket ediyor. *Maman!* dergisindeki bir makale; bazı bebeklerin gece uykusu

rutininin altı ay, diğerlerinin düzeninin oturmasının ise dört ay sürebileceğini anlatıyor. En çok satan uyku kitabı *Le Sommeil, le rêve et l'enfant* (Uyku, Rüyalar ve Çocuk) kitabına göre; "Çocuğunuz üç ve altı ay arasında tüm gece kesintisiz olarak en az sekiz, dokuz saat uyuyacak. Aileler nihayet uzun ve kesintisiz uykunun tadını yeniden keşfedecek."

Elbette istisnalar var. Bu yüzden de Fransız uyku kitapları ve uyku uzmanları var. Bazı bebekler iki ayın sonunda tüm gece uyurlarken, birkaç ay sonra yeniden uyanmaya başlayabiliyor. Bazı Fransız çocuklarının bu süreye erişmesi bir yıl sürebiliyor. Fakat gerçek şu ki Fransa'da geçirdiğim bunca yıl boyunca ben bu istisnalarla hiç karşılaşmadım. Bean'in yakın arkadaşlarından birinin annesi olan Marion, oğlunun gece uykularının altı aylıkken düzene oturduğunu anlatıyor. Bu Parisli arkadaş ve tanıdıklarımın içinde duyduğum en uzun süre. Çoğu mimar Paul'ün üç buçuk aylık oğlu gibi akşam sekizden, sabah sekize dek uyuyor.

Fransız ebeveynler bebeklerinin tam olarak ne zaman gece boyu uyuduğunu söyleyebilirken, bunun nasıl olduğunu açıklayamamaları çok sinir bozucu. Uyku eğitiminden, "Ferberize etmekten" -Dr. Richard Ferber tarafından geliştirilmiş bir uyku tekniği- ya da herhangi başka bir metottan bahsetmiyorlar. Bebeklerinin uzun süre ağlamalarına müsaade etmediklerini iddia ediyorlar. Hatta bu uyku eğitiminden bahsettiğimde çoğu rahatsız oluyor.

Yaşı daha büyük anne babalarla konuşmak da işe yaramıyor. Ellilerinde ve işe hâlâ kalem etek ve ince topukla giden bir Fransız reklamcı anne bebeğimin uyku sorunları olduğunu öğrendiğinde çok şaşırıyor. "Ona uyuması için bir şey versen olmaz mı? Ne bileyim, ilaç ya da benzer bir şey?" diyor. Ona göre en azından bebeği biriyle bırakıp bir iki haf-

talığına SPA'ya falan gidip tazelenmem gerekiyor.

Tanıdığım genç ebeveynlerin hiçbiri çocuklarına ilaç vermiyor ya da gidip saunada saklanmıyor. Çoğu bebeklerinin uzun uykuları kendiliğinden öğrendiği konusunda ısrar ediyor. Vergi müfettişi Stephanie bu konuda bir şey yapmadığını iddia ediyor. "Bence çocukla ilgili, sonuçta o karar veriyor" diyor.

Aynı yaklaşımı otuz iki yaşındaki yayıncı Fanny'den de duyuyorum. Finans dergilerinin yayıncılığını yapıyor. Üç aylık oğlu Antoine'nin gece üçteki beslenmesini kendiliğinden bırakıp, gece boyu uyumaya geçtiğini anlatıyor.

"Uyumaya karar verdi." diyor. "Ben onu herhangi bir şeye zorlamadım. İhtiyacı olduğunda beslenmesini sağladım. Kendi kendine düzene girdi."

Konuşmamızı dinleyen Fanny'nin kocası Vincent, Fanny'nin tam üç aylıkken işe döndüğüne dikkat çekiyor. Konuştuğum diğer Fransız ebeveynler gibi, o da bu zamanlamanın bir tesadüf olduğunu söylüyor. Ona göre Antoine annesinin erken kalkıp işe gitmesi gerektiğini anlamıştı. Vincent bu iletişimi karıncaların antenleri arasındaki kimyasal dalgalarla anlaşmasına benzetiyor.

"Biz duygulara inanırız." diyor Vincent. "Çocukların her şeyi anladığını düşünüyoruz."

Fransız anne babalar birkaç uyku önerisi de veriyor. Neredeyse hepsi ilk aylarda bebeklerini gün boyu kısa uykularda bile yanlarında tutuyor ve geceleri karanlıkta yatağına koyuyor. Ve hepsi doğumdan itibaren bebeklerini dikkatle gözlemlediklerini ve bebeklerinin kendi ritimlerini takip ettiklerini anlatıyor. Fransız ebeveynler ritim kelimesini öyle çok kullanıyor ki, çocuk büyütmekten değil de sanki bir

müzik grubu kurmaktan bahsettiklerini düşünebilirsiniz.

"Sıfır-altı ay arası en iyisini onların kendi uyku ritmine saygı göstermek oluyor." diye açıklıyor Alexandra. Bebekleri doğumdan itibaren tüm gece uyumuş.

Ben de Bean'i gözlemliyorum, özellikle de gece üçte. Neden bizim evimizde bir ritim yok? Eğer gece boyu uyumak kendiliğinden oluveriyorsa, neden bize de olmadı?

Sinirimi yeni Fransız arkadaşlarımdan Gabrielle'ye boşalttığımda bana *L'enfant et son sommeil* (Çocuk ve Uykusu) kitabını öneriyor. Yazar Héléne De Leersnyder Paris'te tanınmış bir çocuk doktoru ve uzmanlık alanı uyku... Kitap oldukça kafa karıştırıcı. Ben Amerikan bebek bakım kitaplarının anlaşılır diline ve kişisel gelişim tarzı anlatımına alışığım. De Leersnyder'ın kitabı Marcel Proust'tan bir alıntıyla başlıyor ve uykuya yazılmış bir şiirle devam ediyor.

"Uyku çocuğun ve ailenin hayatını belirler." diyor Leersnyder. "Çocuğun ailesinden birkaç saatliğine ayrılıp, yatağına yatıp uykuya dalabilmesi için, bedenine kendisi kontrol etmiyorken bile onu canlı tutacağı konusunda güvenmesi gerekiyor. Ve gece aklına gelenler konusunda yeterince sakin ve dingin olmalı."

Kitap ayrıca çocukların ayrılığı kendiliğinden kabul ettikten sonra iyi uyuyabileceklerini söylüyor. "Uzun, huzurlu ve sakin gecelerin ve tabii yalnızlığın kabulü çocuğun iç huzuru bulduğu anlamına geldiği kadar üzüntünün üstesinden geldiği anlamına da geliyor olabilir mi?"

Kitabın bilimsel kısımları bile kulağa varoluşsal geliyor. Bizim REM uykusu dediğimize Fransızlar *paradoksal* uyku diyor. Çünkü bu süreçte beden hareketsiz olmasına rağmen, zihin oldukça aktiftir. De Leersnyder soruyor; "Uyumayı öğ-

renmek ve yaşamayı öğrenmek... Bunlar eşanlamlı sayılmaz mı?"

Bu bilgiyle ne yapacağım konusunda hiçbir fikrim yok. Ben Bean'in geceleri hakkında nasıl düşüneceğim konusunda kuramlar aramıyorum. Sadece uyumasını istiyorum! Kendi anne babaları bile açıklayamıyor ve uyku kitapları şifreli şiirlere benziyorken, Fransız bebeklerin neden böyle güzel uyuduğunu nasıl anlayabilirim? Bir anne gece dinlenebilmek için ne yapmalıdır?

İşin garibi; Fransız uyku kurallarını kavrayışım New York'tayken gerçekleşiyor. Aile ve arkadaş ziyareti için Amerika'dayım ve Amerikan tarzı ebeveynliği uygulamalı olarak gözlemleyebiliyorum. Seyahatimin bir kısmında Tribeca'da kalıyorum. Burası aşağı Manhattan'da bir mahalle ve eski sanayi binaları küçük ve lüks apartman dairelerine dönüştürülmüş. Mahallenin parkında diğer annelerle sohbete dalıyorum.

Ebeveynliğime uygun literatürü bildiğimi düşünüyordum. Fakat bu annelerin yanında oldukça amatör kalıyorum. Her şeyi okumuş olmaları bir yana, tasarımcıların elinden çıkmış eklektik kıyafetler gibi kendi ebeveynlik tarzlarını yaratmışlar. Uyku, disiplin ve beslenme konusunda ayrı uzmanları takip ediyorlar. Safça "Doğal Ebeveynlik"ten (Attachment Parenting, attachment kelimesinin birebir karşılığı bağlıdır) bahsedecek olduğumda, Tribecalı bir anne beni derhal uyarıyor.

"Bu kelimeyi sevmiyorum. Kim çocuğuna bağlı değildir ki?" diyor.

Konu çocuklarına uykusuna geldiğinde, bu kadınlardan bir sürü teoriye atıfta bulunmalarını ve ardından bir yaşına kadar gecede iki kez uyanan çocuklarından şikâyet etmele-

rini bekliyorum. Ama öyle olmuyor. Tribeca'da bebeklerin çoğu uyku konusunda henüz iki aylıkken "Fransız usulüne" geçiyor ve kesintisiz uyuyorlar. Fotoğrafçı bir anne kendisinin ve pek çok başka annenin çocuklarını yakınlardaki çocuk doktoru Michel Cohen'e götürdüklerini anlatıyor. Bu anne doktorun ilk adını "Miiişel" diye okuyor, tıpkı Beatles'ın *Michelle ma belle* şarkısındaki gibi.

"Fransız mı?" diye lafa karışıyorum.

"Evet," diyor.

"Fransa'dan gelmiş bir Fransız mı?" diye soruyorum.

"Fransa'dan gelmiş bir Fransız" diye cevaplıyor.

Derhal Cohen'le tanışmak için randevu alıyorum. Bekleme odasına girdiğimde, Paris'te değil de Tribeca'da olduğumdan emin oluyorum. Eames marka rahat ve şık bir koltuk, yetmişlere özgü bir duvar kâğıdı ve fötr şapkalı lezbiyen bir anne görüyorum. Kolsuz siyah bir bluz giyen görevli bir sonraki hastayı çağırıyor: "Ella? Benjamin?"

Cohen odasından çıktığında, neden anneler arasında bu kadar popüler olduğunu derhal anlıyorum. Dağınık kahverengi saçları, aynı tonda içten gözleri ve yanık bir teni var. Bermuda şort, sandalet ve etekleri dışarıda tasarımcı işi şık bir gömlek giyiyor. Amerika'da geçirdiği yirmi yıla rağmen, çekici Fransız aksanını ve konuşma tarzını *("Tavsiyemi isteyen ebeveynlerime...")* kaybetmemiş. Bugünlük işi bitiyor ve dışarıda bir kafede oturmayı teklif ediyor. Kabul ediyorum.

Cohen Amerika'yı kesinlikle seviyor. Bunun bir nedeni de Amerika'da öncülere ve girişimcilere saygı gösterilmesi olabilir. Bu düzenli ve bakımlı yerde, kendini bir mahalle doktoruna dönüştürüvermiş (biralarımızı içerken, yoldan geçen

onlarca kişiyle selamlaşıyor). Tribeca Çocuk beş farklı noktada faaliyet gösterir olmuş. Ve "Yeni Prensipler" (*The New Basics A-to-Z Baby & Child Care for the Modern Parent)* adında, kapağında resminin de olduğu hap bilgiler içeren bir ebeveynlik kitabı var.

Cohen Aşağı Manhattan'a getirdiği yeniliklerin Fransa'yla ilgisi olduğunu kabul etmek konusunda isteksiz. Fransa'dan 1980'lerin sonunda ayrılmış ve ülkesini yeni doğan bebeklerin hastanede ağlatıldığı bir yer olarak hatırlıyor. Şimdi bile diyor ki; "Parkta dayak yiyen çocuk görmediğiniz gün yoktur." Bu söylediği belki eskiden doğruydu. Ama ben parkta geçirdiğim saatler boyunca, sadece bir kere ufak bir şaplağa tanık oldum.

Fakat Cohen'in bazı önerileri tam olarak Parisli ebeveynlerin günümüzde yaptıklarını tarif ediyor. Tıpkı Fransızlar gibi, bebekleri tahıllar yerine önce sebze ve meyveye başlatıyor. Alerji konusunda takıntılı değil. "Ritim"den bahsediyor ve çocuklara öfkeyle başa çıkmayı öğretiyor. Sakin olmaktan yana. Ve sadece çocuğun mutluluğuna değil, ailelerin yaşam kalitesine de önem veriyor.

Peki, Cohen Tribecalı bebekleri tüm gece nasıl uyutuyor?

"Benim ilk müdahalem, bebek doğar doğmaz geceleri yanına koşmamayı önermek oluyor. Bebeğinize kendini sakinleştirmek için fırsat verin. Doğumdan itibaren bile her şeye otomatik olarak cevap vermeyin." diyor Cohen.

Belki biradan (belki de Cohen'in derin bakan gözlerinden) bunu söylediğinde biraz şaşırıyorum. Sonra Fransız annelerin ve bakıcıların bebeklerine müdahale etmeden önce neden duraksadıklarını birden anlıyorum. Bunun düşünülerek yapıldığını ya da bu kadar önemli olduğunu fark etmemiştim.

Hatta aslında beni rahatsız bile etmişti. Bebeklerin bekletilmesi gerektiği fikri üzerine hiç düşünmemiştim. Bu, Fransız bebeklerinin gece uykusuna bu kadar erken geçmesini açıklıyor olabilir mi? Sadece birkaç damla gözyaşı ile birlikte...

Cohen'in "bekleme" tavsiyesi bebeği "gözlemleme" fikrinin uzantısı gibi görünüyor. Eğer anne bebek ağladığı anda koşup kucağına alırsa onu "gözlemleme" fırsatından mahrum oluyor.

Cohen'e göre bu *Duraklama -Le Pause* demeye bayılıyorum- oldukça önemli. Bunu en erken dönemden itibaren kullanmanın bebeklerin uykusunu da etkilediğini söylüyor. "Gece mızıldanmalarına daha az karşılık veren ebeveynlerin çocukları daha iyi uyuyor. Anında gidenlerinki ise, gece boyu uyanıyor ve durum katlanılmaz bir hal alıyor." diyor Cohen. Doktorun gördüğü çocukların çoğu emziriliyor. Bu bir fark yaratmıyor.

Duraklamanın bir sebebi de küçük bebeklerin uyurken çok fazla hareket etmesi ve ses çıkarması. Bu gayet normal ve doğal bir durum... Eğer ebeveynler bebek her ses çıkardığında hızla koşup almaya kalkarlarsa, bazılarında onu istemeden uyandırabilirler.

Duraklamanın bir diğer nedeni de, bebeklerin yaklaşık iki saatlik uyku döngüleri arasında uyanıyor olması. Bu döngülere adapte olmaya çalışırken biraz ağlamaları normal. Eğer bir anne o ağlamayı acıkma ya da bir rahatsızlık emaresi olarak kabul edip sakinleştirmek üzere yanına giderse, bebek bununla kendisi baş etmeyi çok zor öğrenir. Böylece her uyku döngüsünün sonunda bir yetişkinin gelip onu sakinleştirmesine ihtiyaç duyar.

Yeni doğanlar uyku döngülerini kendileri idare edemez.

Fakat iki üç aylıkken eğer fırsat verilirse nasıl yapacaklarını öğrenebilirler. Cohen'e göre bu beceri bisiklete binmeye benziyor: bebek bir kere bile kendi başına tekrar uykuya dalmayı başarırsa, gelecek sefer bunu çok daha kolay yapıyor. Yetişkinler de uyku döngüleri arasında uyanıyor fakat bir diğerine kolayca geçtikleri için bunu hatırlamıyorlar.

Cohen; bebeklerin bazen kucağa alınmaya ya da beslenmeye ihtiyacı olabileceğini de söylüyor. Fakat durup onları gözlemlemezsek, emin olmamız imkansız. "Bebek talebini sürdürüyorsa, elbette onu beslemelisiniz. Bebeğinizi ağlamaya terk etmenizi söylemiyorum." Bebeğe öğrenmesi için bir şans tanımamız gerektiğini anlatıyor.

Bu fikir benim için tamamen yeni sayılmaz. Birçok Amerikan uyku eğitimi kitabından da aşina sayılırım. Fakat birçok başka öneriyle birlikte bahsediliyor. Bean'le bunu bir ya da iki defa denemiş olabilirim fakat tam olarak uygulamadım. Kimse bunun bana tek başına çok önemli bir şey olduğunu söylemedi.

Cohen'in bu tek önerisinde Fransız ebeveynlerin bebeklerini uzun süre ağlatmamalarının sırrı yatıyor olabilir. Anne babalar "duraklama" kuralını ilk birkaç ayda uyguladıklarında, bebekler kendi başına uykuya dalmayı öğreniyor. Böylece daha sonra "ağlatma"larına gerek kalmıyor.

"Duraklama"da uyku eğitimindeki sert duygu yok. Daha ziyade uyku terbiyesine benziyor. Fakat bunu oturtmak için zamanımız pek az. Cohen'e göre bebek dört aylık olana dek vakit var. Bu süreyi geçtikten sonra kötü uyku alışkanlıkları yerleşmiş oluyor.

Cohen önerdiği uyku yöntemlerinin Tribeca'da geçirdiği zaman içinde tanıştığı sonuç odaklı ebeveynler için kolay ol-

duğunu anlatıyor. Fakat başka yerlerde ebeveynler genellikle dil dökerek çözmeye çalışıyor. Bebeklerin biraz olsun ağlamasına bile karşı çıkabiliyorlar. Cohen zaman içinde yeni doğanların ebeveynlerinin bu yöntemleri kabul ettiğini anlatıyor. "İşlerin temelini açıklamaya çalışıyorum," diyor. Böylece onlara uykuyu da öğretiyor.

Paris'e geri döndüğümde Fransız annelere "Duraklama Yöntemi"ni kullanıp kullanmadıklarını soruyorum. Her biri tabii ki de kullandıklarını söylüyor. Onlar için o kadar doğal ki bahsetme gereği bile duymamışlar. Bebekleri daha birkaç haftalıkken duraklama yöntemiyle harekete geçtiklerini anlatıyorlar.

Kızları daha hastanedeyken bile uyumaya başlayan Alexandra tabii ki bebeklerinin ağladığı anda onlara koşmadığını anlatıyor. Bazen beş on dakika bile beklediği olurmuş. Çocuklarının yeniden uykuya dalma ihtiyacı mı var yoksa açlık, kirli bez ya da endişe gibi başka bir sıkıntıları mı var görmek için beklermiş.

Kıvırcık sarı saçlarını atkuyruğu yapan Alexandra toprak anayla, amigo kız arasında bir görüntüde. Son derece sıcakkanlı ve içten... Yeni doğan çocuklarını görmezden gelmiyordu. Aksine onları dikkatle *gözlemliyordu*. Ağladıklarında ona bir şey anlatmaya çalıştıklarına güveniyordu. Duraklama esnasında izliyor ve dinliyordu (duraklamanın "onlara sabrı öğretmek" gibi bir amacı olduğunu da ekliyor).

Fransız ebeveynlerin duraklama için özel bir isimleri yok, onlar için bu doğal ve sağduyulu bir davranış (içimdeki Amerikalı bir isim koymak istiyor). Fakat hepsi uyguluyor ve bunun önemini birbirlerine hatırlatıyorlar. Bu kadar basit bir şey! Fransız dehasının masalsı ve hayal gücünün sınırlarını zorlayan bir uyku numarasından ibaret olmadığını fark edi-

yorum. Birbiriyle örtüşen fikirler ve bir şeye odaklanmak gerçekten fark yaratıyor.

Radarlarımı "duraklama"ya açtığımdan beri, Fransa'da çok bahsinin geçtiğini görüyorum. Ünlü bir Fransız web sitesi Doctissimo "Bir soruyu cevaplamadan önce, sağduyu bize soruyu dinlememizi öğütler." diyor. "Ağlayan bir bebek söz konusu olduğunda da durum aynıdır: yapılacak ilk şey onu dinlemek olmalıdır."

"*Sleep, Dreams and Child*" (Uyku, Rüyalar ve Çocuk) kitabının felsefi kısımlarını geçtikten sonra uyku döngüleri arasında bebeklere müdahale etmenin "tartışmasız" bir şekilde uyku sorunlarına yol açtığını ve bebeğin her doksan dakika ya da iki saatlik döngünün sonunda tamamen uyanmasına sebep olduğunu okuyorum.

Oğlunu altı ay boyunca iki saatte bir doyuran pazarlama uzmanı Alison'un durumu gözümde netleşiyor. Oğlunun garip uyku alışkanlıkları yoktu, o sadece istemeden bebeğine her iki saatlik uyku döngüsünün sonunda beslenmesi gerektiğini öğretmişti. Alison aslında oğlunun beslenme ihtiyacına karşılık veriyor değildi. Tüm iyi niyetine rağmen, bu talepleri kendisi yaratıyordu.

Fransa'da Alison gibi tek bir anne daha duymadım. Fransızlar "duraklama"ya uykunun ilk çözümü gözüyle bakıyorlar ve bebek daha birkaç haftalıkken uygulamaya başlıyorlar. *Maman!* dergisindeki bir araştırmaya göre, bebeğin ilk altı ayında uykusunun yüzde 50-60 arası bir oranı tedirgin bir uyku oluyor. Bu aşamada bebek aniden esniyor, geriniyor ve hatta gözlerini açıp kapatıyor. Makale; "Bunu bir çağrı ya da ihtiyaç olarak görmek hata olur ve kucağınıza alarak bebeğinizin uyku eğitimini sekteye uğratmış olursunuz." diyor.

Fransızların yaptığı tek şey "duraklama" değil. Ama en önemli etkenlerden biri de bu. Proust'tan alıntı yapan uyku doktoru Héléne De Leersnyder'i ziyaret ettiğimde sözü hiç uzatmadan konuya giriyor ve "duraklama"dan bahsediyor. "Bebeklerin bazen gözleri hareket eder, ses çıkarırlar, emerler ve kıpırdanırlar. Gerçekte uykudadırlar. Bu sebeple her kıpırtıda gidip uyuyan bebeğinizi rahatsız etmeyin. Bebeklerin nasıl uyuduğunu öğrenmelisiniz."

"Peki ya uyanırsa?" diye soruyorum.

"Eğer tamamen uyanırsa, elbette alın."

Amerikalı ailelerle uyku konusunu konuşurken, konu çok nadiren bilimsel bir zeminde tartışılıyor. Çok sayıda ve sonuç verir gibi görünen uyku felsefeleriyle karşılaşınca ebeveynlerin seçimleri, genellikle zevklerine göre oluyor. Fakat Fransız ebeveynlerle konuşurken, uyku döngüsü, *paradoksal uyku* ve biyolojik ritim gibi terimler sıkça geçiyor. Bebeklerin gece ağlamalarının nedenlerinden birinin uyku döngüleri arasında geçiş yapmak ya da *tedirgin* uykuda olmak olduğunu biliyorlar. Bu ebeveynler bebeklerini "gözlemlediklerini" ifade ettiklerinde, kendilerini tüm bu aşamaları ayırt etmek konusunda eğittiklerini söylüyorlar. Fransız anne babalar durakladıklarında, bunu kendilerinden emin ve istikrarlı bir şekilde yapıyorlar. Bebeklerin nasıl uyuduğu konusunda edindikleri bilgiye dayalı kararlar veriyorlar.

Bunun ardında önemli bir felsefi gerçek yatıyor. Fransız ebeveynler bebeklere iyi uyumayı öğretmeyi, kendilerine ait bir görev olarak görüyorlar. Tıpkı onlara gelecekte temizlik alışkanlığını, sağlıklı beslenmeyi ve bisiklete binmeyi öğretmek gibi... Gecenin yarısını sekiz aylık bir bebeği uyutmaya çalışarak geçirmenin iyi bir ebeveynlik alameti olduğunu düşünmüyorlar. Onlara göre bu; çocuğun bir uyku sorunu ol-

duğu ve ailesinin de ciddi anlamda dengesinin bozulduğu manasına geliyor. Fransız kadınlara Alison'un durumundan bahsedince, "imkânsız" diyorlar. Hem anne hem de çocuk için...

Fransızlar da bizim gibi çocuklarının güzel ve biricik olduğuna inanıyor. Fakat onlara dair bazı şeylerin sadece biyolojik olduğunun da farkındalar. Çocuklarımızın neden başkalarının çocukları gibi uyumadığını düşünmeden önce, konuya biraz bilimsel yaklaşmamız gerekiyor olabilir.

"Duraklama" hakkındaki aydınlanmamı da yanıma alarak, bebekler ve uyku konusundaki bilimsel kaynaklara bakmaya karar veriyorum. Bulduklarım beni şaşırtıyor: Amerikalı ebeveynler çocuklarıyla "uyku savaşı" yapadursunlar, Amerikalı araştırmacılar yapmıyor. Araştırmacıların çoğu çocukları uyutmanın en iyi yolu konusunda hemfikirler. Ve önerileri de oldukça Fransız kalıyor.

Uyku araştırmacıları da tıpkı Fransız ebeveynler gibi, bebeklerin uyku eğitiminde ebeveynlerin aktif rol alması gerektiğini düşünüyor. Sağlıklı bir bebeği hiç "ağlatmadan" ve üstelik daha birkaç haftalıkken bile tüm gece uyumasını sağlamanın mümkün olduğunu söylüyorlar."

Üzerinde titizlikle çalışılmış sayfalarca uyku araştırması[1] nihayetinde "Ebeveyn eğitimi" gibi önemli bir noktaya varıyor. Bu hamile kadınlara ve yeni doğan ebeveynlerine uykunun bilimsel yanını öğretmek ve onlara temel uyku kurallarını anlatmayı kapsıyor. Ebeveynlerin doğumdan itibaren ya da bebekleri birkaç haftalıkken bu kuralları uygulamaları gerekiyor.

Peki, bu kurallar nedir? Araştırmayı yazanlar emzirmeyi planlayan kadınları takip ettikleri bir çalışmaya işaret ediyor.[2] Araştırmacılar kadınların bazılarına iki sayfalık bir kurallar

listesi veriyor. Bir sayfada ebeveynlerin bebekleri akşam uyuturken kucağa almaması, sallamaması ve emzirmemesi gerektiği yazıyor. Böylece bebek gece ve gündüz farkını öğreniyor. Diğer sayfada ise bir haftalık bebekler gece yarısı ve sabah beş gibi ağladığında, ebeveynlerin kundaklaması, sırtını ovalaması, bezini değiştirmesi ve bebeği biraz dolaştırması öneriliyor. Bütün bunlardan sonra bebek hâlâ ağlamaya devam ederse, anne onu emzirmeyi deneyebilir.

Bir diğer tavsiye de; çocuğun doğumundan itibaren annelerin bebeklerin ağlamasıyla uykuda mırıldanması arasındaki farkı ayırt etmesini öneriyor. Başka bir deyişle; anne ses çıkaran bir bebeği almadan önce, "duraklayarak" uyandığından emin olmalı.

Araştırmacılar tüm bu önerileri bilimsel bir temele dayandırıyor. Emziren annelerden oluşan bir kontrol grubu bu önerileri almıyor. Sonuçlar oldukça çarpıcı: doğum ve onu takip eden üç hafta içinde bebeklerin uyku düzenleri hemen hemen aynı.

Fakat dört haftalık olduklarında önerileri takip eden ebeveynlerin bebeklerinden yüzde 38'i gece tam uykuya geçmişken, diğer grubun bebeklerinden sadece yüzde 7'si bunu yapabiliyor. Sekizinci haftada önerileri takip eden ebeveynlerin bebeklerinin tümü uyurken, diğerlerinin ancak yüzde 23'ü tam gece uykusu uyuyor. Yazarların çıkardığı sonuç oldukça çarpıcı: "Bu çalışmanın sonuçları gece uyanmalarının emzirmeyle bir ilgisi olmadığını ortaya koyuyor."

"Duraklama" sıradan bir Fransız geleneği değil. Ya da iyi uyuma ne kadar erken gerçekleşirse herkes için o kadar iyi olacağından ötürü yapılmıyor. Çalışmaya göre; "gece uyanmaları daha sonrasında teşhisi konmuş 'çocukluk insomniasına' dönüşebiliyor."

Araştırmaya göre; yeterince uyumayan ya da uykusu sıklıkla bölünen çocukların, huysuzluk, hiperaktivite ve dürtü kontrolünde sorunlar, öğrenme ve hafıza güçlüğü yaşaması mümkün. Kazalara daha açıklar, metabolizmaları ve bağışıklık sistemleri daha zayıf ve yaşam kaliteleri genel olarak daha düşük. Ve küçüklükte başlayan uyku bozuklukları yıllarca sürebiliyor. Emziren annelerle yapılan araştırmada önerileri takip eden gruba ait bebekler büyüdüklerinde daha özgüvenli ve daha sakin oluyorlar.

Okuduğum çalışmalara göre, uyku düzenlerinde sorun olan çocukların durumu tüm aileyi etkiliyor. Lohusa depresyonu ve tüm ailenin yaşam kalitesini etkileyen sorunlar çıkıyor. Aksine, bebekler daha iyi uyuduğunda, aileler evliliklerinin daha iyi bir yöne gittiğini, daha iyi ve stressiz ebeveynler olduklarını aktarıyorlar.

Elbette bazı Fransız bebekler uyku eğitimi için gerekli ilk dört ayı kaçırabiliyor. Bu durumda Fransız uzmanlar "kontrollü ağlatmanın" bir benzerini öneriyor.

Uyku araştırmacıları bu konuda da oldukça netler. Araştırmaya göre kontrollü ağlatma yöntemi uygulanan çocuklar ya bir anda alışkanlıktan vazgeçilecek kadar ağlatılmalı (yöntemin bir diğer adı maalesef *tükenme*) ya da ağlatma aşamalı olarak (*aşamalı tükenme*) uygulanmalı. Bu her şekilde işe yarıyor ve birkaç gün içinde sonuç alınıyor. Çalışma; "Alışkanlığın değiştirilmesindeki en büyük engel ebeveynlerin istikrarsız davranması olabilir." diyor.

Tribeca'daki Fransız doktor Michel Cohen dört aylık dönemi kaçıran ebeveynlere daha ileri bir versiyon öneriyor. Bebeği yatma saatinde banyo ve şarkılarla sıcak ve sakin hissettirin ve ardından makul bir saatte tercihen hâlâ uyanıkken yatağına koyun. Sonra da sabaha karşı yedide geri dönün.

Paris'te ağlatmanın bile kendine has bir yöntemi var. Montparnasse'de Fransız bir aile için çalışan Normandiyalı bir dadıyla tanıştığımda bunu anlıyorum. Laurence yirmi yıldır çocuk bakıyor. Bana bir bebeği ağlatmadan önce, tam olarak ne yapacağını açıklamanın çok önemli olduğunu söylüyor.

Laurence konuya şöyle giriyor: "Akşam bebekle konuşuyorsun. Ona eğer bir kez uyanırsa, ona bir defa emziğini vereceğini söylüyorsun. Fakat bundan sonra bir daha kalkmayacağını ve uyuma zamanı olduğunu anlatıyorsun. Uzakta değilsin, yan odadasın ve bir defa gelip onu sakinleştireceksin. Fakat tüm gece değil."

Laurence bebeğin tüm gece uyuyabilmesini başarmanın en önemli sırrının hangi yaşta olursa olsun bunu başarabileceğine inanmak olduğunu ekliyor. "İnanmazsan işe yaramaz." diyor. "Ben daima bebeğin ertesi gece daha iyi uyuyacağını düşünürüm. Üç saat sonra uyansa bile buna inanırım. İnanman gerekiyor."

Fransız bebeklerin bakıcılarının ve ebeveynlerinin beklentilerine karşılık vermesi oldukça mümkün görünüyor. Belki de hepimiz istediğimiz gibi uykucu bebeklere sahip olabiliriz ve bunu bulmanın yolu da bebeklerinin bir ritmi olduğuna inanmak olabilir.

"Duraklama"ya inanmak ya da daha büyük bir bebeğin ağlamasına izin verebilmek için, aynı zamanda bebeklerin herhangi bir şeyi (bu durumda uyku) öğrenme yeteneği olan ve öfkeyle baş edebilen insanlar olduğuna inanmanız da gerekiyor. Michel Cohen ebeveynleri bu Fransız tarzı düşünceye adapte etmek için çok zaman harcıyor. Dört aylık bir bebeğin gece acıktığını düşünenlere durumu şöyle açıklıyor: "Evet aç ama beslenmesi gerekmiyor. Siz de gecenin orta-

sında acıkabiliyorsunuz ama midenizin dinlenmesi gerektiğini bildiğiniz için yememeyi öğrendiniz. Bu onun için de geçerli."

Fransızlar bebeklerin bu tür denemelere karşı koymasının gerekli olduğunu düşünüyor ve ayrıca biraz öfke ve huysuzluğun onlara çok zarar vereceğine inanmıyorlar. Aksine bunun çocukları daha özgüvenli yapacağını düşünüyorlar. *Uyku, Rüyalar ve Çocuk* kitabına göre; "Her talebine karşılık vermek, asla hayır dememek karakteri için tehlikeli bir temel oluşturur. Çünkü çocuk hiçbir engelle karşılaşmazsa, kendisinden beklenileni bilemez."

Fransızlara göre uyku eğitimi, tembel ebeveynlerin kendi rahatları için uyguladıkları bir şey değil. Çocukların özgüveni ve kendilik duygularını geliştirmeleri için gerekli bir ders. Bir psikoloğun *Maman!* dergisinde yayımlanan makalesine göre gün içinde -ilk aylarda bile- tek başına oynayabilen çocuklar yataklarına yalnız konduklarında çok daha az endişe hissediyorlar.

De Leersnyder'a göre bebeklerin bile biraz yalnız kalmaya ihtiyacı var. "Küçük bebekler yataklarında zaman zaman, aç olmadan, susamadan, uyumadan bile yalnız kalabilmeliler. Sakin ve uyanık halde... En küçük yaşta bile bebekler yalnız olmaya, yalnız uyumaya ve annesi tarafından derhal alınmadan uyanmaya ihtiyaç duyarlar."

De Leersnyder'ın kitabında bebek uyurken annenin ne yapması gerektiğinden bahseden bir bölüm bile var. "Bebeği unutup kendini düşünmeli. Banyo yapıp, giyinmeli, makyaj yapmalı ve eşi için ya da sadece kendisi için güzel görünmeli. Akşam olduğunda kendini gece için hazırlamalı."

Amerikalı bir ebeveyn olarak bu *film noir* (kara film) sahnesine benzer anı -ipek çoraplar ve eyeliner- gerçek hayatta

hayal etmek zor. Simon ve ben hiç değilse bir süreliğine hayatımızı Bean'in isteklerine göre şekillendireceğimizi düşündük.

Fransızlar bunun kimse için iyi olmadığını söylüyor. Uyku eğitiminin ailenin bir parçası olmak ve diğer aile bireylerinin de ihtiyacına uyum sağlamakla ilgili olduğunu düşünüyorlar. De Leersnyder bana; "Eğer bebek gece on kere uyanırsa, anne ertesi gün işe gidemez. Böylece -bingo!- bebek gece on defa uyanamayacağını anlar," diyor.

"Bebek bunu anlar mı?" diye soruyorum.

"Elbette anlar," diyor.

"Bebek bunu nasıl anlayabilir?"

"Çünkü bebekler her şeyi anlar."

Fransız ebeveynler duraklamanın çok önemli olduğunu düşünüyor. Ama bunun her şeyi çözen sihirli bir değnek olmadığının da farkındalar. Aksine, birçok inanç ve alışkanlığa sahipler, hepsini sabırla ve içtenlikle uyguluyorlar ve bebekler de uykuya geçiyor. Duraklama bunun bir parçası çünkü ebeveynler bebeklerin küçük çaresiz canlılar olduğunu düşünmüyor. Bebekler öğrenebilir. Öğrenme süreci nazikçe ve bebeğin kendi hızında uygulandığında zarar verici olmaz. Aksine bebeklere güven ve huzur verir, diğer insanların varlığını anlamalarını sağlar. Ve daha sonrasında gözlemlediğim gibi, ebeveyn ve çocuklar arasındaki ilişkiyi saygılı bir hale getirir.

Keşke bunları Bean doğduğunda bilseydim.

Biz o dört aylık sıkıntısız uyku öğretme dönemini kesinlikle kaçırdık. Dokuz aylık ve hâlâ her gece iki gibi uyanıyor. Biz de kendimizi ağlatma metoduna hazırlıyoruz. İlk gece tam on iki dakika ağlıyor (ben de Simon'a sarılıp ağlıyorum).

Ardından uykuya dalıyor. Ertesi gece beş dakika ağlıyor.

Üçüncü gece Simon ve ben gece ikide uyanıp sessizliği dinliyoruz. "Bence bizim için uyanıyordu," diyor Simon. "Bunu yapmasına ihtiyacımız olduğunu düşünüyordu." Ardından uykuya dalıyoruz. Bean o geceden beri artık kesintisız uyuyor.

Bölüm 4
Bekle!

Fransa'da yaşamaya giderek alışıyorum. Bir sabah çevredeki parklarda yürüyüş yapıp döndükten sonra, Simon'a nihayet seçkin dünya vatandaşları arasında girdiğimizi söylüyorum.

"Dünya vatandaşıyız ama seçkin sayılmayız" diye cevaplıyor.

Fransa konusunda epey ilerleme kaydetmiş olsam da, Birleşik Devletleri özlüyorum. Eşofman altıyla markete gitmeyi, yabancılara gülümsemeyi ve sohbet etmeyi özlüyorum. En çok da ailemi özlüyorum. Onlardan 7.000 kilometre uzakta çocuk büyüttüğüme inanamıyorum.

Annem de inanamıyor. Ben büyürken en çok korktuğu şey; yakışıklı bir yabancıyla tanışıp evlenmemdi. Bu korkusundan o kadar çok bahsetti ki, fikrin tohumlarını ekmiş oldu. Paris'e ziyaretlerinden birinde beni ve Simon'ı yemeğe çıkarıp masada gözyaşlarına boğuldu. "Burada Amerika'da olmayan ne var?" diye sordu. Salyangoz yiyor olsaydı tabağını işaret ederdim ama ne yazık ki tavuk sipariş etmişti.

Fransa'da yaşamak bir açıdan kolaylaşmış olsa da, hâlâ tam olarak adapte olmamıştım. Aksine bebek sahibi olmak

-ve daha iyi Fransızca konuşmak- ne kadar yabancı olduğumu idrak etmemi sağlıyor. Bean gece kesintisiz uyumaya başladıktan kısa bir süre sonra, Fransa'nın devlet kreşlerinden birindeki ilk günümüz için kapıdayız. Kabul mülakatında, emzik kullanımından, en sevdiği uyku pozisyonuna kadar birçok soru cevaplıyoruz. Aşı kayıtları ve acil durum numaralarından da bahsettikten sonra hazırız. Fakat sorulardan biri cevapsız kalıyor: Ne zaman süt içiyor?

Bebeklerin beslenmesi konusunda Amerikalı ebeveynler yine farklı görüşlere ayrılmış durumdalar. Bu adeta yemek savaşlarına dönmüş: Bir kesim bebeklerin belirli saatlerde beslenmesi gerektiğine inanıyor. Diğer cepheyse acıkmış göründüklerinde beslenmeleri gerektiği fikrinde... Amerikan web sitesi BabyCenter beş ve altı aylık bebekler için sekiz farklı beslenme programı veriyor. Bunların içinde bebeğin günde on defa beslendiği bir tane bile var.

Biz hepsinin karışımını uyguluyoruz. Bean uyandığında ve uyumadan önce süt içiyor. Aralarda ise, ne zaman acıkırsa o zaman veriyoruz. Simon bir biberon ya da memenin çözemeyeceği hiçbir şey olmadığına inanıyor. Mızıldamasını durduracak her şeyi yapmaya hazırız.

Kreşteki kadına beslenme sistemimizi anlattığımda bana bebeğimin araba kullanmasına izin vermişim gibi bakıyor. Çocuğumun ne zaman yediğini bilmiyor muyum? Bu derhal çözülmesi gereken bir sorun. Bakışlarından her ne kadar Paris'te yaşasak da, Amerika'daymış gibi yiyen ve uyuyan -ve tabii kaka yapan- bir çocuk büyüttüğümü anlıyorum.

Ayrıca kreşteki kadının bakışları, Fransa'da bu konuda da fikir ayrılıkları olmadığını gösteriyor. Ebeveynler çocuklarının ne sıklıkta besleneceği konusunda sıkıntı yaşamıyorlar. Dört aylık dönemden itibaren Fransız bebekler düzenli şekilde

besleniyor. Tıpkı uyku metotları gibi, Fransızlar için bu bir ebeveynlik felsefesinin parçası değil, genel bir uygulama.

Daha da garip olan; Fransız bebekler kabaca aynı zamanlarda yemek yiyor. Ufak tefek farklar dışında, anneler çocukların sabah sekiz, öğlen on iki, on altı ve son olarak akşam yirmide beslendiklerini anlatıyor. *Votre Enfant* (Sizin Çocuğunuz) adında saygın bir Fransız ebeveynlik kitabında dörtbeş aylık bebekler için örnek bir menü bile var. Bebeklerin beslenme düzeni de bu planla örtüşüyor.

Fransızlar buna "beslenme" bile demiyor, çünkü bu ineklere saman vermeyi çağrıştırıyor. Bunun yerine "yemek" diyorlar. Ve akış oldukça tanıdık: kahvaltı, öğle yemeği ve akşam yemeği, bir de ikindi atıştırmalığı. Diğer bir deyişle, Fransız bebekler hayatları boyunca sürdürecekleri bir yemek düzenine sahip oluyorlar. Genellikle daha sonra yetişkinler atıştırmalığı bırakıyor.

Bu ulusal bebek yemek planının apaçık bir şey olduğunu düşünebilirsiniz. Aksine, bir devlet sırrı gibi saklanıyor. Fransız ebeveynlere bebeklerinin belli bir düzenle beslenip beslenmediği sorduğunuzda, genellikle hayır diyorlar. Tıpkı uykuda olduğu gibi, ısrarla bebeklerinin "ritmini" takip ettiklerini söylüyorlar. Tüm Fransız bebeklerin aşağı yukarı aynı zamanlarda yemek yediğine dikkat çektiğimdeyse, bunun bir tesadüf olduğunu söyleyerek geçiştiriyorlar.

Benim için en büyük gizem, Fransız bebeklerin bir öğünden diğerine kadar dört saat nasıl bekleyebildikleri. Bean beslenmeden önce birkaç dakika beklemesi gerektiğinde bile çok sinirleniyor. Haliyle biz de geriliyoruz. Sanırım Fransa'da benim için çok fazla "bekleme" deneyimi var. Önce Fransız ebeveynlerin bebekleri uyanır uyanmaz yanlarına gitmedikleri *duraklamayı* öğrendim. Şimdi de bebekler için öğünlerin

arasında uzun araların olduğu bir yemek planı var. Ve tabii restoranda yemekleri gelene kadar sakince bekleyen küçücük çocuklar var.

Fransızlar topluca çocuklara beklemeyi öğretmekle kalmamış, mucizevi bir şekilde bunu huysuzlanmadan yapmalarını sağlamışlar. Bu yetenek Fransız ve Amerikalı çocuklar arasındaki farkı açıklamaya yeter mi?

Zihnimde bu sorularla çocuklara zevki erteletme konusunda uzman Walter Mischel'e bir e-mail atıyorum. Kendisi seksen yaşında ve Columbia Üniversitesinde psikoloji profesörü olarak çalışıyor. Hakkında her şeyi ve konu hakkında basılı yayınlarından da birkaçını okudum. Ona Paris'te Fransız usülü ebeveynliği araştıran biri olduğumu açıklıyorum ve telefonda konuşmak için zamanı olup olmadığını soruyorum.

Mischel birkaç saat sonra yanıtlıyor. Şansıma Paris'te olduğunu duyunca şaşırıyorum. "Bir kahve içmek için uğrayabilir misin?" diyor. İki gün sonra kız arkadaşının Panthéon'un az aşağısında, Latin Quarter'daki evinde mutfak masasında sohbet ediyoruz.

Mischel yetmiş bile görünmüyor, seksen hiç değil. Saçları kazınmış kafası ile adeta bir boksörün enerjisine sahip. Çocuksu, sevimli bir yüzü var. Ona bakınca Naziler ülkeyi işgal ettiğinde Avusturya'dan kaçan o sekiz yaşındaki Viyanalı çocuğu görmek hiç de zor değil.

Aile nihayetinde Brooklyn'e yerleşiyor. Walter dokuz yaşında devlet okuluna başladığında, anaokuluna giderek İngilizce öğrenmesi gerekiyor. Beş yaşındakilerle birlikte koridorda yürürken dikkat çekmemek için dizlerinin üzerinde yürüdüğünü hatırlıyor. Viyana'nın kültürlü ve rahat orta sınıf ailelerinden olan Mischel'in ailesi küçük bir tuhafiye

dükkânı açıyor (Ç.N: Five and dime -Türkiye'de bir liracı dediğimiz yerler). Viyana'da mutsuz hisseden annesi Amerika'nın enerjisinden etkileniyor. Fakat babası yaşadığı sınıfsal düşüşü asla tam olarak atlatamıyor.

Bu erken tecrübe Mischel'e dışarıdan bakma yetisi kazandırıyor ve kariyeri boyunca cevaplamaya çalıştığı sorulara bulduğu cevapları şekillendiriyor. Otuzlarının başında insanların karakterlerinin asla değişmediğini, sadece duruma göre şekillendiği tartışmalarıyla kişilik kuramını alt üst etti. Amerikalı biriyle evlenip üç kızını Kaliforniya'da büyütmesine rağmen Mischel, düzenli olarak Paris'e ziyaretler yapıyor. "Ben kendimi daima Avrupalı gibi hissettim ve Paris'in Avrupa'nın başkenti olduğunu düşündüm," diyor (Mishchel 1996'da boşanmış, son on yıldır bir Fransız kadınla birlikte. Hayatlarını New York ve Paris arasında bölmüş durumdalar).

Mischel 1960'ların sonunda Stanford'dayken yaptığı Marşmelov Testi'yle ünlü. Testte görevli dört-beş yaşlarındaki çocukları bir odaya götürüyor. Masanın üzerinde bir marşmelov (bir çeşit lokum) var. Eğer çocuk görevli geri dönene dek marşmelovu yemezse, döndüğünde ona iki marşmelov verilecek. Eğer yemişse, sadece o yediği onun olacak.

Bu oldukça zor bir deney. Altmışlı ve yetmişli yıllarda 653 çocuk içinden sadece üçte biri, görevlinin orada olmadığı on beş dakika boyunca marşmelovu yemeden durabiliyor. Bir kısmı yalnız bırakılır bırakılmaz yerken, büyük bir kısmı sadece otuz saniye bekleyebiliyor.[1]

1980'lerin ortasında Mischel deneyi uyguladığı çocukları yeniden ziyaret ederek bekleyebilenlerin diğerlerinden iyi veya kötü bir farkı olup olmadığını görmek istiyor. Meslektaşlarıyla birlikte ilginç bir bağlantı gözlemliyorlar: Dört yaşındayken marşmelovu yemekte en uzun süre direnenler,

diğer bütün alanlarda bugün çok daha başarılılar. Konsantre olmak ve muhakeme yapmak gibi beceriler, bekleyen çocuklarda çok daha ileride. Mischel ve meslektaşlarının 1988'de yayınladığı rapora göre; "Stres altında dağılıp parçalanma eğilimleri yok."

Orta sınıf Fransız ailelerin yaptığı gibi çocuklara hazzı erteletmek onları daha sakin ve soğukkanlı yapıyor olabilir mi? Bu arada orta sınıf Amerikalı çocuklar genel olarak ne isterlerse anında sahip olarak strese karşı dayanıksız mı yetişiyorlar? Fransız ebeveynler bir kez daha -gelenek ve içgüdüyle hareket ederek- tam da Mischel gibi bilim adamlarının önerdiğini mi yapıyor?

İstekleri anında gerçekleştirilen Bean saniyeler içinde sakinlikten delice ağlamaya geçiş yapıyor. Ne zaman Amerika'ya gitsem, günlük hayatın her anında ağlayan, çığlık atan, bebek arabasında etrafı yumruklayan mutsuz çocuklar gördüğümü fark ediyorum.

Bu tür sahneleri Paris'te pek görmüyorum. Daha uzun süre beklemeye alışık Fransız bebekler ve çocuklar istedikleri anında olmadığında bile tuhaf bir şekilde sakinler. Fransız ebeveynlerle tanışıp çocuklarıyla vakit geçirdikçe şüphe çekici bir şekilde ağlama ve şikâyet seslerinin eksikliğini hissediyorum. Herkes genel olarak -en azından benim evime göre- sakin ve yaptıkları şeyle meşgul.

Fransa'da düzenli olarak mucizelere tanık oluyorum: yetişkinler evde küçük çocuklarının eşliğinde, kahvelerini içiyor ve uzun yetişkin sohbetleri edebiliyorlar. Beklemek ebeveynlik dilinin bir parçası. "Sessiz ol" ya da "dur" demek yerine, Fransız ebeveynler "bekle" anlamına gelen; *attend*'i kullanıyor.

Mischel marşmelov deneyini hiçbir Fransız çocukta uygulamamış (yapacak olsa marşmelov yerine muhtemelen çikolatalı bir versiyonunu uygulardı). Fakat uzun zamandır Fransa'yı gözlemleyen biri olarak Amerikalı ve Fransız çocuklar arasındaki farkın onu şaşırttığını söylüyor.

Amerika'da "kendini kontrol etmenin çocuklar için giderek zorlaştığı izlenimine kapıldığını" anlatıyor. Bu durum çoğu zaman kendi torunları söz konusu olduğunda da geçerli. "Kızımı aradığımda, bir çocuk onu çekiştirip durduğu için konuşamaması ve "Bir dakika babamla konuşuyorum." diyememesi hoşuma gitmiyor." diyor.[2]

Bekleyebilen çocuklar aile yaşantısını harika hale getiriyor. Fransa'da çocuklar "çok daha disiplinli ve iyi yetiştirilmiş görünüyor" diyor Mischel. "Küçük çocuklarıyla gelen Fransız arkadaşlarla yemek yiyebiliyoruz. Çocuklar kendi kendilerine sakince oyalanıyor ve yemeğin tadını çıkarıyorlar."

Burada önemli olan kelime "Tadını çıkarmak". Fransız ebeveynler genellikle çocuklarının sessiz, neşesiz ve itaatkâr olmasını beklemiyor. Çocuklar kendilerini kontrol etmekten yoksun olduklarında, iyi vakit de geçiremiyorlar.

Fransız anne babaların çocuklarına "*sage*" diye seslendiklerini sık sık duyuyorum (Fransızca da bu kelime Saj olarak telaffuz ediliyor. Genellikle Taj-Mahal'in 'Taj'ı ile tekerleme olarak kullanılıyor). "*Sois sage*" demek "güzel davran" anlamına geliyor. Fakat aslen daha fazlasını ifade ediyor.

Bean'e birinin evine girmeden önce uslu durmasını söylediğimde, ona sanki vahşi bir hayvanmış ve bir saatliğine uslu durup sonra yeniden eskiye dönmesini istemişim gibi geliyor. Uslu durmanın onun doğasına aykırı bir şey olduğu anlamı ortaya çıkıyor.

Oysa ondan *güzel davranmasını* istediğimde, aynı zamanda ondan mantığını kullanmasını, akıllı olmasını ve diğer insanlara saygılı davranmasını da istemiş oluyorum. Bu durumu anlayacak bilgeliğe sahip olduğunu ve kendi kontrolünün elinde olduğunu anlatıyorum. Ve ona güvendiğimi belirtiyorum.

Güzel davranmak hareketsiz kalmak anlamına gelmiyor. Tanıdığım Fransız çocuklar çok eğleniyorlar. Hafta sonları Bean ve arkadaşları parkta saatlerce koşup oynuyor. Önce kreşte sonrasında okulda ve teneffüslerde her şey serbest! Paris'te çocuklar için birçok eğlenceli organizasyon var. Çocuklara yönelik film festivalleri, tiyatrolar, yemek atölyeleri bulunuyor. Hepsi dikkat ve sabır gerektiriyor. Tanıdığım ebeveynler çocuklarının deneyim kazanmasını ve sanat ve müzikle ilgilenmesini istiyor.

Ebeveynler çocuklarının sabretmeyi bilmeden tüm bu deneyimleri kaldıramayacaklarına inanıyorlar. Fransız bakış açısında, talepkar, huysuz ve gergin olmak yerine kendini kontrol ve sakince anda kalmak, çocukların iyi vakit geçirmesini sağlayan en temel etken.

Fransız ebeveynler ve bakıcılar çocukların sabrının sonsuz olmadığının gayet farkındalar. Küçük yaştakilerin oturup senfoni dinlemesini ya da resmi yemeklere katılmasını beklemiyorlar. Beklemek genellikle dakikalar ya da saniyelerle ölçülüyor.

Fakat bu kısa beklemeler bile büyük fark yaratıyor. Fransız çocukların neden tepinmediği ve huysuzlanmadığının -en azından Amerikalı çocuklara kıyasla çok az öfke krizlerine kapılıyorlar- sırrını nihayet anlıyorum. Onlar öfkeyle baş etmek konusunda içsel olarak gelişmişler. İstediklerinin anında olmasını beklemiyorlar. Fransız ebeveynler çocukla-

rının "eğitiminden" bahsederken, büyük resimde aslında onlara marşmelovu yememeyi öğretiyorlar.

Peki, o zaman Fransızlar sıradan çocukları nasıl sabırla bekleyen çocuklara dönüştürüyorlar? Ve Bean'e de beklemeyi öğretebilir miyiz?

Walter Mischel marşmelov testinde yüzlerce dört yaş çocuğunun kıvranışlarını gösteren videolar izledi. Nihayetinde bekleyemeyenlerin marşmelovlara odaklandığını, bekleyebilenlerin ise dikkatlerini dağıtmayı başaranlar olduğunu fark ediyor. "Kolayca bekleyebilen çocuklar kendi kendilerine şarkılar söyleyenler, kulaklarıyla ya da ayak parmaklarıyla ufak oyunlar oynayanlar oluyor" diyor. Dikkatlerini dağıtmayı bilmeyenlerse, marşmelova kilitlenip, sonunda onu yiyordu.[3]

Mischel iradeye sahip olmanın sürekli tahammüllü olmak anlamına gelmediğini anlatıyor. Bekleme sürecini daha az sinir bozucu hale getirecek teknikler öğrenmekle ilgili. "Bunu yapmanın birçok yolu var ve en basidi de dikkatinizi başka bir şeye yöneltmek" diyor.

Benim Fransız ebeveynlerde gözlemlediğim de tam olarak bu. Çocuklara açıkça dikkat dağıtma teknikleri öğretmiyorlar. Genellikle onlara beklemeyi öğrenmeleri için fırsatlar veriyorlar.

Gri bir Cumartesi öğleden sonrası, Paris'in doğusundaki Fontenaysous-Bois adlı banliyöye gitmek üzere trene biniyorum. Bir arkadaşım orada yaşayan bir aileyi ziyaret etmemi öneriyor. Martine otuzlu yaşların ortalarında olan hoş bir işçi avukatı... Kocası acil servis doktoru. İki çocuklarıyla birlikte ağaçların arasında orta yükseklikte modern bir evde yaşıyorlar.

Martine'in dairesinin benimkine ne kadar benzediğini görünce şaşırıyorum. Açık bir mutfağa (Fransızcada *cuisine Americaine*!) bağlı olan oturma odasında oyuncaklar dizili. Aynı paslanmaz çelik mutfak aletlerine sahibiz.

Fakat benzerlikler burada sona eriyor. İki ufak çocuğa rağmen Martine'in evinde ancak hayalini kurabileceğim türden bir sakinlik var. Eve girdiğimde, eşi salonda bilgisayarıyla çalışıyor ve bir yaşındaki Auguste yanında kestiriyor. Üç yaşındaki kısa saçlı Paulette ise mutfak masasında küçük kekleri paketliyor. Her paket dolu, keklerin üzerine kırmızı meyveler ve renkli şekerler serpiyor.

Martine ve ben masasının diğer ucunda sohbet ediyoruz. Fakat ben küçük Paulette ve keklerinin etkisi altındayım. Paulette tamamen görevine odaklanmış durumda. Küçük pastalarını yeme isteğine bir şekilde karşı koyuyor. İşi bittiğinde annesinden kaşığı yalamak için izin istiyor.

Martine; "Hayır ama renkli şekerlerden biraz alabilirsin" diyor ve masadaki birkaç kaşık şekeri işaret ediyor.

Kızım Bean, Paulette'yle aynı yaşta ama bu kadar karmaşık bir işi tek başına yapabileceğini hiç düşünmemiştim. Ben başında olur, denetlerdim, o da buna karşı koyardı. Bir sürü gerginlik ve ağlama olurdu (benim ve onun). Bean kekleri, meyveleri, şekerleri her arkamı döndüğümde alırdı. Benim bir misafirle sakince sohbet etmem mümkün olamazdı.

Bu sahne bir hafta sonra tekrar yaşamak isteyeceğim türden bir sahne kesinlikle olmazdı. Fakat pişirmek Fransa'da haftalık bir rutin gibi görünüyor. Ne zaman hafta sonu bir Fransız aileyi ziyaret etsem ya kek yapıyor oluyorlar ya da o gün daha erken saatte yaptıkları keki ikram ediyorlar.

Başta ben misafir olduğum için denk geldiğimi düşünü-

yordum. Daha sonraları bunun benimle ilgisi olmadığını anlıyorum. Paris'te hafta sonları böyle bir gelenek var. Çocuklar oturabilir hale geldikleri dönemden itibaren, anneleri onlara haftalık pişirme projeleri veriyor. Çocuklar sadece biraz un dökmek ya da muzları ezmek gibi ufak tefek işleri yapmıyor. Yumurta kırıyor, şekeri hesaplayarak döküyor ve hepsini olağanüstü bir özgüvenle karıştırıyorlar. Kekin tamamını kendileri yapıyorlar.

Fransız çocukların çoğunun yaptığı ilk kek; Yoğurtlu Kek. Keki yaparken boş yoğurt kapları kullanarak malzemeleri ölçüyorlar. Çok tatlı olmayan, içine meyve, çikolata parçaları, limon ya da biraz rom da eklenebilen basit bir kek. Becerememek oldukça zor.

Bütün bu pişirme ritüelinin tek sonucu bir sürü kek değil. Çocuklara kendilerini kontrol etmeyi de öğretiyor. Malzemeleri ölçmek ve sırayla eklemek mükemmel bir sabır dersi. Fransız aileler benim aksime keki fırından çıkar çıkmaz silip süpürmüyorlar. Genellikle sabah ya da öğleden önce pişirip, akşamüstü atıştırmalığı saatinde yiyorlar.

Benim için sıkıntı dolu anları atlatmak için, annelerin çantalarında balık kraker ya da cips taşımadığı bir dünya hayal etmek zor. *New York Times*'da muhabir olan Jennifer, kızının katıldığı her aktivitede, günün hangi saati olursa olsun atıştırmalığa ihtiyaç duyduğunu anlatıyor.[4] "Görünen o ki; biz kültürel olarak topluca çocukların aynı zamanda sürekli olarak ağzına bir şey tıkıştırmadıkları bir aktiviteye katılamayacaklarına karar vermişiz" diyor gazetedeki köşesinde.

Fransa'da *gouter* resmi ve tek abur cubur zamanı. Yaklaşık olarak dört buçuk gibi, çocuklar okuldan çıktıktan sonra oluyor. Bu da diğer yemek saatleri gibi tüm çocuklarca kabul edilmiş ve değişmiyor.

Gouter restoranlarda gördüğüm Fransız çocukların neden bu kadar iyi yediğini de açıklıyor. Gerçekten açlar çünkü gün boyu atıştırmıyorlar (Yetişkinler kahve içebiliyor ama pek bir şey yemiyorlar. Fransa'ya giden bir arkadaşım yetişkinlere uygun atıştırmalık bulamadığından yakınmıştı).

Banliyöde annelik yapan Martine çocuklara sabrı öğretmek için özel bir şey yapmadığını söylüyor. Fakat ailelerinin günlük düzenleri var. Bu düzen diğer orta sınıf Fransız evlerinde uygulananla örtüşüyor. Ve halihazırda onlara hazzı erteleme dersi veriyor.

Martine Paulette'ye sık sık şekerleme aldığını söylüyor (Şekerlemeler (bonbon) pastane vitrininde var). Fakat Paulette o günün akşamüzerine kadar bunları yiyemiyor ve bu da saatlerce beklemesi anlamına gelebiliyor. Paulette buna alışık. Martine bazen kuralı hatırlatmak zorunda kalıyor ama Paulette karşı çıkmıyor.

Akşamüzerinde bile her şey serbest değil. Fransız yemek yazarı Clotilde Dusoulier anlatıyor; "Kek olması elbette harika. Ama madalyonun öbür yüzünde annemin "bu kadar yeterli" deyişi var. Bu çocuklara kendilerine sınır koymayı öğretiyor." Şimdi otuzlarında olan Clotilde çocukken annesiyle neredeyse her hafta bir şeyler pişirdiklerini anlatıyor.

Bu alışkanlık sadece Fransız ailelerin yemeklerini nasıl yaptıkları ve ne yediklerini göstermiyor. Aynı zamanda nasıl ve kiminle yediklerini de anlatıyor. Küçük yaştan itibaren çocuklar yemekleri tam bir öğün olarak yiyor. En azından bir başlangıç, ana yemek ve tatlı bulunuyor. Ayrıca anne babalarıyla birlikte yiyorlar ve bu da iyi bir sabır deneyimi. UNICEF'e göre on beş yaşındaki Fransız çocukların yüzde 90'ı günün ana öğününü haftada birkaç defa aileleriyle birlikte yiyorlar. Amerika ve İngiltere'de bu oran yüzde 67.

Yemek saatleri aceleye getirilmiyor. Rennes, Fransa ve Ohio'da yapılan araştırmalara göre Fransız kadınlar her gün yemek için iki kat fazla zaman harcıyorlar. Bu alışkanlıklarını çocuklarına aktardıkları kesin.

Martine'in fırınından kekler çıktığında neyse ki akşamüzeri. Paulette neşe içinde iki tane yiyor. Martine ise tadına bile bakmıyor. Bu küçük keklerin çocuk yiyeceği olduğunu düşünerek kendini kandırmış olmalı (ne yazık ki benim de aynı numarayı yaptığımı düşünerek bana ikram etmiyor).

İşte Fransız ebeveynlerin çocuklarına beklemeyi öğretme yollarından biri daha. Kendileri bekleyerek örnek oluyorlar. Annelerin kek yemediği evlerde büyüyen kızlar büyüdüklerinde de kek yemeyen kadınlar oluyor (benim annemin de harika özellikleri var fakat daima cup keki yer).

Martine'nin çocuğunun mükemmel bir sabırla davranmasını beklemediğini fark ediyorum. Paulette'nin bazen bir şeyleri alacağını ve hata yapacağını öngörüyor. Fakat benim aksime bu hatalara fazla tepki vermiyor. Pişirmenin ve beklemenin zamanla gelişen bir beceri olduğunu anlıyor.

Başka bir deyişle Martine sabrı öğretmek konusunda sabırlıydı.

Paulette konuşmamızı böldüğünde; Martine "İki dakika bekle tatlım. Konuşmanın ortasındayım." diyor. Oldukça nazik ve katı... Martine'in bunu tatlıca söyleyişi ve Paulette'nin ona uyum göstereceğinden emin oluşuna şaşırıyorum.

Martine çocuklarına küçüklüklerinden itibaren sabretmeyi öğretiyor. Paulette bebekken ağladığında, Martine onu yatağından almadan önce beş dakika beklerdi (ve tabii ki Paulette iki buçuk aylıkken gece kesintisiz uyumaya başlamıştı).

Martine çocuklarına bir beceri daha kazandırmıştı: kendi başlarına oyun oynamak. Oğlu Auguste'tan bahsederken; "öğrendiği en önemli şey kendi başına mutlu olmak" diyor.

Annesi telefondayken kendi başına oyun oynayabilen bir çocuk... Bu Fransız annelerin Amerikalı annelere kıyasla çocuklarına çok daha iyi kazandırabildikleri bir beceri. Amerikalı ve Fransız üniversite mezunu anneler arasında yapılan başka bir çalışmada; Amerikalı anneler çocukların tek başına oynaması konusunda teşvik edilmesinin önemli olduğunu söylüyor. Fakat Fransız anneler bunu çok önemli buluyor.[5]

Bu yeteneğe daha çok önem veren ebeveynler muhtemelen bir çocuğu tek başına oynarken bırakmaya daha yatkın. Fransız anneler çocuklarının ritimlerini takip ettiklerini söylediklerinde, bu aynı zamanda çocukları oyunla meşgulse, onları rahat bıraktıkları anlamına da geliyor.

Bu Fransız annelerin ve bakıcıların sezgisel olarak bilimsel bir yöntem izlediğinin başka bir örneği daha... Walter Mischel on sekiz ve yirmi dört aylık bir çocuk için en kötü durum senaryosunu anlatıyor: "Çocuk mutlu ve meşgul. Anne elinde bir kaşık ıspanakla geliyor. Çocuk meşgulken ve kendisine ihtiyaç duymuyorken devreye giren ve tam tersi çocuk ihtiyaç duyduğunda orada olmayan anneler karmaşa yaratıyor. Bu konuda dikkatli olmak çok önemli."

Gerçekten de Amerikan hükümetinin yaptığı detaylı bir araştırma[6] özellikle annenin ya da bakım sağlayanın "duyarlılığının", çocuğun dünyayı deneyimleme şekline gösterdiği uyumun kritik önemde olduğunu ortaya koyuyor. "Duyarlı bir anne çocuğun ihtiyaçları, durumu, ilgileri ve yeteneklerinin farkındadır" deniyor. "Bu farkındalığın çocuğuyla kurduğu ilişkiyi şekillendirmesine izin verir." Buna karşılık depresif bir anne oldukça kötü çünkü depresyon çocukla annenin uyum-

lanmasını engelliyor.

Mischel'in duyarlılığın önemine dair kanaati sadece araştırmadan kaynaklanmıyor. Kendi annesinin ya fazla boğucu ya da uzak olduğunu anlatıyor. Mischel hâlâ bisiklet süremiyor çünkü annesi onun başından darbe almasından çok korkuyor ve öğrenmesine izin vermiyormuş. Fakat bu ebeveynlerinden ikisi de onun lise mezuniyetindeki konuşmasını dinlemeye gelmedi.

Elbette Amerikalı ebeveynler de çocuklarının sabırlı olmasını istiyor. "Sabrın bir erdem" olduğuna inanıyoruz. Çocuklarımızı paylaşmaya, sıralarını beklemeye, sofra kurmaya ve piyano çalmaya teşvik ediyoruz. Fakat sabır, bizim Fransız ebeveynler kadar üzerine çalıştığımız bir beceri değil. Tıpkı uyku konusunda olduğu gibi, bekleme konusunda nasıl olduklarının mizaçlarına bağlı olduğunu düşünmeye yatkınız. Bizce çocukları sakince bekleyen ebeveynlerinki tamamen şansa kalmış.

Fransız ebeveynler ve bakıcılar bizim bu kadar önemli yeteneklerin gelişimini kendi haline bırakabilmemize inanamıyorlar. Onlara göre talepkar çocuklar hayatı katlanılmaz kılabilir. Paris'te bir akşam yemeği partisinde kitabımdan bahsettiğimde Fransız bir gazeteci Güney Kaliforniya'da geçirdiği bir yılla ilgili anısını paylaşıyor. O ve hakim olan karısı Amerikalı bir aileyle arkadaş olup hafta sonunu birlikte Santa Barbara'da geçirmeye karar veriyorlar. Birbirlerinin çocuklarıyla bu ilk tanışmaları, çocukların yaşları yedi ve on beş arasında.

Arkadaşımın anlattığına göre haftasonu kısa sürede çıldırtıcı bir hal aldı. Yıllar sonra bile Amerikalı çocukların sık sık yetişkinlerin cümleleri bölüp durduğunu hatırlayacaklar. Ve belirli bir yemek zamanı yoktu, Amerikalı çocuklar buzdolabına gidip ne isterlerse alıyordu.

Fransız çifte göre Amerikalı çocuklar kontrolü ele geçirmişti. "Bizi rahatsız eden anne babalarının hiç hayır demememesiydi," dedi gazeteci. "*N'importe quoi* deyip geçtiler," diye ekledi eşi. Bu gerçekten de bulaşıcıydı. "En kötüsü de, çocuklarımız da aynı şekilde davranmaya başladı." diyor.

Bir süre sonra Amerikalı çocuklar için kullanılan yukarıdaki ifadenin "ne isterlerse yapsınlar" anlamına geldiğini anlıyorum. Aynı zamanda Amerikalı çocukların keskin sınırları olmadığını ve ebeveynlerinin otorite boşluğuna sahip olduğunu ifade ediyor. Fransızların "*cadre*" yani "*çerçeve*" dedikleri kavramın tam tersi. *Cadre* çocukların kesin sınırları olmalıdır -bu çerçeve- anlamına geliyor. Ve ebeveynleri bu sınırları titizlikle uyguluyorlar. Ama bu sınırlar dâhilinde çocuklar son derece özgür.

Amerikalı anne babalar da sınır koyuyor elbette fakat bunlar genellikle Fransızlardan epeyce farklı. Aslında Fransızlar bu sınırları oldukça şaşırtıcı buluyor. Normandiyalı dadı Laurence Amerikalı ailelerle artık çalışmıyor. Aynı şekilde birkaç bakıcı daha çalışmıyor. Amerikalılarla çalıştığı son işi birkaç ay önce bıraktığını ve bunun nedeninin sınırlar olduğunu söylüyor.

"Zordu çünkü *n'importe quoi*! Çocuk ne isterse, ne zaman isterse yapabiliyordu," diyor Laurence.

Laurence uzun boylu, kısa saçlı ve çok doğrudan bir tavrı var. Benim alınmamı istemiyor. Fakat Fransız ailelerle kıyaslandığında, Amerikalı evlerde daha fazla ağlama ve sızlanma olduğunu söylüyor (İlk kez çıkan sesi tarif eden Fransızca bir kelime duyuyorum; *chouiner* mızmızlanmak anlamına geliyor).

Çalıştığı en son Amerikan ailesinin sekiz, beş yaşlarında ve on sekiz aylık üç çocuğu vardı. Beş yaşındaki kız için mı-

zıldanmak adeta ata sporuydu. Her dakika ağlıyordu ve gözlerinden yaşlar akıyordu. Laurence'e göre en doğrusu onu görmezden gelmekti, böylece sızlanmayı bırakacaktı. Fakat kızın annesi -çoğu zaman evde, bir diğer odadaydı- çoğunlukla içeri dalıp kızın istediği şeyi veriyordu.

Laurence sekiz yaşındakinin daha da kötü durumda olduğunu söylüyor. "Hep daha fazlasını, daha fazlasını istiyordu." Sürekli artan istekleri karşılanmadığında da kendini kaybediyordu.

Laurence'in vardığı sonuç; böyle bir durumda çocuğun mutlu olmadığı ve kendini kaybolmuş hissettiği... "Daha çok kural olan, katı bir şekilde olmasa da bir *cadre* (sınırlar) bulunan ailelerde her şey daha düzgün ilerliyor."

Laurence için kırılma noktası ailenin, evin iki büyük çocuğunu diyete başlatması konusunda ısrar etmesiyle oldu. Laurence bunu reddetti ve onlara dengeli bir beslenme uygulayacağını söyledi. Ve çocukları yataklarına yatırıp gittikten sonra yaklaşık sekiz buçuk gibi annelerinin onlara kek ve kurabiye verdiğini keşfetti.

"İri yarılardı," dedi Laurence çocuklardan bahsederken.

"İri yarı mı?" diye soruyorum.

"İri yarı diyorum, böylece şişko demiyorum." diye açıklıyor.

Bu hikâyeyi bir örnek olarak görüleceğinden yazmak istemiyorum. Elbette tüm Amerikalı çocuklar böyle davranmıyor. Ve Fransız çocukların da "ne isterlerse yaptıkları" zamanlar var. Bean daha sonra sekiz aylık erkek kardeşine öğretmenlerinden öğrendiği bir şeyi sertçe söyleyecek; "her istediğini yapamazsın."

Fakat aslında, evimde Amerikalı çocukların çoğunun ne isterse yaptığına şahit oldum.[7] Amerikalı aileler bir araya geldiğinde, yetişkinler zamanlarının çoğunu çocuklarının peşinde koşarak geçiriyor. Kocasıyla ve iki kızıyla Paris'i ziyaret eden Kaliforniyalı bir arkadaş; "Belki beş yıl sonra sohbet etme şansımız olur," diye şaka yapıyor. Çaylarımızı bitirmeye çalışarak bir saat geçirebiliyoruz.

O ve ailesi Paris turu yaptıkları bir günün sonunda bize geliyorlar. Küçük kızı dört yaşındaki Rachel gün boyu büyük öfke nöbetleri geçirmiş. Yemek hazır olmadığı için anne ve babası mutfağa gelerek kızlarının daha fazla bekleyemeyeceğini söylüyor. Nihayet sofraya oturduğumuzda (Bean dahil), Rachel hepimiz yemek yerken masanın altına kıvrılıyor. Anne babası durumu Rachel'ın yorgun olmasına ve kendini kontrol edememesine bağlıyor. Ardından çocuklarının mucizevi okuma becerisi ve çok ayrıcalıklı bir okula başvurusundan bahsetmeye başlıyorlar.

Yemek sırasında ayağıma bir şeyin sertçe vurduğunu hissediyorum.

Gergin bir sesle ailesine; "Rachel beni gıdıklıyor..." diyorum. Bir dakika sonra çığlık atıyorum. Evet, o özel çocuk beni ısırdı!

Çocuklara sınır koymak elbette bir Fransız icadı değil. Amerikalı ailelerden ve uzmanlardan çoğu da sınırların önemli olduğuna inanıyor. Fakat Amerika'da bu düşünce, çocukların kendini ifade etmesi gerektiği fikriyle çatışıyor. Bazen Bean'in isteklerinin -su yerine meyve suyu içmek, parka giderken prenses gibi giyinmek, bebek arabasına oturmak yerine kucakta taşınmak- ilkel ve sabit olduğunu düşünüyorum. Hepsini kabul etmiyorum. Fakat onun her isteğini reddetmek de yanlış geliyor ve zarar verebileceğini düşünüyorum.

Benim için Bean'in dört çeşitli bir öğünü tabağında hiç yiyecek kalmadan yediğini ya da ben telefonda konuşurken sessizce oynayabildiğini hayal etmek zor. Bu ruhuna zarar verir mi? Bir sonraki Facebook'u icat etme olasılığını ve kendini ifade etme özgürlüğünü baltalıyor olabilir miyim? Bütün bu endişelere teslim oluyorum.

Yalnız değilim. Bean'in dördünü yaş gününde, İngilizce konuşan arkadaşlardan biri oğlu için de bir hediye paketiyle geliyor. Annesi oğlunun oyuncakçıda kendisi için de bir hediye istediğini anlatıyor. Arkadaşım Nancy yeni bir ebeveynlik felsefesinden bahsediyor. Amacı istekler savaşını olabildiğince azaltmak: Çocuğun hayır sözcüğünü duymasın, böylece sana karşı kullanamaz.

Fransa'da "*non*" kelimesi için böyle çelişkiler yok. Fransız ebeveynliğe göre; "Çocuğunuza öfkeyi öğretmelisiniz." Fransız çocuk kitapları içinde en sevdiğim *Princesse Parfaite* (Mükemmel Prenses) kitabında kahraman Zoé annesiyle bir krep standının önünde duruyor. Metin açıklıyor; "Krepçinin önünden geçerken, Zoé ahududu reçelli krep istedi. Annesi öğle yemeğinden hemen sonra olduğu için reddetti."

Bir sonraki sayfada Zoé pastanede ve Mükemmel Prenses kıyafetini giymiş. Bu defa taze pişmiş kekleri görmemek için gözlerini kapatıyor. *Sage* (uslu) duruyor. "Zoé keklerin çekiciliğine kapılmamak için kafasını diğer tarafa çeviriyor." diyor kitap.

İlk sahnede Zoé'nin isteği olmadığında ağladığını görüyoruz. Fakat ikinci sayfada, kendisinin dikkatini dağıtıyor ve gülümsüyor. Kitabın mesajına göre çocukların içsesi söz dinlememeyi önerebilir. Fakat akıllı davranıp kendilerini kontrol ettiklerinde daha mutlu olurlar (Ayrıca Parisli ebeveynler kızlarının prenses kıyafetiyle alışverişe gitmesine izin

vermiyor. Bu kıyafetler kesinlikle sadece partilerde ya da evde giyiliyor).

Fransız psikolog Didier Pleux'un kitabı *Un enfant heureux* (Mutlu Bir Çocuk) çocuğu mutlu etmenin yolunun onu engellemek olduğunu tartışmaya açıyor. "Bu onu oyun oynamaktan alıkoymanız ya da sarılmamanız anlamına gelmiyor." diyor Pleux. "İnsan elbette kendi zevklerine, ritmine ve bireyselliğine saygı duymalı. Fakat bir çocuk en küçük yaştan itibaren dünyada yalnız olmadığını ve her şeyin bir zamanı olduğunu öğrenmeli."

Fransız çocukların masalarında mutlu mesut yemek yediklerini gözlemlediğim ve kitabın başında bahsettiğim o yaz, Bean'i çizgili denizci tişörtleriyle dolu bir mağazaya götürüyorum. Fransızların çocuklar konusundaki beklentileri ile bizimkiler arasındaki fark beni gerçekten şaşırtıyor. Bean hızla tişörtleri aşağı çekmeye başlıyor. Onu uyardığımda nadiren duruyor.

Bana kalırsa Bean'in bu kötü davranışı bir çocuk için tahmin edilebilir. Bu yüzden satış görevlisinin iğneler bir tonda "Hayatımda böyle davranan bir çocuk görmedim." demesine şaşırıyorum. Özür dileyip çıkışa yöneliyorum.

Walter Mischel pes etmenin çocuklarda çok tehlikeli bir döngü başlattığını söylüyor: "Eğer çocuklar beklemeleri söylenip çığlıklarını attığında annelerinin geldiğini ve beklemenin bu şekilde sona erebildiğini tecrübe ederlerse, hızla beklememeyi öğrenirler. Beklememenin, çığlıklar atmanın ve sızlanmanın ödüllendirildiğini hızla kavrarlar."

Fransız aileler çocukların kendilerine ait bir ruh hali olduğunu memnuniyetle kabul ediyor. Fakat herhangi sağlıklı bir çocuğun, sızlanmadan ve "hayır" cevabıyla kendini yer-

lere atmadan durabileceğine inanıyorlar.

Fransız ebeveynler çocukların durup dururken isteyiverdikleri şeyleri *caprices* (kapris) olarak değerlendirme eğilimindeler. Bu taleplere hayır demekte sorun görmüyorlar. Fransız ve Amerikalı çocukları tedavi eden bir çocuk doktoru; "Bence Fransız kadınlar çocukların her talebinin makul olmayabileceğini Amerikalılardan daha erken anlıyor." diyor.

Fransız bir psikolog bu tür beklenmedik isteklerde -mesela alışveriş yaparken çocuğun aniden oyuncak istemesi gibi- annelerin son derece sakin ve nazik bir şekilde oyuncak almanın o günkü planda olmadığını söylemesi gerektiğini yazıyor.[8] Ardından bu isteğin çocuğun dikkati dağıtılarak, örneğin kendi hayatınızdan bir hikâye anlatarak geçiştirilebileceğini söylüyor. Bunu okuduktan sonra her krizde Simon'a "Hayatından bir hikâye anlat!" diye bağırıyorum.

Psikolog, annenin bunu söylerken çocukla yakın iletişimde olmasını öneriyor ve ona sarılması ya da gözlerinin içine bakması gerektiğini anlatıyor. Fakat aynı zamanda çocuğa; "her istediğinin anında olmayacağını, tüm gücün kendisinde olmadığını, ne isterse yapamayacağını ve alamayacağını" öğretmesi gerektiğini ekliyor.

Fransız ebeveynler çocuklarını kızdırmanın onlara zarar verdiğini düşünmüyor. Aksine, öfkeyle baş etmeyi bilmeyen çocukların zarar gördüğünü düşünüyorlar. Bunun yaşam boyu işlerine yarayacak bir beceri olduğuna inanıyorlar. Öyleyse çocukların bunu öğrenmesi gerek. Öğretmemiş olmak aileleri eksik kılar.

Dadı Laurence eğer bir çocuk yemek yaparken kucak istiyorsa; "Ona açıklamak yeterli, seni alamam deyip sebebini söylersiniz." diyor.

Laurence bunu her söylediğinde her zaman olumlu tepkilerle karşılaşmıyor. Fakat ciddiyetini bozmuyor ve çocuğun hayal kırıklığını ifade etmesine izin veriyor. "Sekiz saat olmasa da, ağlamasına izin veriyorum," diyor. "Başka türlü yapamayacağımı açıklıyorum."

Aynı anda birkaç çocukla ilgilendiği zamanlar bu çok sık oluyor. "Çocuklardan biriyle meşgulsem ve diğeri beni istiyorsa, eğer yapabiliyorsam onu alıyorum. Ama mümkün değilse, ağlamasına izin veriyorum."

Fransızların en küçük çocukların dahi bekleyebilmesi gerektiğine dair inancı, Fransız ebeveynliğinin daha karanlık ve çocukların sessiz ve itaatkâr olmasının beklendiği günlerden geliyor. Fakat aynı zamanda, bebeklerin bir şeyler öğrenebilecek makul insanlar olduğuna da inanıyorlar. Bu görüşe göre; Bean'i her acıktığında hızla beslememiz, ona bağımlı muamelesi yapmak anlamına geliyor. Fakat beklemesini sağlamak, ona saygı duymanın bir biçimi.

Fransız uzmanlara göre çocuğun gelişiminde "hayır" kelimesiyle baş etmeyi öğrenmesi uyku eğitiminde de önemli bir etken. Bu sayede dünyada kendilerinin dışında insanlar olduğuna da öğrenmeye zorlanıyorlar. Bir Fransız çocuk psikiyatrı bu *eğitimin* (education) bebek üç ila altı aylıkken başlanması gerektiğini yazıyor. "Annesi onu zaman zaman bekletmeli, böylece ruhu derinlik kazanacak. Ebeveynlerle yaşadığı bu öfke anları, ona sevgiyle birlikte direnmeyi, bir şeyden vazgeçmeyi öğretecek. İki ve dört yaşlar arasında bu onu ehlileştirecek. Bu vazgeçiş her zaman yüksek sesli olmaz ve aynı zamanda zorunlu bir yolculuktur.[9]

Fransız bakış açısına göre Bean'in ağlamasına izin vermeyerek ona yardımcı olmuyorum. Fransız uzmanlar ve ebeveynler "hayır" sözcüğünü duymanın çocuğu gelecekte

kendi isteklerinin esiri olmaktan kurtardığına inanıyor. Aile terapisti Caroline Thompson; Paris'te çift dilli çalışmalar yürütüyor ve "Küçük çocukların istekleri ve arzuları bitmez. Bu çok basit bir gerçek... Ebeveynlerin bu sürece dur demesi gerekiyor." diyor.

Fransız bir anne ve İngiliz bir babası olan Thompson çocukların kendilerine engel konulduğunda çok öfkelendiğinden bahsediyor. İngilizce konuşan ebeveynlerin bu öfkeyi yanlış bir şey yaptıkları şeklinde yorumladıklarını söylüyor. Fakat ebeveynlerin bir çocuğun kızmasıyla, kötü ebeveynlik yapmayı birbirine karıştırmamaları gerektiğini ekliyor.

Aksine; "Ebeveyn nefret edilmeye tahammül edemez ve çocuğu kızdırmaktan kaçınırsa, çocuk kendi hükümdarlığının başında olduğunu düşünür sonrasında açgözlülüğü ve ihtiyaçlarıyla baş etmek zorunda kalır. Eğer ebeveyn bu duruma son vermek için yanında değilse, kendisini durdurma ya da durdurmama kararını vermesi gerekecek ve bu onu sinirlendirmek değil." diyor.

Thompson'ın bakış açısı Fransa'da genel olarak kabul görüyor: çocuklar sınırlarla karşı karşıya gelip öfkeyle baş ederek daha mutlu ve dayanıklı bireyler oluyorlar. Öfkeyi yaşatmanın en nazik yollarından biri de, günlük hayatta çocuklara beklemeyi öğretmek. *Duraklama* sadece bir uyku yöntemi olmakla kalmıyor, Fransız ebeveynler birçok şeyi bunun üzerine inşa ediyor. Beklemek onlara göre sadece önemli bir beceri değil, çocuk büyütmenin yapıtaşlarından da biri.

Fransızların yemek düzeni bana hâlâ gizemli geliyor. Anneleri onları zorlamadığı halde nasıl olur da tüm Fransız çocuklar aynı saatte yemek yerler? Buna dikkat çektiğimde anneler bebeklerin ritminden, esnek olmaktan ve her çocu-

ğun birbirinden farklı olduğundan bahsetmeye başlıyor.

Fakat bir müddet sonra, her ne kadar bahsedip durmasalar da bazı temel prensipleri herkes için geçerli kabul ettiklerini fark ediyorum. Öncelikle ilk birkaç ayın ardından, bir bebek aşağı yukarı her gün aynı saatlerde beslenmeli. İkinci olarak bebekler bir sürü küçük öğün yerine, birkaç büyük öğün tüketmeliler. Ve üçüncü olarak da, bebekler ailenin düzenine uyum sağlamalılar.

Böylece her ne kadar anneler bebekleri aynı saatte beslenmeye zorlamasa da bu üç prensibi uygulayarak onları yönlendiriyorlar. *Votre Enfant* (Çocuğunuz) adındaki ebeveynlik kitabı, ilk birkaç ay her talep ettiğinde emzirmeyi ve sonra "günlük hayata uyumlu, belirli saatlerde esnek bir emzirme düzeni" öneriyor.

Ebeveynler bu önerileri uyguladığında, bebek yedi ya da sekizde uyanırsa, öğünler arası dört saat beklemesi gerektiğini düşünüyorlar ve böylece bebek ulusal yemek düzenine yavaş yavaş uyum sağlıyor. Sabah beslenecek. Öğlen civarı yeniden yiyecek. Ve dört gibi akşamüzeri beslenmesi olacak. Ve yeniden uyumadan önce, akşam yirmide yiyecek. Bebek sabah on buçuk gibi ağladığında, ebeveynleri öğle yemeğine kadar beklemesini ve büyük bir öğün yemesini uygun görüyor. Bu ritme uyum sağlamak biraz zaman alabilir. Ebeveynler bebekleri bir anda değil, aşamalı olarak bu düzene alıştırıyor. Fakat bebekler de tıpkı yetişkinler gibi nihayetinde uyum sağlıyor. Anne ve babası da alışmıştı. Ve böylece tüm aile birlikte yemek yiyor.

Martine ilk birkaç ay Paulette'yi onun isteğine bağlı olarak emzirdiğini anlatıyor. Yaklaşık üç aylık olduğunda, öğünler arası onu üç saat bekletti ve onu slinge koyarak uzun yürüyüşlere çıkardı. Slingde Paulette'nin ağlaması hızla kesili-

yordu. Martine emzirme aralarını dört saate çıkarmak istediğinde de aynısını yaptı. Çocuklarının çok uzun süre ağlamasına hiçbir zaman izin vermediğini anlatıyor. Zamanla günde dört öğün beslenmeye alıştılar. "Esnek davranıyordum ve oluverdi işte," diyor.

Bebeğin kendine ait bir ritmi olduğu gibi, ailelerin ve ebeveynlerin de var. Fransa'da ideal olan bu ikisi arasında bir dengenin kurulması. *Çocuğunuz* kitabı şöyle açıklıyor; "sizin ve bebeğinizin kendinize ait hakları var ve her kararınız bir uzlaşma."

Bean'i düzenli götürdüğümüz çocuk doktoru bize günde dört öğünlük plandan hiç bahsetmedi. Bir sonraki randevumuzda kendi doktorumuz yok. Yerine Bean'le yakın yaşlarda bir kızı olan genç bir Fransız var. Ona düzenden bahsettiğimde, Bean'in günde sadece dört defa beslenmesi gerektiğini söylüyor. Ve sonra önündeki "program"a renkli not kâğıtlarına bir şeyler yazarak yapıştırıyor. Yine aynı plan: sabah, öğlen, saat dört ve saat yirmi... Daha sonra Bean'in doktoruna bize bundan neden bahsetmediğini sorduğumda, bu programı Amerikalı ebeveynlere pek önermediğini çünkü genellikle doktorları fazla kuralcı bulma eğiliminde olduklarını söylüyor.

Birkaç hafta sürüyor ama Bean bu programa alışıyor. Onun da bekleyebileceğini görüyoruz. Sadece biraz denemeye ihtiyacı varmış.

Gateau au Yaourt
(Yoğurtlu Kek)

Malzemeler

Kap ölçüsü 170 ml kabul edilerek yapılıyor.

* 2 bardak tam yağlı yoğurt
* 2 yumurta
* 2 bardak şeker (ya da bir, ne kadar tatlı olmasını istiyorsanız)
* 1 çay kaşığı vanilya
* 1 bardaktan biraz az ayçiçek yağı
* 4 bardak un
* 1 çay kaşığı kabartma tozu
* taze krema (tercihe bağlı)

Yapılışı

Fırını önceden 190 dereceye ısıtın.

Keki pişireceğiniz kalıbı yağlayın.

Yoğurt, yumurta, şeker, vanilya ve yağı karıştırın. Ayrı bir kapta un ve kabartma tozunu karıştırın. Sıvılarla katıları birbirine ekleyin ve karıştırın. Karıştırma işlemi çok fazla olmamalı. İsterseniz iki bardak donmuş ahududu ya da çikolata parçacıkları ekleyebilirsiniz. 35 dakika kadar pişirin ve kek bıçak testinden geçemezse 5 dakika daha pişirin. Dışı çıtır çıtır fakat içi yumuşacık olacak. Soğusun. Çayla ya da bir top taze kremayla servis edebilirsiniz.

Bölüm 5
Küçük insanlar

Bean bir buçuk yaşına geldiğinde, *Bebekler Suda* diye de bilinen Küçük Çocukları Suya Alıştırma Merkezine kaydettiriyoruz. Burası haftalık ödeme yapılan bir yüzme okulu ve yerel belediye tarafından organize ediliyor. Dersler her Cumartesi mahalledeki havuzlardan birinde gerçekleşiyor.

İlk dersten önce düzenleyenler aileleri bilgi amaçlı bir toplantıya çağırıyor. Diğer aileler de bize benziyor: Çocukları yüzme öğrenebilsinler diye soğuk Cumartesi sabahı bebek arabasını ittirmeye gönüllü üniversite mezunu çiftler... Her aile kırk beş dakikalık yüzme dersine yazılıyor ve herkese -Paris'teki tüm diğer havuzlarda olduğu gibi- erkeklerin şort değil slip mayo giymeleri zorunluluğu hatırlatılıyor. Bu hijyen için gerekli. Şortlar başka bir yerde de giyilebileceği için havuzu kirletebilir.

Hep birlikte havuza gidiyoruz, soyunuyoruz ve mayolarımızı giyiyoruz. Ardından diğer çocuklar ve ebeveynleriyle birlikte havuza geçiyoruz. Bean etrafa plastik toplar atıyor, kaydıraktan kayıyor ve küçük botlardan atlıyor. Bir noktada görevli bize doğru yaklaşıp, kendini tanıtıyor ve yüzerek uzaklaşıyor. Daha bir şey anlamadan süremiz doluyor ve bir sonraki aile ve çocukları havuza doğru ilerliyor.

Bunun bir tanıtım dersi olduğunu ve derslerin gelecek hafta başlayacağını düşünüyorum. Fakat ikinci derste de her şey aynı: etrafta bir hareketlilik var ama yüzme öğreten kimse yok. Arada bir aynı görevli yanımıza gelip iyi olup olmadığımızı kontrol ediyor, o kadar.

Bu defa havuzun köşesinde onu yakalayıp soruyorum: Kızıma yüzmeyi ne zaman öğreteceksiniz? Bana anlayışla gülümsüyor: "Bebekler Suda'da çocuklar yüzme öğrenmez" diyor, apaçık bir gerçekten bahseder gibi (Daha sonra Parisli çocukların altı yaşına gelmeden yüzme öğrenmediklerini öğreniyorum).

Peki, burada ne yapıyoruz biz? Bana bu derslerin çocukların suyu *keşfetmesi* ve onun içinde olmakla ilgili *farkındalık* kazanması için olduğunu anlatıyor.

Ne!? Bean zaten suyu küvette "keşfediyor". Ben onun yüzmesini istiyorum! Ve bunu olabildiğince erken, hatta mesela iki yaşında yapabilmesini istiyorum. Buna para ödediğimi zannetmiştim ve tam da bu yüzden bu soğuk Cumartesi sabahında ailemi buraya sürükledim.

Birden etrafa bakıyorum ve bilgi amaçlı yapılan toplantıdaki tüm ebeveynlerin çocuklarının suyu sadece keşfetmek için burada olduğunu bildiğini anlıyorum. Çocukları piyanoyu da çalmayı öğrenmek yerine "keşfediyor" mu acaba?

Fransız ebeveynlerin sadece birkaç şeyi farklı yapmadıkları gerçeğiyle sarsılıyorum. Çocukların kim olduğu ve nasıl öğrendikleri konusunda tamamen farklı bir bakış açıları var. Bir yüzme dersi sorunundan fazlasını yaşıyorum: felsefi bir sorunum da var benim.

1960'larda İsveçli psikolog Jean Piaget çocuk gelişiminin aşamaları konusundaki teorilerini paylaşmak üzere Ame-

rika'ya geldi. Her konuşmasının ardından, izleyicilerden birileri ona hep şu tipik Amerikan sorusunu sormuş: Peki bu aşamaları nasıl hızlandırabiliriz?

Piaget'in yanıtı hep aynı: Peki bunu neden yapmak isteyelim ki? Çocukları hızlarının üzerinde beceriler kazanmaya zorlamanın mümkün ya da istenen bir şey olduğunu düşünmüyordu. Çocukların kendilerine ait dönüm noktalarına kendi hızlarında ve kendi motivasyonlarıyla ulaşmaları gerektiğine inanıyordu.

Amerikalıların bu tipik sorusu Fransız ve Amerikan ebeveynlerin en temel farkını da ortaya koyuyor. Biz Amerikalılar çocukları bir gelişim aşamasından diğerine hızla itmek, motive etmek ve taşımayı kendimize görev addediyoruz. Bize göre ebeveynlikte ne kadar iyiysek, çocuklarımız da o kadar hızlı gelişiyor. Paris'te yabancı annelerden oluşan bir oyun grubundaki anneler çocuklarının müzik dersleri aldığından ya da ayrıca Portekizce konuşulan bir oyun grubuna gittiklerinden bahsederek övünüyordu. Fakat yine aynı anneler gidilen aktivitelerin detayları konusunda ketum davranıyorlar çünkü başka çocukların kendilerininkiyle beraber gitmesini istemiyorlar. Bu anneler rekabetçi olduklarını asla itiraf etmezler fakat bu oldukça aşikâr.

Fransız ebeveynler çocuklarının herhangi bir şeye erken başlaması konusunda gergin değiller. Onları okumaya, yüzmeye ya da zamanından önce matematikte ilerlemeye itmiyorlar. Dahi çocuk olmaları konusunda motive etmiyorlar. Adı konmamış bir ödül için yarıştığımız duygusuna -açıkça ya da değil- kapılmıyorum. Onlar da çocuklarını tenis, eskrim ya da İngilizce derslerine gönderiyorlar. Ama bunu ne kadar iyi ebeveynler olduklarının bir kanıtı olarak yapmıyorlar. Ya da gittikleri derslerden gizli silahlar gibi bahsetmiyorlar. Fran-

sa'da bir çocuğu Cumartesi sabahı müzik dersine yazdırmak beyninde herhangi bir bölgeyi çalıştırmak için yapılmıyor. İyi vakit geçirmek için yapılıyor. Tıpkı o yüzme öğretmeninin de dediği gibi; Fransız ebeveynler "keşfetmeye" ve "farkındalık" kazanmaya inanıyor.

Aslında Fransız ebeveynler çocukların doğası konusunda tamamen farklı bir bakış açısına sahip. Bu bakış açısının ne olduğunu okumaya başladığımda iki kişiyle karşılaştım. Biri iki yüzyıl önce yaşamış filozof Jean-Jacques Rousseau ve diğeri daha önce adını hiç duymadığım Fransız bir kadın Françoise Dolto. İkisinin de Fransız ebeveynliğinde etkileri çok büyük. Ve yarattıkları ruh Fransa'da hâlâ hissediliyor.

Nasıl ebeveynlik yapılacağı konusundaki modern Fransız düşüncesi Rousseau'yla başlıyor. Filozofun kendisi pek bir ebeveynlik yapmış sayılmazdı; (tıpkı yine bir Fransız olan Piaget gibi). Rousseau 1712'de Cenevre'de doğdu ve hiç de ideal bir çocukluk geçirmedi. Annesi o doğduktan on gün sonra öldü. Tek kardeşi olan büyük ağabeyi de evden kaçtı. Daha sonra saat tamircisi babası bir iş anlaşmazlığı yüzünden Cenevre'yi terk etti ve onu amcasına bıraktı. Rousseau nihayetinde Paris'e taşındı ve kendi çocuklarını doğduktan sonra yetimhaneye bıraktı. Bunun hizmetçi olarak işe aldığı eski bir terzi kadın olan annelerinin onurunu korumak için olduğunu söyledi.

Bütün bunlar Rousseau'yu 1762 yılında *Emile, or On Education* (Emile ya da Eğitim Üzerine) kitabını basmaktan alıkoymadı. Kitap adı Emile olan hayali bir çocuğun eğitimini tarif ediyor. Emile ergenlikten sonra sevimli ve hayali Sophie'yle tanışıyor. Alman filozof Emmanuel Kant bu kitabın Fransız devrimine olan etkisini kıyaslıyor. Fransız arkadaşlarım kitabı lisede okuduklarını anlatıyorlar. Emile'in etkisi o

kadar büyük ve halen devam etmekte ki, günümüz ebeveynlik klişelerinden bazıları -mesela "farkındalığın" önemi- bu kitaptaki bölümlerden geliyor. Kitaptaki prensiplerden çoğu hâlâ Fransız ebeveynlerce kabul görüyor.

Emile Fransız ebeveynliğinin kötü bir zamanında yayınlandı. Paris polisi 1780 yılında Paris'te doğan 21.000 bebekten 19.000'inin Normandiya ve Burgonya'ya[1] gönderildiğini hesapladı. Bu yeni doğan bebeklerden bir kısmı soğuk tren vagonları nedeniyle daha yolda öldüler. Diğerleri az paraya çok fazla bebeğe bakmaya çalışan sütannelerin bebekleri uzun süre kundaklaması (aslında kendilerine zarar vermesinler diye) ve kötü şartlar yüzünden öldüler.

Çalışan anne babalar için, sütanne ekonomik bir çözümdü. Annenin yerini alacak birini tutmak yerine, sütanneler daha ucuz oluyordu.[2] Daha zengin sınıf içinse bir yaşam tarzı seçimiydi. Sofistike bir sosyal hayat sürmek konusunda toplum baskısı vardı. Çocuk "sadece annenin evlilik hayatını kısıtlamakla kalmaz, onu zevklerinden de mahrum eder," diyor bir Fransız sosyal tarih uzmanı.[3] "Çocuk bakmak ne eğlenceli ne de *şık*."

Rousseau bütün bunları *Emile*'le tersine çevirmeyi denedi. Anneleri kendi bebeklerini emzirmeye teşvik etti. Kundaklamak yerine çocuklara "uygun başlıklar" ve o zaman güvenli bulunan "yürüteci" önerdi. Rousseau; "Emile'i olası bir zarardan korumak konusunda dikkatli olmak bir yana, hiç yaralanmaması ve acı nedir bilmeden büyümesi beni daha fazla üzer" yazıyor. "Eline bir bıçak aldığında, neresinden tutacağını bilir ve kendini pek derin kesemez."

Rousseau çocuklara gelişimlerini doğal olarak sağlayabilmeleri için alan tanınması gerektiğini düşünüyordu. Ona göre; Emile'in "her gün bir yere götürülüp koşmasına izin

verilmeli, günde defalarca yüzmesine müsaade edilmeliydi." Onun hayalinde özgürce keşfeden, dünyayı araştıran ve duyuları kendiliğinden *uyanan* bir çocuk vardı. "Sabahları mevsim ne olursa olsun Emile çıplak ayakla koşardı." Hayali Emile'in tek bir kitap okumasına izin vardı: *Robinson Crusoe*.

Emile'i okuyana kadar Fransız ebeveynler ve eğitimcilerin "farkındalık" ve "keşfetmek" ifadelerini gizemli buluyordum. Bean'in kreşindeki öğretmenlerden biri veli toplantısında, çocukların Perşembe sabahları bir spor merkezine giderek egzersiz yapmak yerine bedenlerini "keşfetmesini" önerdi. Kreşin amacı; çocukların "dünyayı zevkle ve neşeyle keşfetmesi" idi. Başka bir kreşin adı Enfance et Découverte yani; Çocukluk ve Keşif'ti. Fransa'da bir çocuğa edilen en büyük iltifat; "*éveillée*"; (uyanık ve farkında). Ve bu kelime Amerika'da olduğu gibi olumsuz anlamda bir kelime değil.

Farkındalık bir çocuğa duyularını geliştirecek deneyimler yaşatmakla olur. Buna tat almak dâhil. Her zaman ebeveynin aktif katılımı gerekmez. Gökyüzüne bakmak, yemek hazırlanırken koklamak ya da tek başına bir battaniyenin üzerinde oynamak da bu deneyimlerin içine girer. Bunlar çocukların duyularını keskinleştirir ve farklı deneyimleri birbirinden ayırt etmeye hazırlar. Kültürlü bir yetişkin olmanın ilk adımı ona tek başına iyi vakit geçirmeyi öğretmek. Farkındalık çocuklara *anda* kalmayı ve anın keyfini çıkarmayı öğretir.

Bunlara elbette katılıyorum. Kim katılmaz ki? Sadece yapılan vurgu aklımı karıştırıyor. Piaget'in de keşfettiği gibi biz Amerikalı ebeveynler çocuklarımızın belirli becerileri hızla edinmesi ve gelişimsel dönüm noktalarına ulaşmasıyla daha ilgili olma eğilimindeyiz.

Çocukların gelişim hızlarının ebeveynlerinin uyguladıkları yöntemlerle ilgili olduğunu düşünüyoruz. Bu da ebeveynlerin

seçimlerinin ve müdahale şeklinin hayati önem taşıdığı anlamına geliyor. Bu şekilde bakınca; bebek işaret dili, okuma yöntemleri ve doğru anaokulu seçmek gibi şeylerin olağanüstü önem taşıması normal oluyor. Haliyle Amerikalıların ebeveynlik tavsiyesi ve uzmanına olan ihtiyaçları hiç bitmiyor.

Bu kültürel farkı Parislilerden oluşan küçük çevremde de görüyorum. Bean'in odası siyah beyaz eşleştirme kartları, üzerine harfler olan tahta bloklar ve Amerikalı arkadaşlarımızdan hediye gelen Baby Einstein DVD'leriyle dolu. Sürekli Mozart çalarak bilişsel gelişimini destekliyoruz.

Fakat Fransız mimar komşum Anne, Baby Einstein'ı duymamış bile. Anlattığımda da ilgisini çekmedi. Anne kızının bitpazarından aldığı eski oyuncaklarla oynamasını ya da ortak bahçemizde dolanmasını tercih ediyor.

Daha sonra Anne'e mahallede anaokulu açılacağından bahsediyorum. Kreşteki en büyük çocuklardan olan Bean bir yıl önce buraya başlayabilir. Bu da onu kreşten almak anlamına geliyor ve bence orada yeterince sınırları zorlanmıyor.

"Bunu neden isteyesin ki?" diye soruyor Anne. "Çocuk olmak için çok az zaman var."

Teksas Üniversitesi'nin yaptığı bir araştırmaya göre; Fransız anneler bütün bu farkındalık yaratma çabalarını çocuklarının bilişsel gelişiminin ya da okul başarılarının artması için göstermiyor. Bunun yerine aydınlanmanın çocuklarının "özgüven ve farklılıklara saygı gibi kişilik özellikleri" geliştirmelerine yardımcı olacağına inanıyor. Diğerleri ise çocukları farklı tatlar, renkler ve görüntülere maruz bırakmanın, onlara keyif verdiği için yapıyor.[4]

Bu keyif; "hayat motivasyonu" diyor annelerden biri. "Keyif almayacak olsaydık, yaşamanın bir anlamı olmazdı."

21. yüzyıl Paris'inde tanıştığım çocuklar ve ebeveynler tarafından Rousseau'dan miras kalan yaklaşım, birbiriyle çelişkili görünen iki şekilde uygulanıyor. Bir taraftan havuz, park gibi alanlarda çocukları serbest bırakıyorlar. Diğer taraftan, oldukça sıkı bir disiplin var. Rousseau bir çocuğun özgürlüğünün net sınırlar ve güçlü ebeveynlik otoritesiyle oluştuğunu söylüyor.

"Çocuğu tamamen mutsuz etmenin yolunu biliyor musunuz?" yazıyor. "Ne isterse elde etmeye alıştırın. Daima karşılandığı için istekleri giderek artacak ve güçsüzlüğünüze rağmen er ya da geç onun isteklerini reddetmeniz gerekecek. Bu alışılmadık ret ona istediğini alamamaktan daha büyük bir ıstırap verecek."

Rousseau en büyük ebeveynlik tuzağının "sırf istediği şeyi iyi savunuyor diye çocukların söylediklerinin sizinkiyle aynı değerde olduğunu düşünmek" olduğunu söylüyor. "En kötü eğitim, çocuğu kendisininkiler ve sizin istekleriniz arasında bırakmaktır. Hanginizin patron olacağına karar verilecek sonsuz bir kavganın içinde..."

Rousseau'ya göre patron ebeveyn olmalı. Sıklıkla günümüz Fransız aileleri için model olan *çerçeveyi* (cadre) tarif ediyor. İdeal *çerçeve* ailenin belirli konularda son derece disiplinli davranırken, diğer konularda neredeyse son derece rahat davranması şeklinde tanımlanıyor.

İki çocuklu yayıncı Fanny bana çocukları olmadan önce, radyoda ünlü bir Fransız aktörün ebeveyn olmak hakkındaki konuşmasını dinlediğini anlatıyor. Sınırlar konusundaki fikirlerini kelimelere döküyor.

"Dedi ki; eğitimin kesin sınırları vardır ve içerisi özgürlüktür. Bunu sevdim. Bence çocuk da kendini güvende hisseder. Ne isterse yapabileceğini fakat daima bazı sınırların olacağını bilir."

Neredeyse tanıdığım tüm Fransız ebeveynler kendilerini "disiplinli" olarak tarif ediyor. Bu onların canavar olduğu anlamına gelmiyor. Fanny gibi bazı temel konularda sert olduklarını ifade ediyor. İşte *çerçevenin* omurgasını bunlar oluşturuyor.

"Bazen sert olabiliyorum. Bence bazı kuralları sıkı tutmadığında, en az iki adım geriye gitmiş oluyorsun. Bunlar konusunda gevşek davranmıyorum." diyor Fanny.

Fanny'ye göre bu alanlar yeme, uyuma ve televizyon izleme. Kızı Lucie'nin geri kalan her konuda dilediğini yapabildiğini anlatıyor. Bu temel konularda bile Fanny Lucie'ye bazı özgürlükler ve seçenekler sunuyor. "Televizyon söz konusu olduğunda, asla televizyon yok, DVD izleyebiliyor. Fakat ne izleyeceğine kendi karar veriyor. Bunu her şeye uygulamaya çalışıyorum... Sabah giyinirken evde ne isterse giyebileceğini, kış günü yazlık bir tişört bile seçebileceğini söylüyorum. Ama dışarı çıkacağımız zaman birlikte karar vermemiz gerektiğini anlatıyorum. Şu anda işe yarıyor. On üç yaşına geldiğinde nasıl olacağını göreceğiz."

Çerçeve çizmenin amacı çocuğu onun içine hapsetmek değil. Ona öngörülebilir ve güvenilir bir dünya yaratmak. "Bu çizgilere ihtiyacın var, aksi takdirde kaybolacağını düşünüyorum, sana güvenli bir alan veriyorum. Çocuğunuza güvendiğinizde bunu o da hissediyor." diyor Fanny.

Bu sınırlar çocukları aydınlatıyor ve güçlendiriyor. Rousseau'nun mirasının karanlık bir tarafı da var. Bean'i ilk aşıları

için getirdiğimde onu kollarıma alıp birazdan hissedeceği acı için özür diliyorum. Fransız çocuk doktoru beni fırçalıyor.

"Özür dileme," diyor. "İğne olmak da yaşamın bir parçası... Bunun için özür dilemeye gerek yok." diye ekliyor. Bu davranışı Rousseau'nun yaklaşımıyla örtüşüyor "Çocukları en ufak bir rahatsızlıktan bile korumaya çalışırsanız, onları çok daha büyük mutsuzluklara hazırlamış olursunuz." (Rousseau'nun bunu yazarken fitilleri de hesaba kattığından pek emin değilim).

Rousseau çocuklar konusunda duygusal değildi. Elindeki çamurdan iyi insanlar yaratmak istiyordu. Düşünürlerin çoğu yüzyıllardır bebekleri *tabula rasa* -beyaz sayfa- olarak görüyor. 19. yüzyılın sonlarına doğru, Amerikalı psikolog ve filozof William James, bir bebek için dünyanın "devasa bir karmaşa" olduğunu söyledi. 20. yüzyılla beraber çocukların dünyayı ve kendilerinin varlığını yavaş yavaş anlamaya başladığı düşüncesi kabul ediliyor.

Fransa'da çocukların ikinci sınıf insanlar olduğu düşüncesi 1960'larda halen sürüyordu. Şimdi kırklarında olan bir Fransız kadınla tanıştım. Bana yemek boyunca bir yetişkin onlarla konuşmadıkça konuşamadıklarını anlattı. Çocukların "biblo gibi durması" bekleniyordu. Bu da "çocukların duyulması değil görülmesi gerektiğini" ifade eden eski bir İngiliz atasözünü hatırlatıyor.

Fransa'da çocuklarla ilgili bu yaklaşımın değişmesi 1960'ların sonlarına rastlıyor. 1968 yılının Mart ayında Nantarre'deki Paris Üniversite'sinde başlayan bir öğrenci protestosu çığ gibi büyüyerek zincirleme bir öğrenci hareketi ve işçi grevine dönüştü. İki ay sonra 11 milyon Fransız işçi grevdeydi ve Başkan Charles de Gauelle, meclisi fesh etti.

Protestocuların maddi bazı talepleri olsa da, gerçekte istedikleri tamamen farklı bir yaşam tarzıydı. Fransa'nın yüzyıllardır değişmeyen muhafazakâr, erkek egemen toplum hayatının artık süresi dolmuştu. Protestocular kadınlar için farklı yaşam seçenekleri, daha yumuşak bir sınıf hiyerarşisi ve sadece "*metro, boulot, bodo*" (evden işe, işten eve) bir hayattan fazlasını istiyorlardı. Nihayetinde Fransız hükümeti protestolara bazen güç kullanarak da müdahale etti. Fakat bu ayaklanmanın toplumdaki etkisi çarpıcı oldu (mesela Fransa şu an Avrupa'da dindarlığın en az olduğu ülkelerden biri).

Otoriter ebeveynlik modeli de 1968'den nasibini aldı. Herkes eşitse, çocuklar neden yemekte konuşamıyordu? Çocukları beyaz bir sayfa olarak gören Rousseau modeli Fransa'nın yeni özgür toplum anlayışına uymuyordu. Ve artık Fransızlar psikanalizle de ilgileniyordu. Aniden çocukları susturmakla ebeveynlerin işleri berbat ettiğini de fark ettiler.

Fransız çocuklardan hâlâ uslu durmaları ve kendilerini kontrol etmeleri bekleniyor. Fakat 1968'den sonra, kendilerini ifade etmeleri teşvik edilmeye başlandı. Tanıdığım genç Fransız aileler *sage* (uslu) kelimesini kendini kontrol edebilir fakat herhangi bir aktiviteye de mutlulukla katılabildiği anlamında kullanıyor. Kendisi de ünlü 68 Kuşağının bir üyesi olan Fransız psikolog ve yazar Maryse Vaillan, bu farkı; "Eskiden *biblo gibi hareketsiz* deyimi kullanılırken, şimdi *uslu ve aydınlanmış* deniyor." diye açıklıyor.

Bu kuşaklar arası değişimde Françoise Dolto'nun da etkileri var. Kendisi Fransız ebeveynliğinin bir diğer duayeni. Konuştuğum Fransızlar -çocukları olmayanlar bile- Amerikalıların Françoise Dolto'nun adını duymamış olduklarına ya da kitaplarından sadece birinin (onun da baskısı yok) İngiliz-

ceye çevrilmiş olduğuna inanamıyorlar.

Amerika'da Dr. Benjamin Spock neyse Fransa'da da Dolto o... 2008 yılında; doğumunun yüzüncü yılı bir dizi makale ve hatta hayatı üzerine çekilen bir TV filmiyle kutlandı. UNESCO Paris'te Dolto için üç günlük bir konferans düzenledi. Kitapları Fransa'daki tüm kitapçılarda indirimli satıldı.

1970'lerin ortalarında, Dolto atmışlı yaşlarının sonundaydı ve Fransa'daki en ünlü psikanalist ve çocuk doktoruydu. 1976'da bir Fransız radyosunda ebeveynlerin sorularına cevap verdiği on iki dakikalık bir programa başladı. Yirmi yedi yıllık sunucu Jacques Pradel "Kimse bu kadar hızlı ve uzun bir başarı beklemiyordu. Okuyucuların sorularını muhteşem bir basiretle yanıtlıyordu. Cevapları nasıl bulduğunu ise gerçekten bilmiyorum." diyor.[5]

O döneme ait Dolto videolarını izlediğimde, onun neden endişeli ebeveynlere hitap edebildiğini anlıyorum. Kalın gözlükleri, ağırbaşlı kıyafetleri ve anaç haliyle, bilge bir büyükanneye benziyordu (en çok benzediği ünlü Golda Meir). Ve tıpkı Amerika'daki karşılığı Dr. Spock gibi, Dolto'nun da söylediği her şeyi -en acayip önerilerini bile- genel geçer kurallardan biriymiş gibi anlatma yeteneği vardı.

Dolto görünüşte herkesin *büyükannesi* gibiydi ama çocuklara nasıl davranılması gerektiği konusunda oldukça radikal ve yeni zamanlara uygun mesajları vardı. Çocukların özgür yetiştirilmesini savunuyordu ve en küçük bebeklerin bile doğdukları andan itibaren konuşulanları anladığını iddia ediyordu. Bu oldukça sezgisel, hatta gizemli bir mesaj... Ve sadece açıkça ifade etmeseler bile sıradan Fransızların kabul edeceği türden bir anlayış. Dolto okumaya başladığımda, Fransız ailelerin ilginç uygulamalarının bazılarının ondan kay-

naklandığını anlıyorum. Mesela uyku sorunları olan bebeklerle bunu konuşmak ve anlaşmak gibi...

Dolto'nun radyo programları onu efsane bir figür haline getirdi. 1980'lerde programların ve diğer konuşmalarının metinleştirilip yayınlandığı kitaplar süpermarketlerde bile satıldı. Bir grup çocuk "Dolto'nun Nesli" olarak biliniyor. 2008 yılının Dolto temalı *Telerama* dergisinin özel sayısında bir psikanalist, Dolto'nun tek bir programını dahi kaçırmamış bir taksi şoföründen bahsetti. "Dolto ilginç biri, çocuklarla gerçek insanlarmış gibi konuşuyor!" dediğini anlattı.

Dolto'nun temel mesajı bir "ebeveynlik felsefesi" değil. Bir talimatlar listesi vermiyor. Fakat -Fransızların yaptığı gibi- çocukların makul bireyler olduğunu kabul ederseniz, her şey değişmeye başlıyor. Bebeklerin söylediklerinizi anladığını kabul ettiğinizde, onlara daha çok küçüklerken bile çok şey öğretebilirsiniz. Buna lokantada yemek de dâhil.

Geleceğin François Dolto'su Françoise Marette, 1908'de Paris'te geniş bir Katolik ailede doğdu. Görünüşte büyülü bir yaşamı vardı: keman dersleri, mutfakta bir aşçı, bahçede gezen tavus kuşları. İyi bir evlilik yapmak üzere yetiştirilmişti.

Fakat Françoise ebeveynlerinin umduğu gibi itaatkâr ve ketum bir kız olmadı. Ondan beklendiği gibi *biblo gibi uslu bir kız* değildi. Dışa dönük, inatçı ve çevresindeki insanlara tutkuyla merak duyan biriydi. Genç yaşta yazdığı mektuplara bakıldığında, ebeveynleriyle arasında sorun teşkil eden büyük boşluğun farkında olduğu ve anlamaya çalıştığı görülüyor. Sekiz yaşında "eğitim doktoru" olup yetişkinlerle çocuklar arasında aracılık yapmaya kesin karar verdi. Böyle bir meslek o günlerde yoktu fakat daha sonra icat etti.[6]

Fransız kadınlar için meslek sahibi olmak aniden mümkün bir şey haline geldi. Kendisi gibi 1908'de doğan Simone de Beauvoir gibi Françoise de Fransa'da liseyi bitirip üniversite sınavına giren ilk nesil kızlardandı.

Dolto, sınavı geçtikten sonra ailesinin hemşirelik okuması konusundaki ısrarlarına karşı koyamadı. Küçük erkek kardeşi Philippe tıp fakültesine girmeye hazırlanınca, ailesi onun da kardeşinin eşliğinde tıp okumasına izin verdi. Dolto ayrıca psikanalize de başladı ve bu o zamanlar için oldukça sıradışıydı. Ailesi bunun Dolto'nun kadınlığa uygun olmayan isteklerini törpüleyeceğine inanıyordu. 1934 yılında[7] babasının ona yazdığı bir mektupta; "psikanaliz eğitiminin senin asıl doğana dönmene yardımcı olacağını umuyorum. Diğer özelliklerin yanında gerçek bir kadına..." yazıyordu.

Fakat aksine psikanaliz, -Fransa'nın ilk psikanaliz fakültesinin kurucusu Rene Laforgue'un gözetiminde- Dolto'yu nihayet "eğitim doktoru" haline getirdi. Psikanaliz ve pediatri eğitimi aldı ve Fransa'daki çeşitli hastanelerde çalıştı.

Bir ebeveynlik uzmanı için beklenmeyecek bir şekilde, kendi üç çocuğuna da mükemmel ebeveynlik yapıyordu. Kızı Catherine ailesinden şöyle bahsediyor: Bize asla ödev yaptırmadılar. Fakat herkes gibi kötü not aldığımızda azarlanıyorduk. Ben her Perşembe davranışlarımdan ötürü okulda ceza alıyordum. Annem bunun benim için kötü olduğunu ve bundan bıktığımda dilimi tutmayı becerebileceğimi söylerdi."

Dolto olağanüstü bir şekilde çocukken dünyayı nasıl algıladığını hatırlıyordu. Çocukların bazı fiziksel belirtilerin toplamı olarak görülüp muamele edilmesine karşıydı (o zamanlar yatağını ıslatanlar bir kabloyla bağlanıp hafif elektrik şoku veriliyordu). Bunun yerine çocuklarla hayatları hakkında konuşuyor ve fiziksel bulguların psikolojik nedenleri

olduğuna inanıyordu. "Peki, sen ne düşünüyorsun?" diye sorardı küçük hastalarına.[8]

Dolto daha büyük çocukların her seans sonu kendisine bir nesne, taş ya da herhangi bir şeyle ödeme yapmasında ısrar ederdi. Böylece çocukların bağımsızlıklarını ve güvenilir olduklarını vurgulamış olacaktı. Çocuklara duyduğu bu saygı Dolto'nun öğrencileri arasında da yayıldı. Myriam Szejer o günleri "Her şeyi değiştirdi ve biz öğrenciler de değişim yapmak istedik." diyerek hatırlıyor.

Dolto'nun saygısından bebekler de nasibini alırdı. Eski öğrencilerinden biri birkaç aylık huysuz bir bebekle nasıl ilgilendiğini anlatıyor: "Tüm duyuları açık bir şekilde bebeğin duygularını takip ediyordu. Bu sadece bebeği rahatlatmak için değil, onun ne anlattığını anlamak içindi. Ve daha da net olmak gerekirse, bebeğin ne gördüğünü anlamaya çalışır gibiydi." Dolto'nun hastanede sakinleşemeyen bebeklere neden orada olduklarını ve ailelerinin nerede olduğunu açıklayarak sakinleştirdiğine dair efsaneler de var. Efsaneye göre; bebekler aniden sakinleşiyordu.

Bu Amerikan tarzı bir konuşma değil. Orada bebeklerin annelerinin sesini tanıdığı ve onunla sakinleştiğine inanılıyor. Fransızlar ise çocuğa konuşmayı öğretmek ya da ileride iyi bir yazar olmasını amaçlayarak onlarla konuşmuyor.

Dahası Dolto bebeğe söylediklerinizin içeriğinin önemli olduğu konusunda ısrar ediyor. Ebeveynlere bebeklerine daima doğruyu söyleyerek, bebeklerin zaten bildiği bazı şeyleri de onaylamalarının hayati önem taşıdığını anlatıyordu.

Aslında ona göre bebekler daha anne karnındayken yetişkinlerin konuşmalarına kulak misafiri oluyordu. Anne ve babanın daha birkaç dakikalık bebekleriyle konuştuğunu

hayal ediyordu: "Seni bekliyorduk. Küçük bir erkek çocuksun. Belki kız çocuk istediğimizi duymuş olabilirsin. Ama bir erkek çocuk olman bizi çok mutlu etti."

Dolto altı aylıktan itibaren bir çocuğun anne babasının boşanması hakkında konuşmalara dâhil olması gerektiğini yazdı. Aile büyüklerinden biri vefat ettiğinde, küçük bir çocuğun bile kısa da olsa cenazeye katılabileceğini söyledi. Aileden birinin çocuğa; "İşte bu büyükbabanın cenazesi... Hayatta böyle şeyler olur." diyebileceğini açıkladı. Dolto'nun "*When Parents Separate*"(Ebeveynler Ayrıldığında) kitabının girişine MIT sosyologlarından Sherry Turkle şöyle yazdı; "Dolto'ya göre, çocuk için her zaman en iyisi onu mutlu etmek değil, mantıklı bir şekilde anlamasını sağlamaktı." Dolto bir çocuğun en çok ihtiyacı olan şeyin bağımsızlığını ve büyümesini destekleyen düzgünce inşa edilmiş bir iç dünya olduğunu savunuyordu.

Dolto yabancı psikanalizciler tarafından içgüdülerine çok fazla güvenmek konusunda eleştiriliyordu. Fakat Fransa'da ebeveynler onun yaratıcı fikirlerini takip etmekten entelektüel ve estetik bir zevk alıyorlardı.

Dolto'nun fikirleri İngilizce konuşan ebeveynlere ulaşsaydı, büyük ihtimalle tuhaf karşılanırdı. Amerikalılar Dolto'dan beş yıl önce doğan ve bir psikanalist olan Dr. Spock'un etkisi altındaydı. Spock bir çocuğun kardeşi olacağını ancak on sekiz aylıktan itibaren anlayabileceğini yazmıştı. Onun en iyi yaptığı şey, bebekleri değil, ailelerini dinlemekti. *Baby and Child Care* (Bebek ve Çocuk Bakımı) kitabının ünlü girişi şöyleydi; *Kendinize güvenin. Sandığınızdan çok şey biliyorsunuz.*

Dolto'ya göreyse, çocuklar herkesin düşündüğünden daha fazlasını biliyordu. Yaşı ilerleyip bir oksijen tüpüne bağlı

olduğu zamanlarda bile, yere eğilip genç hastalarının gözünden dünyayı görmeye çalıştırdı. Ve baktığı yerden gördükleri onu açık sözlü yapıyordu.

"Bebek doğduğunda hiç kıskançlık yoksa... Bu kötüye işaret... Büyük kardeşte *mutlaka* kıskançlık belirtileri olmalı. Çünkü bu onun için bir sorun. İlk defa herkesin kendisinden daha küçük birini sevdiğini görüyor." diyordu.

Dolto çocukların uslu davranmadıklarında bile geçerli bir nedenleri olduğunu savunuyordu. Ona göre ebeveynlere düşen bu nedeni bulmaktı. Dolto "çocuğun normalin dışındaki tepkisinin mutlaka bir sebebi vardır... Bizim görevimiz bunu *anlamak*" diyor.

Dolto aniden sokakta yürümek istemeyen küçük çocuk örneğini veriyor. Ebeveyne göre bu aniden başlayan bir huysuzluk. Fakat çocuk için bir nedeni var. "Onu anlamaya çalışmalıyız. Kendi kendimize bir nedeni olduğunu ve üzerine düşünmemiz gerektiğini hatırlatmalıyız. Hepsinden öte, bunu olay haline getirmemeliyiz." diyor.

Dolto'nun yüzüncü yaşı için yapılan anmalarda, Fransız bir psikanalist Dolto'nun öğretilerini şöyle toparladı: "İnsanlar insanlarla konuşur. Bazıları küçük, bazıları büyük olabilir. Ama iletişim kurabilirler."[9]

Spock'un devasa büyüklükteki *Bebek ve Çocuk Bakımı* kitabı çocuklarla ilgili olası bütün senaryolara yer veriyor. Gözyaşı kanallarından, eşcinsel ebeveynliğe kadar her şeyi bulabiliyorsunuz. Fakat Dolto'nun kitapları cebinize sığacak kadar. Çok fazla talimat vermek yerine, bazı basit prensipleri anlatıp duruyor ve ebeveynlerden geri kalanı kendilerinin düşünmesini bekliyor.

Dolto radyo programını ancak mektupla gelecek soruları

yanıtlama koşuluyla kabul etti. Ebeveynlerin telefon etmek yerine sorunlarını yazdıklarında bazı sonuçlara kendilerinin ulaşacağını düşünüyordu. Sunucu Pradel bunu hatırlıyor: "Bana 'göreceksin bir gün *Size bu sayfaları yolluyorum ama sanırım anladım*. yazan bir mektup alacağız.' demişti ve tam olarak tahmin ettiği gibi bir mektup aldık."

Tıpkı Spock'un Amerika'da yaşadığı gibi, Dolto da özellikle 70'ler ve 80'lerde; Fransa'da aşırı hoşgörülü bir ebeveynlik tarzını yaymakla suçlandı. Verdiği mesajların doğru algılanmaması oldukça mümkün... Bazı ebeveynler çocuklarını dikkatle dinlemenin, söylediklerini yapmak anlamına geldiğini düşünmüş olabilir.

Fakat Dolto'nun savunduğu bu değildi. Ona göre ebeveynler çocuklarını dinlemeli ve onlara dünyayı açıklamalılar. Fakat bu dünyanın elbette bazı sınırları olmalı ve çocuk mantığıyla bu sınırlara uyum sağlayarak baş edebilmeli. Rousseau'nun *çerçeve* modelini altüst etmiyordu. Sadece çocuklara saygı ve empati ekliyordu. Bu 1968 öncesi Fransa'da biraz eksikti.

Paris'te bugün gördüğüm ebeveynler, çocuklarını dinleme ve sorumluluğun kendilerinde olduğunu zaman zaman kendilerine hatırlatsalar da ifade etme konusunda iyi bir denge yakalamış durumdalar. Fransız ebeveynler çocuklarını daima dinliyorlar. Fakat küçük Agathe'nin öğle yemeği olarak çikolata istediğini söylemesi, bunu alabileceği anlamına gelmiyor.

Fransız ebeveynler Rousseau'nun temel fikirleri üzerine inşa ettikleri ebeveynliklerini Dolto'yla sağlamlaştırdılar. Paris'te bir kreşte çalışan Alexandra bebek kabus gördüğünde; "Onunla konuşarak rahatlatmalısınız." diyor. En küçük çocuklarla bile konuşarak iletişim kurmaktan yanayım. Anlıyorlar. Bence kesinlikle anlıyorlar."

Fransız *Parents* dergisi bebek yabancılardan korkuyorsa, annesinin onu bir misafirin geleceği konusunda bilgilendirmesi gerektiğini söylüyor. Ardından kapı çaldığında; "Bebeğe misafirin geldiğini söyleyin ve kapıyı açmadan birkaç saniye bekleyin. Yabancıyı gördüğünde ağlamazsa, onu kutlayın."

Duyduğum başka örnekler de var. Mesela Fransız ebeveynlerin doğumdan sonra eve geldiklerinde, evi bebeğe gezdirmeleri gibi.[10] Fransız anne babalar çocuklarına ne yaptıklarını genellikle açıklıyorlar: Şimdi seni alıyorum, bezini değiştiriyorum, banyo yapacaksın. Bu sadece sakinleştirici sesler çıkarmak için yapılan bir konuşma değil, bilgi veriyor. Bebek bir insan olduğuna göre, ailesi de tıpkı başka bir insana davranacakları gibi, kibar davranıyorlar (Ayrıca görgü kuralları her yaşta öğrenilebilir).

Bebeğin ya da çocuğun söylediklerinizi anlaması ve ondan etkilendiğine inanmanın sonuçları oldukça dikkat çekici... Bu aynı zamanda, bebeğinize tüm gece uyumayı, her sabah odanıza dalmamayı, masada sakince oturmayı, sadece yemek saatlerinde yemeyi ve ebeveynlerini rahatsız etmemeyi öğretebilirsiniz. Ayrıca ebeveynlerine biraz da olsa uyum sağlamasını bekleyebilirsiniz.

Bean on aylık olduğunda bunun ne anlama geldiğini idrak ediyorum. Oturma odamızdaki kitaplığın önüne geçip ulaşabildiği tüm kitapları tek tek indiriyor.

Bu, elbette rahatsız edici bir durum. Fakat onu durdurabileceğimi zannetmiyorum. Genellikle kitapları alıp yerine koyuyorum. Fakat bir sabah Simon'ın Fransız arkadaşı Lara bizdeyken aynısı oluyor. Lara Bean'in kitapları indirdiğini görür görmez, yanına gidip açıklıyor. Sesi sabırlı fakat kesin; "Bunu yapmıyoruz." diyor. Sonra Bean'e kitapları rafa nasıl dizeceğini gösteriyor ve oraya koymasını söylüyor. Lara

Fransızca *doucement* (nazik) kelimesini sık kullanıyor (Bu olaydan sonra dikkat ettiğimde Fransız ebeveynlerin bu kelimeyi sürekli kullandıklarını fark ediyorum). Bean Lara'yı dinliyor ve söylediklerini yapıyor, şaşkınlıktan ağzım açık kalıyor.

Bu olay ebeveyn olarak Lara ve benim aramdaki devasa kültür farkını ortaya koyuyor. Ben Bean'in çok küçük, tatlı, vahşi bir yaratık olduğunu, çok fazla potansiyeli ama neredeyse hiç iradesi olmadığını düşünüyordum. Zaman zaman uslu durduğunu ve bunun da hayvan terbiyesine benzer bir durum olduğunu ya da sadece şans eseri olduğunu düşünüyordum. Sonuçta konuşamıyordu ve saçları bile yoktu.

Fakat Lara (o zamanlar çocuğu yoktu ama şimdi iki tane uslu kızı var) on aylık Bean'in bile onu anlayabileceğini ve irade gösterebileceğini düşünmüştü. Bean'in istediğinde işleri *sakince* halledebileceğini inanmıştı. Ve sonuç olarak Bean bunu başardı.

Dolto 1988 yılında öldü. Bebekler hakkındaki sezgileri artık bilimsel deneylerle de onaylandı. Bilim adamları bebeklerin bir nesneye diğerine oranla ne kadar uzun süre baktığını hesaplayarak ne bildiklerini anlayabiliyorlar. Tıpkı yetişkinler gibi, bebekler de kendilerini şaşırtan şeylere uzun süre bakıyorlar. 1990'ların başlarında bu yöntem kullanılarak yapılan bir çalışmada Yale Psikoloğu Paul Bloom bebeklerin nesneleri kullanarak basit matematik işlemleri yapabildiğini, bebeklerin duygusal anlayışa sahip olduğunu ve insanların ne düşündüğünü ve neden belli bir şekilde davrandığını anladığını söylüyor.[11] British Colombia Üniversitesinde yapılan bir araştırmada ise; sekiz aylık bebeklerin olasılıkları anlayabildiği bulundu.[12]

Bebeklerin ahlak duygusuna sahip olduklarına dair kanıtlar da var. Bloom ve başka araştırmacılar altı ve on aylık be-

beklere bir kukla gösterisi izletti. Gösteride bir çember tepeden yukarı doğru ittiriliyordu. Yardımcı karakter yukarı çıkarmaya çalışırken, *engelleyen* biri de aşağı itiyordu. Gösteri bittikten sonra bebeklere bu iki karakter bir tepside sunuldu. Neredeyse hepsi yardımcı karaktere yöneldi. Paul Bloom bu durumu "Bebekleri iyi adam kendine doğru çekerken, kötü adam itmişti." diye açıklıyor.

Bu deneyler elbette Dolto'nun iddia ettiği gibi bebeklerin konuşmaları anladığını göstermiyor. Fakat bebeklerin çok erken bir yaştan itibaren son derece mantıklı olduğuna dikkat çekiyor. Zihinleri "karman çorman" değil. En azından onlara söylediklerimize özen göstermemiz şart.

Bölüm 6
Kreş mi?

Annemi arayıp Bean'in Paris'te bir kreşe kabul edildiğini söylediğimde, telefonun diğer ucunda bir sessizlik oluyor.

Nihayet; "Kreş mi?" diye soruyor.

Amerika'daki arkadaşlar da konuya tedirgin yaklaşıyor.

"Bu benim istediğim bir durum değil," diyerek burun kıvırıyor arkadaşım. Oğlu dokuz aylık ve Bean'in kreşe başladığında olacağı yaşta. "Onunla biraz daha birebir ilgilenebilmek istiyorum."

Fakat Fransız arkadaşlarıma Bean'in kreşe kabul edildiğini söylediğimde, beni tebrik edip şampanya patlatıyorlar!

Bu ülkelerimiz arasında gördüğüm kültür farkının en bariz hali... Orta sınıf Amerikan anneleri pek kreş meraklısı sayılmaz. Kreş kelimesi zihinlerinde pedofilleri ve kirli dar odalarda ağlayan bebekleri çağrıştırıyor. "Bireysel olarak ilgilenebilmek istiyorum", aslında "Senin aksine, ben çocuğumu seviyorum ve bir okula tıkmak istemiyorum." anlamına geliyor. Gücü yeten aileler tam zamanlı bakıcı tutuyor ve sonra iki-üç yaşına geldiklerinde anaokuluna gönderiyor. Çocuklarını kreşe göndermek zorunda olanlarsa, bunu suç-

luluk duygusuyla yapıyorlar.

Fakat orta sınıf Fransız ebeveynler -mimarlar, doktorlar, gazeteciler- yaşadıkları yerde bir *creche* (kreş) bulabilmek için her birini deniyorlar. Beş gün ve sabah sekiz, akşam altı arası olanları tercih ediyorlar. Anneler daha hamileyken başvuruyor, uzun uzun kendilerini anlatarak ikna ediyor ve hatta yalvarıyorlar. Kreş ücretleri için devletin mali desteği var ve geri kalan kısım ebeveynlerin gelir düzeyine bağlı olarak hesaplanıyor.

"Bunun kesinlikle mükemmel bir sistem olduğunu düşünüyordum." diyor arkadaşım Esther. Esther kızı kreşe dokuz aylıkken başlamış bir avukat. Çalışmayan arkadaşlarım bile çocuklarını kreşe kaydettirmeye uğraşıyor. Ya da ikinci ve uzak bir seçenek olarak yarı zamanlı kreş ya da bakıcı seçeneğini düşünüyorlar. Bunlar da devlet tarafından destekleniyor (Devletin web sitelerinde tüm seçenekler mevcut).

Tüm bunlar bende kültürel bir baş dönmesi yaratıyor. Korku dolu Amerikan gazete manşetlerinde olduğu gibi kreş çocuğumu saldırgan, ihmal edilmiş ve sağlıklı bağ kuramamış biri mi yapacak? Yoksa Fransız ailelerin beni rahatlattığı gibi sosyalleşecek, "farkındalığı" artacak ve güzelce bakılacak mı?

İlk defa bu küçük kültürler arası deneyde biraz ileri gittiğimizi hissediyorum. Çatal kaşığı Avrupalılar gibi tutmaya çalışarak boş boş baktığımı düşünüyorum. Çocuğumu tamamen tuhaf bir şekilde yetiştirip, hayatının ilk yılları için yıkıcı bir deneyime sebep olup olmadığımı sorguluyorum. Fazla mı Amerikalı gibi davranıyoruz? Bean kaz ciğerini deneyebiliyor, peki kreşi de denemesi şart mı?

Kreş kelimesinin bu komik ismi nereden aldığı hakkında okumaya karar veriyorum. Neden kreş denmiş? Kelimenin

İsa'nın doğumuyla ilgili olduğunu düşünüyordum.

Fransız kreşlerin 1840'larda çıktığını öğreniyorum. Hırslı ve genç bir avukat olan Jean-Baptiste-Firmin Marbeau Paris'te birinci bölge vali yardımcısıydı. Sanayi Devrimi'nin tam ortasıydı ve Paris gibi şehirlerde kırsaldan gelen kadınlar terzilik yapmaya başlamıştı. Marbeau iki ve altı yaş arasındaki çocuklar için anaokulları açılması konusunda bir çalışma yaptı.

Sonuçlar onu çok etkiledi. "Toplum yoksulların çocuklarına nasıl da dikkat ve özen gösteriyor." yazdı.

Marbeau ayrıca iki ve altı yaş arasındaki fakir çocukların, anneleri çalışırken kim tarafından bakıldığını merak etti. Bölgenin "yoksul listesi"ne baktı ve birkaç aileyi ziyaret etti. "Kirli bir arka bahçenin en uç noktasında çamaşırcı Madame Gérard'ı çağırıyorum. *Görülmesini istemeyeceği kadar kirli olduğu için* (bunlar kendi kelimeleri) beni eve almak istemiyor. Kolunda yeni doğmuş bir bebek var ve on sekiz aylık bir başka çocuğun elini tutuyor."

Marbeau Madame Gérard'ın çamaşır yıkamaya gittiğini ve çocuklarını bakıcıyla bıraktığını öğrendi. Bu ona günde 70 kuruşa mal oluyordu ve bu miktar günlük yevmiyesinin üçte birine tekabül ediyordu. Bebek bakıcısı da en az onun kadar fakir biriydi ve Marbeau ziyarete gittiğinde eski püskü bir evde yerde oturmuş üç çocuk bakıyordu.

O günün yoksullar için var olan standartları düşünüldüğünde bu çok kötü bir bakım sayılmaz. Bazı anneler çocuklarını eve kilitliyor ya da karyolalarının direğine bağlıyordu. Nispeten büyük çocuklar anneleri çalışırken kardeşlerine bakıyordu. Bir sürü küçük bebek hâlâ sütanneleriyle yaşıyordu ve koşullar hayati tehlike taşıyacak kadar kötüydü.

Marbeau'nun aklına bir fikir geldi: Creche! (Kreş) (Kelime bir Noel hikayesindeki küçük bir hayvan yemliğini hatırlatıyordu). İki ve altı yaş arası çocuklar için tüm gün bakım sağlayacak bir yer olacaktı. Masraflar zengin patronların bağışlarıyla karşılanacaktı, bazıları kreşlerin denetlenmesine de yardımcı olacaktı. Marbeau sade ve temiz bir bina hayal ediyordu. Burada *hemşire* denen kadınlar bebeklere bakacak, annelere temizlik ve ahlak konusunda danışmanlık yapacaktı. Anneler günde sadece 50 kuruş ödeyecekti. Sütten henüz kesilmemiş bebeklerin anneleri günde iki defa gelip emzirecekti.

Marbeau'nun fikri herkesin ilgisini çekti. Kısa bir süre içinde, konu üzerinde çalışmak için bir kreş komisyonu oluşturuldu ve potansiyel bağışçıların desteğini toplamak için çalışmaya başlandı. Her iyi proje ve kaynak geliştirici gibi, o da hem yapacakları iyiliği hem de kendi ekonomik çıkarlarını anlatıyordu.

1845'te yayınlanan bir kreş el kitabında "Bu çocuklar sizin vatandaşlarınız, kardeşleriniz. Yoksullar, mutsuzlar ve zayıflar: onları kurtarmalısınız," yazdı. Ve ekledi; "Eğer 10.000 çocuğun yaşamını kurtarabilirseniz, bir yılda 20.000 fazladan el ve kolu kazanmak küçümsenemez. Bu iş gücü demektir ve iş de varlık sağlar. Kreşler ayrıca annelerin de rahat etmesine ve "kendini içi rahat bir şekilde işine adamasına" yardımcı olur.

Marbeau el kitabında kreşlerin sabah beş buçukta açılıp akşam sekiz buçukta kapanmasını, böylece işçiler için tipik bir çalışma günü boyunca çalışmasını istiyor. Marbeau'nun anneler için tarif ettiği hayat, günümüzde tanıdığım birçok anneninkinden farklı değil. Beşten önce kalkıyor, çocuğunu giydiriyor, biraz ev işi yapıyor, kreşe koşuyor, işe koşuyor.

Saat yirmide hızla çocuğunu kreşten günün kirli çamaşırlarıyla birlikte alıyor, eve gidip küçük canavarı yatağına yatırıyor, ertesi güne kadar kuruması için çamaşırları yıkıyor ve her gün bütün bu işlemler tekrarlanıyor... Nasıl idare edebilir ki!

Marbeau oldukça ikna ediciydi. İlk kreş Chaillot Paris'te bağışlanan bir binada açıldı. İki yıl sonra, on üç kreş vardı. Bu rakam özellikle Paris'te giderek arttı.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Fransız hükümeti kreşleri Anne Bebek Koruma Hizmetlerinin kontrolü altına aldı ve işi çocuklara ve bebeklere bakmak olacak insanlar için özel ve resmi bir öğrenim programı oluşturdu.

1960'ların başında, Fransa'nın yoksulları eskisi kadar çaresiz değildi ve sayıları azalmıştı. Fakat orta sınıfa ait annelerin çoğu çalışıyordu ve kreşler onların da ilgisini çekmeye başlamıştı. Yaklaşık on yılın sonunda, 1971'de kreşlerin sayısı 32.000'e ulaştı. Birden orta sınıf anneler kreşte yer bulamadıkları için bozulmaya başladılar. Kreşler çalışan anneler için yapılmış bir şey gibiydi.

Zamanla her çeşit kreş açıldı. Yarı zamanlılar, ebeveynlerin de geldiği "aile" kreşleri, çalışanlar için "şirket" kreşleri gibi. Françoise Dolto'nun bebekleri de insan kabul eden öğretisinin ışığında, çocuk büyütmede onları sadece hasta olmaktan ya da yaramazlık yapmaktan korumanın dışında yeni bir anlayış gelişti. Kısa zamanda kreşler orta sınıfın "sosyalleşmek" ve "farkındalık" gibi değerlerine de hitap etmeye başladı.

Ben kreşi ilk defa hamileyken arkadaşım Dietlind'den duydum. Dietlind üniversiteyi bitirdikten sonra Avrupa'da yaşamaya başlayan bir Şikagolu (Paris'te bir sömestr için gelip ilk

yılki erkek arkadaşlarıyla evlenen ve bir daha dönmeyen birçok göçmen yaşıyor). Dietlind sıcakkanlı biri, hiç zorlanmadan Fransızca konuşuyor ve kendini büyük bir mutlulukla "feminist" olarak tanımlıyor. Dünyayı daha iyi bir yer yapmaya çalışan birkaç kişi tanıyorum ve o da onlardan biri... Tek kusuru yemek yapamaması. Ailesi neredeyse tüm yiyeceğini Fransız donmuş gıda zinciri Picard'dan alıyor. Bir keresinde bana dondurucudan çıkardığı sushi ve pilav ikram etmişti.

Bunun dışında Dietlind örnek bir anne. Bu yüzden bana beş ve sekiz yaşlarındaki iki oğlunun köşedeki kreşe gittiğini söylediğinde hemen not ediyorum. Kreşin harika olduğunu söylüyor. Yıllar sonra bile müdürü ve çocuklarının eski öğretmenlerini görmek için uğradığı oluyor. Çocuklar kreş günlerini hâlâ büyük bir mutlulukla anımsıyor. En sevdikleri bakıcıları onların saçlarını kesermiş.

Dahası Dietlind bana müdüre bizden bahsetmeyi öneriyor. Israrla kreşin çok *şık* olmadığını anlatıyor. Bunun ne demek olduğunu pek anlayamıyorum. Acaba benim Philippe Stark (Ç.N: Phillippe Stark dünyaca ünlü bir endüstriyel tasarım dehasıdır) tasarımı oyun parklarının peşinde olduğumu mu düşünüyor? Ya da "şık değil"in karşılığı "kirli" demek olabilir mi? Ya da "şık değil", "kirli-pis" demenin şifreli bir yolu mu?

Anneme karşı kültürel çeşitliliği cesurca savunsam da, gerçekte şüphelerinin bir kısmına katılıyorum. Paris'teki kreşin biraz korkunç göründüğünü itiraf etmeliyim. Bebeğimi bir postaneye ya da motorlu araçlar merkezine bırakmışım gibi geliyor. Bean'in beşiğinin yanından geçen suratsız bürokratları hayal ediyorum. Belki de tam olarak anlayamasam da "şık" olanı istiyorumdur. Belki de Bean'e sadece kendim bakmak istiyorum.

Ne yazık ki yapamam. Bean daha doğmadan önce teslim etmem gereken kitabın ancak yarısına gelebildim. Doğumdan sonra bir iki ay hiçbir şey yapmadım. Fakat şimdi (zaten ileriye atılmış) teslim tarihim yaklaşıyor. Filipinli tatlı bir bakıcı tuttuk. Adelyn sabah geliyor ve tüm gün Bean'e bakıyor. Fakat evde çok küçük bir odada çalışıyorum. İşi ve evi birlikte idare etme isteğimin -herkesi rahatsız etse de- önüne geçemıyorum.

Bean Filipinlerin anadili olan Tagalog'u biraz anlamaya başladı. Fakat Adelyn'in onunla genellikle mahalledeki McDonalds'da Filipince konuşmayı bıraktığını düşünüyorum, çünkü ne zaman oradan geçsek Bean işaret edip bağırıyor. Belki de o şık olmayan kreş daha iyi bir seçenek olabilir.

Ayrıca Dietlind sayesinde "bir yere" kabul edilecek olmamıza şaşırıyorum. Ülkenin geri kalanıyla uyum sağlayamamaya alışmıştım. Hâlâ bazı günler tatil olduğunu bilmediğim için dışarı çıkıyorum ve dükkanların kapalı olduğunu görüyorum. Bean'in kreşe gitmesi bizim Fransa'yla kurduğumuz bağımızı da güçlendirecek.

Kreşin yeri bir harika! Bizim eve sadece bir sokak uzaklıkta, Dietlind'in evinden de beş dakikalık yürüme mesafesinde. Tıpkı 19. yüzyıldaki çamaşırcı kadınlar gibi, Bean'i emzirmek ve burnunu silmek için gidebilirim.

Her şeyden öte, Fransız arkadaşların baskısına karşı koymak oldukça zor, beni sigara içmem konusunda teşvik etmemelerine seviniyorum. Anne ve mahalledeki diğer Fransız kadınlar kreşin harikalar yarattığını anlatıp duruyorlar. Simon ve benim her ne kadar bir giriş kartımız olsa da, kabul edilme ihtimalimizin hızla azaldığını fark ediyoruz. Belediyeye gidip başvuru yapıyoruz.

Peki, orta sınıf Amerikalılar kreş konusunda neden bu kadar kuşkulular? Bunun cevabı da yine 19. yüzyıldan geliyor. 1800'lerin sonunda, Marbeau'nun kreşleriyle ilgili haberler Amerika'ya ulaştığında, fakir çocukların yatak karyolasının direğine bağlandığına dair korku dolu hikâyeleri de yanında götürdü. Meraklı sosyal aktivistler ve yardımseverler Paris'e gitti. Çok etkilendiler. İleriki yıllarda Boston, New York, Philadelphia ve Buffalo'da da yoksul ve çalışan annelerin çocukları için kreşler açıldı. Birkaçı Fransızca "kreş" kelimesini kullanırken, çoğu "gündüz bakımevi" demeyi tercih etti. 1890'ların sonunda, Amerika'da doksan kreş açılmıştı. Çoğu yeni göçmenlerin çocuklarına bakıyordu. Görevleri çocukları sokaklardan uzak tutmak ve onları Amerikalı yapmaktı.[1]

20. yüzyılın başında Amerika'da ayrı bir "anaokulu hareketi" başladı. Amacı iki ve altı yaş arası çocuklara özel anaokulları yaratmaktı. Bu girişim erken yaşta öğrenmenin, çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemenin öneminin anlaşılmasıyla hayata geçti. Kurulan merkezler en başından itibaren orta ve üst sınıf Amerikalı ebeveynlere hitap ediyordu.

Kreş ve anaokulunun farklı şekillerde başlamış olması, yüzyıl sonra bile kreşin neden hâlâ çalışan sınıfı çağrıştırdığını açıklıyor. Orta sınıf aileler iki yaş çocuklarını anaokuluna vermek için uğraşıyorlar. Ayrıca günümüz Amerikan anaokulları genellikle günde birkaç saat hizmet veriyor. Çünkü öğrencilerin annelerinin çalışması gerekmediği ya da bakıcı tutmaya mali güçlerinin yettiği düşünülüyor.[2]

Amerikan toplumunun kreş konusunda değişim göstermeyen tek bölümü Amerikan ordusu... Savunma Bakanlığı sekiz yüz çocuk gelişim merkeziyle Amerika'nın en büyük kreş sistemine sahip. Bu merkezler altı haftalıktan itibaren

tüm çocukları kabul ediyorlar ve sabah altı-altı buçuk arası açılıyorlar.[3]

Amerikan ordusunun kreş sistemi, Fransa'daki sisteme benziyor. Çalışma saatleri bir iş günü sürüyor. Ücretler ebeveynlerin gelirine bağlı olarak belirleniyor. Devlet ücretin yarısını karşılıyor. Ve tıpkı Fransız kreşleri gibi kabul için uzun bekleme listeleri var.

Fakat ordunun dışında, orta sınıf Amerikalı ebeveynler kreş konusunda hâlâ kararsız.[4] Bu biraz da tam adını koyamamaktan kaynaklanıyor. Uzun yıllardır kreşler üzerinde çalışan Columbia Üniversitesi profesörü Sheila Kamerman'a göre; "Erken çocukluk eğitimi sıfır ile beş yaş arasındadır dediğimizde faydalı olduğunu düşünüyorlar." diyor. Günümüzde sadece "çocuk bakımı" deniyor.

Amerikalılar normal bir kreşin çocuğun kırılgan ruhunu nasıl etkileyiceği konusunu tartışıyor. Kreşin öğrenme geriliğine neden olduğu, çocukları saldırganlaştırdığı ya da anneleriyle güvenli bir bağ kurmaktan alıkoyduğuna dair çalışmalar var. Çocuğunu kreşe vermek yerine işten ayrılan birçok Amerikalı anne tanıyorum.

Endişelenmeye hakları var. Çünkü Amerikan kreşleri arasındaki kalite farkı oldukça bariz... Kanuni düzenlemeler yok. Bazı eyaletlerde bakıcılarda herhangi bir deneyim dahi aranmıyor. Amerikan Çalışma Bakanlığına göre kreş çalışanları apartman görevlilerinden daha az para kazanıyor ve "yetersiz gelir ve stresli çalışma ortamı işi bırakmalarına neden oluyor." Çalışanların yıllık sirkülasyon oranı %35 civarında seyrediyor.

Elbette iyi kreşler de var. Fakat bunlar çok pahalı ya da belli şirketlerin çalışanlarına özel olabiliyor. Ve kötü kreşler

yoksul çocukların kötü bakıldığı konusunda somut delillerle dolu. Diğer kreşlerse -özellikle pahalı olanlar- bebeklik dönemine adeta bir üniversiteye hazırlık kursu gibi yaklaşıyor. Colorado merkezli bir şirket heyecanlı ebeveynleri sakinleştirmek için olsa gerek bir yaşın altındaki çocuklara "okuma yazma" öğrettiklerini anlatıyor!

Fransız anneler kreşin çocukları için iyi olduğunu düşünüyor. Paris'te üç yaşın altındaki çocukların üçte biri kreşe gidiyor ve diğer yarısı da oyun gruplarına katılıyor (Paris'in dışında halen kreş sayısı düşük). Fransız anneler de pedofili konusunda çok endişeli ama kreşte değil. Onlar çocuklarının "bir yabancıyla baş başa kalması" yerine, eğitimli yetişkinlerle beraber olmasının daha güvenli olduğunu düşünüyor. Bean'in kreşindeki on sekiz aylık bir bebeğin annesi; "Eğer biriyle baş başa kalacaksa o kişi ancak ben olabilirim." diyor. Kreşte yer bulamamış olsaydı, işini bırakması gerekeceğini ekliyor.

Fransız anneler çocuklarını kreşe ilk kez bırakacakları günkü üzüntüleri konusunda endişeleniyorlar. Fakat bunu kendi ayrılma endişeleri olarak değerlendiriyorlar. "Fransa'da ebeveynler çocuklarını kreşe göndermekten korkmuyor." diye açıklıyor Fransız Çalışma Bakanlığı sosyoloğu Marie Wierink. "Aksine, kreşte yer bulamadıkları takdirde, çocuklarının bir şeyleri kaçıracak olması onları korkutuyor."

Çocuklar kreşte okumayı öğrenmiyor. Harfleri öğrenmiyor ya da okuma yazma çalışmaları yapmıyorlar. Tek yaptıkları diğer çocuklarla sosyalleşmek... Amerika'da bazı ebeveynler bunu kreşin faydalarından biri olarak görüyor. Fransa'da tüm ebeveynler böyle düşünüyor. Arkadaşım Esther bir avukat ve kızı dokuz aylıkken kreşe başladı. "Onun için iyi olacağını biliyordum, sosyal hayata bir girişti." diyor.

Fransız ebeveynler için kreşler yüksek kalitede yerler ve

çalışanları sevgi dolu, yetenekli insanlar. İnternette Fransız ebeveynlerin ziyaret ettiği forumlarda kreşlere dair okuduğum en ciddi şikâyet, bir annenin çocuğuna ravyoli ve musakka gibi iki ağır yemeğin birlikte yedirilmesiydi.

"Kreşe bir mektup yazdım ve bana her zamanki aşçılarının o gün çalışmadığını söylediler." diyerek açıklıyor. Endişeli bir şekilde ekliyor; "Bakalım haftanın geri kalanı nasıl olacak..."

Kreşler konusunda bu derece emin olmak anneliğe ait suçluluk ve endişenin büyük bir kısmını gideriyor. Mühendis arkadaşım Héléne en küçük kızı doğduktan sonraki ilk birkaç yıl çalışmadı. Yine de kızını haftada beş gün kreşe gönderiyordu. Bunun sebebi Héléne'in kendine zaman ayırabilmesinden ziyade, kızının bu toplumsal deneyimi kaçırmamasını istemesiydi.

Fransa'da insanların kreşlerle ilgili sorduğu asıl soru nasıl daha fazla çocuğu kreşe gönderebiliriz? Fransa'daki doğum patlaması sağ olsun, yenisini açmayı ya da var olanları büyütmeyi vaat etmedikçe ister sağ ister sol parti olsun o seçimi kazanması imkânsız. Bir defasında tren istasyonlarında kullanılmayan bölümleri çalışanların çocukları için kreşe çevirme projesiyle ilgili bir yazı okudum (inşaat masraflarının çoğu ses yalıtımına harcanmış olmalı).

Kreşlerde yer bulma yarışı da Fransız tarzı bir deyişle oldukça *energique* (enerjik). Paris'in yirmi bölgesine ait bürokratlardan ve kreş müdürlerinden oluşan bir komite bir toplantı düzenleyerek uygun yerleri bölüştürüyorlar. Şehrin varlıklı ailelerinin yaşadığı 16. bölgedeki beş yüz kontenjan için tam dört bin başvuru var! Paris'in doğusunda bizim yaşadığımız gibi daha tenha bölgelerde, yer bulma oranı ise üçte bir.

Kreş için yer kapmaya çalışmak yeni ebeveynliğin kendine özgü ritüellerinden biri. Paris'te kadınların çoğu daha altı aylık hamileyken belediyeye dilekçe yazıyor. Dergiler kadınların gebelik testinde sonuç alır almaz tercih ettikleri kreşin müdürüyle görüşme ayarlamaları gerektiğini söylüyor.

Öncelik bekâr ebeveynlerin, çoğul doğumların, evlat edinenlerin, çok çocuklu ailelerin ve "özel durumları olan" ailelerin oluyor. Bu sonuncu ve sınırları biraz belirsiz kategori, internet forumlarının en çok konuşulan konusu oluyor. Bir anne belediye görevlilerine işe acil bir şekilde dönmesi gerektiğini, çocuğuna bakım sağlamak için nasıl uğraştığını ve başarısız olduğunu anlatmayı öneriyor. Bu mektubu bölge valisi ve Fransa Devlet Başkanına göndererek bölge valisiyle özel görüşme talep etmesini söylüyor. "Oraya kucağında bebeğinle ve çaresiz görüntünle giderek mektuptaki hikâyeyi anlatırsan, kesin işe yarar." diyor.

Simon'la elimizdeki tek kartı kullanmaya karar veriyoruz: yabancı olmak. Kreş başvuru formumuzda Bean'in çok dilliliğini -henüz konuşamıyor ama olsun- abartarak anlatıyor ve Anglo-Amerikan kimliğinin kreşe katacağı zenginlikten bahsediyoruz. Dietlind söz verdiği gibi çocuklarının gittiği kreşin müdürüyle konuşuyor. Kadınla tanışıyorum, çaresizlik ve etkilenme arasında gidip geliyorum. Ayda bir kere belediyeyi arayıp (genelde Fransız çiftlerde olduğu gibi kreşlerle flört etme işi bana düşüyor) onlara kreşteki boş bir kontenjana çok ihtiyacımız olduğunu hatırlatıyorum. Fransız olmadığım ve burada oy kullanmadığım için devlet başkanını rahatsız etmemeyi tercih ediyorum.

Şaşırtıcı bir şekilde çabalarım boşa çıkmıyor. Bean'in dokuz aylık olacağı Eylül ayı ortasında kreşte bir yer açılacağına dair belediyeden bir tebrik mektubu alıyorum.

Simon'ı arayıp zaferimizi haber veriyorum: Biz yabancılar onları kendi oyunlarında yendik! Başardığımız için çok mutluyuz. Fakat bir yandan da tam olarak isteyip istediğimizden emin olmadığımız bir ödül kazanmış durumdayız.

Bean'i kreşe götürdüğümüz ilk gün bile hâlâ şüphelerim var. Kreş çıkmaz sokağın sonunda önünde avlu olan beton bir yapı. Amerika'daki herhangi bir devlet okuluna benziyor ama her şey minyatür boyutta. Mobilyaların bazılarını IKEA kataloğundan hatırlıyorum. Gerçekten de pek *şık* değiller ama hepsi hoş ve temiz.

Çocuklar yaşlarına göre küçük, orta ve büyük adı verilen gruplara ayrılmış. Bean'in sınıfı güneş alan bir odada ve içi oyuncak mutfak, küçük mobilyalar ve çocukların yaşlarına uygun oyuncaklarla dolu. Odaya ek olarak camlı bir bölüm var. Burada her çocuğun kendi karyolası, içinde emziği ve *doudou* olarak adlandırılan uyku arkadaşı bulunuyor.

Bean'le ilgilenecek kişi Anne-Marie bizi karşılıyor. O aynı zamanda Dietlind'in çocuklarının saçını kesen kadın. Anne-Marie altmışlarında bir büyükanne, kısa sarı saçları var ve üzerinde seyahat ettiği ülkelerin baskıları olan tişörtler giyiyor (daha sonra ona Brooklyn'e olan tutkusunu hatırlatacak bir tişört getiriyoruz). Kreşte çalışanlar ortalama on üç yıldır orada. Anne-Marie çok daha kıdemli. O ve diğer bakıcılar Amerika'da tam bir karşılığı olmayan çocuk gelişimi eğitimi almışlar.

Kreşi her hafta bir çocuk doktoru ve psikolog ziyaret ediyor. Bakıcılar Bean'in günlük uyku ve kakalarını not ediyor ve nasıl beslendiğini bana aktarıyorlar. Bean'in yaşıtları hep birlikte yemek yiyor, bazıları mama sandalyesinde, bazıları kucakta oluyor. Çocukları aşağı yukarı aynı saatte uyutuyorlar ve uyandırmamalarını istiyorlar. Baştaki alışma süreci için

Anne-Marie benden giydiğim bir tişörtü getirmemi istiyor. Bean onunla uyuyacak. Kendimi azıcık av köpeği gibi hissediyorum ama yine de yapıyorum.

Anne-Marie ve diğer bakıcıların verdiği güven hissi beni şaşırtıyor. Her yaştaki çocuğun gereksinimleri konusunda çok eminler ve bunları karşılayabileceklerine dair kendilerine güvenleri tam. Bunu sabırla ve abartmadan anlatıyorlar. Tek takıldığım şey Anne-Marie'nin bana Pamela demek yerine "Bean'in annesi" diye hitap etmesi oluyor ama tüm ebeveynlerin isimlerini öğrenmenin zor olduğunu söyleyerek durumu açıklıyor.

Kreşle ilgili endişelerimiz doğrultusunda, Bean'i haftada dört gün sabah dokuz buçuk ve öğlen üç buçuk arası göndermeye karar verdik. Sınıf arkadaşlarının çoğu haftada beş gün gidiyor ve daha uzun süre kalıyor (kreş sabah yedi buçuk ve akşam altı arası açık).

Tıpkı Marbeau'nun zamanlarındaki gibi, Bean'in kreşe temiz bir bezle gelmesi bekleniyor. Dini metinlerdeki ikilemlere benzeyen bu durumu Simon'la saatlerce tartışıyoruz. "Kreşe gelmek" neyi kapsıyor? Bean kapıya yaklaşırken ya da tam vedalaşırken kaka yaptığında söz konusu bezi kim değiştirecek? Biz mi yetkililer mi?

İlk iki haftaya *alışma süreci* deniyor. Her gün bizimle ve biz olmadan daha uzun süreler kreşte kalıyor. Yanından her ayrıldığımda biraz ağlıyor ama Anne-Marie ben gider gitmez sustuğunu söylüyor. Bakıcılardan biri onu cama yaklaştırıyor, böylece çıkınca ona el sallayabiliyorum.

Kreşin Bean'e zararı varsa bile, bunu anlamamız imkânsız. Kısa süreliğine bırakırken çok neşeli ve alırken de mutlu oluyor. Bean kreşte biraz daha zaman geçirdikten sonra, oranın

Fransız ebeveynliğinin mikrokozmozu olduğunu fark etmeye başlıyorum. Bunun içinde bazı sevimsiz şeyler de var. Anne-Marie ve bakıcılar dokuz aylık olan Bean'i hâlâ emzirmeme ve özellikle de her neredeysek bunu orada yapmama şaşırıyorlar. Her gün öğle yemeğinden önce uğrayıp süt bırakmamdan pek hoşnut görünmüyorlar ama müdahale de etmiyorlar.

Fakat Fransız ebeveynliğine ait bütün o harika ve olumlu fikirlerin canlı halini de burada görüyorum. Bu işlerin nasıl yapılması gerektiğiyle ilgili sessiz bir anlaşma olduğu için Fransız ebeveynler, bakıcıların ailenin ebeveynlik felsefesini uygulayıp uygulamadıkları konusunda endişelenmiyor. Genellikle bakıcılar da ailelerle aynı alışkanlıkları ve düzeni sürdürüyor.

Örneğin bakıcılar kreşte en küçük çocuklarla bile konuşuyor ve herkes çocukların anladığı kanaatinde.[5] Ve yine herkes *çerçeveden* bahsediyor. Veli toplantısında öğretmenlerden biri adeta şiir okur gibi anlatıyor: "*Her şey çerçevenin içinde ilerliyor. Geldikleri ve evlerine döndükleri saat gibi... Fakat bu çerçevenin içinde çocuklarımızı ve onları eğiten öğretmen ekibimizi esneklik, akıcılık ve değişkenlikle tanıştırmaya çalışıyoruz.*"

Bean gün boyu odada dolaşıyor ve ne isterse oynuyor. Bu beni biraz endişelendiriyor. Daire şeklinde oturup müzik yapmak ya da diğer düzenli aktiviteler nerede? Daha sonra bu özgürlüğün özellikle sağlandığını anlıyorum. Yine *çerçeve* dediğimiz yöntem: Çocukların net sınırları var fakat bu sınırlar dâhilinde olabildiğince özgürler. Ayrıca sıkılmakla baş etmek ve kendi kendilerine oynamak gibi beceriler edinmeleri gerekiyor. Bean'in bakıcılarından Sylvie; "Çocuk oyun oynarken, kendini yaratır." diyor.

Paris kreşleri hakkındaki yazılmış bir vali raporunda; "çocukların beş duyusunu geliştirecek keşifler yapıldığı, kaslarını ve duyularını kullandıkları, kendilerine ait alanları olduğu" anlatılıyor. Çocuklar büyüdükçe aktiviteler de düzenleniyor ama kimse katılmak zorunda değil.

"Teklif var, ısrar yok." diye açıklıyor Bean'in öğretmenlerinden bir diğeri. Arka fonda çocukların öğle uykusuna geçmesini sağlayacak sakinleştirici müzikler çalıyor ve yatakta okuyabilecekleri bir sürü kitap var. Çocuklar genellikle akşamüzeri öğünü (*gouter*) için uyanıyorlar. Kreş hiç de motorlu araçlar dairesine benzemiyor. Daha çok Canyon Ranch gibi sakin bir tatil köyünü andırıyor.

Oyun alanında da bazı kurallar var. Amaç çocuklara olabildiğince özgürlük tanımak... Bean'in bakıcılarından Mehrie, "Dışarıdayken elimizden geldiğince az müdahale ediyoruz." diyor. "Sürekli müdahale edersek kendilerini kaybederler."

Kreşte çocuklara sabır da öğretiliyor. İki yaşında bir çocuğun Mehrie'den onu kucağına almasını istediğini görüyorum. Mehrie az önce yemek yenen masayı temizliyor. Mehrie küçük kıza nazikçe; "Bir saniye müsait değilim. İki dakika beklemelisin." diyor. Daha sonra bana dönerek açıklıyor; "Onlara beklemeyi öğretmeye çalışıyoruz. Bu çok önemli. Her istedikleri anında olamaz."

Bakıcılar çocuklarla sakin ve saygılı bir üslupla konuşuyor. Onlara kuralları hatırlatıyorlar: "Bunu yapabilirsin, bunu yapamazsın." Fransız ebeveynlerle aynı ses tonunu kullanıyorlar. Herkes bu *çerçevenin* kesin ve istikrarlı olması gerektiğini düşünüyor. Sylvie "Yasaklar değişmiyor ve her zaman nedenini açıklıyoruz." diyor.

Kreşin belli konularda disiplinli davrandığını bir süre sonra

Bean'in öğrendiği ifadeleri tekrarlamasından anlıyorum. Bunların kreşe ait cümleler olduğunu biliyoruz, çünkü orası Fransızca konuşulan tek yer. Tüm gün kaydediyor ve sonra onları dinliyoruz. Bean'in tekrarladığı cümleler genellikle direktifler; *"on va pas crier!"* (çığlık atmıyoruz). Benim en sevdiklerim ve hemen evde de kullanmaya başladıklarım; *"couche-toi!"* (haydi, uykuya) ve *"mouche-toi!"* (burnunu sil) oluyor.

Bean bir süre Fransızcayı *sadece* emir kipinde konuşuyor neye izin verilip neye verilmediğini anlatıyor. Evde "öğretmencilik" oynarken, bir sandalyeye oturuyor, parmağını sallayarak hayali çocuklara ya da akşam yemeği misafirlerimize kuralları söylüyor.

Kuralların yanısıra Bean eve şarkılar da getiriyor. *"tomola tomola, vatovi!"* diye bildiğimiz bir şarkıyı sıklıkla söylüyor. Her kelimeyi daha yüksek sesle söylüyor ve kollarıyla dönme hareketleri yapıyor. Daha sonra bu şarkının en ünlü Fransız çocuk şarkılarından biri olduğunu *("ton moulin, ton moulin va trop vite")* ve çok hızlı dönen bir yel değirmeninden bahsettiğini öğreniyorum.

Kreşten edindiği en büyük kazanım yemek, daha doğrusu yemek deneyimi. Her Pazartesi kreş haftanın menüsünü girişteki dev beyaz tahtaya yazıyor.

Bazen bu menüleri fotoğraflayıp e-mail ile anneme gönderiyorum. Paris'in şık restoranlarının tebeşirle yazılan menülerine benziyor. Öğlen yemeği dört bölümden oluşuyor: başlangıç olarak soğuk sebze çorbası, sebze ya da bakliyatlardan bir ana yemek, her gün farklı bir peynir ve tatlı olarak taze meyve ya da meyve püresi. Her yaş grubu için ufak değişiklikler var. En küçük yaş grubu aynı yemekleri genellikle püre olarak yiyor.

Tipik bir menü palmiye kalbi! ve domates salatasıyla başlıyor. Bunun ardından balsamik sosun eşlik ettiği dilimlenmiş hindi ve yanında kremalı pilav veriliyor. Üçüncü yemekse bir dilim taze ekmekle St. Nectaire peyniri oluyor. Tatlıysa taze kivi...

Her kreşin kendine ait aşçısı yemekleri her gün taze hazırlıyor. Haftada birkaç defa gelen kamyon mevsimin taze ve bazen organik sebzelerinden getiriyor. Arada bir kullanılan domates salçası dışında hiçbir şey işlem görmüş ya da önceden pişirilmiş olmuyor. Birkaç sebze dondurulmuş olabiliyor ama asla önceden pişirilmiyor.

İki yaşındaki çocukları bir masada oturup yemek yerken hayal edemiyorum, bu yüzden kreş, Bean'in evde bakıcısıyla olduğu bir Çarşamba günü yemeğe katılmama izin veriyor. Kızımın haftanın birçok günü yemeğini böyle yediğini öğrenip hayrete düşüyorum. Elimde not defterimle oturuyorum ve kızımın sınıf arkadaşları dört kişilik gruplar halinde küçük masalara oturuyorlar. Öğretmenlerden birisi tekerlekli yemek arabasıyla servis yapıyor. Tabakların ve ekmeğin üzeri kapalı. Her masada bir öğretmen var.

Öncelikle öğretmen üstlerini açıp yemekleri gösteriyor. Önce parlak kırmızı domateslerle yapılmış sirkeli salata var. Ardından meraklı gözlere bir sonraki yemeği tanıtıyor. Salatayı tereyağı sosunda pişmiş beyaz balık ve yanında bezelye, havuç ve soğan takip ediyor. Ardından öğretmen peyniri tanıtıyor: "Bugünkü peynir *le bleu* (mavi)" diyor ve çocuklara rokforu tanıtıyor. Son olarak sıra tatlıya geliyor: bir bütün elma. Öğretmen onu sofrada dilimleyecek.

Yemek basit, taze ve iştah açıcı görünüyor. Melamin tabakları ve küçük porsiyonları saymazsak duyduğum *"merci"* sesleri bana Michelin yıldızlı şık bir restorandaymışım gibi

hissettiriyor.

Peki, Bean'le ilgilenen insanlar tam olarak kimler? Bunu öğrenmek için rüzgârlı bir sonbahar günü kreş çalışanlarını yetiştiren okullardan birinin yıllık giriş sınavına gidiyorum. Yirmili yaşlarda yüzlerce gergin kadın ve birkaç adam ya birbirlerini utangaç bir şekilde süzüyor ya da kalın kitaplarından son bir kez soruları gözden geçiriyorlar.

Gergin olmaları gayet anlaşılır bir durum. Beş yüz kişiden fazla aday sınava girecek ve sadece otuz kişi okula kabul edilecek. Adaylar mantık, okuma parçaları, matematik ve insan biyolojisi hakkında teste tabi tutuluyor. İkinci aşamaya geçebilenler psikolojik bir sınavdan geçiyor, sözlü bir sunum yapıyor ve uzmanlar tarafından mülakata alınıyor.

Kazanan otuz kişi devlet tarafından oluşturulan müfredatla bir yıllık eğitim ve staj görüyor. Çocuk beslenmesi, uyku, sağlık ve hijyen bilgisi, formül mama hazırlama, bez değiştirme gibi temel konuları öğreniyorlar. Kariyerleri boyunca haftasonları ilave eğitimler de alıyorlar.

Fransa'da kreşte çalışmak saygın bir kariyer olarak kabul ediliyor. Ülkenin her yerinde benzer titiz giriş standartlarına sahip, donanımlı çalışanları olan kreşler var. Bakıcıların en az yarısı bu okullardan ya da dengi okullardan mezun olmuş olmalı. Çeyreği sağlık ya da sosyal hizmetlerle ilgili eğitim almış, geri kalanı ise bu özelliklere sahip olmayan fakat çalışırken öğrenmek zorunda olan kişilerden oluşuyor.[6] Bean'in kreşindeki on altı kişiden on üçü bu okullardan mezun kişiler.

Bean'in kreşinde diğer bakıcıları ve Anne-Marie'yi çocuk bakımının tanrıları gibi görüyorum. Ve kendilerine güvenlerini anlıyorum. Bir alanda uzmanlaşmışlar ve ailelerin saygısını kazanmışlar. Onlara teşekkür borçluyum. Bean'in kreşte

geçirdiği o üç yıl boyunca ona tuvalet eğitimi verdiler, sofra adabını öğrettiler ve Fransızcasını yoğun bir şekilde desteklediler.

Bean'in kreşteki üçüncü yılıyla beraber, günlerin çok uzun gelmeye başladığını ve bu sürede yeterince uyarana maruz kalmadığını düşünmeye başlıyorum. Onu bir anaokuluna geçirmeye hazır hissediyorum. Fakat Bean kreşten hoşnut görünüyor. Sürekli olarak kreşteki en yakın arkadaşları Maky ve Lila'dan bahsediyor. İlginç bir şekilde, başka yabancıların çocuklarıyla yakınlaşıyor: Lila'nın ebeveynleri Faslı ve Japon. Maky'nin babası ise Senegalli. Sosyalleştiğine eminim. Simon'la beraber Bean'i uzun bir haftasonu için Barcelona'ya götürdüğümüzde diğer çocukların nerede olduğunu sorup duruyor.

Bean'in bölümündeki çocuklar zamanlarının çoğunu küçük scooter ve el arabalarıyla dolu avluda koşup oynayarak ve bağırarak geçiriyorlar. Bean onu almaya gittiğimde genellikle orada oluyor. Beni görür görmez koşarak kollarıma atlıyor ve günün haberlerini anlatmaya başlıyor.

Bean kreşteki son gününde verilen bir veda partisinin ardından dolabını topluyor ve sonra, öğretmeni Sylvie'ye sarılıp veda ediyor. Sylvie yıl boyunca profesyonellik timsaliydi. Fakat Bean ona sarıldığında, Sylvie de ağlamaya başlıyor. Ben de onlara katılıyorum. Hep beraber ağlıyoruz.

Kreş bittikten sonra Simon'la bunun Bean için iyi bir deneyim olduğunu hissediyoruz. Yine de her gün onu bırakırken suçluluk hissettik. Ve Amerikan basınında çıkan kreşin çocukları nasıl etkilediği konusundaki başlıklara göz atmadan edemedik.

Avrupa kıtasındakiler artık bunları sorgulamıyor. Colum-

bia'dan Shelia Kamerman Avrupalılar için kreşin yüksek kalitede, küçük ve sıcak gruplardan oluşan, eğitimli bakıcılarla dolu ve çocuklar için iyi bir yer olduğunu söylüyor. Öte yandan, kötü kreşlerin çocuklar için kötü olduğuna katılıyorlar.

Amerikalılar için durumun böyle olamaması eksikliklerden kaynaklanıyor. Amerikan hükümeti çocukların gelişimi ve ileriki yaşamlarındaki başarısının, erken çocukluk dönemiyle ilgisi olduğunu anlatan en geniş çaplı çalışmaya kaynak sağladı.

Kreşlerle ilgili haber başlıklarının çoğunun temeli bu devasa çalışmaya dayanıyor. Bulgulardan biri de; erken çocukluk dönemindeki düzenlemelerin pek önemli olmayışı. Çalışmaya göre "Çocuk bakımının kalitesi kurumların türü, adedi ya da kalitesi yerine ebeveynlik kalitesi çocuk gelişiminde daha önemli rol oynar." Çocuklar ebeveynleri daha eğitimli ve varlıklı olduğunda daha iyi bakılırlar. Kitapları ve evde oynayacak malzemeleri olur ve kütüphaneye gitmek gibi geliştirici deneyimler edinebilirler. Bu çocuğun haftada otuz ya da daha fazla saat kreşe gitmesiyle, çalışmayan bir anneyle evde kalması durumunda değişmez.

Daha önce de bahsettiğim gibi, bu çalışmaya göre, "annenin çocuğun dünyayı deneyimlemesine ne kadar izin ve cevap verdiği" kritik önem taşıyor. Bu kreş için de geçerli. Çalışmada yer alan araştırmacılardan birine[8] göre; kreşteki bakıcılar çocuğun ihtiyaçlarına karşı dikkatli, sözlü ve sözsüz iletişime cevap veren, merakını ve öğrenme arzunu destekleyen, duygusal açıdan sıcakkanlı ve özenli kişiler olduğunda çocuklar yüksek kaliteli bakım almış oluyorlar.

Çocuklar duyarlı biriyle büyüdüklerinde daha iyi oluyor. Bu kişi, bakıcı, büyükanne-büyükbaba ya da kreş çalışanı olabilir. Araştırmacılar şunu da ekliyor "Bir sınıfa elinde hiçbir

ilave bilgi olmadan giren kişi, herhangi bir çocuk seçtiğinde o çocuğun kreşe gidip gitmediğini anlaması mümkün değil!"

Biz Amerikalıların kreşin kötü sonuçları olup olmadığı yerine, kötü bir kreşin çocuklar için nasıl berbat sonuçlara neden olacağını araştırmamız gerektiğini fark ediyorum. Bilişsel gelişimle o kadar ilgiliyiz ki çocukların kreşte mutlu olup olmadığını ya da bunun onlar için olumlu bir deneyim olup olmadığını sorgulamıyoruz bile. İşte Fransız ebeveynler bunu konuşuyorlar.

Benim annem bile kreşe alışıyor. Amerikalılar gibi "bakımevi "demek yerine Fransızlar gibi "kreş" diyor. Kreşin bize faydaları olduğu tartışılmaz. Kendimizi Fransa'ya ya da hiç değilse mahallemize daha ait hissediyoruz. Çok şükür, "Paris'te kalsak mı kalmasak mı" konulu tartışmalarımıza ara verdik. Yeniden paramızın yeteceği iyi bir kreş bulmamız gerekecek bir yere taşınmayı aklımızdan bile geçirmiyoruz. Ve Fransa'da kalmak için bir neden daha ufukta görünmeye başlıyor: ücretsiz devlet okulu ve neredeyse herkese yer var.

Fransız kreşleri en çok da Bean sevdiği için seviyoruz. Peynir seçmiyor, oyuncaklarını paylaşıyor ve *"tomate, ketchup"* oynuyor. Ayrıca Fransızca komut vermek konusunda çok ilerledi. Sadece bazen biraz saldırgan ve bacağımı tekmelediği oluyor. Ama zaten öfkesinin babasından geldiğini düşünüyorum. Herhangi bir eksiği için kreşi suçlayamam.

Maky ve Lila Bean'in hâlâ çok sevdiği arkadaşları. Bazen Bean'i kreşe götürüp kapılardan bahçede oynayan çocuklara bakmasını sağlıyoruz. Bazen durup dururken dönüp bana bakıyor ve "Sylvie ağladı" diyor. Kreş önemsendiğini hissettiği bir yerdi.

Bölüm 7
Sütlü Bébé

Kreşe alışmak beklediğimizden kolay oldu. Fakat diğer annelere alışmak hiç de öyle değildi. Kadınlar arasındaki Amerikalılara özgü o hızlı kaynaşmanın burada olmadığının farkındayım. Kadın dostlukları burada yavaş başlıyor ve güçlenmesi zaman alıyor. Fakat bir Fransız kadınla dostluk kurduğunuzda bu hayat boyu sürüyor. Amerikan tarzı çabuk kurulan arkadaşlıklar sizi her an yarı yolda bırakabilir.

Paris'te yaşadığım sürede birkaç Fransız kadınla arkadaş olmayı başardım. Fakat çoğunun ya çocukları yok, ya da çok uzakta yaşıyorlar. Ben de mahallede Bean'in yaşıtı çocukları olan annelerle bir araya gelirim diye düşündüm. Hayallerimde, onlarla yemek tarifleri paylaşmak, piknikler düzenlemek ve kocalarımızı çekiştirmek vardı. Amerika'da işler böyle yürüyor. Benim kendi annem bile ben küçükken parkta edindiği arkadaşlıkları hâlâ sürdürüyor.

Haliyle kreşteki Fransız annelerin hepsi de bizim mahallede yaşıyor ve çocuklarımız akran (pratikte pek bir farkımız yok). Çocuklarımızı kreşe götürürken zar zor bir *bonjour* (merhaba) diyorlar. Bean'in sınıfındaki çocukların ismini kısa bir sürede öğreniyorum. Fakat bir yıl sonra bile annelerden hiçbirinin Bean'in adını bildiğini sanmıyorum. Benimkini de bilmiyorlar.

Başlangıçta bu, hiç de zamanla güçlenecek bir arkadaşlığın ilk adımları gibi durmuyor. Haftada birkaç gün kreşte gördüğüm anneler markette karşılaştığımızda beni tanımamazlıktan geliyorlar. Belki de kültürler arası farklılıktan bahseden kitapların da söylediği gibi; bana alan tanıyorlardır ve konuşmayı başlatarak beni ilişki kurmaya zorlamak istemiyorlardır. Ya da belki de sadece biraz burunları havada tiplerdir.

Aynısı oyun parkında da oluyor. Kanadalı ve Avustralyalı anneler tıpkı benim gibi davranıyor: Park onlar için de kaynaşıp arkadaşlık edinilecek bir yer. Birkaç dakika içinde birbirimize nereli olduğumuzu, evli olup olmadığımızı ve çoklu dil konusundaki düşüncelerimizi anlatıyoruz. Kısa zamanda ortak noktalar buluyoruz: "Sen de mi Grape-Nuts almak için Concorde'a kadar gittin? Ben de!"

Belki sorun benimle Fransız anneler arasındadır. Onların sözlüğünde; "ben de!" bile yok. Benimle pek göz göze bile gelmiyorlar, çocuklarımız kum oyuncaklarını paylaşamadığında bile konuşmuyorlar. Ortamı ısıtacak sorularla şansımı deniyorum; "Kaç yaşında?" diye soruyorum. Ağızlarının içinde bir rakam mırıldanıp bana fazla meraklı (daha doğrusu tacizkâr) olduğumu hissettiren bakışlar atıyorlar. Genellikle soru sormuyorlar. Sorduklarında da İtalyan oldukları ortaya çıkıyor.

Paris'te, dünyanın en az arkadaş canlısı şehirlerinden birinin ortasında olduğum kesin. Büyük ihtimalle dudak bükme jesti, burada icat edilmiş olmalı. Fransa'nın geri kalan bölgelerinden insanlar bile Parislileri biraz soğuk ve mesafeli bulduklarını söylüyorlar.

Bu kadınları görmezden gelsem iyi olur ama yapamıyorum: İlgimi çekiyorlar. Öncelikle çoğu biz Amerikalılardan daha iyi görünüyor. Ben Bean'i okula saçımı hızla atkuyruğu

yaparak ve sabah bulduğum ilk şeyi üzerime geçirmiş olarak bırakıyorum. Onlarsa süslü püslü ve parfüm kokuları içinde geliyorlar. Artık Fransız annelerin parka yüksek topuklu ayakkabılar ve skinny kotlarla gelip içinde minicik yeni doğmuş bebeklerinin olduğu bebek arabalarını ittirdiklerini gördüğümde şaşkın şaşkın bakmıyorum (Paris'in merkezinden uzaklaşınca biraz daha şişman annelere rastlamanız mümkün olabiliyor).

Bu anneler şık olmakla kalmıyor, bir o kadar da derli toplular. Çocuklarının adını parkta bağırmıyorlar ya da ağlayan bir çocuğun yanına koşarak gitmiyorlar. Duruşları harika. Ben dâhil Amerikalı annelerin çoğundan yayılan yorgunluk, endişe ve tükenmişlik onlarda görülmüyor. Çocuğu görmeseniz, anne olduklarına inanmazsınız bile. İçimde bir parça bu kadınları şişmanlatan hamur işleriyle beslemek istiyor. Fakat diğer tarafım sırlarının ne olduğunu öğrenmek için ölüp bitiyor. İyi uyuyan, bekleyen ve mızıldanmayan çocuklar elbette bu kadar sakin olmalarına faydalı oluyordur. Ama bundan daha fazlası olmalıdır. Gizlice bir şeyler yapıyor olabilir mi? Göbekleri nerede sahi? Fransız anneler gerçekten mükemmel mi? Peki öylelerse, mutlular mı?

Bebek doğduktan sonra Fransız ve Amerikalı anneler arasındaki ilk bariz fark emzirme konusunda başlıyor. Bizler için emzirme süremiz performansımızı belirliyor. Eski oyun gruplardan Amerikalı bir iş kadını anne bana düzenli olarak gelip yapmacık bir tavırla sorardı: "Yoksa hâlâ emziriyor musun?"

Bu biraz da kaba bir soru çünkü hepimiz biliyoruz ki, emzirme puanımız bir diğerimizle yarışmanın en somut yolu. Puanlar, formül mama kullandığınızda, pompaya fazla güvendiğinizde ve çok fazla emzirdiğinizde (o zaman da delirmiş bir hippi olduğunuzu düşünüyorlar) düşüyor.

Amerikan orta sınıf annelerin çoğu mamayı çocuk istismarıyla eşdeğer görüyor. Emzirmek dayanıklılık istiyor, zahmet veriyor ve hatta bazı durumlarda fiziksel acıya neden oluyor.

Fransa gibi emzirmenin teşvik edilmediği ve insanların görüntüsünü rahatsız edici bulduğu bir yerde emziriyor olduğunuzda Amerikan annelerden ekstra puan alıyorsunuz. Paris'teki Anglosakson anneler için hazırlanmış bir ebeveynlik rehberi olan Message'da; "emziren bir anne ilginç bir anne olmakla kalmıyor, görevinin çok ötesini yapmış biri olarak kabul ediliyor" diye açıklıyor.

Biz göçmen annelerse aramızda -tıkanmış süt kanalları ya da çatlak meme uçları nedeniyle- mamaya geçmeyi öneren Fransız doktorlarla ilgili dehşet dolu hikâyeleri paylaşıyoruz. Bununla savaşmak için Message emzirme gönüllülerinden oluşan bir ordu oluşturuyor. Onlardan biri Bean doğduğunda, bana uyurken bebeğimi asla hastane görevlilerine vermememi, beni dinlemeyip ağladığında mama verecekleri konusunda uyardı. Bu kadına göre meme konusunda sorun yaşamak otizmden bile korkunçtu.

Bütün bu farklılıklar Paris'teki Anglosakson anneleri çocuklarımızdan antikorları çalmaya çalışan kötü kalpli doktorlarla savaşan emzirme kahramanları gibi hissettiriyor. İnternet forumlarında Paris'te yaşayan göçmen annelerin bebek emzirdiği en tuhaf yerlere dair listeler var: Sacré-Coueur katedrali, Pére Lachaise mezarlığında, Four Seasons Otelinde bir kokteylde... Bir anne bebeğini Charles de Gaulle Havalimanında EasyJet gişesinde şikâyette bulunurken emzirdiğini anlatıyor. Zavallı görevliye acıyorum.

Hevesimiz düşünüldüğünde, Fransız annelerin neredeyse hiç emzirmiyor oluşunu gerçekten anlamamız zor. Fransız

annelerin yüzde 63'ü biraz olsun emziriyor.[1] Yarısından biraz fazlası hastaneden çıkarken hâlâ emziriyor oluyor ve çoğu çıkar çıkmaz bırakıyor. Uzun süre emzirmek oldukça az rastlanan bir durum. Amerika'da annelerin yüzde 74'ü emziriyor ve üçte biri bebek dört aylığa ulaştığında hâlâ emziriyor oluyor.[2]

Biz Anglosaksonlar için; -yedi aylık bebeklerine organik püreler hazırlayan, üç yaşındaki çocuklarını Afrika davulu çalma derslerine gönderen- orta sınıf Fransız annelerin neden pek emzirmediğini anlamak zor.

Pimpirikli Amerikan annelerden biri bana; "Bizim kadar tıbbî bilgileri yok mu?" diye soruyor. Anglosakson anneler arasında Fransız kadınların neden emzirmediği hakkında bazı tahminler var: Rahatsız olmak istemiyorlar, göğüslerini bebeklerinden çok düşünüyorlar -aslında göğüsleri deforme eden emzirmek değil, hamilelik- ve emzirmenin ne kadar önemli olduğunu bilmiyorlar.

Buralılar emzirmenin hâlâ biraz köylü görüntüsü verdiğini anlatıyor. Bu düşünce çocukların taşradaki sütannelere gönderildiği günlerden geliyor. Diğerleri süt şirketlerinin hastanelere para ödeyerek formül süt örnekleri verdiğini ve merhametsizce reklam yaptığını anlatıyor. Gazeteci arkadaşım Christine'yle evli olan Olivier emzirmenin kadın göğsünün büyüsünü bozduğu ve onun yerine insan beslemeye yarayan hayvansı bir organ haline getirdiği teorisini ortaya atıyor. Fransız babaların doğumun son aşamasında bulunmak istememeleri gibi, göğüslerin de seksi olmayan amaçlar için kullanıldığını görmek istemiyorlar.

Fransa'da da tek tük emzirme meraklıları var. Fakat uzun süre emzirmek konusunda pek bir baskı yok. Paris'te İngilizce öğreten İngiliz arkadaşım Alison doktoruna 13 aylık be-

beğini hâlâ emzirdiğini söylediğinde, doktoru; "Kocan ne diyor bu duruma? Ve tabii terapistin?" diye soruyor. Fransa'nın gözde dergilerinden *Enfant Magazine*'de "Üç aydan sonra emzirmenin çevrede hoş karşılanmadığı" anlatılıyor.

İki kızı olan ve kreşte çalışan Alexandra kızlarının ikisine de tek damla anne sütü vermediğini anlatıyor. Ve bu durumu herhangi bir özür ve suçluluk duygusu olmadan ifade ediyor. İtfaiyeci olan kocasının kızların bakımına yardım etmek için can attığını ve biberonun onu işlere dâhil etmenin harika bir yolu olduğunu söylüyor. İki kızının da gayet sağlıklı olduğuna dikkat çekiyor.

Alexandra ekliyor; "Geceleri babalarının biberonla beslemesi çok güzeldi. Uyuyabiliyor ve restoranlarda şarap içebiliyordum. Bir anne için hiç fena değildi."

Fransız çocuk doktoru ve uzun süreli emzirme taraftarı Pierre Bitoun Fransız kadınların yeterince sütleri olmadığına inandıklarını söylüyor. Dr. Bitoun'a göre bunun sebebi Fransız doğum hastanelerinin anneleri birkaç saatte bir emzirme konusunda teşvik etmemesi olabilir. İlk birkaç gün annelerin bebeklerini doyuracak kadar süt üretmesi için çok önemli. En baştan belli bir sıklıkla emzirmediklerinde, mama kaçınılmaz oluyor. "Üçüncü gün itibariyle bebek 200 gram kaybediyor ve sütlerinin yetmediğini düşünerek, çocuğun aç olduğunu ve mama vermek gerektiğini söylüyorlar. Aynen böyle oluyor. Çılgınlık."

Dr. Bitoun Fransız hastanelerde konuşmalar yaparak emzirmenin bilimsel yönünden ve faydalarından bahsediyor. Fakat "kültür bilimden baskın çıkıyor" diyor. "Çalıştığım hastanelerdeki insanların dörtte üçü anne sütünün mamadan sağlıklı olduğuna inanmıyor. Arada bir fark olmadığına inanıyorlar. Mamanın gayet iyi olduğunu düşünüyorlar ya da an-

nelerin kendilerini suçlu hissetmemesi için böyle söylüyorlar."

Aslında Fransız çocuklar muazzam miktarda mama tüketmelerine rağmen, sağlık ölçülerinde Amerikalı çocukları neredeyse geçiyorlar. UNICEF'in sağlık ve güvenlik sıralamasında Fransa gelişmiş ülke ortalamasının altı puan *üzerinde*. Bunun içinde bebek ölümleri, iki yaşa kadarki bağışıklık, 19 yaşa kadarki kaza sonucu ölüm ya da yaralanma da yer alıyor. Amerika ise ortalamanın 18 puan altında kalıyor.

Fransız ebeveynlerin mamanın berbat bir şey ya da emzirmenin kutsal bir şey olduğunu düşünmeleri için bir sebep görünmüyor. Anne sütünün fakir bir anne ya da Sahra çölünün ortasında doğan bir bebek için orta sınıf bir Parisliye kıyasla daha önemli olduğunu düşünüyorlar. İki küçük çocuğu olan gazeteci Christine; "Çevremizdeki mamayla beslenen tüm çocuklar gayet iyi durumda. Üstelik biz de mamayla beslendik." diyor.

Ben bu konuda pek de soğukkanlı sayılmam. Emzirme danışmanıyla yaptığım konuşma beni öyle telaşlandırıyor ki, Bean doğduktan sonra hastanede kaldığım günlerde onun da benimle birlikte odada kalması için ısrar ediyorum. Her ağladığında uyanıyorum ve neredeyse hiç dinlenemiyorum.

Bu acı ve fedakârlık bana son derece doğal geliyor. Fakat doğum katında kendine bu işkenceyi yapan tek annenin ben olduğumu birkaç gün sonra fark ediyorum. Diğerleri, üstelik emzirenler bile, çocuklarını gece koridorun sonundaki bebek odasına teslim ediyor. Birkaç saat uykuyu hak ettiklerine inanıyorlar.

Nihayet bunu denemeye karar verecek kadar tükendiğim

bir an geliyor. Nihayetinde sistem kazandı fakat bu Bean için hiç de kötü görünmüyor. Dedikoduların aksine, hemşireler ve bakıcılar onu emzirmek istediğimde getirip yeniden bebek odasına götürmek konusunda gayet istekli ve memnunlar.

Fransa emzirme konusunda hiçbir zaman sıfır noktasında olmayacak ama Anne ve Bebek Koruma Hizmetleri var. Bu kurum aynı zamanda kreşleri de denetliyor. Devletin sağlık hizmetlerinin Paris'in her yerinde altı yaş altı tüm (Paris'te yasal olarak bulunmayanlar dâhil) çocuklara ücretsiz aşı ve kontrol hizmeti veren merkezleri var. Orta sınıf aileler bu merkezleri pek kullanmıyor çünkü devletin sağlık sigortaları özel çocuk doktoru ziyaretlerini de kapsıyor (Fransız hükümeti sigorta hizmeti sağlıyor ama Fransız doktorların çoğu özelde çalışıyor).

Devlet hastanesi kullanma konusunda isteksizim. Uluorta mı muayene ederler? Temiz olur mu? Fakat bir hayati gerçek beni ikna ediyor: Tamamen bedava. Bölgemizdeki sağlık merkezi evden on dakikalık yürüme mesafesinde. Her gittiğimizde aynı doktora muayene olacağımızı öğreniyorum. Bekleme salonu temiz ve hatta oyun parkı bile var. Hastaneden çıktığınızda evinize bir sağlık görevlisi göndererek sizi ve bebeğinizi muayene ediyorlar. Eğer lohusa depresyonu hissediyorsanız, evinize bir terapist geliyor. Bunların hepsi bedava: Fatura bile kesmiyorlar. Bir kaşık anne sütüyle kıyaslandığında, tüm bunlar ağır basıyor.

Emzirme işini şansa bırakmıyorum. Amerikan Çocuk Sağlığı Akademisi on iki ay emzirmem gerektiğini söylüyor, ben de tam olarak öyle yapıyorum. Bean'i ilk doğum gününde son kez emzirerek anne sütüne veda ediyoruz. Emzirmek zaman zaman hoşuma gidiyor. Ama çoğu zaman her ne yapmaktaysam bırakıp eve dönmek ve -giderek artan bir şe-

kilde- her görüşmeye elektrikli göğüs pompamla gitmeyi rahatsız edici buluyorum. Sağlık açısından yararlarını okuduğum ve oyun grubundaki kadına söylemek için emzirmeyi sürdürüyorum.

Toplum sağlığı için bütün o Amerikan tarzı baskının bir sonucu oluyor: bebeklerimizin kursağından anne sütü geçiyor. Fakat bu kadar çabanın bizi biraz delirttiğini de kabul edelim. Fransız anneler kilometrelerce öteden suçluluk ve gerilim duygusunu görüyorlar ve en azından bunu reddetmeye çalışıyorlar.

Dr. Bitoun yıllar süren emzirme kampanyalarının sonunda, Fransız annelerini zekâ puanları ve bağışıklık sistemi gerçekleriyle kazanamayacakları sonucuna varıyor. Onları emzirmeye razı edecek şey; bebeğin de kendilerinin de bundan hoşlanacak olması... Diyor ki; "Karşılıklı keyif alacakları gerçeği tek işe yarayan şey."

Eminim ki Fransız annelerin çoğu kesinlikle normalde emzirdiklerinden daha uzun süre emzirmekten hoşlanırlardı. Ama bunu ahlaki baskıyla yapmak ya da çocuklarının iki yaş doğum gününe dek sürdürmek istemedikleri kesin. Formül süt bebekler için daha kötü olabilir ama Fransız anneleri için anneliğin ilk aylarını daha sakin hale getirdiğine şüphe yok.

Fransız anneler emzirmemek konusunda rahatken, doğumun hemen ardından forma girmek konusunda oldukça sabırsız. Çoğu günler yazı yazmaya gittiğim kafenin zayıf garsonunun altı yaşında bir çocuğu olduğunu öğrendiğimde şaşırıyorum. Bence yirmi üç yaşlarında bir hippiye benziyor.

Ona İngilizce'deki "MILF" (Mother I'd like to fuck: Yatmak İstediğim Anne) tabirinden bahsettiğimde bunu çok komik buluyor. Bu deyimin Fransızca'da bir karşılığı yok.

Fransa'da çocuğu olduğu için bir kadının seksi bulunmaması diye bir şey söz konusu değil. Fransız erkeklerden anneliğin kadınlara farklı bir hava ve enerji verdiğini duymak oldukça mümkün.

Elbette bazı Amerikalı anneler de doğum sonrası kilolarını hızla veriyor. Fakat kadınları tam aksine teşvik eden örnekler bulmak da oldukça kolay. "Yeni Anneyi Baştan Yaratma" modası *American Baby* dergisiyle yayılıyor. Dergide nispeten tombul üç tane utanç içinde anne bol kıyafetlerinin içinde memnuniyetsiz bir biçimde sırıtıyorlar. Stratejik bir şekilde yürüme çağındaki çocukları kalçalarının önünde yer alıyor. Fotoğrafın altındaki metin de durumdan hiç utanır bir tarzda değil: "Doğum yapmak vücudunuzu, anne olmak da yaşamınızı değiştirir." Ve ardından belden ipli pantolonlara methiyeler düzülüyor.

Bazı Amerikalı anneler için annelik gibi yüce bir amaca vücutlarını adamanın bir mahzuru yok. Daha yüksek bir amaç için kendini feda etmekten bir farkı yok. Altı aylık bir bebeği olan Connecticutlı bir spor malzemeleri pazarlama danışmanı anlatıyor: Fransız bir anne mahalledeki oyun grubumuza geldiğinde, müthiş Galler İngilizcesi aksanıyla gruba ilk sorduğu soru "Pekâlâ herkes nasıl kilo veriyor?" idi! Danışmanın anlattığına göre, o ve diğer Amerikalı anneler sessiz kalıyor. Bu sürekli tartıştıkları konular arasında yer almıyor. Elbette parmaklarını şıklatıp yirmi kilo verme fikrine bayılıyorlar. Ama kimse bu kadar kilo vermiş değil. Zayıflamaya ve hatta bunu konuşmaya ayıracakları zamanı bebeklerinden çalacakları bir süre olarak görüp bunu bencilce buluyorlar.

Paris'te yeni anne grubundan oluşan kadınlara doğum sonrası kilolarla ilgili soru sorduğunuzda yanıt sessizlik

olmaz. Hamile kadınların çok fazla kilo almamasıyla ilgili baskının aynısı doğumdan hemen sonra kilo vermek için de var.

Spor malzemeleri pazarlama uzmanının kız kardeşi Nancy benim Paris'te yaşayan ve Fransız erkek arkadaşından bir oğlu olan Amerikalı arkadaşım. Bu birbirine çok benzeyen iki kız kardeş neredeyse bir sosyal deneyin parçası gibiler. Sadece yaşadıkları yer ve eşlerinin farklılığı nedeniyle tamamen zıt sosyal baskılara maruz kalıyorlar. Paris'te yaşayan Nancy'ye doğumdan birkaç ay sonra Fransız erkek arkadaşı eşofman giymeyi bırakması ve belindeki yedek lastiği eritmesi konusunda baskı yapıyor. Biraz heveslendirebilmek için de onu alışverişe yeni kıyafetler almaya götürmeyi teklif ediyor.

Nancy şaşırdığını ve alındığını söylüyor. Tıpkı Connecticut'taki kardeşi gibi kendini bir süreliğine görünüşüne aldırmayacağı ve kendini sadece bebeğine adayacağı "anne bölgesi"ne ait görüyordu. Fakat Nancy'nin Fransız sevgilisi tamamen farklı bir telden çalıyordu hâlâ Nancy'yi çekici bir kadın olarak görüyor ve karısının estetik görünümünün değişmemesi gerektiğine inanıyordu. Nancy'nin bundan kolayca vazgeçmesine şaşırıyor ve bozuluyordu.

Fransa'da üç ayın sihirli bir anlamı var: Her yaştan Fransız anne bana "eski formlarına" doğumdan sonraki üç ayda kavuştuklarını anlatıp duruyor. Fransız gazeteci Audrey bana kahve içerken iki doğumundan sonra da -ki bir tanesi ikiz gebelik- kısa sürede eski vücuduna döndüğünü anlatıyor. "Tabii ki doğalı bu" diyor. "Yoksa sende öyle olmadı mı?" (Tanrıya şükür o geldiğinde ben çoktan oturmuştum da beni ayakta görmedi).

Fransız biriyle evli olmayan bir yabancı olarak, kendimi üç ay kuralından muaf tutmak için yeterince sebebim vardı.

Üstelik bu kuraldan Bean ancak altı aylıkken haberim oldu. Vücudum büyük bir hevesle tüm fazlalığını belim ve kalçamda toplamıştı ve en azından plasentayı hâlâ taşıyor gibi görünüyordum.

Başımın etini yiyen Fransız akrabalarım olsa kesin daha zayıf olurdum. Tıpkı obezite gibi, zayıflık da sosyal ilişkilerle kolaylaşıyor. Eğer çevrenizde herkes kilo vereceğinize inanıyorsa, hızla kilo vermeye yatkın oluyorsunuz (çok fazla kilo almadıysanız vermek de daha kolay).

Fransız kadınlar doğum sonrası kilolarını vermek için normal zamanda uyguladıklarını daha yoğunlaştırılmış bir şekilde sürdürüyorlar.

Üç çocuklu ve zayıf Virginie durumu "çok dikkat ediyorum," diyerek açıklıyor. Bunu ben yemekte bir kâse erişteli Kamboçya çorbasını afiyetle içerken söylüyor (Fransa'nın işgal ettiği ya da kolonileştiği her ülke Paris'te ucuz, etnik lokantalarla fazlasıyla temsil ediliyor).

Virgine asla diyet -Fransızca adıyla rejim- yapmadığını söylüyor. Sadece bazen çok dikkat ediyor.

"Bu ne demek?" diye soruyorum çorbamı içerken.

Net bir şekilde; "Ekmek yok," diyor.

"Hiç mi?" diye soruyorum inanmayarak.

Sakin ve katı bir şekilde; "Hiç ekmek yok!" diyor Virginie.

Virgine hiç ekmek yok derken, haftanın tamamında yemediğini anlatmaya çalışıyor. Hafta sonları ya da özel durumlarda ne isterse yiyor.

"Yani yine dikkat ederek ne istersen yiyorsun değil mi?" diye soruyorum.

"Hayır, ne istersem yiyorum," diyor aynı ifadeyle.

Bu tıpkı Mireille Guiliano'nun *French Woman Don't Get Fat* (Fransız Kadınlar Niçin Kilo Almaz) kitabında anlattığı metoda benziyor. Guiliano bir gün serbest olmayı ve sonra bunu çok sık yapmamayı öneriyor. Birinin bunu gerçekten uyguladığını ve başarılı olduğunu görmek gerçekten çok güzel!

Dikkat etmek Fransız kadınların içgüdüsel olarak bilimsel bir yol izlediğinin güzel bir örneği... Araştırmacılar kilo vermenin ve korumanın en iyi yolunun kendini dikkatlice gözlemlemek olduğunu buldu. Bunun için bir yemek günlüğü tutabilir ve her gün tartılabilirsiniz.[3]

Yine araştırmalara göre, belli gıdaları hiç yememek yerine ileride başka bir zaman[4] -mesela haftasonu- yiyeceklerini bilmek insanları istekli kılıyor.

Ayrıca Fransızların "dikkat ediyorum" ifadesindeki pragmatik ve nötr yaklaşımı seviyorum. Amerikalıların "iyi gidiyor" ifadesi suçluluk hissettiriyor ve aksi durumu "kötü gitmek" gibi tanımlıyor. Bazen dikkat etmeyi bırakıp bir pasta yediyseniz, kendinizi affedip bir sonraki öğünde dengeli beslenmek, daha kolay ve akılcı bir çözüm.

Virginie bu şekilde yemenin Parisli kadınların ayan beyan ortada olan sırrı olduğunu söylüyor. "Gördüğün zayıf herkes -küçük bir çerçeve çizerek anlatıyor- çok dikkat ediyor." Virginie birkaç kilo aldığını hissettiğinde, daha da dikkatli davranıyor. Fransız gazeteci olan arkadaşım Christine bu sistemi kısa ve öz bir şekilde açıklıyor: "Paris'te kadınlar pek bir şey yemiyor."

Virginie yemek boyunca beni süzüyor ve belli ki pek de dikkat etmediğime karar veriyor.

"*Café créme* içeceksin değil mi?" diye soruyor. *Café créme* Parislilerin sütlü kahveye verdikleri isim. Bir fincan espresso üzerine sıcak köpüklü süt ekleniyor. Bu köpük olmadığında cappuccino içmiş oluyorsunuz.

"Evet ama yağsız süt kullanıyorum." diyorum zayıf bir sesle. Evde bile böyle yapıyorum. Virgine yağsız sütün de zor sindirildiğini söylüyor. O ise *café allongé* -sulandırılmış kahve, bizdeki söylenişiyle Americano- içiyor. Espresso kaynar suyla seyreltiliyor (filtre kahve ya da çay da olabilir). Virginie'nin önerilerini hızla not ediyorum -Daha çok su iç! Merdivenleri kullan! Yürüyüşe çık! Adeta aydınlanma yaşıyor gibiyim.

Obez değilim. Tıpkı arkadaşım Nancy gibi *anne* kilolarım var. Bean'i kucağımda hoplattığımda ona herhangi bir kemik batması imkânsız. Yine de zayıf olmak istiyorum. Kitabımı bitirene ve hedeflediğim kiloya ulaşana kadar tekrar hamile kalmayı düşünmeyeceğime dair kendime söz verdim (Fransa'da yıllar geçirdikten sonra bile hava durumunu Celcius olarak öğrendiğimde ne giymem gerektiğinden ya da biri boyunu santimetre birimiyle söylediğinde ne kadar uzun olduğundan emin olamıyorum. Ama ağırlığımın kilogram karşılığıyla kotuma girip giremeyeceğimi hemen anlıyorum).

Elbette Fransız annelerin tek farkı zayıf olmaları değil. Aslında hepsi de zayıf sayılmaz zaten. Parkta üç aylık sürede eski formuna dönen Amerikalı annelerle de tanıştığım oluyor. Fakat bu annelerin Amerikalı olduklarını uzak mesafeden bile beden dillerine bakarak anlayabiliyorum. Benim gibi onlar da çocuklarının üzerine düşüyor, çimlere oyuncakları yerleştirirken, etrafta tehlikeli bir şey olup olmadığını kontrol ediyor. Kendilerini açık bir şekilde çocuklarının hizmetine adamışlar.

Fransız annelerde farklı olansa, bebekten önceki kimliklerine de geri dönmeleri. Öncelikle, fiziksel olarak çocuklarından ayrılar. Parkta merdivenlerden çocuğuyla tırmanan, kaydıraktan kayan, tahterevalliye oturan bir Fransız anne hiç görmedim. Bu görüntüler Amerika'da kaldı, ya da Fransa'ya gelmiş Amerikalılarda görüyorum. Fransız anneler söz konusu yürümeyi yeni öğrenen bir çocuk değilse, oyun alanında ya da kum havuzunda çocuklarından belli bir mesafe uzaklıkta oturuyor ve birbirleriyle sohbet ediyorlar (benimle değil).

Amerikalıların evlerindeki her odada oyuncağa rastlamak mümkün. Gittiğim evlerden birinde, aile kitaplık rafındaki kitapları boşaltıp yerine çocukların oyuncaklarını yerleştirmişti.

Fransız ebeveynlerin bir kısmı da salona oyuncak koyuyor. Fakat çoğunluğu yapmıyor. Bu ailelerdeki çocukların birçok oyuncağı var ama ortak kullanım alanlarında yer almıyorlar. En azından gece, oyuncaklar yerlerine konuyorlar. Ebeveynler bu ayrıştırmayı sağlıklı buluyor ve çocukların yatağa gideceği zamanı zihinlerini temizlemek için bir fırsat olarak görüyorlar. Komşum Samia iki yaşındaki kızına çok düşkün bir anne ama kızı yatmaya gittikten sonra bana; "Etrafta hiç oyuncak görmek istemiyorum... Onun evreni kendi odası." diyor.

Fransa'da sadece fiziksel mesafe farklı değil. Ayrıca en iyi annelerin bile çocuklarının daimi olarak hizmetinde olması gerekmediğine dair evrensel inancın burada da farkına varıp ufak bir şok geçiriyorum. Ve bu konuda suçluluk hissetmek için bir sebep yok.[5]

Amerikan ebeveynlik kitapları genellikle annelere kendilerine ait bir hayatları olması gerektiğini hatırlatıp duruyor.

Fakat Amerika'daki çalışmayan annelerin bakıcı tutmadıklarını çünkü çocuk bakımını tamamen *kendi* görevleri olarak gördüklerini sıkça duyuyorum.

Paris'teyse çalışmayan annelerin bile kendilerine zaman ayırabilmek için çocuklarını hiç değilse yarı zamanlı olarak kreşe göndermeleri doğal karşılanıyor. Kendilerine yoga dersine gidecek ve saçlarını yaptıracak zaman muhakkak ayırıyor ve bundan ötürü suçluluk hissetmiyorlar. Sonuç olarak en yorgun ve çalışmayan anne bile parka yorgun ve karman çorman saçlarla gelmiyor ve ayrı bir kabilenin parçasıymış gibi görünüyor.

Fransız anneler çocuklarıyla fiziksel olarak ayrı zaman geçirmekle kalmıyor, kendilerine zihinsel olarak da çocuklardan ayrı olma izni tanıyor. Hollywood filmlerinde, kadın karakterin çocuğu olup olmadığını anında anlarsınız. Genellikle de film bununla ilgili olur. Fakat romantik Fransız filmlerinde ve komedilerde esas kızın çocuğu olup olmaması konuyla ilgili olmaz. Tipik bir Fransız filmi olan *Les Regrets*'te küçük bir kasabada öğretmenlik yapan kadın kahramanın eski sevgilisiyle aşkı yeniden alevlenir. Film boyunca öğretmenin bir kızı olduğunu pek de fark etmeyiz. Fakat çocuk ara ara görünür. Film bir aşk filmi ve ateşli sevişme sahneleri de var. Ana karakterimiz kötü bir anne değil, sadece anne oluşu hikayenin bir parçası değil.

Fransa'da baskın olan sosyal mesaj, ebeveynliğin çok önemli olmasına rağmen kişinin diğer rollerini küçültmemesi yönünde... Paris'te tanıdığım kadınlar bunu annelerin çocukların esiri haline gelmemesi gerektiğini söyleyerek açıklıyor. Bean doğduğunda ana televizyon kanallarından birinde *Les Maternelles* adında ebeveynlerin ve uzmanların ebeveynliği farklı açılardan ele aldığı bir program yayınlanıyor. Programın

hemen ardından gelen program; *We're Not Just Parents'ta* (Sadece Anne Baba Değiliz) ise iş, seks, hobiler ve ilişkiler konuşuluyor.

Elbette bazı orta sınıf Fransız kadınlar kendilerini annelikte kaybederken, bazı Amerikalı kadınlar aksini başarabiliyor. Fakat her iki ülkedeki idealler epeyce farklı. Fransız annelik dergilerinden birinde[6] Fransız aktris Géraldine Pailhas'ı gördüğümde gerçekten afallıyorum. Pailhas gerçek hayatta üç çocuklu bir anne ve otuz dokuz yaşında. Dergide farklı tipte anne rolleriyle poz veriyor. Fotoğrafın birinde sigara içiyor, bebek arabasını ittiriyor ve uzaklara dalmış. Bir diğerinde sarı bir peruğu var ve Yves Saint Laurent'in hayat hikâyesini okuyor. Üçüncü fotoğrafta ise; siyah gece elbisesi giymiş yüksek topuklarla yürüyen bir anne, eski tip bir bebek arabası ittiriyor.

Metin Pailhas'ı ideal Fransız anneliğinin örneği olarak gösteriyor: "Kadın özgürlüğünün en basit ifadesini yaşıyor: annelik rolünden memnun, yeni deneyimlere açık, kriz anında mükemmel, çocuklarına karşı ilgili fakat kafayı mükemmel anne olmaya takmış değil, çünkü 'böyle bir şeyin olmayacağını' zaten biliyor."

Bu metinde ve Pailhas'ın duruşunda beni parkta görmezden gelen Fransız anneleri hatırlatan bir şey var. Gerçek hayatta Christian Louboutin ayakkabılarla koşturmuyorlar. Fakat Pailhas gibi, kendilerini çocuklarına adamış anneler olmalarının yanısıra çocuklarıyla zerre ilgisi olmayan şeylerle ilgileniyor ve suçluluk hissetmeden *özgürlüklerinin* tadını çıkarıyorlar.

Pailhas elbette doğumdan hemen sonra fazla kilolarını verdi. Fakat dahası, fotoğraflarda da hissedilen ve benim parkta ya da kreşte rastladığım Fransız kadınlarda farkettiğim

hem iyi görünmeyi hem de çekici hissetmeyi başarıyor olmaları.[7] Pailhas gülünç ve abartılı, karikatür bir kadın gibi durmuyor. Çekici ve sakin bir kadın görüntüsü veriyor. Onun sadece çocuğunun mutlu olduğu anlar mutluluk hissettiğini söylediğini düşünemem bile.

Arkadaşım Sharon'a danışıyorum. Belçikalı bir yayıncı ve yakışıklı bir Fransızla evli. Kocası ve çocuklarıyla dünyanın her yerinde yaşamış. Sharon Pailhas resimlerinde ve Paris'teki diğer annelerde gördüğüm bir başka şeye dikkatimi çekiyor.

Sharon "Amerikalı kadınlar için annelik rolü çok net ve diğer rollerden ayrı. Annelik şapkasını takınca, anne kıyafetleri giyiyorlar. Seksi olduklarında, sadece seksi oluyorlar. Ve çocuklar sadece anne kısmını görüyor." diyor.

Fransa'da (ve belki Belçika'da da) anne ve kadın rolleri birbirinin içine geçmiş. Herhangi bir zamanda baktığınızda her ikisini de görmeniz mümkün.

Bölüm 8
Mükemmel anne diye bir şey yok

Bilmek isteyeceğinizi düşündüğüm bir şey: Günde on iki saati bilgisayarda geçirmek, stresten M&M's yemek kilo vermenize pek yardımcı olmuyor.

Fakat kitabımı bitirmeme faydası olduğu kesin. Ve kitabımın amazon.com'da yer alacak olması bile içimdeki "kadını" ayakta tutuyor. Tabii kitap tanıtım seyahatleri de. New York'a gidiyorum, dinleyenlerle kitabım hakkında konuşuyorum ve kitapçılarda ona sevgiyle bakıyorum. Bir satıcı bu davranışı daha önce görmüş. Bana yaklaşıp; "Yazarı siz misiniz?" diye soruyor.

Gerçek değişimi kitabım Fransızcaya çevrildiğinde yaşıyorum. Paris'te yıllarca bir ayağım dışarıda yaşadıktan sonra, aniden kendimi milli sohbetlerin içinde buluyorum. Kitap kültürlerin sadakatsizliğe yaklaşımlarını ortaya koyan bir çalışma (Finans konusundan ancak bu kadar uzaklaşabilmiştim ve Fransa'dan araştırabileceğim kadar dikkat çekici bir konuya benziyordu). Amerikalılar kitabı ahlaki bir araştırma olarak değerlendirirken, Fransızlar da eğlenceli olmasını bekliyorlardı.

Le Grand Journal adındaki bir talk-show programı beni ki-

tabım üzerine konuşmak için davet ediyor. Program Fransızca ve canlı olarak yayınlanıyor! Yayın saatini hayal meyal haftada beş gece yediyi beş geçe gibi hatırlıyorum. Fransız yayıncım -Rolodex'ın som altın bir kartvizitliğini kullanan ellilerinde bir kadın- programın Fransa'da adeta bir ekol olduğunu açıklıyor. The Tonight Show ve Meet The Press arasında bir formatı var. Sunucu Michel Denisot müthiş bir gazeteci. O ve röportajcılardan oluşan bir ekip her konuğu adeta ateşte çevirip sorguya çekiyor. Herkes oldukça hazırcevap ve biraz da zalim. Program şık bir Fransız akşam yemeği partisine benziyor ama televizyonda canlı yayınlanıyor.

Yayıncım programın sağlayacağı tanıtıma çok seviniyor ama benim Fransızcam konusunda telaşa kapılıyor. Soruları çalışmak için tanıdığı bir iş adamıyla birkaç saat pratik yapma imkânı ayarlıyor. Adam da gergin görünüyor. Bana sürekli "*affaire*" kelimesinin evlilik dışı bir anlamı olmadığını, bunun için; "*aventure*" ya da "*liaision*" demem gerektiğini hatırlatıp duruyor.

Programın olacağı akşam biraz daha düşünceli ve hazır hissediyorum. Üç fincan espresso içip makyaj ve saç için oturuyorum. Ve birden kendimi iki devasa perdenin arkasında buluyorum. Michel Denisot adımı söylüyor ve perdeler açılıyor. Tıpkı Miss Amerika edasıyla beyaz parlak merdivenlerden iniyorum. Ve nihayet Denisot ve üç kişinin beni beklediği büyük masaya oturuyorum.

Soruları anlamaya o kadar odaklanmış durumdayım ki, heyecanlanamıyorum bile. Neyse ki, genellikle çalıştığım yerden çıkıyor. Kitabı yazma fikrini nereden buldum? Fransa Amerika'ya kıyasla nasıl? Röportajı yapanlardan biri kitabı yazarken benim sadakatsizce davranıp davranmadığımı sorduğunda çapkın bir bakışla, gazeteci olduğumu ve tabii ki son

derece profesyonel davrandığımı söylüyorum. Ve tabii ki izleyiciler ve röportajcılar buna bayılıyor.

Bu noktada Denisot sohbeti kızıştırıyor. Her şeyi toparlayıp sohbeti kapatacak bir şey bulmaya çalışıyor. Dikkatimi vermeyi bırakıyorum. İnternette programın tekrarını izleyen erkek kardeşim buralarda fark edilir şekilde rahatlamış göründüğümü söylüyor.

Ve birden tekrar adımı duyuyorum. Denisot benim için bir soru daha hazırlıyor. Rahat durmuyor. Moise -Fransızca Musa- ve bir blogla ilgili bir şey. Musa'nın bloğu mu varmış? Kardeşim kamera bana döndüğünde donakaldığımı gördüğünü söylüyor. Bana ne sorduğu hakkında en ufak bir fikrim bile yok.

Nihayet anlıyorum. Denisot "blog" demiyor; "*blague*" diyor. Bu kelime Fransızca'da *şaka* manasına geliyor. Bana kitabımdan bir fıkra anlatmamı istiyor. Fıkra şöyle; Musa dağdan dönüyor ve diyor ki; "Bir iyi bir de kötü haberim var. İyi haber onu sadece on emre ikna edebildim. Kötü haber, zina hâlâ yasaklar arasında."

Bu soru çalışmadığım yerden geliyor. Öncelikle fıkrayı hatırlamadığım gibi, ayrıca Fransızca nasıl anlatacağımı da kesinlikle bilmiyorum. Fransızca "dağ" nasıl denir? Ya da "On Emir!" Tek söyleyebildiğim; "Zina hâlâ var!" oluyor. Neyse ki izleyiciler gülebilecek kadar iyi bir havada. Ve Denisot akıllıca diğer konuğa geçiyor.

Bu ufak aksiliğe rağmen, yeniden iş hayatında olduğum için çok mutluyum. Bu Fransız toplumuyla bütünleşmemi sağlıyor. Ayrıca cesurca emzirmeyi bırakıp, bedenlerini ve zihinlerini toparladıktan sonra Fransız anneler iş hayatına dönüyor. Üniversite mezunu annelerin çocuktan sonra çok

azı geçici ya da kalıcı olarak kariyerlerini bırakıyor. Amerikalılara çocuğum olduğunu söylediğimde; "Çalışıyor musun?" diye sorarlarken, Fransızlar; "Ne iş yapıyorsun?" diye soruyor.

Amerika'da çocuklarını büyütmek için işini bırakan çok kadın tanıyorum. Fransa'da sadece bir tane tanıdım. Fransa'da çalışmayan anne olmanın nasıl olduğuyla ilgili işi gücü bırakıp Bean'i parka sabah götürdüğüm bir günden az çok fikrim var. Evimizin yakınındaki park Tapınak Şövalyelerine ait bir sarayın arazisine 19. yüzyılda yapılmış (duydun mu Central Park?). Kulağa *Da Vinci Şifresi* gibi geliyor olabilir ama gerçekten pek burjuva! Bir ortaçağ kalıntısını kazarak emzik bulmanız an meselesi. Küçük bir göl, demir çardan ve okul dağılır dağılmaz doluveren bir oyun alanı var.

Bean'le çardakta otururken, Amerikan İngilizcesi konuştuğunu duyduğum bir kadın iki çocuğuyla çıkageliyor. Kısa sürede birbirimize hayat hikâyelerimizi anlatmaya başlıyoruz. Kocası üniversitede görevliymiş. Bir yıllık seyahat izninde ona eşlik edebilmek için işinden ayrılmış. Kocasının Paris'teki araştırmasını bitirmesine ve onun da şehri keşfe dalıp çocuklara bakmasına karar verilmiş.

Dokuz ayın sonunda hiç de Paris'in ışıltısından nasibini almış birine benzemiyor. İki çocuğunu parkta ileri geri ittirip duran bir anneden fazlası görünmüyor. Takılarak konuşuyor ve hemen ardından özür dileyerek yetişkinlerle pek konuşmadığını anlatıyor. İngilizce konuşan anneler arasında düzenlenen oyun gruplarından haberdar olmuş ama Fransa'daki değerli zamanını diğer Amerikalılarla geçirmek istemiyormuş (bunu kişisel almamaya çalışıyorum). İyi Fransızca konuşuyor ve bu sayede Fransız annelerle arkadaşlık edebileceğini düşünüyor.

"Bütün o anneler nerede?" diye soruyor.

Tabii ki işteler! Fransız anneler işe dönüyor, bu biraz da mümkün olduğu için. Yüksek kaliteli kreşler, devlet destekli dadılar ve tüm çocuk bakım imkanları bu geçişi olabildiğince mümkün kılıyor. Fransız kadınların üç ayda formlarına geri dönmeleri tesadüf değil. Aşağı yukarı işe dönmeleri de aynı zamana denk geliyor.

Fransız anneler işe çalışmak istedikleri için dönüyor. 2010 yılında Pew Araştırma Merkezi tarafından yapılan bir çalışmada Fransız yetişkinlerin yüzde 91'i, başarılı bir evliliğin sırrının eşlerin her ikisinin de çalışması olduğunu söylüyor (Amerikalılarda ve İngilizlerde aynı oran yüzde 71).[1]

Tanıdıklarımdan üniversite mezunu bazı kadınlar (neredeyse hemen hepsi), anaokulu ya da ilkokul yoksa Çarşamba günleri evde çocuklarıyla kalıyor. Fakat tanıştığım kadınlardan neredeyse hiçbiri tamamen evde olmayı seçen birini tanımıyor. Avukat arkadaşım Esther; "Ben bir tane tanıyorum ve boşanmak üzere" diyor. Esther kadının hikâyesini adeta ders olması için naklediyor: Çocuklarına bakmak için satıcılık yaptığı işinden çıkıyor. Fakat ekonomik özgürlüğünü kaybediyor, kocasına bağımlı hale geliyor ve düşüncelerini ifade etme hakkı azalıyor.

Esther; "Şikâyetlerini ve duygularını kendine saklıyordu. Zamanla aralarındaki yanlış anlaşılmalar giderek daha kötü bir hal aldı." diyerek açıklıyor. Annelerin gerçekten çalışamayacağı durumlar, mesela üçüncü bir çocuk, olabilir. Fakat işten ayrılmak ancak belli bir süre olmalı, aşağı yukarı en küçük olan iki yaşına gelene kadar.

Fransız çalışan kadınlar, işten birkaç yıl ayrılmayı bile riskli buluyor. Arkadaşım Daniéle; "Peki ertesi gün kocan da işten

ayrılırsa ne yapacaksın?" diyor. Üç çocuklu mühendis Héléne gerçekten çalışmamayı ve kocasının maaşına güvenebilmeyi istediğini anlatıyor. Fakat işten ayrılmıyor. "Kocalar bir anda kaybolabilir," diyerek açıklıyor.

Fransız kadınlar sadece maddi güvence için değil, ayrıca sosyal statüleri için de çalışıyor. Çalışmayan kadınlar en azından Paris'te pek statü sahibi kabul edilmiyor. Bir akşam yemeğinde tek başına sıkılmış bir şekilde oturan ev hanımı imgesi var. Daniéle "Çalışmayan iki arkadaşım var. Kimsenin onlarla ilgilenmediğini düşünüyorum," diyor. Daniéle ellilerinin başında ergen kızı olan bir gazeteci ve ekliyor: "Çocuklar büyüdüğünde, topluma ne faydan olacak?"

Fransız kadınlar tüm gün çocuk baktıklarında yaşam kalitelerinin nasıl olacağı konusunu da açıkça sorguluyor. Fransız basını bu konuyu soğukkanlı bir şekilde ele almaktan hiç çekinmiyor. Okuduğum bir makalede annelere yönelik şöyle bir bölüm vardı; "Profesyonel hayat olmadığında, tek gerçek avantaj çocukların büyüdüğünü görmek... Fakat çalışmayan anne olmanın başta dikkat çekecek ölçüde yalnızlık ve tek başınalık olmak üzere birçok zararı vardır."

Paris'te çalışmayan orta sınıf pek fazla anne olmadığı için, hafta içi oyun grupları, hikâye saatleri ya da *annem ve ben* sınıfları yok. Olanların çoğunu Anglosaksonlar düzenliyor. Mahallemizdeki oyun grubunda sadece bir Fransız çocuk var ve o da dadısıyla geliyor. Annesi bir avukat ve çocuğunun İngilizce de öğrenmesini istiyor (aslında pek konuştuğunu görmedim). Anne bir kere geldi, o da grubu yöneteceği zaman. İşyerinden topuklu ayakkabıları ve iş kıyafetleriyle koşarak yetişti. Eşofmanlı ve şişkin bebek bezi çantaları olan bizleri bir tür egzotik hayvanmışız gibi süzdü.

Amerikan usulü ebeveynlik ve ona ait ıvır zıvırlar -bebek-

lere özgü kartlar ve rekabet içindeki anaokulları- artık hepsi klişe... Eskiye doğru bir dönüş var. New York'ta gördüğüm bir parka ağzım açık bakakalıyorum. Yürüme çağındaki çocuklar için alçak bir salıncak, zıplayan hayvanlar var. Bu alan parkın geri kalanından yüksek metal bir kapıyla ayrılmış. Bu kısım küçüklerin rahatça tırmanması ve düşmesi için yapılmış. Birkaç dadı Fransız usulü belli bir uzaklıkta bankta oturuyor ve sohbet ederek çocukları izliyor.

Ardından yüksek sınıftan beyaz bir anne çocuğuyla geliyor. Onu küçük oyuncakların etrafında bile takip ederken konuşması hiç bitmiyor; "Kurbağayla devam etmek ister misin Caleb? Salıncağa binmeye devam edecek misin?"

Caleb bu soruları duymamazlıktan geliyor. Sadece etrafta amaçsızca dolanmanın ve oynamanın peşinde. Fakat annesi onu takip ediyor ve her hareketini seslendiriyor. "Adım atıyorsun Caleb!" dediği bile oluyor.

Caleb'in sadece fazla hevesli bir anneye denk geldiğini düşünüyorum. Fakat sonra aynı sınıftan bir başka anne parka geliyor ve o da siyah tişörtlü sarışın bir çocuğun tüm hareketlerini seslendirmeye başlıyor. Çocuk kapıdan çimlere doğru yöneldiğinde, annesi parkın onun için yeterince uyarana sahip olmadığına karar veriyor. Gidip çocuğu tutuyor ve ters çeviriyor.

"Ters döndün!" diye bağırıyor. Dakikalar sonra tişörtünü kaldırıp çocuğa biraz süt teklif ediyor. Çocuk süt içerken; "Parka geldik! Parka geldik!" diye söylenip duruyor.

Bu sahneyi diğer anneler ve çocukları arasında da defalarca görüyorum. Bir saat sonra her anne gelip bu "seslendirmeli oyun"a başladığında akışı tahmin edebiliyorum. Bana şaşırtıcı gelen bu annelerin ne kadar tuhaf olduklarının far-

kında bile olmamaları. Yorumlarını fısıltıyla yapmıyorlar, bütün parka yayın yapıyorlar.

Bu sahneyi New York'taki Fransız çocuk doktoru Michel Cohen'e anlattığımda, tam olarak neden bahsettiğimi anlıyor. Bu annelerin ne kadar harika anneler olduğunu sergilemek için yüksek sesle konuştuklarını söylüyor. Cohen, ebeveynlik kitaplarından birinin "Uyaran" isimli bölümünde tam olarak annelere bunu yapmamaları gerektiğini anlatıyor. "Oynama ve gülmeyle geçen zamanların yerini sessizlik ve huzur da almalıdır. Sürekli olarak konuşmak, şarkı söylemek ya da eğlendirmek zorunda değilsiniz."

Bu türden yoğun denetimin çocuklar için iyi olup olmaması bir yana, çocuk bakımını anneler için berbat bir hale getirdiği de kesin.[2] İzlemek bile yorucu. Ve oyun alanında bile devam ediyor. Kate Allison Granju; babble.com'da şöyle yazıyor; "Tüm gecelerimizi beyaz çamaşırlarımızı nasıl daha beyaz yapacağımızı düşünerek geçirmeyiz ama hepimiz küçük Jasper'ın neden hâlâ bezi bırakmadığını düşünerek uykumuzdan oluruz." Biyoloji masteri yapan bir annenin geçtiğimiz haftayı *-haftanın tamamını-* çocuğuna kaşık kullanmayı öğretmekle geçirdiğinden bahsediyor.

Biyolog annenin kendi aklından da şüphe ettiğine eminim. Biz Amerikalı anneler ebeveynliğin kendine ait bedelleri olduğunu biliyoruz. Fakat tıpkı Piaget'e *-çocuklarımızın gelişim aşamalarını nasıl hızlandırabiliriz?-* diye soran anneler gibi çocuklarımızın ilerleme hızlarını bizim seçtiğimize ve onlara bunu nasıl öğrettiğimizle ilgili olduğuna inanıyoruz. Yani kaşık kullanma eğitimi ya da kaydıraktan kaymayı seslendirmek, kabul edilemeyecek kadar fazla uç şeyler değil. Özellikle de diğerleri yapıyorken.

Orta sınıf annelerin çocuklarıyla ne kadar ilgilenmesi ge-

rektiğiyle ilgili beklenti artmış durumda. Sosyolog Annette Lareau, seslendirilmiş oyun ve yoğun kaşık eğitiminin beyaz ve Afro Amerikalı orta sınıf ebeveynlerde gözlemlediği "birlikte büyütme"nin ifadeleri olduğunu söylüyor.[3]

Lareau'ya göre "Bu ebeveynler çocuklarını birer proje olarak görüyorlar. Uzun süreler yaptıkları araştırmalar ve sorgulamaların ışığında, düzenli aktivitelerle, çocukların okuldaki edinimlerini de göz önünde bulundurarak becerilerini ve yeteneklerini geliştirmenin yollarını arıyorlar."

Aslında benim Fransa'ya taşınma kararımda da bu yaklaşım vardı. Benim projem çocuklarımı çok dilli, çok uluslu ve iyi peynir seven insanlar olarak yetiştirmek. Fakat en azından Fransa'da birçok başka rol modelim var ve "özel" anaokulları yok. Amerika'da bu ebeveynlik yaklaşımı bir seçim değil adeta zorunluluk (ya da "olması gereken"). Aksine çıta giderek daha da yükseliyor. Tam zamanlı çalışan bir arkadaşım kızının sadece futbol maçlarına değil, antrenmanlarına da katılmasını beklediğinden şikâyet ediyor.[4]

Brooklyn'de yaşayan Fransız anne Elisabeth Amerikalı ailelerin çocuklarının spor başarıları için bu kadar harcama yapmalarına çok şaşırıyor. 10 yaşındaki oğlunun doğum günü partisini Amerikalı arkadaşlarının maç programlarına uyabilmesi için defalarca değiştirmek zorunda kaldığını anlatıyor. Annelerin her biri kendi çocuğunun maçtaki varlığının önemini vurgulayarak, o olmazsa "yeri doldurulamaz" olduğunu ve takımın "kaybedeceğini" söylüyor.[5]

Amerikalıların başarı için ittirmeleri genellikle çocuklar yürümeden önce başlıyor. New York'ta bir annenin bir yaşındaki çocuğu için evde Fransız, İspanyol ve Mandarin Çincesi öğretmenleri bulundurduğunu duyuyorum. Çocuğu iki yaşına geldiğinde, Fransızca derslerini bırakıp, sanat, müzik,

yüzme ve matematiğe başlıyor. Bu arada yönetim danışmanlığı işini bırakan anne zamanının çoğunu iki düzine anaokuluna başvurmakla geçiriyor.

Bu hikâyeler birkaç olağanüstü New Yorkluya ait sayılmaz. Miami yolculuğunda, oldukça aklı başına bir anne olan Danielle ile tanışıyorum. Bu çılgınlığa katılmayı reddedecek biri varsa odur diye düşünüyorum. Danielle dengeli, içten ve -herkesin mücevher modasını takip ettiği bir şehirde- bilinçli bir şekilde materyalist olmamayı seçmiş bir kadın. Çocukluğunun büyük bir kısmı İtalya'da geçmiş, üç dil konuşuyor ve kendisiyle barışık. İşletme mastırı yapmış ve çok iyi işlerle dolu bir özgeçmişi var.

Daneille de bu fazla hevesli ebeveynlikten hoşlanmıyor. Mahallesinde dört yaşındaki oğluna tenis, futbol, Fransızca ve piyano dersi aldıran anne onu korkutuyor. Danielle bu annenin aşırıya kaçtığını ve çevresindeki herkesi gerdiğini anlatıyor.

"İster istemez şöyle düşünüyorsun: Çocuk tüm bunları yapıyor. Benimki bununla nasıl yarışacak? Sonra kendine gelip meselenin bu olmadığını fark ediyorsun. Biz oğlumuzun kimseyle yarışmasını istemiyoruz."

Yine de Danielle kendini dört çocuğunu (en ufakları ikizler!) bir yerden bir yere yetiştirdiği bir telaşın içinde buldu. Normal bir haftada yedi yaşındaki Juliana Salı ve Perşembeleri futbola, Çarşambaları din dersine, Perşembe öğleden sonraları izciliğe ve Cumaları oyun grubuna gidiyor. Eve geldikten sonra iki saat ödev yapıyor.

Danielle; "Dün gece bir masal ve Martin Luther King'in Amerika'yı nasıl değiştirdiği konusunda bir kompozisyon yazması gerekiyordu. Ayrıca bir de İspanyolca sınavına ça-

lıştı." diyor.

Juliana son günlerde okuldan sonra seramik dersi almak istediğinden bahsediyor. "Ve ben de okulda sanat dersi olmadığı için kendimi suçlu hissederek *tamam, hadi seramik yapalım* dedim. Tek boş günü Pazartesiydi." Juliana'nın tüm haftası artık dolu. Ve Danielle'nin üç çocuğu daha var.

"Herkesin olması gereken yerde tam zamanında olabilmesi için Operasyon Yönetimi dersinde geliştirdiğim becerilerden biri" diyor Danielle bu çılgın lojistik için.

Danielle futbol dışındaki (kocası takım koçu) tüm bu aktiviteleri bırakabileceklerinin farkında. Fakat çocuklar evde ne yapabilir? Bütün çocuklar aktivitelerle meşgul olduğu için mahallede de hiç çocuk kalmıyor.

Sonuç olarak Danielle işe dönmüyor. "Hep çocuklar ilkokula başladığında tam zamanlı olarak işe döneceğimi düşündüm" diyor. Ve özür dileyerek aceleyle arabaya dönüyor.

Fransa'da devletin çocuk bakımını desteklemesi Fransız anneler için hayatı kesinlikle kolaylaştırıyor. Fakat Fransa'ya döndüğümde, annelerin de bizzat kendi hayatlarını kolaylaştırdığına şahit olup gene şaşırıyorum. Oyun grubunun Fransa'daki karşılığı Bean'i bir arkadaşının evine bırakıp, çıkmak (Amerikalı ya da İngiliz arkadaşlarım söz konusu olduğunda, tüm o süre boyunca orada kalmam beklenir). Fransız ebeveynlerse, gayet rahat ve pratikler. Yapmam gereken başka şeyler olduğunu düşünürler ve haklılardır. Bazen sadece almaya gittiğimde bir kahve içerim.

Doğum günlerinde de durum aynı. Amerikalı ve İngiliz anneler orada kalmamızı ve birkaç saat boyunca herkesle kaynaşmamızı bekler. Kimse bunu söylemez ama orada olmamızın bir nedeni de çocuklara göz kulak olmaktır.

Fakat Fransa'da çocuğun üç yaşına gelmesiyle beraber, partilerde ebeveynlerin kalmasına gerek olmaz. Çocuklarımızın bizler olmadan da iyi olacaklarına inanmamız bekleniyor. Ebeveynler genellikle partinin sonunda birer kadeh şampanya ve diğer anne babalarla ayaküstü sohbet için davet ediliyorlar. Simon ve ben bu tür davetlere bayılıyoruz: Bedava bebek bakımı ve ardından kokteyl!

Fransa'da tüm vaktini çocuklarını bir yerlere götürmekle geçiren anneler için bir deyim bile var: *maman-taxi*. Tabii bu bir iltifat sayılmaz. Parisli bir mimar olan Nathalie Cumartesi sabahları üç çocuğunu aktivitelerine götürmek için bir dadı tuttuğunu anlatıyor. O ve kocası da yemeğe çıkıyorlar. "Onlarla olduğumda tamamen onlarlayım, ama değilsem de değilim," diyor.

Diyet uzmanım Virginie oğlunun ilkokulundan bir grup anneyle çoğu sabahlar bir araya geliyor. Bir sabah onlara katılıyorum ve müfredat dışı aktivitelerden bahsedecek oluyorum. Masanın havası anında değişiyor. Virginie kalkıp grup adına konuşuyor. "Çocukları kendi hallerine bırakmak lazım, bazen evde biraz sıkılmaya ve oyun oynamaya da zamanları kalmalı," diyor.

Virginie ve arkadaşları boş gezen insanlar değil. Hepsinin üniversite diplomaları ve başarılı özgeçmişleri var. Kendilerini çocuklarına adamış anneler. Evleri kitap dolu... Çocukları gitar, tenis, piyano, güreş gibi birçok derse gidiyor. Fakat çoğu her bir okul dönemi için sadece bir aktivite seçiyor.

Kafedeki kadınlardan biri hafif toplu (benim gibi o da "dikkat ediyor") ve hoş bir gazeteci. Çocuklarını tenis ve diğer bütün derslere götürmeyi bıraktığını anlatıyor. Dersleri çok "kısıtlayıcı" bulmaya başlamış.

"Kimin için kısıtlayıcı?" diye soruyorum.

"Benim için," diye yanıtlıyor.

Sonra açıklıyor: Onları götürüyorsun, bir saat bekliyorsun, geri dönüyorsun ve tekrar gidip alıyorsun. Müzik dersleri için gece çalıştırman gerekiyor... Benim için zaman kaybı. Ve çocukların buna ihtiyacı yok. Zaten bir sürü ödevleri var, ev var, evde bir sürü oyun var. İki kardeşler ve sıkılmıyorlar. Bir aradalar. Ve hafta sonları bir yerlere gidiyoruz."

Bu küçük kararların ve tahminlerin günlük hayatı Fransız anneler için tamamen değiştirdiğini görüyorum. Fransız anneler zamanları olduğunda, kendilerini şımartıyor ve rahatlıyorlar.

Kuaförde Fransız *Elle* dergisinden bir sayfa koparıyorum. Makalede bir anne, iki oğlunu Eyfel Kulesinin yakınındaki eski atlıkarıncaya götürmeye bayıldığını anlatıyor.

"Oscar ve Léon atlıkarıncada dönüp dururken, ben otuz dakikalık tam bir rahatlama yaşıyorum. Telefonumu kapatıyorum ve her şeye ara veriyorum. Harika bir bebek bakıcısı!" O atlıkarıncayı iyi biliyorum. Ben o yarım saati Bean her döndüğünde ona el sallayarak geçiriyorum.

Fransız annelerin çoğunun bu şekilde ebeveynlik yapması tesadüfi değil. Çocukları kendi hallerine bırakmak Fransız ebeveynliğinin piri Françoise Dolto'dan gelen bir prensip. Dolto açık bir şekilde çocuğu yalnız bırakmak gerektiğini böylece kendi kendine bir şeyler yapmayı öğrenebileceğini savunuyordu.

Dolto *The Major Stages of Childhood* (Çocukluğun Büyük Aşamaları) kitabında; "Neden anne çocuğu için her şeyi yapsın ki?" diye soruyor. "Çocuk zaten kendisiyle ilgili işlerle

yeterince meşgul. Sabah kendi kendine giyinmekle, ayakkabılarını giymekle, ters giydiği süveterini zevkle düzeltmekle, pantolonuna dolanmakla, oynamakla, odasında bir şeyler karıştırmakla uğraşıyor. Ve annesiyle markete de gitmiyor mu? Daha ne olsun!"

Bastille Günü (Fransa Ulusal Bayramı) Bean'i mahalledeki çimli bir alana götürüyorum. Her tarafta anne babalar ve çocukları var. Bean'in yaptıklarını seslendirmiyorum ama onun için buraya taşıdığım tonlarca oyuncakla ve kitapla beraber, kendim için getirdiğim üç hafta öncesinin dergisini okumayı da pek ummuyorum. Zamanın büyük bir kısmı oyun oynamasına yardım etmekle ve ona kitap okumakla geçiyor.

Biraz ilerideki battaniyede bir Fransız anne oturuyor. Zayıf ve kestane tonunda saçları olan bir kadın, kız arkadaşıyla sohbet ediyor. Bu esnada kızı oyun oynuyor fakat tüm öğleden sonra onun için yanında getirdiği tek şey sadece bir top. Öğle yemeği yiyorlar, küçük kız çimlerle oynuyor, biraz yuvarlanıyor ve etrafı izliyor. Bu esnada annesi arkadaşıyla rahatça yetişkinlere özgü sohbetlerini sürdürüyorlar.

Aynı güneşin altında, aynı çimlerin üzerindeyiz. Fakat ben Amerikan pikniği yaparken -*voila!*- o Fransız pikniği yapıyor. New York'taki o anneler gibi Bean'i gelişimi konusunda zorluyorum. Üstelik bunun için kendi zevklerimden vazgeçmeye hazırım. Fransız anneyse -istese şık bir çanta alışverişine gidecekmiş gibi hoş görünüyor- kızının kendi kendine "aydınlanmasına" müsaade ediyor. Ve küçük kız gayet halinden memnun.

Çevremde gördüğüm tüm Fransız annelerin üzerindeki o gizemli derecede sakin havayı açıklayan pek çok şey var. Yine de tüm hikâyeye hâkim değilim. Hayati önem taşıyan bir parça eksik... Fransa'daki annelik evrenindeki bu hayalet

sanırım onların suçluluk duygusuyla nasıl baş ettiği.

Günümüz Amerikan anneleri 1965'teki anne babalara kıyasla çocuk bakımına çok daha fazla zaman ayırıyor.[6] Bunun için ev işinden, dinlenmeden ve uykudan feragat ediyorlar. Yine de çocuklarıyla daha fazla vakit geçirmeleri gerektiğini düşünüyorlar.

Ve sonuç devasa bir suçluluk duygusu... Atlanta'da kocası ve on sekiz aylık kızıyla yaşayan Emily'yi ziyaret ettiğimde bunu görüyorum. Onunla birkaç saat geçirdikten sonra, en az altı kere "berbat bir anneyim" dediğini duyuyorum. Bunu kızı fazla süt istediğinde ya da ona ikiden fazla kitap okuyamadığında söylüyor. Ve yine kızını belli bir düzenle uyutmaya çalışırken onu neden birazcık da olsa ağlattığını açıklarken de söylüyor.

Başka Amerikalı annelerden de "kötü bir anneyim" lafını duyduğum oluyor. Bu cümle zamanla sözlü bir tik haline gelmiş. Emily o kadar sık "kötü bir anneyim" diyor ki, bu cümleyi sakinleştirici bulduğunu düşünüyorum.

Amerikalı anneler için işe gitmenin, organik olmayan yiyecekler almanın, çocuklarımızı yemek yapacak zaman bulabilmek için televizyon başına oturtmanın duygusal bedeli suçluluk olarak geliyor. Suçluluk hissettiğimizde, bunları yapabilmemiz kolaylaşıyor. Bencil olup çıkmıyoruz. Yaptığımızın bedelini ödemiş oluyoruz.

Fransızlar bu noktada farklılar. Fransız anneler de elbette suçluluk duygusunu tanıyor. Amerikalılar kadar gergin ve yetersiz hissettikleri oluyor. Sonuçta onlar da küçük çocuklar büyütürken çalışıyorlar. Ve bizim gibi ne çalışırken, ne de ebeveynlik yaparken kendilerine belirledikleri çıtaya erişiyorlar.

Farklı olansa, Fransız annelerin bu suçluluğa değer vermemesi. Aksine bunu sağlıksız buluyorlar ve kafalarından atıyorlar. Arkadaşım Sharon suçluluğun "bir tuzak" olduğunu söylüyor. Fransız kız arkadaşlarıyla buluştuklarında "Mükemmel anne diye bir şey yok..." diyerek birbirlerine hatırlattıklarını anlatıyor.

Çıta Fransız anneler için de oldukça yüksek. Seksi ve başarılı olmaları, her akşam sofraya bir ev yemeği koymaları bekleniyor. Fakat sırtlarına bir de suçluluk yükü eklememeye çalışıyorlar. Arkadaşım Daniéle'in ortak yazar olduğu bir kitabın adı; *La mére parfaite, c'est vous* (Mükemmel Anne Sizsiniz).

Daniéle beş aylık kızını kreşe bıraktığı günleri hâlâ hatırlıyor. "Onu kreşe bırakmak kendimi kötü hissettirirdi ama işi bırakıp onunla kalmak daha kötü olurdu" diye açıklıyor. Kendini bu suçluluğun üstesinden gelmeye zorluyor ve işleri akışına bırakıyor. "Suçluluk hissedelim ve devam edelim" diyor kendine. Ve ikimizi de rahatlatacak bir şey söylüyor; "Mükemmel anne diye bir şey yok."

Fransız kadınları bu suçluluk duygusuna karşı güçlendiren şeylerden biri de anne ve çocukların tüm zamanlarını birlikte geçirmelerinin sağlıksız olduğuna inanmaları. Bu kadar dikkat ve gerginlikle çocukların gelişiminin sekteye uğrayabileceğine ve anne ve çocuğun ihtiyaçlarının iç içe geçebileceği tehlikesine inanıyorlar. Çocuklar -bebekler bile- iç dünyalarını annelerinin daimi müdahalesi olmadan geliştirmeye gereksinim duyarlar.

"Hayatının tek amacı çocuksa, bu çocuk için de iyi değil," diyor Daniéle. Annesinin tek umudu olan bir çocuğa ne olur? Bence psikanalistlerin görüşü de bu yönde.

Bu ayrılık biraz aşırıya kaçabiliyor. Fransız Adalet Bakanı Rachida Dati kızı Zohra'yı doğurduktan beş gün sonra işe döndüğünde, Fransız basını nefesini tuttu. *Elle* dergisinde yapılan bir ankette, katılımcılardan yüzde 42'si Dati'nin kariyerine fazla düşkün olduğunu söyledi (Dati'nin kırk üç yaşında bekâr anne oluşu ve babayı açıklamaması konusunda bile daha az tartışma yaşandı).

Biz Amerikalılar iş ve hayat dengesinden bahsettiğimizde, her şeyi berbat etmeden hayatımızı rutinde sürdürmek için canımızın çıktığını anlatıp dururuz.

Fransızlar da *dengeden* bahsediyor. Fakat onlar için anlamı biraz farklı. Onlar hayatın hiçbir bölümünün -ebeveynlik dâhil- bir diğerinin üstüne çıkmasına izin vermiyorlar. Tıpkı dengeli bir öğün gibi, protein, karbonhidrat, meyveler, sebzeler ve tatlılardan oluşan bir tabak yapıyorlar. Bu anlamda Rachida Dati çalışmayan annelerle aynı sorunu yaşıyor: hayatının bir parçasına fazla ağırlık veriyor.

Elbette, *denge* bazı Fransız anneler için sadece bir ideal. Parisli avukat arkadaşım Esther'e tam zamanlı çalışırken kendini anne olarak değerlendirip değerlendirmediğini soruyorum. Cevabındaki yalınlık ve sakinlik adeta nefesimi kesiyor. "Genellikle iyi olup olmadığımdan şüphe duymuyorum. Çünkü gerçekten iyi olduğumu düşünüyorum."

Inés de la Fressange sıradan bir kadın değil. 1980'lerde Karl Lagerfeld'in ilham perisi ve Chanel'in baş modeliydi. Daha sonra de la Fressange'a, Fransa'nın Marianne'si yani Fransız Devletinin yeni yüzü olması teklif edildi. Yüzü pullarda ve belediye binalarındaki büstlerde görünüyor. Daha önceki Marienne'ler arasında Brigitte Bardot ve Catherine Deneuve var. De la Fressange ve Lagerfeld "Marianne" yüzü olmayı kabul ettikten sonra yollarını ayırdı. Lagerfeld'in bir

anıtı giydirmek istemediği söylendi.

De la Fressange şimdi ellilerinin başında, naif bakışlı ve uzun bacakları kafe masalarına sığmayan esmer bir kadın. Kendi adını taşıyan bir moda markası yarattı ve hâlâ zaman zaman podyuma çıkıyor. 2009 yılında *Madame Figaro* okuyucuları onu Parisli kadının en iyi temsilcisi seçti.

De la Fressange aynı zamanda bir anne. Uzun bacaklı ve fotojenik iki kızı var. İkisinin de kendilerine ait moda ve modellik kariyerleri çoktan başladı. De la Fressange kendisiyle "esmer kuşkonmaz" diyerek dalga geçiyor. Ayrıca mükemmel anne olmadığını da söylüyor. "Sabah yogasını unutuyorum, araba aynasında rimel ve ruj sürüyorum. Önemli olan mükemmel olmadığın için suçluluk duymamak."

De la Fressange'ın farklı olduğu bir gerçek. Fakat Fransızların dengeyi tutturma yaklaşımını benimsiyor. *Paris Match* dergisine verdiği bir röportajda kocası öldükten üç yıl sonra Fransız Alplerinde kızlarıyla tatil yaparken tanıştığı bir adamı anlatıyor. Adamın Fransa'nın en önemli dergilerinden birinin sahibi ve Fransız şeref nişanına sahip olduğu ortaya çıkıyor (De la Fressange boşuna Lagerfeld'in ilham perisi olmamıştı). De la Fressange talibini hazır olmadığını söyleyerek birkaç ay bekletiyor. Röportajda şöyle anlatıyor; "Sonunda onu arayıp 'evet bir anneyim ve çalışıyorum. Ama aynı zamanda da kadınım,' dedim. Kızlarıma gelince, âşık bir annelerinin olmasının daha iyi olacağını düşündüm."

Bonjour!

Bölüm 9
Kaka sosis

Bean üç yaşına geldiğinde daha önce duymadığım bir şey söylemeye çalışıyor. Başta *kaka buddha* (caca Fransız çocukların *kaka*yı tanımladığı kelime. Aynı Türkçedeki gibi) dediğini zannediyorum ve Budist arkadaşlarımın alınacağını düşünüyorum. Bir süre sonra *caca boudin* (caca booh-dah diye okunuyor) dediğini anlıyorum. Boudin "sosis" anlamına geliyor. Kızım etrafta "kaka sosis" diye bağırarak geziyor.

Tüm iyi küfürler gibi *caca boudin* de birçok işe yarıyor. Bean neşeli bir şekilde arkadaşlarıyla evde koşarken de söylüyor. Ayrıca "her neyse," "beni rahat bırak," "sana ne," anlamında da kullanıyor. Her şeye uyan bir laf...

Ben: Okulda ne yedin?

Bean: *Caca boudin* (gülerek)

Ben: Biraz daha brokoli ister misin?

Bean: Caca boudin! (kahkaha atarak)

Simon'la *caca boudin* konusunda ne yapacağımı bilmiyoruz. Kaba mı yoksa sevimli mi? Kızmalı mıyız yoksa gülmeli mi? Sosyal hayattaki karşılığını bilmiyoruz ve Fransa'da kendimize ait bir çocukluk deneyimimiz yok. Risk almamak için

söylememesi gerektiğini anlatıyoruz. Söylemeye devam ederek karşılık veriyor ve ekliyor; "*Caca boudin* demiyoruz, kötü bir kelime."

Bean'in Fransızcası gelişiyor ve eğlenceli tarafları var. Noel'de Amerika'ya gittiğimizde, annemin arkadaşları Bean'den kuaförü Jean-Pierre'in adını Paris aksanıyla söylemesini isteyip duruyorlar (Jean-Pierre Bean'in saçlarını annemlerin pek Fransız bulduğu bir tarzda kısalttı). Bean istek üzerine şarkı söylemeye bayılıyor ve hemen okulda öğrendiği onlarca Fransızca şarkıdan birkaçını sıralıyor. Bir seferinde hediye pakedini açıp kendiliğinden; *o la la!* demesine şaşırıyorum.

Fakat zamanla çok dilli olmanın sadece eğlenceli bir şey ya da doğal bir yetenek olmadığını anlıyoruz. Bean'in Fransızcası ilerledikçe eve sadece alışık olmadığımız kelimelerle değil, yeni fikirler ve kurallarla geliyor. Öğrendiği dille beraber sadece Fransızca konuşan biri olmakla kalmıyor, bir yanı Fransız'a dönüşüyor. Ve bu konuda içim rahat mı emin değilim. "Fransız olmak" tam olarak nedir ondan bile emin değilim.

Fransa evimize özellikle okul aracılığıyla giriyor. Bean *école maternelle*'e yani Fransa'daki ücretsiz devlet okuluna başladı. Çarşamba hariç haftada dört gün tüm gün sürüyor. *Maternelle* zorunlu değil ve çocuklar yarı zamanlı da gidebiliyor. Fakat Fransa'da üç yaşındakilerin çoğu tam zamanlı gidiyor ve aynı deneyimleri yaşıyor. Fransa'nın, ülkedeki çocukları Fransız bireylere dönüştürme yöntemi bu...

Maternelle'in büyük amaçları var. Öncelikli amaç, ulusun ben merkezci üç yaş vatandaşlarını empati kurabilen insanlara dönüştürebilmek. Eğitim bakanlığından gelen kitapçıkta şöyle yazıyor: "Maternelle'de çocuklar ait oldukları toplumun zenginliğini ve sınırlarını keşfederler. Burada hoş karşı-

lanır ve daima hatırlanırlar, aralarına katılan yeni öğrencileri kabul ederek büyürler."

Okulda otuz yıldır öğretmenlik yapan -ve hâlâ çocukların *maitresse* (öğretmen) diye seslendiği- Charlotte çocukların ilk yıl tamamen benmerkezci olduğunu anlatıyor. "Öğretmenin orada herkes için bulunduğunu anlamıyorlar," diyor. Aksine, öğrenciler zamanla öğretmen herkese konuştuğunda ve hepsiyle tek tek ilgileneceğini söylediğinde anlıyorlar. Çocuklar genellikle seçtikleri aktiviteleri üçlü veya dörtlü gruplar halinde ayrı masalarda yapıyor.

Maternelle bana kısa boylu insanlar için tasarlanmış bir sanat okulu gibi görünüyor. Bean'in ilk yılı devam ederken, sınıfın duvarları kısa bir süre içinde öğrencilerin çizimleri ve resimleriyle dolmaya başladı. Maternelle'in amaçları arasında "hissetmek, hayal etmek ve yaratmak" gibi yetileri geliştirmek de yer alıyor. Çocuklar ellerini *Fransız* usulü yani işaret parmakları tavanı işaret eder şekilde kaldırıyorlar.

Bean'i kaydettirmek konusunda endişeliydim. Kreş büyük bir oyun odası gibiydi. Maternelle ise okula daha çok benziyor. Sınıflar büyük. Ve ebeveynlerin olan biten hakkında daha az bilgilendirildiği duyumunu aldım. Amerikalı bir anne kızının durumu hakkında sorular sormayı bıraktığını, çünkü öğretmenin; "Eğer bir şey söylemiyorsam, her şey yolundadır," dediğini anlatıyor. Bean'in ilk seneki öğretmeni asık yüzlü biri ve tüm yıl boyunca Bean'le ilgili tek yorumu "pek sakin" olduğu oluyor (Bean öğretmenine bayılıyor ve sınıf arkadaşlarını çok seviyor).

Bütün bu boyama ve çizimlerin yanısıra, talimatlara uymayı öğrenmek konusuna çok özen gösteriliyor. Bean'in ilk yılında genellikle tüm sınıfın tam olarak aynı şeyi boyadığını görüyorum ve garipsiyorum. Bir sabah sınıfın duvarına yirmi

beş tane birbirinin aynısı yeşil gözlü sarı çubuklar asılıyor. Kesin bir teslim tarihi (eh bazen iki!) verilmeden hiçbir şey yazamayan biri olarak, sınırlara ihtiyacımız olduğunu anlıyorum. Ama bütün resimlerin birbirinin neredeyse aynısı olduğunu görmek tuhaf geliyor (Bean'in ikinci yılı sanat çalışmaları daha serbest tarzda oluyor).

Bean'in ilk yılında tüm o sanat çalışmalarının arasında alfabenin olmadığını anlamam biraz zaman alıyor. Veli toplantısında kimse okumaktan bahsetmiyor. Sınıftaki salyangozları (küçükler ve yenmek için bakılmıyorlar) marulla beslemek konusu bile daha çok konuşuyor.

Aslında çocukların altı yaşa kadar okuma öğretilmediğini daha sonra öğreniyorum. Sadece harfleri, sesleri ve adlarını yazmayı öğreniyorlar. Bazı çocukların kendi başına okumaya geçtiğini duyuyorum ama hangileri olduğunu bilmiyorum çünkü ebeveynleri bundan bahsetmiyor. Okumayı öğrenmek ilkokul birinci sınıfa, yani çocuklar yedi yaşına gelene kadar Fransız okul müfredatının bir parçası değil.

Bu rahat yaklaşım Amerikalıların *ne kadar iyi o kadar erken* inancına ters düşüyor. Bean'in okul arkadaşlarının annelerinden en ilerleme taraftarı olan bile hiç acele etmiyor. Kendisi bir gazeteci olan Marion; "Şu anda okumakla zaman harcamalarını tercih etmiyorum" diyor. O ve kocası bu aşamada çocukların sosyal beceriler edinmeleri, düşünme yetilerini geliştirmeleri ve iyi konuşmayı öğrenmelerinin daha önemli olduğunu düşünüyor.

Şanslılar. Maternelle'de okuma öğretilmezken, konuşma kesinlikle öğretiliyor. Maternelle'nin ana hedeflerinden birinin tüm çocukların mükemmel Fransızca konuşması olduğunu öğreniyorum. Fransız devleti tarafından ebeveynlere dağıtılan bir kitapçıkta; Fransızcalarının zengin, düzenli ve di-

ğerleri tarafından anlaşılabilir olması gerektiği yazıyor (doğru, benden çok daha iyi konuşmaları gerekiyor). Öğretmen, Charlotte bana yabancıların çocuklarının Eylül gibi çat pat Fransızcayla (ya da hiç) Fransız çocuklarla birlikte okula başladıklarını ve Fransızcalarının, Mart'ta yerlilerinkini (tamamen olmasa da) yakaladığını anlatıyor.

Fransız mantığına göre, çocuklar düzgünce konuşabiliyorsa düzgünce düşünebiliyorlar da. Konuşma dillerini düzeltmeye ilaveten; devletin dağıttığı kitapçığa göre Fransız çocuklar; "gözlemlemeyi, sorular sormayı ve zamanla mantıklı sorular sormayı öğreniyor. Kendisininkinden başka düşüncelere de açık büyüyor ve mantık yürütmeyi öğrendiği için sorgulamayı da başarıyor. Saymak, sınıflandırmak, ayırmak ve tarif etmek gibi beceriler kazanıyor." Fransız televizyon kanallarında izlediğim tüm felsefeciler ve entelektüellerden öğrendiğime göre analitik düşünme tarzı anaokulunda öğretilmeye başlıyor.

Maternelle'e minnettarım. Amerika'da arkadaşlarımın - bebeklerin dil becerilerini geliştirmek için DVD'ler almasalar bile- çocuklarını özel anaokuluna göndermek için verdiği savaşı ve sadece yarım gün için yıllık on iki bin dolar ödedikleri aklımdan çıkmış değil. Tanıştığım New Jerseyli bir anne ikiz kızlarını okula bırakmak için elli dakika araba kullanıyor. Eve döndüğünde onları almadan önce ancak bir duş alıp, çamaşır makinesini çalıştırabilecek kadar zamanı oluyor. İki çocuklu Amerikan ailelerinin ekonomik ihtiyaçları hakkında yapılan bir araştırmada çocuk bakımı, en pahalı gider kalemi oluyor.[1]

Aslen Fransa'daki Maternelle mükemmel olmaktan çok uzak. Öğretmenler iyi olup olmadıklarına bakılmaksızın kadrolu çalışıyor. Kronikleşmiş kaynak sorunları var ve zaman

zaman kesintiye gidiliyor. Bean'in sınıfında yirmi beş çocuk var, bu sayı bana fazla gibi geliyor ama daha çok olduğu da görülüyor (öğretmenin sınıfta tuvalet, malzeme ve kavga-gürültü gibi durumlarda yardım eden bir asistanı bulunuyor).

Artı olarak, Maternelle'de sadece öğle yemeği için ödeme yapıyorum (fiyat ailenin gelirine bağlı olarak 13 cent'le 3 Euro arasında değişiyor). Okul evimizden yedi dakika uzaklıkta. Sistem annelerin çalışmasını kolaylaştırıyor. Okul haftada dört gün ve 8:20-4:20 arası açık. Çocukların akşamüzeri ya da Çarşamba günleri de kalmasını isterseniz okulun sosyal tesisleri var. Ufak bir ücretle gönderebiliyorsunuz ve yazın büyük bir kısmında açık. Çocukları parklara ve müzelere götürüyorlar.

Maternelle benim küçük Amerikalı kızımı bir Fransız'a dönüştürüyor. Okul beni bile daha Fransız biri haline getiriyor. Kreştekinin tersine, diğer ebeveynler Bean'le ilgileniyor ve benimle iletişim kuruyor. Bizi artık okul hayatını birlikte geçirecekleri topluluğun bir parçası olarak görüyorlar (kreşte çocuklar farklı okullara dağılıyordu). Bean'in sınıfından birkaç annenin küçük bebekleri var ve doğum iznindeler. Bean'i okuldan aldığımda, onu karşı caddedeki parka götürüyorum ve bu kadınların bazılarıyla oturuyorum. Zamanla doğum günü partilerine, ikindi kahvaltılarına (*gouter*) ve akşam yemeklerine davet ediliyoruz.

Maternelle bizi Fransız yaşam tarzına katmakla kalmıyor, Fransız ailelerin bizim düşünmediğimiz sosyal kodları takip ettiğini fark etmemizi de sağlıyor. Bean yaşında kızları olan Esther ve eşine yemeğe gittiğimiz bir akşamın sonunda, Esther küçük kızının bize *güle güle* demek için odasından çıkmamasıyla geriliyor. Sonunda kızın odasına gidip onu çıkarıyor.

Dört yaşındaki kız zar zor "Au revoir," diyor. Esther sakinleşiyor.

Elbette ben de Bean'in "lütfen" ve "teşekkür ederim" gibi sihirli sözcükleri söylemesini istiyorum. Fakat Fransızcada dört sihirli sözcük olduğunu öğreniyorum: *s'il vous plaît* (lütfen), *merci* (teşekkür ederim), *bonjour* (merhaba), and *au revoir* (güle güle). Lütfen ve teşekkürler sadece gerekli, ama şart değil. Fakat *Bonjour* ve *au revoir* kesinlikle hayati önem taşıyor. *Bonjour* demeyi öğrenmenin Fransız olmanın temel taşı olduğunu bilmiyordum.

Üç çocuklu Fransız gazeteci Audrey Goutard; "Benim takıntım çocuklarımın *merci*; *bonjour*; *madame* demesi. Bir yaşlarından beri günde belki on beş defa söylemişimdir." diyor.

Bazı Fransız ebeveynler için basit bir *bonjour* yeterli değil. "Özgüvenle söylemeliler. Bu ilişkinin ilk adımı" diyor başka bir anne. Manken gibi zayıf çalışmayan anne Virginie çocuklarının "*bonjour monsieur*," "*bonjour madame*," diyerek daha nazik olmalarını istiyor.

Arkadaşım Esther bonjour denmediğinde ceza veriyor. "Eğer *bonjour* demezse, odasında kalıyor ve misafirlerle yemek yemiyor" diyerek açıklıyor. "Böylece *bonjour,* diyor. Belki en içten merhabası olmuyor ama hiç değilse tekrarlamış oluyor."

Profesör ve iki çocuk babası olan Benoit çocuklarını büyükanne ve büyük babalarının evine götürdüğünde bir aile krizi yaşandığını anlatıyor. Üç yaşındaki kızı huysuz uyanıyor ve kahvaltı edene kadar dedesine *bonjour* demiyor. En sonunda masada *pas bonjour, Papi* ("gün aymadı Büyükbaba") diyor. Benoit açıklıyor; "Bu bile onun için yeterliydi. Onu tanıdığını kabul etmiş oluyordu."

Elbette, yetişkinlerin de birbirine *bonjour* demesi bekleniyor. Bence Paris kafelerinde turistlere biraz da konuşmaya bonjour diye başlamadıkları için kaba davranılıyor. Daha sonra İngilizceye dönseniz bile girişiniz böyle olmalı. Taksiye binerken, garsonla konuşurken ya da satıcıya istediğiniz pantolonun bedeni olup olmadığını sorarken bile bu önemli. *Bonjour* demek karşınızdakini insan olarak tanıdığınız ve kabul ettiğiniz anlamına geliyor. Onu sadece size hizmet etmekle görevli biri değil, insan olarak gördüğünüzü belirtiyor. Medeni bir diyalog kuracağınızın -aksanınız iyi olmasa bile- işareti olarak görülüyor. İçten bir *bonjourla* insanların gözle görülür şekilde daha iyi davranıp hizmet ettiğini görüp şaşkınlığa uğramışlığım var.

Amerika'da dört yaşında bir çocuk evime girdiğinde bana selam vermesi beklenmez. Anne babasının merhaba demesi onun için yeterlidir. Amerikan kültüründe bunun benim için de sorun teşkil etmemesi gerekir. Çocuğun beni kabul etmesine ihtiyaç duymam çünkü onu tam bir insan olarak görmem; o çocuklar diyarına aittir. Çok yetenekli olduğu kulağıma gelir ama benimle konuşmaz.

Amerika'da bir aile yemeğinde tüm kuzenlerin olduğu bir masada, yaşları beş ile on dört arasında değişen gençlerin ağızlarından kerpetenle almadığım sürece bana hiçbir şey söylemediklerini fark ettim. Alabildiğim cevaplar da tek kelimelikti. Ergen yaştakiler bile iyi tanımadıkları bir yetişkine karşı kendilerini ifade edecek kadar özgüvenli hissetmiyorlar.

Fransızların *merhaba* demekle ilgili bu takıntısının bir kısmı çocukların varlıklarını kendilerinin de kabul etmesiyle ilgili. Çocuk selam veriyor, yani var. Tıpkı herhangi bir yetişkinin evime girdiğinde bana selam vermesi gerektiği gibi, ço-

cukların da aynısını yapması gerekiyor. Benoit; "Selam vermek birini insan olarak kabul ettiğini ifade eder. Çocuklar selam vermediğinde insanlar bu nedenle alınır." diyor.

Bunlar sadece sosyal davranışlar değil, tüm ülkeye ait ulusal bir proje. Bean'in okulundaki öğretmenler toplantısında, öğretmen okulun hedeflerinden birinin öğrencilerin yetişkinlerin ismini hatırlaması (Bean öğretmenlerini ilk ismiyle çağırıyor) ve onlara *bonjour, au revoir* ve *merci* demesi olduğunu söylüyor. Devletin verdiği kitapçıkta Maternelle'de çocukların medeniyet ve nezaketlerini "öğretmenlerine günün başında ve sonunda selam vererek, soruları yanıtlayarak, onlara yardım eden kişilere teşekkür ederek ve konuşan birinin sözünü kesmeyerek" göstermeleri bekleniyor.

Fransız çocuklar *merhaba* demekte her zaman başarılı olamıyor. Genellikle ebeveynin çocuğa bunu hatırlattığı bir ritüel var ("Hadi gel merhaba de!"). Yetişkin bir süre çocuğu bekleyip sonra ebeveynlerine bunu dert etmemelerini söylüyor. Bu da zorunluluğu karşılamış kabul ediliyor.

Çocukların *merhaba* demesi sadece yetişkinlerin yararına değil. Ayrıca çocuklara duyguları ve ihtiyaçları olan kişilerin sadece kendileri olmadığını da öğretiyor.

Kızını selam vermesi için odasından çıkaran Esther; "Bencilliği terbiye ediyor. İnsanları görmezden gelen, *merhaba* ve *hoşça kal* demeyen çocuklar kendi dünyaları içinde hapsoluyorlar. Ebeveynlerinin de kendilerini onlara adadığını düşününce, sadece almak değil, vermeleri de gerektiğini nasıl öğrenecekler?"

"Lütfen" ve "teşekkür ederim" sözcüklerini kullanmak çocukları ikinci bir seviyeye indirger ve bir şey almış rolüne sokar. Yetişkin biri çocuk için bir şey yapıyor ya da çocuk

yetişkinden bir şey istiyor. Fakat *bonjour* ve *au revoir* hiç değilse o an için çocuğu daha eşit bir konuma taşır. Çocukların da kendi hakları olan insanlar olduğu fikrini pekiştirir.

Amerika'da bana selam vermeden kapıdan giren bir çocuğun davranışlarının zincirleme devam ettiğini düşünmeden edemiyorum. Çocuk daha sonra koltuğumda zıplıyor, makarnadan başka bir şey yemiyor ve yemek esnasında ayağımı ısırıyor. Medeni olmanın ilk kuralından muaf tutulması (aslında kim olursa olsun), diğerlerine de uymak zorunda olmadığını düşünmesine yol açıyor. *Merhaba* demek, çocuğun düzgün davranmayı başarabileceğine dair bir işaret... Yetişkinler ve çocuklar arasındaki iletişimin düzeyini belirliyor.

Ebeveynler merhaba demenin bazı açılardan yetişkin davranışı olduğunu kabul ediyor. Yedi ve dokuz yaşlarında kızları olan ahlakbilimci Denise "Merhaba demek her zaman kolay değildir" diyor. Fakat ona göre çocuğa, selam vermesinin bir yetişkin için önemli olduğu fikrini aşılıyor. "Merhaba demeyen bir çocuğun kendine güven duygusu gelişmez" diyerek açıklıyor.

Aynı şekilde ebeveynlerinki de gelişmeyecektir. Çünkü *merhaba* demeyi öğretmek doğrudan verdiğiniz terbiyeye dair bir işaret. Sihirli Fransızca kelimeleri kullanmayan çocuklar derhal kötü yetiştirilmiş olarak damgalanıyor.

Denise küçük kızının eve davet ettiği arkadaşının sıklıkla bağırdığını ve Denise'e *chérie* (aşkım) diye hitap ettiğini anlatıyor. Ve ekliyor; "Eşime bir daha onu davet etmeyeceğimi söyledim. Çocuklarımın terbiyesi düzgün olmayan çocuklarla oynamasını istemiyorum."

Gazeteci Audrey Goutard *Le Grand Livre de la Famille* kitabında Fransız ebeveynlik yöntemlerini alt üst edecek şey-

ler yazıyor. Fakat o bile *bonjour* demenin önemini sorgulamaya cesaret edemiyor. Bana şöyle anlatıyor; "Bir ortama girdiğinde *merhaba bayım, merhaba bayan* demeyen çocuk Fransa'da dışlanan çocuk oluyor. Altı yaşında bir çocuk sen misafir olarak içeri girdiğinde, kafasını televizyondan kaldırıp selam vermiyorsa, üzgünüm kötü yetiştirilmiş olduğunu söylerim. Bunu normal bulamam."

"Birçok sosyal kuralı olan bir toplumuz. Ve bu kurallara uymazsanız, dışlanıyorsunuz. Bu kadar saçma. Ve çocuklarınızın toplumun bir parçası olma şansı azalıyor. Kitabımda çocuklarınızın bu kurala uymasının onlar için iyi olduğundan bahsediyorum."

Hadi ya! Fransız çocukların *bonjour* dediğini hayal meyal hatırlıyorum. Ama arkasında bu kadar derin bir hikâye yattığını anlayamamıştım. Bu Amerika'da beyaz ve güzel dişlerinin olması gibi bir şey. *Merhaba* demek birinin terbiyenize emek verdiği ve basit sosyal kuralları bildiğinizi gösteriyor. Bean'in üç ve dört yaşındaki arkadaşları "bonjour"ların içlerine işlemesiyle dolu birkaç yıl geçirdiler. Bean için aynısı geçerli değil. Cebinde sadece "teşekkür ederim" ve "lütfen" le yüzde ellilik kısma giriyor. Şimdiden birileri onun kötü yetiştirildiğini düşünüyor olabilir.

Bonjour demenin buraya ait ve saygı duyması gereken bir gelenek olduğunu anlatarak içindeki minik antropoloğa hitap etmeyi deniyorum.

"Fransa'da yaşıyoruz ve Fransızlar için *bonjour* demek çok önemli. Yani bizim de dememiz gerekiyor," diyerek açıklıyorum. Fransız arkadaşlarımızın doğum günü davetleri ya da ev partilerine gitmeden önce asansörde konuşuyoruz.

Endişeyle soruyorum; "İçeri girince ne diyormuşuz?"

"*Caca boudin*," diyor. Genellikle girdiğimizde hiçbir şey söylemiyor. Ben de ona *bonjour* demesi gerektiğini söylüyorum. En azından benim bu sosyal kuralı kabul ettiğimi göstermiş oluyorum. Hatta alışkanlık kazandırmaya çalışıyor bile olabilirim.

Bir gün okula doğru yürürken, tamamen orta yerden bana bakıp; "Utansam bile *bonjour* demeliyim." dedi. Bu belki okulda öğrendiği bir şey. Ama sonuçta doğru. Bunu biliyor olması güzel. Fakat kuralları biraz fazla benimsediği konusunda endişeleniyorum. Fransa'ya alışmak başka şey, Fransız olmak başka şey...

Bean'in Fransız olarak büyümesi konusunda gelgitler yaşasam da, çok dilli büyüyor oluşundan memnunum. Simon ve ben onunla sadece İngilizce konuşuyoruz. Okulda sadece Fransızca konuşuyor. Bazen *carottes rapées* (rendelenmiş havuç) ve *confiture sur le beurre* (tereyağlı reçel) gibi kelimeleri telaffuz edebilen bir çocuk doğurduğuma şaşırdığım oluyor.

Küçük çocukların dilleri sadece "kaptığını" zannederdim. Fakat daha ziyade uzun bir deneme yanılma sürecinden geçiyorlar. Birkaç kişi bana Bean'in Fransızcasının hâlâ Amerikan tınıları taşıdığını söylüyor. Bean her ne kadar Paris dışında yaşamamış olsa da, sayemizde biraz Amerikalılık taşıyor. Onu Çarşamba sabahları müzik dersine götürdüğüm (genellikle bakıcı götürüyor) bir sefer, öğretmeninin diğerleriyle Fransızca konuşurken, Bean'le iki dili karıştırarak konuştuğunu fark ediyorum. Daha sonra dans öğretmeni küçük kızlara yere "*comme une crepe*" yapmalarını söylüyor. Ve Bean'e dönerek "krep gibi yatmasını" söylüyor.

Başlarda ben bile Bean'in Fransızca konuşurken birçok hata yaptığını ve garip bağlantılar kurduğunu fark edebiliyo-

rum. İngilizce "for" kelimesi (için) yerine Fransızca karşılığı "*þour*" kullanıyor. Ve kelime dağarcığı okulda öğrendikleriyle sınırlı, bu nedenle mesela arabalar hakkında ya da akşam yemeği hakkında konuşamıyor. Bir gün bana aniden "Avion (uçağın Fransızcası) ve uçak aynı şey mi?" diye soruyor. Anlamaya çalışıyor.

Hangi soruların çok dilli olmaktan, hangilerinin dört yaşından olmaktan kaynaklandığını ayırt edemiyorum. Bir gün metroda Bean bana uzanarak "*Vomela gibi kokuyorsun*" diyor. Bunun vomit (kusmak) ve Pamela'nın birleşimi olduğunu anlıyorum.

Bir dakika sonra bana tekrar uzanıyor. "Şimdi nasıl kokuyorum?" diye soruyorum. "Okul gibi," diyor. Evde bazı İngilizce ifadelerin yerini Fransızcaları almaya başlıyor. *Peekaboo* (Cee-e) yerine *coucou*, gıdıkladığımızda ise *coochi coochi coo* yerine *guili-guili* demeye başlıyor. Bean *saklambaç* değil, *cache-cache* oynuyor. Çöpümüzü çöp tenekesine değil *þoubelle*'e atıyoruz, emzik yerine *tetine* diyoruz. Evde kimse pırt yapmıyor, *þrout* yapıyor.

Bean'in Maternelle'deki ilk yılının bahar aylarında, arkadaşlarımız konuşmasındaki Amerikalı havanın artık kalmadığını söylüyor. Artık tam bir Parisli... Fransızcasına öyle güveniyor ki, arkadaşlarıyla birlikte abartılı Amerikan aksanlarıyla (muhtemelen benimkiyle) dalga geçiyor. İstediğinde iki aksanı bilerek karıştırmayı seviyor ve genellikle çoğu kelimenin Fransızcasını tercih ediyor.

Ben: İngilizce *d'accord* nasıl diyorsun?

Bean: Biliyorsun! Dah-kord (Alabamalı gibi söylüyor!)

Babam "Fransız" bir torunu pek sevimli buluyor.

Bean'e onu *grand-pere* diye çağırmasını söylüyor. Bean bunu yapmayı aklından bile geçirmiyor. Onun Fransız olmadığını biliyor. Büyükbaba diyor.

Gece Bean'le resimli kitaplara bakıyoruz. Mesela "uçak" gibi bazı kelimelerin İngilizcede ve Fransızcada aynı şeyleri işaret ettiğini görmek onu heyecanlandırıyor ve rahatlatıyor. *Madeline* kitaplarından en sevdiği bölümü okuyoruz; "Bir şeyler doğru değil!" ve hızla Fransızca konuşma diline çeviriyor; *"Quelque chose ne va pas!"*

Simon ve ben İngiliz aksanıyla konuşuyoruz. Bean'in İngilizcesi buna rağmen Amerikan aksanına daha yakın. Bu benden mi yoksa izlediği çizgi film Elmo'dan mı kaynaklanıyor emin değilim. Paris'te tanıdığımız diğer İngilizce konuşan çocukların hepsi kendi aksanlarıyla konuşuyor. Bean'in arkadaşlarından Yeni Zelandalı babası ve yarı İrlandalı annesi olan çocuk bile tam bir İngiliz aksanına sahip. Parisli bir anne ve Kaliforniyalı babanın oğlu ise 1970'lerin Amerikan televizyonlarındaki Fransız şefler gibi konuşuyor. Farsça konuşan bir baba ve Avustralyalı annenin oğlu ise tıpkı Muppet Show'daki karakterler gibi konuşuyor!

Bean İngilizce konuşurken zaman zaman kelimelerin yanlış hecelerini vurguladığı oluyor. Mesela *salad (salata)* derken ikinci heceyi vurguluyor ve bazen İngilizce cümleleri Fransızca kelime dizilimine, *Ben gitmiyor aşı olmayan ben* göre sıralıyor ya da direkt Fransızcadan İngilizceye çeviriyor. Mesela *later (daha sonra)* demek istediğinde *after (...den sonra)* dediği oluyor (Fransıcada ikisi de aynı kelime; aprés).

Bazen Bean'in İngilizlerin tam olarak nasıl konuştuğunu bilmediği anlar oluyor. İzlediği Disney prenses filmlerinden cümleler öğreniyor ve her zaman doğru kullanamıyor. Mesela üzerine bir şey denerken yakıştı mı demek isterken:

Ben güzeller güzeli miyim? diyebiliyor. Bunlar ufak tefek şeyler. Amerika'da yazın katılabileceği yatılı bir kampın çözemeyeceği sorunlar değil.

İngilizce kelime dağarcığımıza Fransızcadan karışan başka bir kelime de; *bétise* (beh-teeze diye telaffuz ediliyor). Anlamı küçük yaramazlık demek. Bean masada ayağa kalktığında, yere bir şey döktüğünde ya da izinsiz şeker aldığında onun *bétise* yaptığını söylüyoruz. Bunlar küçük asilikler. Kötü bir davranış ama çok da kötü sayılmaz. Ancak bir sürüsü birleşip bir ceza almaya yeterler. Fakat tek bir *bétise* ceza vermeye değmez.

Bu Fransızca kelimeyi onayladık çünkü tam bir İngilizce karşılığı yok. İngilizcede çocuklara "ufak bir haylazlık" yaptığını tam olarak ifade etmezsiniz. Biz hareket yerine çocuğu etiketleriz ve ona yaramaz olduğunu, uslu durmadığını ya da sadece kötü davrandığını söyleriz.

Bu kelimeler davranışın ciddiyetine dikkat çekmiyor. Elbette İngilizcede de masaya vurmakla insana vurmak arasındaki farkı biliyorum. Fakat kabahatin adını koyabilmek ebeveyn olarak doğru karşılık vermemi kolaylaştırıyor. Bean'in her yanlışında ya da otoritemi sarstığında paniğe kapılmıyorum. Bazen durum Fransızların tabiriyle; sadece ufak bir *bétise*. Bu kelime beni sakinleştiriyor.

Yeni Fransızca kelimeleri sadece Bean'den değil, aynı zamanda doğum günü partileri ve çeşitli alışverişlerle, dükkanlar ya da arka bahçe satışlarında edindiğimiz Fransızca çocuk kitaplarından da öğreniyorum. Yakınımızda anadili Fransızca olan biri varsa Bean'e kitap okumaktan kaçınıyorum. Kendi Amerikan aksanımı duyuyorum ve farklı kelimelerin üzerinde duruyorum. Genellikle telaffuza o kadar fazla dikkat ediyorum ki, konuyu ancak üçüncü okuyuşumda anlıyorum.

Zamanla İngilizce ve Fransızca çocuk kitapları ve şarkılarının arasındaki tek farkın dil olmadığının ayırdına varıyorum. Genellikle çok farklı bir olay örgüsü ve ahlaki mesajlara sahipler. Amerika'daki kitaplarda, bir sorun, sorunu çözmek için gösterilen çaba ve nihayet mutlu son var. Kaşık hep çatal ya da bıçak olmayı istiyor ve nihayetinde kaşık olmanın ne kadar harika olduğunu fark ediyor. Diğer çocukların kutusunda oynamasına izin vermeyen çocuk kutunun dışında kalıyor ve sonra tüm çocukların kutuda birlikte oynaması gerektiğini kavrıyor. Dersler alınıyor, hayat güzelleşiyor.

Sadece kitaplar değil. Bean'e "*eğer mutluysan ve bunu biliyorsan alkı*şla" şarkısını söylerken ne kadar umut dolu olduğumu fark ediyorum. Aynı şey *Annie* müzikalininin DVD'sini izlerken de oluyor, nasılsa yarın güneş yine doğacak diye düşünüyoruz. İngilizce konuşulan dünyada her sorunun bir çözümü var ve başarı yanıbaşınızda.

Bean'e okuduğum Fransızca kitaplar da benzer bir yapıyla başlıyor. Bir sorun var. Karakterler bu sorunun üstesinden gelmeye çalışıyorlar. Ancak nadiren uzun süre bu konuda (sorunun çözümünde) başarılı olabiliyorlar. Kitap sıklıkla aynı sorunun tekrar yaşandığını bir sonla bitiyor. Herkesin öğrendiği, büyüdüğü ve karakterlerin değiştiği durumlar çok az.

Bean'in en sevdiği Fransızca kitaplardan biri iki sevimli kızı anlatıyor. Eliette (kırmızı saçlı) kuzeni ve en iyi arkadaşı Alice'e (kumral) patronluk taslıyor. Bir gün Alice buna daha fazla dayanamayacağına karar veriyor ve Eliette'yle oynamayı bırakıyor. Eliette uzun süre yalnız kalıyor. Sonunda Eliette Alice'in evine gidip yalvararak özür diliyor ve değişeceğine söz veriyor. Alice özrünü kabul ediyor. Bir sonraki sayfada kızlar doktorculuk oynuyor ve Eliette Alice'e şırınga batır-

maya çalışıyor. Hiçbir şey değişmedi. Son.

Fransızca çocuk kitaplarının hepsi olmasa da çoğu böyle bitiyor. Sonlardaki mesajın mutlu olması gerekmiyor. Bu Avrupalıların klişe bulduğu bir durum ama Bean'in Fransızca hikâyelerindeki değerlerde de görmek mümkün: Hayat değişken ve girift. Sadece iyiler ve kötülerden ibaret değil. Hepimizin içinde hepsinden biraz var. Eliette patronluk taslıyor ama çok da eğlenceli. Alice kurban gibi görünüyor ama aslında bu kendi seçimi.

Bizler de Eliette ve Alice'in bu döngüyü sürdürdüklerini varsayıyoruz, çünkü iki kız çocuğu arasındaki arkadaşlık buna benzer. Keşke bunu otuzlu yaşlarımda keşfetmek yerine, dört yaşındayken öğrenmiş olsaydım. Yazar Debra Ollivier Amerikalı kızların papatyaların yapraklarını "seviyor, sevmiyor" diye kopartırken, Fransız kızların bunu sevginin çeşitli şekilleri üzerinden yaptığını söylüyor; "Az seviyor, çok seviyor, tutkuyla seviyor, çılgınca seviyor, pek sevmiyor."[2]

Fransız çocuk kitaplarındaki karakterler çelişkili özelliklere sahip olabiliyor. Bean'in Mükemmel Prenses kitaplarından birinde; Zoé bir hediye açıyor ve hediyeyi beğenmediğini söylüyor. Fakat bir sonraki sayfada Zoé mükemmel bir prenses oluyor ve hediyeyi verene *merci* diyerek teşekkür ediyor.

Kitabın bir Amerikan versiyonu olsaydı, Zoé muhtemelen kötü alışkanlıklarının üstesinden gelir ve tam anlamıyla mükemmel bir prensese dönüşürdü. Fransızca kitap gerçek hayata daha yakın: Zoé karakterinin her yönüyle mücadele etmeye devam ediyor. Kitap prensesvari özellikleri teşvik ediyor (sonunda iyi davranışın bir ödülü de oluyor) fakat çocukların *küçük yaramazlıklar* yapmasını da normal karşılıyor.

Dört yaş çocukları için yazılmış çocuk kitaplarında aşk ve

çıplaklık var. Bean'in okula yanlışlıkla çıplak giden bir çocuğu anlatan bir kitabı var. Ayrıca başka bir tanesinde, yanlışlıkla altına işeyen bir çocuk ve bandanasını eteğe çevirip ona kendi pantolonunu veren bir kız arasındaki aşktan bahsediliyor. Bu kitaplar -ve tanıdığım Fransız ebeveynler de- ana-okulu dönemi aşklarının gerçek olduğunu düşünüyor.

Fransa'da Amerikalı ebeveynlerle büyümüş birkaç insan tanıma fırsatım oluyor. Onlara kendilerini Fransız mı yoksa Amerikalı gibi mi hissettiklerini sorduğumda, cevapları bunun duruma göre değiştiği yönünde oluyor. Fransa'dayken Amerikalı gibi, Amerika'dayken Fransız gibi hissettiklerini söylüyorlar.

Bean de benzer bir duruma doğru ilerliyor. Amerikalılara has bazı özellikleri -sızlanmak ve kötü uyku alışkanlıkları gibi- biraz çabayla değiştirebiliyorum. Fakat diğerleri çok emek istiyor. Amerikan tatillerinden bazılarını ne kadar yemek pişirmem gerektiğine bağlı olarak seçip uygulamaya başlıyorum. Cadılar Bayramı kalıyor. Şükran Günü'nden vazgeçiyorum. 4 Temmuz Bastille Günü'ne yakın (14 Temmuz), böylece ikisini de kutladığımızı hissediyorum. "Amerikan Mutfağını" tam olarak ne oluşturuyor ondan da emin değilim ama Bean'in ton balıklı sandviç sevmesi konusunda tuhaf bir inadım var.

Bean'e kendini Amerikalı gibi hissettirmek yeterince zor. Bunun üzerine bir de kendini Yahudi gibi hissetmesini istiyorum. Okulda domuz yememesi gereken öğrenciler listesinde olmasına rağmen bu, dini kimliğini pekiştirmeye yeterli olmuyor. Noel Baba karşıtı olmayı ve bu geleneğin dışında kalmayı anlayamıyor.

"Ben Yahudi olmak istemiyorum, İngiliz olmak istiyorum!" diyor Aralık başında.

Ona Tanrı'dan bahsetme konusunda pek istekli olduğum söylenemez. Her şeye gücü yeten bir varlığın her yerde -mesela odasında bile- olduğu fikri onu korkutabilir (hâlihazırda cadılardan ve kurtlardan korkuyor). Bunun yerine bahar ayında Hamursuz Bayramı için bir yemek hazırlıyorum. Daha ilk duanın yarısında, Bean masadan kalkmak için yalvarıyor. Simon uzak bir köşeye oturup; "Sana söylemiştim" bakışlarını takınıyor. Günün anlamına özel matzo topu (bir tür hamursuz ekmekle yapılan çorba) çorbamızı kaşıklıyoruz ve Hollanda futbolu izliyoruz.

Hanukah daha başarılı oluyor. Bunda Bean'in altı ay daha büyümüş olmasının da etkisi oluyor. Mumları yakıyoruz ve hediyeleri açıyoruz. Bean'in hoşuna giden şarkı söyleyip, salonda dönerek dans ettikten sonra daire halinde yere çökmemiz oluyor.

Fakat bunu sekiz gece yaptıktan ve dikkatlice seçilmiş sekiz hediyenin ardından, hâlâ biraz şüpheleri var.

Bana; "Hanuka bitti, artık Yahudi değiliz," diyor. Noel babanın -okulda duyduğu adıyla *Pére Noel*- evimize gelip gelmeyeceğini merak ediyor. Simon şöminenin önüne ayakkabılar ve hediyeler koymamız konusunda ısrar ediyor. Flaman kültürel geleneklerini pek uygulayamadığından şikâyet ediyor (Hollandalılar 5 Aralık'ta ayakkabılarını koyarlar). Bean uyandığında ayakkabıları görünce heyecanlanıyor. İçlerinde hediye olarak ucuz bir yoyo ve plastik makas olmasına rağmen.

"Noel Baba normalde Yahudi çocuklara uğramıyor ama bu yıl bizim eve geldi," diye seviniyor. Bunun ardından onu okuldan aldıktan sonraki konuşmalarımız genelde şöyle gidiyor:

Ben: Bugün okulda ne yedin?

Bean: Domuz yedim.

Burada yaşayan yabancılar olarak, anadili İngilizce konuşanlardan olmamız aslında hiç de fena değil... İngilizce Fransa'da çok konuşulan bir dil. Kırkın altındaki Parislilerin çoğu en azından derdini anlatabilecek kadar konuşuyor. Bean'in öğretmeni benden ve Kanadalı bir babadan bir sabah gelip Bean'in sınıfındaki çocuklara İngilizce kitaplar okumamızı istiyor. Bean'in arkadaşlarından bazıları İngilizce dersleri alıyor. Anne babaları Bean'in çok dille büyüdüğü için şanslı olduğundan bahsediyorlar.

Fakat yabancı ebeveynlere sahip olmanın dezavantajı da var. Simon bana Hollanda'da büyümüş bir çocuk olarak, ebeveynlerinin herkesin içinde Hollanda dilinde konuşmasından hiç hoşlanmadığını anlatıyor. Bean'in anaokulunun yıl sonu konserinde, birkaç şarkıya katılmaları için ebeveynler de davet edildiklerinde bunu hatırlıyorum. Anne babaların çoğu sözleri biliyor. Ben Bean'in fark etmeyeceğini umarak mırıldanıyorum.

Bean'e kazandırmak istediğim Amerikalı kimlikle, onun hızla edindiği Fransız kimliği arasında bir uzlaşma sağlamak zorunda olduğum kesin. Sinderella yerine *Cendrillion* demesine ya da Pamuk Prenses yerine *Blanche-Neige* demesine alıştım. Sınıfındaki çocuğun Speederman (hırıltılı bir 'r'ile) sevdiğini söylediğinde ben de gülüyorum. Fakat Yedi Cücelerin şarkısını Fransızca dublajında olduğu gibi "Hey ho" diye söylediğinde bir sınır çizmem gerekiyor. Bazı şeyler kutsaldır!

Neyse ki Anglosakson kültürün bir kısmı kaçınılmaz bir şekilde dile yerleşiyor.

Bean'in okuluna doğru mahallemizin antika taş sokaklarından yürüdüğümüz bir sabah, aniden "The sun will come out tomorrow"u söylemeye başlıyor. Yol boyunca birlikte söylüyoruz. Benim umut dolu küçük Amerikan kızım hâlâ içerlerde, oralarda bir yerlerde.

Nihayet birkaç Fransız ebeveyne şu gizemli *caca boudin* konusunu danışmaya karar veriyorum. Hepsi *caca boudin*'i bu kadar ciddiye almama gülüyor. Bunun bir tür küfür olduğunu ama sadece küçük çocukların kullandığını öğreniyorum. Tuvaleti kullanmaya başladıklarında birbirlerinden kapıyorlar.

Caca boudin demek biraz *bétise'e* benziyor. Bu küçük yaramazlık ebeveynler tarafından "biraz da eğlencenin bir zararı olmaz" diyerek kabul görüyor. Bu çocukların dünyaya isyan edişlerini ifade etme biçimi. Konuştuğum yetişkinler, çocukların fazlasıyla kurala ve sınıra ihtiyaçları olduğu kadar, özgürlüğe de ihtiyaç duyduklarını kabul ediyor. *Caca boudin* onlara bu gücü ve bağımsızlığı veriyor. Bean'in önceki öğretmeni Anne-Marie ona bu kelimeden bahsettiğimde hoşgörüyle gülümsüyor ve açıklıyor; "Bu doğal ortamlarının bir parçası. Küçükken biz de söylerdik."

Bu elbette çocukların ne zaman isterlerse *caca boudin* diyebilecekleri anlamına gelmiyor. *Votre Enfant* adındaki ebeveynlik dergisi çocuklara kötü kelimelere sadece banyodayken söyleyebileceklerini öğütlememizi söylüyor. Bazı anne babalar bu tür kelimeleri yemek masasında yasaklıyor. Onlara caca boudin demeyi tamamen yasaklamak yerine, uygun ve doğru şekilde kullanmayı öğretiyorlar.

Bean'le Brittany'de Fransız bir aileyi ziyaret ettiğimizde, o ve evin küçük kızı Leonie kızın büyükannesine dil çıkarıyor. Büyükanne derhal onları oturtup bu tür davranışların uygun olmadığını anlatıyor.

"Odanızda yalnızken yapabilirsiniz. Banyoda tek başına olduğunuzda yapabilirsiniz. Çıplak ayakla gezebilir, dil çıkarabilir, *caca boudin* diyebilirsiniz. Tek başınızayken bunların hepsini yapabilirsiniz. Ama okulda olmaz. Sofrada olmaz. Anne ve babanız yanınızdayken olmaz. Sokakta olmaz. Aradaki farkı anlamanız gerekiyor."

Simon'la *caca boudin* hakkında öğrendiklerimizin ardından, konuya eğiliyoruz. Bean'e söyleyebileceğini ama çok fazla yapmaması gerektiğini anlatıyoruz. Bunun arkasında yatan fikri seviyoruz ve zaman zaman biz de kullanıyoruz. Çocuklara özgü bir küfür sözcüğü: Ne kadar da hoş! Ne kadar Fransızlara özgü!

Sonunda *caca boudin* gibi bir sosyal karmaşa bizim için fazla incelikli kalıyor. Bean'in okulundaki çocukların babalarından biri, Pazar günü öğleden sonra bir oyun grubundan kızını almaya geldiğinde, Bean'in *caca boudin* diye bağırdığını duyuyor. Bankacı baba bana tuhaf tuhaf bakıyor. Bu olaydan karısına bahsettiğine eminim. Kızı o günden sonra bizim eve bir daha gelmedi...

Bölüm 10
Çifte şans

Sonunda kitabım bitti. Ve kahvaltıya on beş dakika kala tartıldığımda hedefim olan kilomdan sadece yüz gram uzaktayım. Hamile kalmaya tamamen hazırım.

Ve henüz değilim.

Etrafımdaki herkes de hazır... Arkadaş çevremde benim gibi otuzlarının sonlarındaki herkes, doğurganlığının son zamanlarını değerlendirmek istiyor. Bean'e hamile kalmak pizza siparişi kadar kolay olmuştu. İstiyor musun? Telefon et ve al. Daha ilk denemede oluvermişti.

Fakat bu defa pizza falan yok. Aylar geçtikçe Bean ve hayali kardeşi arasındaki ara giderek açılıyor. Çok fazla zamanımın kalmadığını hissediyorum. İkinci bebeği kısa zamanda yapmazsam, üçüncüsü fiziksel olarak imkânsız olacak.

Doktorum adet döngümün çok uzun olduğunu söylüyor. Yumurtanın olası bir döllenmeden önce rafta bu kadar uzun süre kalmaması gerektiğini anlatıyor. Bana *Clomid* yazıyor, böylece daha fazla yumurtlayabileceğim ve bekleyenler de yeterince sağlıklı olacak. Bu arada birçok arkadaşım arayarak bana müjdeler veriyor: Hamileler! Onlar için mutluyum. Sahiden öyleyim.

Yaklaşık 8 ay kadar sonra, doğurganlık konusunda uzmanlaşmış bir akupunktur uzmanı buluyorum. Uzun siyah saçları var ve aşağı Paris'in iş bölgesinde bir yeri var. Çoğu şehirde bir tane Çin Mahallesi varken, Paris'te beş altı tane var. Akupunkturcu dilimi inceliyor, kollarıma bazı iğneler batırıyor ve döngümün uzunluğunu soruyor.

"Çok uzun," diyor ve yumurtanın rafta bozulduğunu söylüyor. Bana tadı ağaca benzeyen sıvı bir karışım veriyor. Görev kabul edip içiyorum. Gene hamile kalamıyorum.

Simon tek çocukla da mutlu olduğunu söylüyor. Ona saygı duyduğum için dört saniye kadar bu seçeneği düşünüyorum. İlkel bir dürtü beni itekliyor. Evrime uygun gelmiyor. Karbonhidrat ihtiyacına benziyor. Daha fazla pizza istiyorum. Doktora gidip para dökmeye hazır olduğumu söylüyorum. Elinde acaba başka ne var?

Tüp bebeğe kalkışmamızın henüz gerekmediğini düşünüyor (Fransa'da 43 yaşın altındaki kadınlar için altıya kadar olan tüp bebek denemesini sigorta karşılıyor). Bunun yerine bana daha erken yumurtlamamı sağlayacak bir ilacı kalçamdan enjekte etmeyi öğretiyor. Böylece yumurtalar bozulmayacak. Bunun işe yaraması için on dördüncü gün iğne yapmam gerekiyor. Ve iğnenin ardından bebek çalışmalarına başlamamız şart. Yani seks yapmalıyım!

On dördüncü günde Simon'ın iş için Amsterdam'da olacağı ortaya çıkıyor. Bir ay daha beklemem söz konusu bile olamaz. Bean'e bir bakıcı tutuyorum ve Simon'la Amsterdam'la Paris'in tam ortasında Brüksel'de buluşmayı planlıyorum. Sakin bir yemek yedikten sonra otel odamıza çekileceğiz. En azından hoş bir kaçamak olacak. O ertesi sabah Amsterdam'a dönecek.

O gün, Hollanda'nın batısında feci bir fırtına kopuyor ve tren hatları etkileniyor. Tam ben saat altı gibi Brüksel tren istasyonuna ulaştığımda, Simon arayıp treninin Rotterdam'da durduğunu söylüyor. Trenin kalkıp kalkmayacağı bile belli değil. Gece Brüksel'de olamayabilir. Beni tekrar arayacağını söyleyerek kapatıyor. Yetmezmiş gibi bir de yağmur başlıyor.

Termos çantasının içinde, birkaç saat dayanacak kadar buz torbasıyla beraber iğneyi taşıyorum. Peki ya sıcak bir trene denk gelirsem? İstasyonda bir dükkâna girip, bir paket donmuş bezelye alıyorum ve çantanın içine yerleştiriyorum.

Simon arayıp Antwerp'e giden bir tren olduğunu söylüyor ve onunla Antwerp'te buluşup bulaşamayacağımı soruyor. Tepemdeki devasa ekran, birkaç dakika içinde Brüksel'den Antwerp'e bir tren kalkacağını söylüyor. *Sex and the City* ve *Bourne Identity* arası bir film karesi şeklinde donmuş bezelyeye sarılı şırıngamla birlikte trene doğru ilerliyorum.

Yağmur yağıyor, trene binmek üzereyim. Derken Simon tekrar arıyor. "Sakın binmeee!" diye bağırıyor. Brüksel'e doğru gelen bir trene binmiş.

Taksiye binip otelimize gidiyorum. Sıcacık bir yer ve lobide süslenmiş kocaman bir Noel ağacı var. Orada olduğuma şükretmeliyim ama kominin beni getirdiği ilk oda, hiç de aradığım romantik havaya sahip sayılmaz. Neyse ki, beni eğik tavanlı başka bir odaya götürüyor. Burası bebek yapmak için daha güzel bir yere benziyor.

Simon'ı beklerken banyo yapıyorum, üzerime bir sabahlık giyiyorum ve iğnemi vuruyorum. Benden pek de fena bir bağımlı olmazmış diye düşünüyorum. Yine de iki çocuk annesi bir kadın olmanın daha iyi olacağını umuyorum.

Birkaç hafta sonra iş için Londra'dayım. Eczaneden bir

gebelik testi ve büfeden bir simit alıyorum, böylece alt kattaki tuvalette testi yapabileceğim (tamam, evet ne var simidi de yiyorum). Testin pozitif çıkmasına şaşırıyorum. Toplantıya bavulumu sürüklerken Simon'ı arıyorum. Hemen takma isimler düşünmeye başlıyor. Bebeği Brüksel'de yaptığımıza göre, belki de ona Sprout (Lahana) mı desek?

Bir ay sonra Simon benimle ultrasona geliyor. Uzanıp ekranı seyrediyorum. Bebek mükemmel görünüyor: kalp atışı, kafa, bacaklar. Sonra diğer tarafta küçük siyah bir nokta fark ediyorum.

Doktora ne olduğunu soruyorum. Ultrason çubuğunu oynatıyor. Ve o siyah nokta kalp atışı, kafa ve bacaklara dönüşüyor.

"İkiz," diyor.

Bu hayatımın en güzel anlarından biri... Müthiş bir hediye armağan edilmiş gibi hissediyorum: İki pizza! Ve otuzlarının sonlarında bir kadın için gayet verimli geçen bir çoğalma yöntemi.

Dönüp Simon'a baktığımda, hayatımın en harika anı diye hatırlayacağım bu anın, onun hayatının en kötü anı olabileceğini fark ediyorum. Şaşırmış hatta şokta görünüyor. İlk defa, ne düşündüğünü bilmek istemiyorum. İkiz fikri başımı döndürdü. O ise dağılmış durumda.

"Bir daha asla bir kafeye gidemeyeceğim..." diyor. Şimdiden kendine ait zamanının artık sona erdiğini düşünüyor.

Doktor eve bir espresso makinesi alabileceğimizi söylüyor.

Fransız arkadaşlarım ve komşularım bizi tebrik ediyor. İkiz bekliyor olmam onları pek ilgilendirmiyor. Tanıdığım İn-

gilizler bu kadar ketum olmuyor.

Oyun grubundaki annelerden biri haberi verdiğimde "Şaşırdın mı?" diye soruyor. Yarım ağızla evet demem üzerine, şansını tekrar deniyor; "Peki ya doktorun şaşırdı mı?"

Rahatsız olamayacak kadar meşgulüm. Simon'la kahve makinesine değil ama kesinlikle daha büyük bir eve ihtiyacımız olduğuna karar veriyoruz (şimdiki evimizin sadece iki küçük yatak odası var). Bebeklerin ikisinin de erkek olduğunu öğrenince bu daha da acil bir önceliğe dönüşüyor.

Bir sürü ev geziyorum. Hepsi ya çok karanlık ya da çok pahalı... Bazılarının küçük mutfaklara açılan uzun ve korkunç koridorları var (anlaşılan on dokuzuncu yüzyılda uşaklar mutfakta yemek pişirirken salondan kokusunu almak pek hoş karşılanmıyordu). Emlak şirketleri göreceğim evleri "çok sakin" diyerek övüyorlar. Bu hem Fransız evlerinde hem de çocuklarında oldukça revaçta olan cazip bir özellik.

Evlerle ilgilenmek beni hamileliğim hakkında endişelenmekten alıkoyuyor. Bir de Fransızların her detay hakkında bilgi almanın gerekli olmadığı anlayışlarını benimsemiş olabilirim (yine de endişelenecek birkaç şey var). İkizler için endişelenmekten de geri kalmıyorum, bebeklerin erken doğabileceğini düşünüyorum. Fakat sağlık sistemi bu konuda üzerine düşeni yapıyor. İkiz oldukları için daha fazla doktor ziyareti ve ultrason kontrolü yapılıyor. Her muayenede yakışıklı radyolog ikizlerden Bebek A ve Bebek B diye bahsediyor ve hep aynı şakayı yapıyor: Bu isimleri değiştirebilirsiniz. Hep aynı mikro gülümsememle ona karşılık veriyorum.

Bu defa Simon endişeli. Üstelik bebekler konusunda değil, kendisi için! Her peynir tabağına bu sonuncuymuş gibi bakıyor. Bu hali beni eğlendiriyor. Ücretsiz tüp bebek tedavileri

dışında da ikizler Paris'te farklı bir havaya sahip (doktorların genellikle sadece bir ya da iki embriyo aşıladıkları anlatılıyor). Birkaç hafta içinde gözle görülür bir şekilde hamileyim. Altı ayın sonunda her an doğuracak gibi duruyorum. Hatta hamilelere uygun kıyafetlerin bazılarının dar geldiği bile oluyor. Kısa sürede küçük çocuklar bile içeride birden fazla bebek olduğunu anlıyor.

Bu konudaki terimler üzerine de çalışıyorum. Fransızcada tek ya da çift yumurta ikizleri diye bir deyim yok. Onlar *vrais* veya *faux* yani; "gerçek" ya da "sahte" diyorlar. Ben de insanlara sahte ikiz oğlanlar beklediğimi söylemeye alışıyorum.

İkizlerin erken doğma ihtimali konusunda endişelenmem gerekmiyor. Hamileliğimin dokuzuncu ayında, içimde tamamen gelişmiş iki bebek var. Her biri neredeyse Bean'in doğum ağırlığında. İnsanlar kafelerde beni parmaklarıyla gösteriyor. Ve artık merdiven çıkamaz oluyorum.

Simon'a "Ev bulmak istiyorsan, git bir tane bul," diyorum. Bir haftadan kısa sürede, tek bir daire gördükten sonra, buluyor. Ev Paris'e göre bile eski! Holü yok, önünde kocaman bir kaldırımı var. İçinde yapılacak çok fazla iş var. Alıyoruz. Doğumdan bir gün önce, yenileme planlarıyla ilgili mimarla görüşüyorum.

Bean'i doğurduğum özel hastane küçük ve kusursuzdu. Saat başı hemşire geliyordu, sınırsız temiz havlu vardı, oda servisi menüsünde biftek ve kaz ciğeri bile vardı. Bebeğin altını bile değiştirmem gerekmemişti.

İkizleri doğurmayı planladığım devlet hastanesinin daha farklı olacağı konusunda uyaranlar oldu. Fransız devlet hastanelerinde ilaçlar harika fakat hizmetler asgari düzeyde tutuluyor. Hastaneye getirmeniz gereken şeyler hakkında uzun

bir liste veriyorlar ve listede bebek bezi bile var. Doğum planı, küvet, epidural gibi seçenekler yok. Bebeğe havalı, küçük bir şapka dahi vermiyorlar. İnsanlara buralara uygulamanın verimliliğini fakat kişiye özel olmayışını vurgulamak için "taşıma bandı" deyip duruyor.

Hopital Armand Trousseau'da karar kılıyorum. Hastane evimizden taksi ile on dakika uzaklıkta ve ikizlerle yaşanabilecek olası komplikasyonlar için donanımlı (sonradan buranın Françoise Dolto'nun haftalık ziyaret ettiği çocuk hastanesine bağlı olduğunu öğreniyorum). Zaten bir küvette doğurasım yok. O an geldiğinde, işleri yoluna koymak için New Yorklu cüretkarlığımı kullanacağım. Simon'ın dikkatini şimdiden ekonomik açıdan kazançlı olduğumuza çekiyorum: Bir fiyatına iki bebek doğurmuş olacağım.

Doğuma girdiğimde, epidural bir seçenek değil. Doktor beni steril bir ameliyathaneye alıyor. Böylece gerek görürse derhal sezaryen uygulayabilecek. Sırtüstü yatıyorum, bacaklarım 1950'lerden kalma bir kayışla bağlı. Etrafımda bone takmış, ameliyat maskeli yabancılar var. Defalarca ne olup bittiğini görebilmem için, sırtımın altına yastık koymalarını istiyorum. Kimse cevap vermiyor. Nihayet biri jest olarak katlanmış bir örtü getiriyor ve böylece daha da rahatsız hissediyorum.

Doğumun başlamasıyla Fransızcam da buhar olup uçuyor. Doktorun ne söylediğini anlamadığım gibi, ben de sadece İngilizce konuşabiliyorum. Bu bir kez daha yaşanmış olmalı ki, ebe derhal doktorla aramdaki iletişimi sağlıyor. Belki sadece özetliyordur ya da İngilizcesi yeterli değildir. Zaten en çok söylediği kelimeler; "ıkın" ya da "ıkınma" oluyor.

İlk bebek çıktığında, ebe onu bana veriyor. Büyüleniyorum. İşte Bebek A nihayet kucağımda. Tam kendisiyle tanı-

şacağımız sırada, ebe omzuma dokunuyor. "Afedersiniz ama diğer bebeği de doğurmanız gerekiyor," diyerek Bebek A'yı alıyor. O anda ikiz çocuk sahibi olmanın biraz karmaşık bir mesele olacağını anlıyorum.

Dokuz dakika sonra Bebek B doğuyor. Kısa bir merhaba diyorum ve onu da alıyorlar. Aslında neredeyse herkes gidiyor. Simon, bebekler ve o kocaman sağlık ekibi. Hâlâ sırtüstü yatıyorum, belimden aşağısını hissetmiyorum. Bacaklarım yukarıda asılı ve açık. Önümdeki çelik masada insan kafası büyüklüğünde iki kırmızı plasenta duruyor. Birileri ortamı bölen perdeyi açmaya karar vermiş, böylece gelen geçen herkes benim beş dakika önce ikiz doğuran çatalımı kabak gibi görebiliyor.

Yanımda sadece anestezi hemşiresi var. O da burada olmaktan pek memnun sayılmaz. Rahatsızlığını ufak bir sohbetle örtmeye karar veriyor: Nereliyim? Paris'i seviyor muyum?

"Bebeklerim nerede? Onları ne zaman görebilirim?" diyorum (Fransızcam geri döndü). Bilmiyor. Ve beni bırakıp gitmesine izin yok.

Yirmi dakika geçiyor. Kimse dönmüyor. Sanırım hormonlar yüzünden bundan rahatsız olmuyorum. Yine de hemşirenin dizlerimin arasındaki örtüyü yerine koymasına minnettarım. Bunu yaptıktan sonra sohbet etmeyi de kesiyor. "İşimden nefret ediyorum," diyor.

Nihayet biri beni odama götürüyor ve orada bebeklerime ve Simon'a kavuşuyorum. Fotoğraflar çekiyoruz ve ilk ve son defa iki oğlumu da aynı anda emzirmeye kalkıyorum.

Önümüzdeki birkaç gün bebeklerle kalacağımız odaya geçiyoruz. Bir butik otel sayılmaz. Amerika'daki otoyol motel-

lerine benziyor. Yardımcı olacak hizmetliler var ve gece birle dört arası açık bir bebek odası var. Daha büyük bir çocuğum da olduğu için işleri kotaracağıma inanarak beni tamamen yalnız bırakıyorlar. Yemek saati birileri plastik tabaklarda şaka gibi bir hastane yemeği getiriyor: Kızarmış patates, tavuk nugget ve çikolatalı süt. Ancak birkaç gün sonra diğer annelerin bunların hiçbirini yemediğini fark ediyorum: Koridorun sonunda ortak kullanılan bir buzdolabında yiyeceklerini saklıyorlar.

Simon evde Bean'e bakıyor. Çoğunlukla oğlanlarla yalnızım ve ara vermeden ağlayabiliyorlar. Genellikle birini kucakta gibi hissetmesi için bacaklarımın arasına koyup, diğerini emziriyorum. Sürekli gürültü ve bebek görmenin yan etkisi olarak, sayıları ikiden fazlaymış gibi gelmeye başlıyor. Nihayet saatlerce ağlamanın sonunda ikisini de uyutabildiğimde, Simon geliyor. "Burası nasıl da sakin," diyor. Karnımın yeşil renkli devasa bir hastane jölesi gibi olduğunu düşünmemeye çalışıyorum.

Bütün bunlar bir yana, çocuklara bir isim vermemiz gerekiyor (Paris'te bunun için üç gününüz var. İkinci gün, sinirli bir devlet görevlisi elinde dosyayla hastane odanıza gelebiliyor). Simon Nelson olsun istiyor, kahramanı Nelson Mandela'nın adı. Aslında en güzel takma isimleri seçebilmek konusunda daha çok endişe ediyor. Çocuklardan birine Gonzo (Muppet Show'dan bir karakter) diğerine Chairman adını vermek istiyor. Bense sesli harfleri seviyorum ve ikisine de Raoul demek istiyorum.

Biri için Joel'de anlaşıyoruz -ki sonra ona hep Joey diyeceğiz. Diğerine de Leo diyoruz, bütün takma isimleri bertaraf edecek bir isim. Gördüğüm en karakteristik çift yumurta ikizleri. Joel sapsarı saçları dışında tamamen bana benziyor.

Leo ise küçük bir Akdenizli. Tam olarak aynı boyda ve sürekli bir arada olmasalar, kardeş bile demezsiniz. Sonradan bebeklerle hiç ilgisi olmayanlara ikiz olup olmadıklarını anlayıp anlamadıklarını sormak gibi bir eğlence ediniyorum.

Dört çok uzun günden sonra eve çıkabiliyoruz. Çocuklarla evde olmak pek de fark etmiyor. Akşam üzerleri saatlerce ağlıyorlar. Gece boyunca ikisi de uyanıp duruyor. Simon'la ikimiz çocuklardan birini alıp tüm gece ondan sorumlu oluyoruz. İkimiz de daha uslu görünene yöneliyoruz, ama bu sürekli olarak değişiyor. Henüz daha büyük eve taşınamadığımız için, hepimiz aynı odada uyuyoruz. Böylece bebeklerden biri uyandığında, herkes uyanıyor.

Hâlâ ikiden fazlalarmış gibi geliyor. Onları aynı giydirmeyi hiç düşünmemiştim ama yapmak istiyorum. Böylece hiç değilse çocukların okulda forma giymesi gibi görsel olarak düzeni sağlayabilecekmişim gibi geliyor.

Şaşırtıcı bir şekilde hâlâ kuruntulu davranacak vakit buluyorum. Çocuklara yanlış isimler verdiğimiz kanısındayım ve takıntılı bir şekilde belediyeye gidip değiştirmek istiyorum. Kısacık dinlenme anlarımı da bunu düşünerek geçiriyorum.

Ve sünnet konusu gündeme geliyor. Fransız bebeklerin çoğu sünnet olmuyor. Sadece Yahudiler ve Müslümanlar bunu uyguluyor. Paris'te Ağustos ayındayız ve sünnetçiler bile tatilde. Tavsiye ettikleri tek kişinin (hem çocuk doktoru hem de sünnet uzmanı) geri dönmesini bekliyoruz.

Doğumun aksine, sünnet iki yerine bir şeklinde fiyatlandırılmıyor. İndirim bile yok. Törenden önce, sünnetçiye çocuklara yanlış isimler koyduğumdan endişe ettiğimi ve değiştirmek istediğimi anlatıyorum. Bana herhangi bir ruhani

öğüt vermiyor. Fakat Fransız olmanın gereği olarak, yapmam gereken bürokratik işlemlerin çetrefilli ve zor olduğunu açıklıyor. Bir şekilde bu bilgi ve sünnet şüphelerimi ortadan kaldırıyor. Törenden sonra isimler konusunda bir daha endişe etmiyorum.

Çok şükür annem Miami'den geldi. Annem, Simon ve ben zamanımızın büyük bir kısmını salonda çocukları tutarak geçiriyoruz. Bir gün kapı çalıyor. Gelen kadın mahallemizdeki sağlık merkezinden bir psikolog olduğunu söylüyor. İkiz annelerini ziyaret ettiğini ve bir duygusal çöküntü yaşayıp yaşamadığımdan emin olmak istediğini anlatıyor. Birkaç gün sonra da aynı merkezden bir ebe geliyor ve Joey'nin altını değiştirirken yanımda duruyor. Ona göre kakası "mükemmel." Bunu tüm Fransız hükümetinin ortak fikri olarak kabul ediyorum.

Fransız usulü ebeveynlik konusunda öğrendiklerimizi kısmen de olsa oğlanlarda uyguluyoruz. Onları ulusal yemek düzenine yavaş yavaş alıştırıyoruz. Birkaç aydan sonra ikindi dışında abur cubur yemiyorlar.

Ne yazık ki *Duraklama*'yı deneyecek fırsatımız olmuyor. Kendilerine ait bir odaları bile olmayan ikiz bebekler -ve birkaç metre ötede daha büyük bir çocuk- herhangi bir şeyi deneme olasılığını zorlaştırıyor.

Ve bir kez daha acı çekiyoruz. Bir aylık uykusuz geçen zamanın ardından Simon'la ben zombiler gibiyiz. Filipinli dadıya, onun kuzenlerine ve arkadaşlarına güveniyoruz. Zamanla bize yardım eden dört kadın oluyor ve hepsi bir tam günlük zaman dilimini bölüşüyor. Para saçıyoruz. Ama en azından biraz olsun uyuyoruz. İkiz anneleri bana zulüm görmüş Tibetli azınlıklar gibi gelmeye başlıyor.

Oğlanların ikisi de zor emiyor. Zamanımın büyük bir kısmı üst kattaki yatak odasında elektrikli pompamla beraber geçiyor. Bean zaman içinde ben süt sağarken yanımda durup kendi başına vakit geçirmeyi öğreniyor. Makinenin tüm parçalarını adeta bir tüfek gibi söküp takmayı bir oyuna çeviriyor. Makinenin çıkardığı wup wup wup sesinden çok etkilenmişe benziyor.

Zamanın büyük bir bölümünde sersemlemiş bir hayvana benziyorum. Aşağı inip süt bırakıyorum, ya da Bean'le gönderip uykuya dalıyorum. O kadar çok bebek bakıcısı var ki, kendimi başrol yerine yardımcı rollerden birinde gibi hissediyorum. Çocukların bütün bu kadınların arasında annelerinin ben olduğumu bilmediğine eminim. Dağılmış görünüyor olmalıyım çünkü bir noktada bir arkadaşım beni omzumdan tutup, gözlerimin içine bakıyor ve iyi olup olmadığımı soruyor. Üstelik boyu benden kısa olduğu için bu onun için de kolay bir şey değil.

"İyiyim sadece param bitiyor," diyorum. Gece çocuklara "*Silent Night*" şarkısını öyle çok söylüyorum ki bakıcılardan biri Katolik olmaya karar verdiğimi düşünüyor.

Bu esnada bir taraftan tamirat sürüyor. Süt sağma seanslarının arasında, yeni eve bakıyorum. Binanın yöneticisi altmış yaşlarında bir ekonomist. Ona ikiz bebek arabamızı giriş kattaki salona koyup koyamayacağımızı soruyorum. Söz vermıyor.

"Evin önceki sahipleri mükemmel komşulardı," diyor. "Nasıl mükemmellerdi?" diye soruyorum. "Sessiz ve sakin" olduklarını söylüyor. Apartmanın kendisi tam bir karmaşa. Çocukların bir kolik krizinin ortasında olduğu bir gece planları onaylamıştım. Şimdi onları tam olarak okuyup okumadığımdan bile emin olmadığımı fark ediyorum. Bence bir

sorunu olmayan iki yüz yıllık duvarlar ve kapılar çıkarıldı. Yerlerine yeni ve daha inceleri geldi. Nihayet tamirat bitip taşındığımızda 19. yüzyıla ait bir Paris apartmanını pahalı bir Miami dairesine çevirdiğimi anlıyorum. Hem de içinde fareleri olan bir daireye... Paris'in ne kadar güzel olduğunu -ağır kapıları ve karmaşık koridorlarıyla- anlayamamışım ve yüksek bir fiyata bir kısmını mahvetmiş gibi hissediyorum.

Şimdi de zamanımın çoğunu buna dertlenmekle geçiriyorum. Simon'a soruyorum; "Edith Piaf'ın '*Je ne regrette rien*.' dediğini biliyor musun? (Hiçbir şeyden pişman değilim). "İşte şimdi ben '*Je regrette tou*' " (Her şeyden pişmanım).

Hayatımız pahalı ve yorucu bir dönemden tamamen gerçeküstü bir hale geçiyor. Bebekler biraz büyüyünce, bekâr kız arkadaşlarımdan biri bir gece uyku vakti uğruyor. Adeta Dadaist bir dans gibi ayaklı pijamalarının içinde sessizce bir aşağı bir yukarı mobilyalara tırmanan çocukları izliyor. Sonra diş fırçalarını bir büyücü asası gibi tutarak kendi kendilerine gidip dişlerini fırçalıyorlar. Simon onları izlerken bir belgesel seslendirir gibi konuşuyor: "Bu çocuk türünün kültüründe diş fırçası gerçek bir statü sembolü," diyor.

Yeni hayatımız hep uç duygularla dolu. Simon etrafı yorgunluk ve çaresizlikle siliyor ve bana pasif agresif laflar atıyor. "Belki on sekiz yıl içinde bir kahve içme şansım olur," diyor. Eve yaklaşırken ve dışarıdan seslerini duyduğunda hissettiği dehşeti anlatıyor. Bir çatının altında üç küçük çocuk. Bizim doğurgan çevremiz için bile çok fazla.

Bütün o şikâyet ve ağlama bir yana, ümit veren anlar da var. Leo'nun tam beş dakika neşeli ve sakin olduğu bir öğleden sonra moralim tamamen yükseliyor. Tam yedi saat kesintisiz uyuduğu ilk gece, Simon evde Frank Zappa'nın "Memeler ve Bira" şarkısını söyleyerek dans ediyor.

Yine de, çocuklar doğarken hissettiğim duygu hep orada duruyor: ilgim ne yazık ki bölündü. Arkadaşım Héléne'ye -onun da ikizleri ve bir çocuğu daha var- başka bir çocuk isteyip istemediğini soruyorum. "Sanmıyorum, kapasitemin sınırlarındayım," diyor. Ne demek istediğini tam olarak anlıyorum. Tek korkum kapasitemin yeterli olmaması... Yıllarca torun yapmamı isteyen annem bile artık başka çocuk yapmamamı öğütlüyor.

Hepsine ilave olarak bir gün Bean okuldan gelip benim bir "*maman crotte de nez*" olduğumu söylüyor. Derhal Google Translate'e yazıp bakıyorum. Bana "anne canavarı" dediğini anlıyorum. Durumlar göz önünde bulundurulduğunda doğrusu bu çok güzel bir tanımlama.

Bölüm 11
Bu ekmeğe bayılıyorum

Arkadaşlar ikiz ebeveynlerinde çok fazla boşanma olduğunu söylüyor. Bunun istatistiksel bir bilgi olup olmadığını bilmiyorum. Ama bu dedikodunun nereden çıktığını tam olarak anladığımı söyleyebilirim.

İkizler doğduktan aylar sonra Simon ve ben sürekli didişiyoruz. Bir tartışmamızda bana "itici" diyor. Kelimenin tam anlamına sözlükten bakmam gerekiyor ve "çekici olmayan, nahoş" anlamına geldiğini öğreniyorum. Mesela "itici modern bina". Soluğu koşarak Simon'ın yanında alıyorum.

"Çekici olmayan?" diye soruyorum. Bu, şu andaki durumumuzda bile belden aşağı vurmak. "Tamam, peki sadece çok hoş değil demek istedim," diyor. Kendime medeni olmayı hatırlatmak için, eve "Simon'a Laf Atma!" yazan yazılar asıyorum. Bir tanesi banyo aynasında duruyor ve bakıcılar bile görüyor. Simon ve ben o kadar yorgunuz ki, yorgun olduğumuz için kavga ettiğimizi bile anlamıyoruz. Ne düşündüğü artık umurumda değil, zaten muhtemelen aklındaki hâlâ Hollanda futboludur.

Nadir mola anlarında, Simon dergisini alıp yatağa kıvrılmak istiyor. Rahatsız edecek cesareti bulursam; "Şu anda

söyleyebileceğin hiçbir şey şu an okuduğum *New Yorker*'daki bu makaleden daha ilginç olamaz," diyor.

Bir gün ona içimi döküyorum. "Bence birbirimize oldukça uygunuz." diyorum. "Sen sinirlisin, ben de sinir bozucuyum."

Görünüşe göre, ikimiz de etrafa olumsuz, korkunç bir titreşim yayıyoruz. Tanıdığımız çocuksuz bir çift Chicago'dan bizi ziyarete geliyor ve dört günün sonunda çocuk istemedikleri sonucuna varıyorlar. Aileyle geçirilen bir haftanın sonunda Bean de çocuk istemediğine karar veriyor. "Çocuklar çok zor." diyor.

İlişkimizdeki tek olumlu şey, oğlanların ikisine de kreşte yer bulmamız (bunu duyduğuna annem bile seviniyor). İkiz bebek Fransa'da yaygın bir durum olmadığı için başvurumuz öncelikli oluyor.

Yeni evimizden sadece iki sokak uzaklıkta olan ve bana hiç yer olmadığı söylenen kreşe ikizleri yazdırırken, kreş görevlileri bize adeta acıyarak bakıyorlar.

Kreş gelecek için umut vadediyor. Fakat çocuklar oraya başlayana kadar bir çift ve bir aile olarak birkaç ay daha hayatta kalmayı başarmamız gerekiyor (bir yaşlarına kadar evde olmalarına karar verdik).

Bu süre bize gayet makul görünüyor. Amerikan orta sınıfı çocuklarını "aktiviteden aktiviteye" koşturarak büyütmeyi benimserken, evlilikten duyulan tatminin de araştırmalara göre azalıyor olması bir tesadüf olamaz.[1] Anneler ev işi yapmayı çocuk bakmaya tercih ediyor.[2] Amerikan sosyal bilim uzmanları günümüz ebeveynlerinin, çocuksuz insanlardan daha az mutlu olduğunu söylüyorlar. Çalışmalara göre her bir çocuk çiftlerin depresyonunu ve mutsuzluğunu daha da artırıyor[3] (Simon'ın durumunda olduğu gibi ultrasonda görmek bile!).

Belki sadece baş başa bir akşama ihtiyacımız vardır? Fransa'da yaşadığım süre boyunca, Kuzey Amerikalı ve çocuklu çiftlerin ilacının dışarıda bir akşam yemeği olduğunu gördüm. Eşinizden nefret mi ediyorsunuz? Birlikte dışarı çıkın! Çocuklarınızı boğmak üzere misiniz? Dışarıda bir yemek yiyin! Obamalar da yemeğe çıkıyor. Orta sınıf Kanadalılarla yapılmış bir araştırmaya göre[4]; baş başa vakit geçiren çiftlerin "birbirlerine çift olarak muazzam yardımcı olduğu, kendilerini yeniledikleri ve ebeveynliklerine yeni bir açıdan bakabildiğini" söylüyor. Fakat araştırmadaki çiftler buna nadiren zaman bulabiliyor. "Katılan çiftlerin çoğu ilişkileri yerine çocukların ihtiyaçlarını daha öncelikli bulan kültürün baskısını üzerlerinde hissediyorlar." deniyor. Eşlerden biri, karısıyla konuşurken, "dakikada bir çocuklar tarafından bölündüklerini" anlatıyor.

Bu da elbette "aktivite temelli" ebeveynliğe yaklaşımın bir başka sonucu... Boş zaman ortadan kalkıyor ve çocuğun gelişimi, ailenin en yorucu önceliği haline geliyor. Bunu Amerika'da ve İngiltere'de çokça gözlemliyorum. Dört çocuklu bir hemşire olan Amerikalı kuzenimin çocuklara bakmaya gönüllü ve yakında yaşayan bir ailesi var. Herkesi okula, spora, kiliseye gönderdikten sonra, kocasıyla -o da geceleri çalışan bir polis- dışarı çıkmayı düşünmüyorlar bile. Çok yorgunlar. Manchesterlı bir öğretmen arkadaşım bana oğlunu, annesinin bakmaya razı olmasına rağmen balayına götürdüğünü anlatıyor. "Onu bıraksam kendimi çok kötü hissederdim," diyerek açıklıyor.

Konuştuğum her Anglosakson annenin çocuklarını birine bırakmamak hakkında ibretlik bir hikâyesi var. Bu anneler şehir efsanesi değil; onlarla sıklıkla karşılaşıyorum. Bir düğünde, Coloradolu çalışmayan bir anneyle yan yana oturu-

yoruz. Bana yatılı bir bakıcısı olduğunu ama bakıcıyı üç çocuğuyla asla yalnız bırakmadığını anlatıyor (kocası çocuklarla kalabilmek için düğüne gelmemişti).

Michiganlı bir sanatçı oğlunun ilk yılında kendini bakıcı fikrine bir türlü alıştıramadığını anlatıyor. "O kadar ufaktı ki. İlk çocuğumdu. Oldukça takıntılıyım. Onu birinin kucağına verme fikri bile..."

Tanıştığım bazı Amerikalı ebeveynlerin uyguladıkları özel diyetler ve disiplin yöntemleri bir başkasının -aile büyüklerinin bile- uygulayamayacağı kadar zor olabiliyor. Virginialı bir büyükbaba, torununun bebek arabasını tümsekten "biraz hızlı" bir şekilde geçirdiği için kızının öfkeden gözünün döndüğünü anlatıyor. Anne tümseklerden geçerken, küçük bir ihtimal de olsa bebeklerin beyin hasarı yaşayabileceği ihtimalini okumuş.

Neyse ki, Simon ve ben bakıcılardan yanayız. Neredeyse tüm Filipin halkının yarısını işe almış durumdayız. Ama çocuklar doğduğundan beri, evden uzakta sadece birkaç saat geçirdim. Genellikle Coloradolu anne gibi yapıyorum: bakıcı benim için alt değiştiren ve çamaşırları yıkayan bir asistan gibi. Bense hep etrafta, görevimin başındayım.

Bu sistem aynı anda hem birikimlerimizi hem de ilişkimizi tüketiyor. Zamanın büyük bir kısmını itici hissetmekle geçiriyorum. Aklımı kaybettiğimi düşündüğüm zamanlar oluyor. Mesela bebek bakıcılarımızdan birinin gelmesine on beş dakika kala telefonuma gelen mesajla bakıcının gecikeceğinden korkarak panikliyorum. Neyse ki mesaj abone olduğum bir haber servisinden geliyor: Güney Amerika'da felaket bir deprem olmuş. Bir an için rahatlıyorum!

Elbette bebeğiniz üç aydan itibaren kesintisiz uyuyor, ço-

cuklarınız kendi kendine oynuyorsa ve siz de bir aktiviteden diğerine koşup durmuyorsanız, kocanızla geçinmek çok daha kolay. Ayrıca koleje, sağlığa ve çocuk bakımına devasa bütçeler ayırmadığınız için bu da çiftlere nefes aldırıyor.

Fakat kısa vadede Fransız çiftlerin küçük çocukları olsa dahi, romantizme olan bakışları, aralarındaki ilişkiye asıl yardımcı olan etmen. Bunu özellikle jinekoloğum bana on seanslık "*rééducation périnéale*" yani "Perine Eğitimi" reçete ettiğinde fark ediyorum. Bunu ilk kez Bean doğduktan sonra vermişti. Şimdi oğlanların doğumunun ardından bir daha veriyor.

İlk eğitimden önce, *perine* diye bir şeye sahip olduğumun farkında olmadığım gibi, bunun ne olduğundan da tam olarak emin değildim. Doğum ve hamilelik esnasında gevşeyip kasılan hamak benzeri bir yapısı olan pelvik bölgeymiş. Bu esneme doğum kanalını gevşetiyor ve daha sonra annelerin öksürdüklerinde ya da hapşurduklarında idrar kaçırmalarına neden olabiliyor.

Amerika'da doktorlar zaman zaman perine kaslarının toparlanması için Kegel egzersizleri öneriyor. Fakat daha yaygın olan yaklaşım hiçbir şey önermemeleri... O bölgedeki kasların biraz gevşek olması Amerikan tarzı anneliğin pek konuşulan bir yönü değil.

Fransa'da ise bu tür sorunlar "kabul edilemez". Arkadaşlar Fransız doktorların birkaç seansın ardından "*Eşiniz mutlu mu?*" diye sorduklarından bahsediyor.

Bence eşimin perine bölgeme yaklaşma fırsatı olsa mutlu olurdu. Bölge yaklaşık olarak bir yıldır -yani oğlanların doğumundan beri- ulaşıma neredeyse tamamen kapalı. Fakat aşırı kullanımın tehlikesi olmadığını da söyleyemem. Bir

müddet Simon ne zaman göğüslerime dokunsa, yangın alarmları çalmaya başlıyor: Süt fışkırmaya başlıyor! Neyse zaten bizim için uyku çok daha öncelikli. Nihayet üç çocuğumuz da artık geceleri tam zamanlı uyuyor ve ben yine de kesintisiz altı yedi saatten fazla uyuyamıyorum.

Eğitime bir şans vermeye karar veriyorum. İlk eğitmen Monica adında fit bir İspanyol, Marais bölgesinde bir ofisi var. İlk seansımız kırk beş dakika süren bir sohbet oluyor. Bana banyo alışkanlıklarım ve cinsel hayatım hakkında onlarca soru soruyor.

Ardından belden aşağım çıplak bir şekilde üstü buruşuk kâğıt bir örtüyle kaplı masaya uzanıyorum. Monica ameliyat eldivenini giyerek beni kasık bölgeme yardımcı "çatal" diyebileceğimiz bir pozisyona yönlendiriyor. Yaklaşık on beş set çalışıyoruz (Yukarı ve bırak). Belden aşağı için yapılan bir tür pilatese benziyor.

Ardından bana bir sonraki aşamada tanışacağımız beyaz ince bir çubuk gösteriyor. Bu daha çok yetişkinlere özgü seks oyuncakları dükkânlarında göreceğiniz türden bir nesneye benziyor. Bu çubuk yaptığımız harekete elektrikli bir uyarım sağlayacak. Onuncu seansla birlikte bir tür video oyunu oynamaya hazır olacağım. Pelvik kaslarımı kullanarak, bilgisayar ekranında hareket eden turuncu çizginin üzerinde o garip oyuncağı tutmaya çalışacağım.

Bu eğitim oldukça özel ve tuhaf bir şekilde de tıbbî... Egzersizler boyunca Monica'yla ben sizli bizli konuşuyoruz. Ama bana gözümü kapamamı ve elinin nerede olduğunu daha iyi hissetmemi de hatırlatıyor.

Doktorum bana karın bölgem için de bir eğitim reçetesi veriyor. İkizlerin doğumundan bir yıl sonra bile, karın böl-

gemde biraz yağlanma, birazı da ne olduğu belirsiz bir fazlalık fark ediyor. Aslında ben de içeride ne olduğunu bilmiyorum. Paris metrosunda yaşlı bir kadın hamile olduğumu düşünerek bana yer verince, harekete geçmeye karar veriyorum.

Fransız kadınların hepsi doğumdan sonra bu çalışmaları yapmıyor. Ama çoğu yapıyor. Neden yapmasınlar ki? Fransa'daki sigorta sistemi masrafların büyük bir kısmını, -hatta beyaz çubuk da dâhil olmak üzere- karşılıyor. Devlet annelerin göbekleri kasıklarının üzerine sarktığında ya da cinsel hayatlarını olumsuz etkilediğinde karın gerdirme ameliyatını da karşılıyor!

Tabii bütün bu çalışmalar anneler için başlangıç noktası oluyor. Peki ya Fransız kadınlar karınları ve pelvik bölgeleri forma girdikten sonra ne yapıyor?

Bazıları sadece çocuklarına odaklanıyor. Fakat Amerika ve İngiltere'nin aksine, kültür bunu teşvik etmiyor ve ödüllendirmiyor. Çocuklar için cinsel hayatı feda etmek sağlıksız ve dengesiz bulunuyor. Fransızlar bebeklerin özellikle ilk zamanlar her şeyi değiştirdiğini kabul ediyor. Çiftler doğumdan sonra kendilerini yoğun ve bebekle ilgilenmeleri gereken bir dönemin beklediğini öngörüyorlar. Ardından anne ve babadan bir çift olarak dengelerini yeniden bulmaları bekleniyor.

Amerikalı ve Fransız anneler üzerine çalışan Teksaslı sosyolog Marie-Anne Suizzo "Fransa'da her insanın arzuları olduğuna dair genel bir kabul var. Ve bu arzu asla çok uzun süre kaybolamaz. Eğer öyleyse, bu depresyonda olduğunuz ve yardıma ihtiyacınız olduğu anlamına gelir," diye açıklıyor.

Konuştuğum Fransız anneler *çift*i Amerikalı ebeveynlerden daha farklı değerlendiriyor. Bana yediklerime "dikkat etmeyi" öğreten Virginie; "Benim için çift olarak varlığımız

çocuklardan önce geliyor," diyor.

Virginie akıllı, prensip sahibi ve kendini çocuklarına adamış bir anne. Tanıdığım tek genç Katolik Parisli. Fakat romantik hayatının sırf üç çocuğu var diye durağanlaşmasına izin vermeye de niyeti yok.

"Karı kocalık en önemlisidir. Bu hayatta seçtiğin tek şey... Çocuklarını seçmedin ama kocanı seçtin. Yani hayatını onunla geçireceksin. O zaman iyi geçmesi için çabalasan iyi olur. Özellikle de çocuklar gittiğinde, onunla geçinmek daha da önemli olacak. Benim için *öncelikli* olan bu."

Fransız ebeveynlerin hepsi olayı Virginie kadar önemsemiyor. Fakat genel olarak Fransız ebeveynlerin yaklaşımı romantik hayatlarına dönüp dönmeyecekleri değil, ne zaman dönecekleri oluyor. Fransız psiko-sosyolog Jean Epstein; "Hiçbir düşünce tarzı anne babalara birbirlerini *yeniden* bulmak için kendilerini hazır hissedecekleri zamanı söyleyemez," diyor. "Koşullar izin verdiğinde ve kendilerini hazır hissettiklerinde çiftler bebeği hak ettiği yere, yani birlikteliklerinin dışına konumlandırırlar."

Amerikalı uzmanlar ebeveynlerin kendilerine zaman ayırması gerektiğinden zaman zaman bahsediyor. Dr. Spock'un *Baby and Child Care* (Bebek ve Çocuk Bakımı) kitabında (Paris'ten ayrılmadan önce arkadaşım Dietlind elime tutuşturmuştu) konuyla ilgili iki paragraflık bir bölüm var. Günümüz genç ebeveynlerinin "daha önce keyif aldıkları her şeyi ve özgürlüklerinden vazgeçmeye yatkın olduklarını ve bunu sadece pratik olduğu için seçmek yerine, bir prensip olarak uyguladıklarını" söylüyor. Bu ebeveynler zaman zaman kendilerine zaman ayırdıklarında bile, bundan keyif alamayacak kadar suçluluk duyuyorlar. Kitap ancak çocuklara gerekli emeği verdikten ve zaman ayırdıktan sonra birlikte kaliteli

zaman geçirmenin yollarını bulmalarını öneriyor.

Fransız uzmanlarsa, birlikte nitelikli zaman geçirmeyi sonradan düşünülecek bir şey olarak görmüyorlar. Bu konuda kararlılar ve tartışmaya açık olduğunu düşünmüyorlar. Bu belki de bebeklerin evlilik üzerindeki etkisinin farkında oldukları için olabilir. Bir makalede; "Bebeğin ilk birkaç yılının ya da ilk birkaç ayının sonunda çok sayıda çiftin boşanması boşuna değil. Her şey değişiyor," yazıyor.

Okuduğum Fransız ebeveynlik kitapları da "çift olmanın" hayati önem taşıdığını söylüyor. İnternetteki Fransız ebeveynlik sitelerinde zaman zaman hamilelik boyunca ilişkinin nasıl olması gerektiği üzerine makaleler yayınlanıyor. Çocuk doktoru Héléne De Leersnyder "Çocuk ebeveynlerinin tüm yaşamını işgal etmemeli. Aile dengesi için anne babaların kendilerine ait kişisel alana da ihtiyaçları vardır" yazıyor. "Çocuk en küçük yaştan itibaren anne babasının iş, ev, alışveriş ve çocuklar dışında bir zamana da ihtiyaç duyduğunu anlayabilir."

Fransız ebeveynler o ilk koza döneminden çıkar çıkmaz, ilişkilerine zaman ayırmaya başlıyorlar. Günün Fransızların "yetişkin saati" ya da "anne baba saati" diye bahsettikleri bir dilimi var. Bu çocukların uyuduğu zamana tekabül ediyor. Yetişkin zamanını bekliyor olmak -masallar okunup şarkılar söylendikten sonra- Fransız ebeveynlerin uyku saati konusunda taviz vermemesini de sağlıyor. Onlar "yetişkin saati"ni zor elde edilmiş bir ayrıcalık olarak değil, temel bir insani ihtiyaç olarak görüyorlar. Sanat tarihçi Judith'in üç çocuğu var. Onların sekiz, sekiz buçuk gibi uyuduğunu, "Kendime ait bir dünyaya ihtiyacım var," diyerek açıklıyor.

Fransız ebeveynler bu ayırımların sadece anne babalar için faydalı olduğunu düşünmüyor. Bunların çocuklar için de

mühim olduğuna içtenlikle inanıyorlar. Ebeveynlerinin kendilerine ait bir zamanı ve hayatı olduğunu anlamaları gerekiyor. Fransız ebeveynlik rehberi *Votre Enfant* durumu; "Çocuğun dünyanın merkezi olmadığını anlaması, gelişimi için gereklidir." diye açıklıyor.

Fransız ebeveynlerin kendilerine ayırdıkları tek zaman dilimi geceler değil. Bean okula başladıktan sonra, iki haftalık sömestr tatilleriyle yüzleşiyoruz. Ben bu dönemlerde bir oyun grubu bile ayarlayamıyorum. Bean'in arkadaşlarının çoğu tatilde büyükanne ve büyükbabalarının köydeki ya da şehir dışındaki evlerinde kalıyor. Aileler bu zaman dilimini, çalışmak, seyahat etmek, sevişmek ya da sadece yalnız kalmak için kullanıyor.

Virginie her yıl kocasıyla baş başa on gün tatil yaptıklarını söylüyor. Bundan asla vazgeçmiyor. Yaşları dört ile on dört arasında değişen çocuklar Paris'ten iki saat uzaklıkta Virginie'nin anne babasında kalıyor. Virginie suçluluk duygusunun bu tatilde yeri olmadığını söylüyor. "İkiniz on günlük tatilde baş başayken aranızda kurduğunuz bağın çocuklara da faydası var." Ayrıca ona göre çocukların da zaman zaman anne babalarından uzak kalmaya ihtiyaçları var. Yolculuğun ardından bir araya gelişleri çok güzel oluyor.

Tanıdığım Fransız ebeveynler her fırsatta yetişkin saatinin tadını çıkarıyor. Fizyoterapist Caroline zerre suçluluk duygusu olmadan bana annesinin üç yaşındaki oğlunu Cuma öğleden sonra okuldan alıp Pazar gününe dek baktığını anlatıyor. Haftasonları boş olduğunda kocasıyla geç saatlere dek uyuyup, sinemaya gidiyorlar.

Fransızlar çocuklar evdeyken bile buna zaman buluyor. Yaşları üç ve altı arasında değişen üç çocuklu kırk iki yaşındaki Florence haftasonu sabahları "Çocukların biz kapımızı

açana kadar odaya girme hakları yok," diyor. O zamana kadar mucizevi bir şekilde kendi kendilerine oynuyorlar. Bu hikâyeden etkilenip biz de deniyoruz. Şaşırıyoruz ama gerçekten işe yarıyor. Fakat her birkaç haftada bir çocuklara yeniden öğretmemiz gerekiyor.

Fransız iş arkadaşlarıma "dışarı çıkma"nın ne olduğunu anlatmakta zorlanıyorum. Öncelikle Fransa'da böyle bir uygulama yok. Biriyle çıkmaya başladığınızda, otomatik olarak özel kabul ediliyor. Fransa'da "randevu" çok daha kesin olmayan ve romantiklikten uzak bir iş görüşmesi çağrışımı yapıyor. Çiftler birlikte yaşamaya başladığında da durum aynı. Randevu akşamı dediğinizde eşofmandan topuklu ayakkabıya geçmiş gibi oluyorsunuz ve Fransızlar bunu yapmacık buluyor. Gerçek hayatın çekici olmaktan uzak ve yorucu olması iması, onlarda romantik yemeklerin bir dişçi ziyareti gibi olacağını düşündürüyor.

Amerikan filmi "*Randevu Gecesi*" Fransa'ya "*Çılgın Gece*" olarak geliyor. Filmdeki çift tipik, banliyöde yaşayan çocuklu bir Amerikan ailesi... Associated Press'teki eleştirmen çifti "Yorgun, sıradan fakat halinden memnun" olarak tanımlıyor. Filmin açılış sahnesinde aileyi çocukların yataklarına zıpladığı bir sabahta görüyoruz. Fransız otoriteler bu tür sahnelerle dehşete düşüyorlar. *Le Figaro*'daki bir eleştirmen filmdeki çocukları "katlanılmaz" buluyor.

Sabahları yatakta zıplamayan çocuklar bir yana, Fransız kadınlar Amerikalılardan daha fazla şikâyet edecek şey buluyor. Cinsel eşitlik ve kadınların iş gücü konusunda Fransa, Amerikalıların gerisinde kalıyor. Kadınların ve erkeklerin kazançları arasında bizden daha büyük bir farka sahipler.[5]

Fransa'daki eşitsizlik evde de devam ediyor. Fransız kadınlar ev işine erkeklerden yüzde 89 daha fazla zaman ayırı-

yor.[6] Amerika'da kadınlar ev işlerine erkeklerden yüzde 31, çocuk bakımına yüzde 25 daha fazla zaman ayırıyor.[7]

Buna rağmen Amerikalı ve İngiliz kız arkadaşlarım eşlerine Fransız arkadaşlarımdan daha öfkeli durumda.

Anya kocasından bahsettiği bir e-posta'da; "İstediğim ufak tefek işleri bile yapmadığında sinirim tepeme çıkıyor," diyor. "Beni huysuz ve dırdırcı biri haline getirdi. Ve bir kere sinirlendiğimde, sakinleşmem zor oluyor."[8]

Amerikalı arkadaşlar -hatta tanıdıklar- beni davet ettikleri akşam yemeklerinde düzenli olarak kocalarının en son ne yaptığı konusunda şikayetleniyorlar. Bu yemekler adeta şikayet etmek için düzenleniyor. Kendileri olmasa evde tek bir temiz havlu, yaşayan bitki ve eşleştirilmiş çorap olmayacağından yakınıyorlar.

Simon'ın çabaları takdiri hak ediyor. Bean'i bir Cumartesi günü Amerikan pasaportu için fotoğraf çektirmeye götürüyor. Fakat getirdiği fotoğraflarda Bean ters tarafından kalkmış beş yaşında bir psikopata benziyor.

Oğlanlar doğduğundan beri Simon'ın o beceriksiz ve kırılgan havasından gelen cazibesi de artık o kadar çekici gelmemeye başlıyor. Artık pahalı İngilizce dergilerimizi banyoda okumasını ya da ikinci el saatler almasını o kadar gizemli bulmuyorum. Bazı sabahlar evliliğimiz portakal suyunu çalkalamadan bardağa döktüğü gerçeğiyle sarsılıyor.

Her nedense, genellikle yemek konusunda kavga ediyoruz (mutfağa, "Simon'a Laf Sokma" diye bir tabela asıyorum). En sevdiği peynirlerin dolapta üstü açık durmasını istiyor. Bu da kurumalarına neden oluyor. Bir sabah çocuklar biraz daha büyükken, Simon onların dişlerini fırçalarken telefonu çalıyor. İşi ben devralıyorum ve Leo'nun ağzında hâlâ bir parça

kuru kayısı olduğunu görüyorum. Telefonu bitip de bundan şikâyet ettiğimde benim "ayrıntılı kurallarım"ın ona kendisini güçsüz hissettirdiğini söylüyor.

Amerikalı ya da İngiliz kız arkadaşlarımla bir araya geldiğimizde, bu konulardan bahsetmemiz an meselesi. Paris'te bir akşam yemeğinde, kadınlar eşlerinin çocukların uyku saatine denk gelen uzun banyo seanslarından şikâyet ediyorlar. O kadar yoğun bir şikâyet söz konusu ki, kendime bu kadınların boşanmanın eşiğinde olmadıklarını hatırlatmam gerekiyor.

Aynı sosyal sınıftan Fransız kadınlarla buluştuğumda, bu tür şikâyetler dinlemiyorum. Sorduğumda, bana kocalarının evde bir şeyler yapmaları için bazen dürtülmeye ihtiyaçları olduğunu anladıklarını söylüyorlar. Çoğu zaman tüm evin yükünü üzerlerinde hissederken, kocalarının koltukta uzanmasının canlarını sıktığı anlar olduğunu anlatıyorlar.

Fakat her nasılsa, Fransa'da bu dengesizlik Amerika'da en çok satan kitaplardan birindeki (*The Bitch in the House*) gibi "neye yardım ettiği ve neye etmediği konusunda tuttuğun listelerin kabardığı berbat sessiz bir sürece" dönüşmüyor. Fransız kadınlar da şüphesiz aynı anda anne, eş ve çalışan kadın olmaktan yoruluyor. Fakat bu konuda kocalarını hiç değilse Amerikalı kadınlar kadar düşmanca suçlamıyorlar.

Muhtemelen Fransız kadınlar bu konuda daha ketumlar. Fakat tanıdığım anneler bile daha iyi bir hayatı hak ettikleri inancı üzerine konuşmuyor. Mutsuzlukları onlara normal bir mutsuzluk gibi geliyor. Ne kadar kazsam da, öfkeye ulaşamıyorum.

Bunun bir nedeni de; Fransız kadınların erkeklerle eşitlik beklememesi olabilir. Onları ayrı bir tür olarak görüyorlar

ve doğalarında bebek bakmak, masa örtüsü seçmek, çocuk doktoru randevusu ayarlamak yok. Fransız kadınlar *What French Women Know (Fransız Kadınlar Neler Biliyor)* kitabının yazarı Debra Ollivier "Bence Fransız kadınlar cinsiyetler arası farkı kabulleniyor," diyor. "Erkeklerden kendileriyle eşit derecede aciliyet duygusu ve özenle tabağı kaldırmalarını beklemiyorlar."

Tanıdığım Fransız kadınlar eşlerinin eksikliklerinden bahsederken, bunu sevimli buluyor ve gülüyorlar. Virginie "Ellerinden gelmiyor, üstün olan biziz!" diyor ve kızlar gülüyor. Başka bir anne bu sohbete, kocasının kızının saçlarını taramadan kuruttuğu için, küçük kızın okula ünlü boks menajeri Don King (internette bir göz atın!) gibi gittiğini anlatarak katılıyor.

Bu yaklaşım beraberinde olumlu bir döngüyü getiriyor. Fransız kadınlar erkeklerin eksikleri konusunda onların başının etini yemiyor. Böylece erkeklerin de motivasyonu bozulmuyor. Kendileri için evi çekip çeviren eşlerine karşı daha cömert davranıyorlar. Bu davranışlarıyla -Anglosakson ailelerde hissedilen gerilim ve öfkenin yerine- eşitsizliği daha katlanılır kılıyor. Parisli bir anne Camille; "Kocam senin yaptığını ben yapamam der" diyerek gururlanıyor. Bunların hiçbiri Amerikan feminist ruhuna uymuyor. Ama işler burada daha düzgün yürüyor.

Tanıdığım kadarıyla Parisli kadınlar, yüzde elli yüzde elli bir eşitlik peşinde değil. Bu belki bir gün değişir. Ama şimdilik, tanıdığım kadınlar işe yarayan bir denge tutturmuşlar. Üç çocuklu bir idari müşavir olan Laurence'in kocası hafta boyunca uzun saatler çalışıyor (kendi işi yarı zamanlı). Çift eskiden tüm haftasonu kimin ne yaptığı konusunda tartışırdı. Fakat son zamanlarda Laurence kocasını Cumartesi sabah-

ları aikidoya gitmesi konusunda destekliyor. Çünkü o zaman eşi daha sakin oluyor. Kocasının daha sakin ve neşeli olması için biraz daha fazla çocuk bakmayı tercih ediyor.

Fransız anneler ayrıca biraz kontrolü bırakarak ve standartlarını düşürerek daha çok boş zaman ve daha az stres sahibi olmayı uygun buluyor. Virginie ona bir haftalığına Bean'i Amerika'ya götürüp oğlanları Simon'la Paris'te bırakacağımdan bahsettiğimde; "Sadece eve dönünce beni bir haftalık çamaşır bekliyor olacak demelisin" diyor.[9]

Bunlar Fransız kadınların Amerikalılardan neden daha sakin olabildiğinin temel sebepleri. Yılda yirmi bir gün daha fazla tatil yapıyorlar.[10] Fransa'da feminizm üzerine pek konuşulmuyor, fakat kadınların çalışma imkânı çok daha fazla. Ücretli doğum izni (Amerika'da yok) var, devlet destekli bakıcı ve kreşler, üç yaştan itibaren ücretsiz anaokulu ve çocuk başına ödenen vergiler var. Bunlar elbette kadın ve erkek eşitliğinin garantisi değil. Fakat Fransız kadınların hem çocuk hem de kariyer yapabileceğinin bir göstergesi.

Tam bir eşitlik olmaması canınızı sıksa da, Fransız kocaların çocuk bakımı, yemek ve bulaşık gibi işlerin büyük bir kısmını üstlendiğinden bahsedeyim. 2006 yılında yapılmış bir çalışmada[11] bebek babalarının sadece yüzde 15'inin bebeklerin bakımında eşit rol aldığı ve yüzde 11'inin ana sorumlulukları üstlendiği ortaya çıktı. Fakat yüzde 44'ü oldukça destekleyici konumdalar. Bu babaları Cumartesi sabahları parkta bebek arabası ittirirken ve sonra eve sebze alırken görebilirsiniz.

Bu babalar genellikle ev işi ve yemeğe destek veriyor. Tanıdığım Fransız annelerin çoğu kocalarının evde ödeve yardım etmek ya da yemekten sonra sofrayı toplamak gibi bazı belirlenmiş işleri olduğunu söylüyor. Belki de işin sırrı bu net

iş bölümüdür. Ya da Fransız çiftler evlilik konusunda daha kadercilerdir.

Adı çıkmış profesyonel bir kışkırtıcı olan Fransız filozof Pascal Bruckner Fransa'nın çok izlenen gece haber programlarından birinin sunucusu olan Laurence Ferrari ile konuşuyor; "Evliliğin ve çift olmanın en harika yanlarından biri, sizi terk etmemiş o insana duyduğunuz minnet," diyor. Ferrari kırk dört yaşında, ikinci kocasından altı aylık hamile bir sarışın... İkisi bir Fransız dergisi için "Aşk ve Evlilik: İyi bir Bileşim mi?" konusunu tartışıyorlar.

Ferrari ve Bruckner birbirleriyle sosyalleşen ve evlenen, gazeteci, siyasetçi, akademisyen ve iş adamlarından oluşan Fransız elitlerinin bir parçası. Görüşleri sıradan Fransızların biraz daha abartılı halini yansıtıyor.

Ferrari, "Günümüzde evliliğin burjuva bir anlamı yok. Aksine bence bir tür cesaret göstergesi." diyor.

Bruckner evliliğin "devrimci bir macera" olduğunu söyleyerek yanıtlıyor. "Aşk boyun eğmeyecek bir duygudur. Aşkın felaketi değişmek ve bizim bu değişimde kontrolümüz olamaz."

Ferrari bu fikre katılıyor. "Bu yüzden ısrarla aşk evliliğinin çok büyük risk olduğunu söylüyorum."

Sosyal olarak da ilerlediğimizin bir göstergesi olarak Simon ve ben bir haftasonu Fransız arkadaşlarımız Héléne ve William'ın kır evine -çocuklarla- davet ediliyoruz. Onların da bir ikiz, bir de tek çocukları var. Héléne uzun boylu, yuvarlak yüzlü ve masmavi gözleri var. Champagne bölgesindeki Reims'de büyümüş. Ailesinin tatil evi Belçika sınırı Ardenler'de.

Birinci Dünya savaşındaki çatışmaların çoğu Ardenler'de oldu. Dört yıl boyunca Alman ve Fransız askerleri "tarafsız bölge" denilen küçücük bir yerde top ve makineli tüfeklerle birbirleri ile savaştılar. İki taraf birbirleriyle o kadar yakın mesafede yaşıyordu ki, birbirlerinin nöbet saatlerini, alışkanlıklarını tıpkı komşular gibi bilirlerdi. Bazen diğer taraf okusun diye elleriyle yazdıkları tabelalar kaldırırlardı.

Héléne'nin ailesinin evinin olduğu küçük kasabada bütün bunlar sanki yeni bitmiş gibi. İnsanlar Birinci Dünya Savaşı demek yerine "on dörtle on sekiz arası" diyor. Savaşta zarar gören evlerin çoğu tamir edilmemiş, çiftçiler tarla sürerken hâlâ patlamamış el bombaları buluyorlar ve çevrenin büyük bir bölümü manzarayla kaplı arazilerden oluşuyor.

Héléne ve William gün boyu çocuklarla tam kapasite ilgileniyorlar. Fakat orada olduğumuz her gece, çocuklar yatar yatmaz sigaralarını ve şaraplarını çıkarıyor, radyoyu açıyor ve kendilerine zaman ayırıyorlar. Sıcak yaz gecesinin ve sohbetin tadını çıkarmak istiyorlar (Héléne bu tür keyiflere öyle düşkün ki, bir öğleden sonra çocuklarla arabadayken sağa çekip bir örtü çıkarıyor ve getirdiği kekle piknik yapıyoruz. Manzara o kadar güzel ki, bu kadar mutluluk beni aşıyor).

Haftasonları William erken kalkıp çocuklarla ilgileniyor. Bir sabah evden çıkıp -Simon çocuklarla ilgilenirken- taze baget ve çikolatalı ekmek getiriyor. Héléne pijamaları ve düzgün saçlarıyla nihayet aşağı inip kahvaltı sofrasına oturuyor.

William'ın aldıklarını görünce; *J'adore cette baguette* (Bu ekmeğe bayılırım!) diyor.

Çok basit, tatlı ve dürüst bir cümle... Ben Simon'a böyle bir şey dediğimi hayal bile edemiyorum. Ya yanlış ekmek aldığından şikayet ederim ya da ortalığı dağıttığı için söyleni-

rim. Ona karşı pek de cömert olmadığımı fark ediyorum. Onun da sabah ilk işi beni memnun etmek olmuyor. Bu küçük kadınsı mutluluk -bu ekmeğe bayılırım- ne yazık ki artık aramızda yok.

Eve dönerken, sarı çiçekler ve savaş kalıntılarının arasından geçiyoruz. Ona bu baget hikâyesini anlattığımda; "Bu tür anlara ihtiyacımız var." diyor. Kesinlikle haklı, ihtiyacımız var.

Bölüm 12
Yaşamayan bilmez

İnsanların ikizler hakkında en çok sorduğu "nasıl" oldukları ve birbirlerinden farklı olup olmadıkları. İkiz annelerinin bazıları durumu çözmüş; "Biri veriyor, biri alıyor. Miami'de parkta tanıştığım iki yaşındaki ikiz kızların annesi böyle söylüyor. "Mükemmel anlaşıyorlar!"

Leo ve Joey'de işler her zaman yolunda gitmiyor. Yaşlı evli çiftlere benziyorlar. Ayrılamıyorlar ama didişmeden de yapamıyorlar (bunu belki Simon'la benden öğrenmişlerdir). Konuşmaya başladıklarında aralarındaki farklar netleşiyor.

Esmer olan yani Leo birkaç ay tek kelimeden başka bir şey söylemiyor. Sonra bir akşam yemeğinde bana dönüp robotik bir sesle; "Yemek yiyorum." diyor.

Leo'nun şimdiki zamanda bir cümle kurması tesadüf değil. O "şimdi"de yaşıyor. Hızlı ve anda kalıyor. Bir yere yürümüyor. Koşuyor. Ayak seslerinin hızından gelenin o olduğunu anlıyorum.

Joey ise dilbilgisinde iyelik ekini sık kullanmayı tercih ediyor. *Benim* tavşanım, *benim* annem. Yaşlı bir adam gibi ağır hareket ediyor çünkü sahip olduklarını daima yanında taşıyor. En sevdiği nesneler sıklıkla değişiyor. Ama daima birden

fazlalar (bir dönem el mikseriyle uyuduğu bile oluyor). Her şeyi küçük bavullara yerleştirip odadan odaya taşıyor. Leo ise bunları dağıtmayı ve kaçmayı seviyor. Çocuklarımı bir kelimeyle tarif etmem gerekirse, birinin alıcı diğerinin de istifçi olduğunu söyleyebilirim.

Bean'in dilbilgisi ise hâlâ emir kipinde. Artık öğretmenlerini suçlamamızın gereği yok, kendisinin emir vermeyi sevdiği çok açık. Sürekli olarak birilerinin savunuculuğunu yapıyor ve bu kişi genellikle kendisi oluyor. Simon ona "birlik sözcüsü" adını takıyor; "Sözcü bu akşam yemekte spagetti istiyor." diyor.

Bean tek çocukken ona Fransız alışkanlıklarını benimsetmek yeterince zordu. Şimdi evde üç çocuk -ve sadece iki yetişkin- varken, Fransız sistemini oturtmak daha da zor. Fakat bir o kadar da elzem. Eğer çocukları kontrol edemezsek, onlar bizi kontrol edecekler.

Başarılı olduğumuz tek alan yemek. Yemek Fransa'da ulusal bir gurur meselesi ve Fransızların konuşmaya bayıldığı bir konu. Yemek için kendilerine bir masa ayırttığım işyerindeki Fransız arkadaşlarım, öğle yemeğinin büyük bir kısmında akşam ne yediklerini konuşuyorlar. Simon maç yaptığı takım arkadaşlarıyla maç sonrası bira içmeye gittiğinde, sadece yemekten bahsettiklerini, kızlar hakkında bir muhabbetin açılmadığını anlatıyor.

Çocuklarımızın yeme alışkanlıklarının farkı Amerika'ya gittiğimizde tam olarak belli oluyor. Annem Bean'i bir Amerikan klasiği olan peynirli makarnayla (Mac & Cheese) tanıştırmak istiyor. Bean birkaç lokmadan fazlasını almıyor. "Bu peynir değil," diyor (sanırım bu onun ilk burun kıvırması).

Amerika'da tatildeyiz, haliyle çok yiyoruz. Amerikan lo-

kantalarının Fransa'ya göre artısı, daha çocuk dostu olmaları. Mama sandalyeleri, boya ve tuvaletlerde alt değiştirme üniteleri genellikle var (Paris'te bunları her zaman bulmak mümkün değil ve üçü bir arada asla olmuyor).

Fakat Amerika'da her yerde mutlaka bulunan çocuk menülerinden bahsetmem lazım. Ne tür bir lokantada -deniz mahsulleri, İtalyan, Küba- olduğunuzun önemi yok. Çocuk menülerinde genellikle benzer seçenekler var: Hamburger, kızarmış tavuk parçaları (şimdilerde daha kibarca *chicken tender* deniyor), sadece pizza ve bir ihtimal spagetti. Sebze bulmak imkânsız, tabii kızarmış patatesi sebzeden saymazsak. Nadiren meyveye rastladığınız oluyor. Çocuklara hamburgerlerini nasıl istediklerini bile sormuyorlar. Ve tüm burgerler berbat bir gri renkte (kimbilir belki de bu yasal bir zorunluluktur) servis ediliyor.

Çocukların kendilerine has bir damak zevki olduğunu düşünmeyenler sadece lokantalar değil. Yolculuklardan birinde Bean'i birkaç günlük bir tenis kampına yazdırıyorum. Programa öğle yemeği dâhil... On çocuk için yemeğin bir paket beyaz ekmek ve iki paket Amerikan peyniri olduğu ortaya çıkıyor. İzin versem her öğünde makarna ve pizza yiyebilecek olan Bean bile şaşırıyor. Koçlardan biri "Yarın pizza günü!" diye neşeyle duyuruyor.

Amerika'daki hâkim bakış açısı; çocukların bir şeyi beğenmedikleri ve sınırlı bir damak zevkleri olduğu yönünde. Hoş, bunu düşünen ebeveynlerin bu konudaki en cesur girişimleri kızarmış peynir ya neyse! Şüphesiz bu olması beklendiği için gerçekleşen bir durum... Tanıştığım pek çok Amerikalı çocuğun seçici ve kısıtlı bir damak zevki var. Genellikle birkaç yılları tek tip beslenmeye geçiyor. Atlanta'da yaşayan bir arkadaşımın oğlu sadece pilav ve makarna gibi

beyaz gıdalar yiyor. Diğer oğlu sadece et yiyor. Başka bir arkadaşımın yeğeni Boston'da yaşıyor ve Noel'de katı gıdalara geçmesi gerekiyordu. Çocuk her şeyi reddedip sadece Noel baba paketli çikolata yemeyi kabul edince, ailesi onlarca alıp eve stokladı. Çünkü tatil döneminden sonra bulmaları imkânsız!

Yemek seçen bir çocuğu beslemek çok zor... Long Island'da tanıdığım bir anne dört çocuğu ve bir de kocası için ayrı kahvaltı hazırlıyor. Ailesiyle Paris'e gelen Amerikalı bir baba yedi yaşındaki oğlunun bazı dokulara hassas olduğu konusunda beni nazikçe uyarıyor. Oğlu peynir ve tortilla (bir tür ince dürüm ekmeği) ayrı ayrı seviyormuş ama ikisi birlikte pişirildiğinde -ona bakıp fısıldayarak anlatıyor- "*çok çıtır çıtır*" oluyormuş.

Ebeveynlikleri bu seçiciliğe karşı koymak yerine bunu besleyen bir sistemle işliyor. *What to Expect The Toddler Years (Çocuğunuz Büyürken Sizi Neler Bekler?)* kitabında şöyle deniyor: "Bir çocuğun aylarca yulaf ezmesi, süt, makarna, ekmek ve peynirle beslenmesi (biraz daha dengeli bir beslenme için biraz da meyve sebzeyle) anlayışla karşılanamaz ya da kabul edilemez ama kesinlikle saygı duyulması gereken bir durumdur. Yetişkinler canları ne isterse yerken, çocukların önlerine ne konursa yemesini beklemek hiç de adil değil."

Ve her daim atıştırmalıklar var. Amerika'daki arkadaşlarımın çocuklarıyla beraber olduğumda, öğün aralarında ellerinde daima, kraker ya da cips olması gayet normal karşılanıyor. New York'ta yaşayan Fransız bir anne olan Dominique kızının okulunda çocukların her saat beslendiğini öğrendiğinde çok şaşırdığını anlatıyor. Ayrıca anne babaların parka gelirken yanlarında abur cubur getirmelerine de şaşırıyor. "Eğer bir çocuk öfke nöbeti geçiriyorsa, onu sakinleş-

tirmek için eline atıştıracak bir şey veriyorlar. Krizi yaratan her neyse çocuğun dikkatini dağıtabilmek için yiyecek kullanıyorlar." diyor.

Fransa'daki durum ise tamamen farklı. Paris'te genellikle mahallenin marketinden alışveriş yapıyorum. Sadece oraya giderek bile, çocuklarımı mısır şuruplu gıdalardan ve uzun raf ömürlü ekmekten uzak tutmayı başarıyorum. Meyveli şeker yerine meyve yiyorlar. Taze meyvenin tadına o kadar alışıklar ki, işlenmiş gıdalar onlara tuhaf geliyor.

Daha önce bahsettiğim gibi, Fransız çocuklar sadece yemek öğünlerinde ve ikindi atıştırması saatinde besleniyor. Fransa'da saat onda parkta hiçbir Fransız çocuğun kraker (ya da başka bir şey) yediğini görmedim. Fransız lokantalarının bazılarında (genellikle bistrolarda ve pizzacılarda) çocuk menüleri var. Bu menüler her zaman çok zengin olmayabiliyor. Genellikle biftek ve *frites* (French fries yani patates kızartması) bulunuyor. Arkadaşım Christie "Bizim evde asla *fries* olmaz. Çocuklarım patates kızartmasının sadece restoranlarda yenebileceğini bilirler." diyor.

Fakat restoranların çoğunda, çocukların normal menüden sipariş vermesi bekleniyor. Hoş bir İtalyan lokantasında Bean için domates soslu spagetti istediğimde, Fransız garson nazikçe bana biraz daha değişik, maceracı bir şeyler, mesela patlıcanlı makarna sipariş etmemi öneriyor.

McDonalds Fransa'da oldukça yaygın. Eğer canınız çekerse işlenmiş gıdaları kolaylıkla bulabiliyorsunuz. Fakat devletin düzenlediği kampanyalar halka "günde en az beş meyve ve sebze" yemeleri gerektiğini hatırlatıyor. Bu ifade herkesin diline yerleşmiş (Hatta Paris'te ofisimin yakınlarında bu isimde bir lokanta bile var: *5 Fruits et Legumes Chaque Jour* [Her gün beş meyve ve sebze]).

Fransız çocuklar zaman zaman hamburger ve patates kızartması yese de, ben hiçbir Fransız çocuğun tek tip gıda yediğini ya da ebeveyninin buna izin verdiğini görmedim. Fransız çocuklar da sebze diye ölüp bitmiyor. Tabii ki bazı yemekleri diğerlerinden daha çok seviyorlar. Ve üç yaş çocuklarından oldukça seçici davrananlar var. Fakat bu çocuklar belirli bir türü, rengi ya da dokusu olan gıdaları sırf canları öyle istiyor diye reddetmiyor. Bu tipte bir yemek seçme alışkanlığı Amerika ve İngiltere'de normal karşılanırken, Fransa'da buna tehlikeli bir yeme bozukluğu gözüyle bakılıyor.

Bu farklılıkların sonuçları ise oldukça önemli... Fransa'da beş-altı yaş çocuklarının sadece 3,1'i obez.[1] Amerika'daysa bu rakam yüzde 10,4.[2] Daha büyük çocuklar söz konusu olduğunda bu fark giderek artıyor. Amerika'nın zengin mahallelerinde bile şişman çocuklar görüyorum. Fakat Fransız parklarında geçirdiğim beş yıl boyunca sadece bir tane obez diyebileceğim çocuk gördüm (ve onun da tesadüfen oradan geçtiğini düşünüyorum).

Yemek söz konusu olduğunda da, Fransız ebeveynliğin bütün diğer alanlarına dair o soruyu yineliyorum: Fransız anne babalar bunu nasıl yapıyor? Küçücük çocuklardan gurme yaratmayı nasıl başarıyorlar? Ve süreçte Fransız çocuklar neden şişmanlamıyor? Sonuçları etrafımda görüyorum fakat Fransız çocuklar nasıl böyle olabiliyor?

Bütün bunların bebeklikten başladığından şüpheleniyorum. Bean yaklaşık altı aylıkken ve onu katı gıdalarla tanıştırmaya hazırken, Fransız süpermarketlerinde annemin ve diğer tüm Anglosakson arkadaşlarımın tavsiye ettiği pirinç ununu bulamıyorum. Almanya'dan gelmiş pahalı ve organik bir versiyonunu daha uzak bir dükkânda, geri dönüşümlü bezlerin arasında sıkışmış halde buluyorum.

Fransız ebeveynler çocuklarının beslenmesine bulamaç şeklinde renksiz gıdalarla başlamıyor. İlk lokmalarından itibaren bebeklere tadı tuzu olan sebzeler sunuluyor. İlk yedikleri genellikle buharda pişirilip püre haline getirilmiş bezelye, ıspanak, havuç, kabak ve pırasanın beyaz kısımları oluyor.

Amerikan bebekleri de elbette sebze yiyor. Hatta bazen sürecin en başından itibaren sebzeyle tanışıyorlar. Fakat biz Anglosaksonlar sebzeleri vitamin veren zorunlu nesneler olarak görüyor ve "sebzeler" adı altında renksiz bir gruba sokuyoruz. Çocuklarımızın sebze yemesini çok istesek de, her zaman yemelerini beklemiyoruz. En çok satan yemek kitapları, sebzeleri nasıl köftelerin, balıkların ve makarnanın içine çocuklarınıza fark ettirmeden saklayabileceğinizi tarif ediyor. Bir keresinde arkadaşlarımın yoğurtla üstünü örttükleri sebzeleri, çocuklarının ağzına onlar televizyon izlerken ve ne yediklerinin farkında olmadıkları anlarda soktuklarına şahit oldum. Karısı; "Bakalım bunu daha ne kadar yapabileceğiz?" diyordu.

Fransız ebeveynler sebzeleri başka bir yaklaşım ve bağlılıkla değerlendiriyor. Her sebzenin kendine has tadını tarif ediyorlar ve çocukların kereviz ya da pırasayla tanışmasının yaşamboyu sürecek bir ilişkiyi başlattığının farkındalar. Bana üstsüz fotoğraflarını göstermiş olan Samia, "Havucun tadını tek başına almasını istedim. Sonra da kabağın tadını öğrenmesini istedim." diyor. Konuştuğum diğer Fransız ebeveynler gibi Samia da meyveleri ve sebzeleri kızının yemek zevkini inşa eden temeller olarak görüyor ve damak zevkinin zengin olmasını istiyor.

Amerikan bebek bakım kitabım bazı gıdaların tadının zamanla alındığını söylüyor. Bebek bir yiyeceği reddettiğinde,

anne babası birkaç gün bekledikten sonra reddedilen gıdayı yeniden sunmalı. Ben ve diğer Anglosakson arkadaşlarım bunu uyguluyoruz. Birkaç denemeden sonra olmuyorsa, bebeklerimizin avokado, tatlı patates ya da ıspanağı sevmediğini varsayıyoruz.

Fransa'daysa uygulama bebeklere gıdaları tekrar tekrar sunmak yönünde. Ebeveynler, çocuklar bazı tatları diğerlerine tercih etse dahi, her bir sebzenin tadının kendince zengin ve ilginç olduğuna inanıyor. Çocukların bunu anlayabilmesini vazife addediyorlar. Nasıl uyumayı, beklemeyi, *bonjour* demeyi öğretiyorlarsa, yemeyi de öğretmeleri gerektiğini düşünüyorlar.

Yeni gıdalarla tanıştırmanın kolay olacağını kimse söylemiyor. Fransız devletinin ücretsiz dağıttığı el kitabında, bütün bebeklerin farklı olduğu anlatılıyor. "Bazıları yeni tatlar denemekten hoşlanır. Diğerleri daha az hevesle yaklaşır ve gıdaları çeşitlendirmek zaman alır." Fakat el kitabı ebeveynlerin çocuklara yeni gıdaları önermelerini ve üçten fazla kez reddetseler bile vazgeçmemelerini söylüyor.

Fransız ebeveynler yavaş ilerliyor. El kitabında, "Çocuğunuza sadece bir lokma tadına bakmasını söyleyin ve diğer yemeğe geçin." deniyor. Yazar reddedilen gıdanın yerine asla bir başkasının önerilmemesini öğütlüyor. Bir şeyi yemediğindeyse doğal davranılması gerektiği söyleniyor. "Eğer reddettiğinde aşırı tepki vermezseniz, çok yakında bu davranışı terk edecektir." yazıyor. "Telaşlanmayın. Yeterince yediğinden emin olana kadar ona süt vermeye devam edebilirsiniz."

Bu uzun vadede çocukların damak zevkinin gelişmesini amaçlayan bakış açısı Laurence Pernoud'un efsanevi ebeveynlik kitabı *J'éléve mon Enfant*'da anlatılıyor. Katı gıdalardan bahsettiği bölümün adı; Çocuklar Tek Tek Her Şeyi Yemeyi Nasıl Öğrenir?

"Enginarı mı reddediyor? Yine aynı şey, beklemeniz gerek. Birkaç gün sonra, mesela patates püresinin içine küçük bir parça enginar ekleyin."

Devletin yemek rehberi de ebeveynlere aynı malzemeleri farklı şekilde sunmalarını öneriyor. "Buharda pişirmeyi, fırınlamayı, ızgara yapmayı, baharatlamayı ve soslamayı deneyin." Yazar ekliyor; "Çocuğunuz farklı renkler, dokular ve tatlar keşfedecektir."

Rehber Dolto'nun dertlere deva metotlarını da destekliyor. "Öncelikle onunla yeni yiyecek hakkında konuşarak güvenini sağlamalısınız." diyor. Yemek hakkındaki sohbetiniz sevip sevmemekten ibaret olmamalı. Mesela çocuğa bir sebzeyi göstererek; "Sence bu çıtır çıtır mıdır? Isırınca ses çıkarır mı? Tadı sana neyi hatırlatıyor? Ağzında nasıl hissediyorsun?" gibi sorular sormanızı söylüyor. Birkaç elma koyarak hangisinin en tatlı olduğunu bulmak gibi oyunlar öneriliyor. Bir başka oyunda çocuğun gözleri kapatılarak yediği yiyecekleri tahmin etmesi isteniyor.

Tüm Fransız bebek kitaplarında ebeveynlere sakin kalmaları ve çocuklar tek bir lokma yemeseler bile yemek saatlerinde neşeli olmaları söyleniyor. Devletin el kitabında; "Onu zorlamayın ama teklif etmekten de vazgeçmeyin." deniyor. "Ufak ufak alışacak. Tadına bakacak ve nihayetinde hoşlanacak."

Fransız çocukların nasıl bu kadar düzgün beslendiğine daha yakından bakmak için Paris'teki Yemek Komisyonu Konferansı'na katılıyorum. Burada Bean'in kreşine her Pazartesi gönderilen menülere son onay veriliyor. Komisyon gelecek iki ay boyunca öğle yemeğinde ne verileceğine karar veriyor.

Bu toplantıya katılan ilk yabancı ben olmalıyım. Toplantı Seine Nehri yakınlarında bir devlet dairesinin penceresiz konferans salonunda gerçekleşiyor. Paris kreşlerinin Şef Beslenme Uzmanı Sandra Merle toplantıyı yönetiyor ve yanında Paris kreşlerinde çalışan birçok şef bulunuyor.

Komisyon, Fransızların çocuklara ve beslenmeye yaklaşımının adeta küçük bir örneği. İlk ders "çocuk yemeği" diye bir şey olmadığını ortaya koyuyor. Beslenme uzmanı teklif ettiği menüleri okuyor. İçinde her öğle yemeği için dört yemek var ve gayet resmi bir açıklama yapar gibi davranıyor. Patates kızartması, tavuk köftesi, pizza veya ketçabın adı dahi geçmiyor. Bir Cuma günü için önerilen menüde, kırmızılahana salatası ve *fromage blanc* (yumuşak krem peynir) var. Ardından İngiliz usulü organik patates yatağında ekşi krema ve mayonez temelli *dill* sosuyla *colin* balığı geliyor. Peynir menüsünde Coulommiers var (Brie'ye benzeyen yumuşak bir peynir). Tatlı ise pişmiş organik elma. Her bir yemek yaşa bağlı olarak doğranıyor ya da püre haline getiriliyor.

İkinci derste çeşitliliğin önemi ele alınıyor. Üyeler bir önceki hafta menüde pırasa olduğunu görünce o haftaki pırasa çorbasını çıkarıyorlar. Merle Aralık sonu için planladığı bir domates yemeğini kaldırıyor -yine bir tekrar söz konusu- bunun yerine haşlanmış pancar salatası ekliyor.

Merle görsel ve dokunsal çeşitlilikten yana olduğuna vurgu yapıyor. Aynı günde hep aynı renkte yiyecekler olduğunda kreş yöneticilerinden şikayet aldığını anlatıyor. Şeflere daha büyük çocuklar yemekte püre sebze yediğinde, tatlı olarak meyve yemeleri gerektiğini, aksi takdirde aynı günde iki püreyi çok bebekçe bulacaklarını hatırlatıyor.

Şeflerin bazıları son başarılarından bahsediyor. Kıvırcık siyah saçlı bir aşçı; "Sardalyeleri kremayla sundum. Çocuklar

bayıldı. Ekmeklerine sürdüler." diyor.

Çorba çok önemseniyor. Başka bir aşçı anlatıyor; "Çorbayı çok seviyorlar. İçinde ne olduğunun ya da hangi sebzeyle yaptığımızın önemi yok." Bir başkası ekliyor; "Pırasa ve Hindistan cevizi sütüyle yaptığımızda bile bayıldılar."

Biri *Fagots de Haricots Verts*'den bahsettiğinde herkes gülmeye başlıyor. Bahsettikleri bütün kreşlerin önceki yıl yaptığı geleneksel bir Noel yemeği... Yemek kürdanla birleştirilmiş ince dilimlenmiş isli domuz parçalarına sarılmış yeşil fasulyelerin ızgara edilmesiyle yapılıyor. Bu yemeğin sunumu, sunum konusunda en *takıntılı* aşçılar için bile fazlasıyla zor (kaldı ki bir kiviyi çiçek şeklinde kesmenin lafını bile etmeyecek adamlar bunlar).

Konuşulan temel prensiplerden biri, çocuklar bir yemeği beğenmediğinde, onu tekrar tekrar sunmaları gerektiği... Merle yeni gıdaları sırayla tanıştırmaktan ve farklı şekillerde hazırlamaktan bahsediyor. Mesela böğürtlenler önce püre olarak sunulmalı çünkü çocuklar hiç değilse bu şekle alışık. Ardından bütün haliyle de verilebilir.

Bir aşçı greyfurtu danışıyor. Marla onu ince bir dilim olarak şekerle ve daha sonra kendi başına vermelerini öneriyor. Aynısı ıspanak için de geçerli. Biri "Çocuklarımız hiç ıspanak yemiyor. Hepsi çöpe gidiyor." diye şikâyet ediyor. Merle pirinçle karıştırarak daha cazip hale getirilebileceğini söylüyor. Herkese bunun nasıl yapılacağı konusunda bir yazı göndereceğini ekliyor. "Ispanağı yıl boyu farklı şekillerde teklif ederseniz, zamanla seveceklerdir." Merle bir çocuk ıspanak yerse, diğerlerinin de onu taklit edeceğini anlatıyor. "Bu beslenme eğitiminin temelini oluşturur." diyor.

Grup en çok sebzeler konusunda endişeli. Bir aşçı ço-

cukların ekşi krema veya beşamel sos olmadan yeşil fasulye yemediğini anlatıyor. Merle öneriyor; "Dengeyi tutturmalısınız. Bazen sosla verin, bazen sossuz." Ardından bu konuda uzun bir sohbet ediliyor.

Floresan ışıkların altında geçirdiğim iki saatin sonunda bayılacak gibi oluyorum. Eve gidip yemek yemeye ihtiyacım var. Fakat komisyon halen gelecek Noel için ne pişireceğine karar vermiş değil.

Şeflerden biri açılış olarak "kaz ciğeri" öneriyor. Diğeri ördek patesinden yana. Önce şaka yapıyorlar sanıyorum ama herkes çok ciddi görünüyor. Ardından bir sonraki yemeğin somon mu ton balığı mı olacağı konusunda bir tartışma başlıyor (ilk tercihleri *keler* balığı ama Merle çok pahalı olduğunu söylüyor!).

Peki ya peynir menüsü? Merle otlu keçi peynirinden yana çünkü çocuklar sonbahardaki piknikten beri yememişler. Nihayet içinde balık, brokoli ve iki çeşit inek peynirli bir menüde karar kılıyorlar. Tatlı elmalı tarçınlı kek, havuçlu yoğurtlu kek ve armut ve çikolatayla yapılacak geleneksel bir Noel keki oluyor (Birileri; "Gelenekselden çok fazla kopmayalım, aileler Noel tatlısı isteyecektir." diyor). O günün ikindi menüsü için çikolata mus düşünülüyor fakat Merle, "sanayi tipi" çikolata ile yapılacak musun o günün havasına uygun olmayacağından endişe ediyor. Bunun yerine üzerinde çırpılmış kremayla bardakta sunulacak çikolatalı mus dondurmalı *chocolat liégeois*'e karar veriyorlar.

Kimse bir defa dahi olsun bu tatların çocukların damak zevkine fazla yoğun ya da karmaşık gelebileceğinden bahsetmiyor. Yemeklerin hiçbiri çok ağır sayılmaz -baharatlar var turşu, zeytin ya da hardal yok. Fakat mantar, kereviz ve her tür sebzeden çokça var. Amaç her çocuğun her şeyi sevmesi

değil. Her yemeğe bir şans vermesi...

Bu toplantıdan kısa bir süre sonra arkadaşım bana Amerikalı yemek yazarı Jeffrey Steingarten'ın *The Man Who Ate Everything* (Her Şeyi Yiyen Adam) kitabını veriyor.

Steingarten *Vogue* dergisine yemek eleştirileri yazıyordu ve kişisel tercihlerinin onu adaletsizce değerlendirmelere yönlendirdiğine karar verdi. "Sarı renkten nefret eden bir sanat eleştirmeninden fazlası olamamaktan korktum." diyor. Sevmediği yemeklerden de hoşlanmayı başarıp başaramayacağını göreceği bir projeye başlıyor.

Steingarten'ın nefret ettiği yiyecekler arasında *kimchi* (fermente lahanadan yapılan yerel bir Kore yemeği), kılıç balığı, ançüez, dereotu, midye, domuz yağı ve Hint restoranlarındaki tatlılar -onları yüz kremlerine benzetiyor- yer alıyor. Tat almakla ilgili okuduğu bilimsel bir yazıda, yeni gıdalarla ilgili sorunun sadece onların yeni olması olduğunu öğreniyor. Yani sıklıkla etrafınızda olması zamanla kabullenmenizi sağlıyor.

Steingarten cesurca bir kararla, her gün nefret ettiklerinden bir tane yemeye karar veriyor. Ve her yiyeceğin en iyisini yerinde deniyor: Kuzey İtalya'da sarımsak soslu doğranmış ançüez, Long Island'da mükemmel pişirilmiş midye soslu capellini (spagetti) deniyor. Tüm bir öğleden sonrasını domuz yağı ile bir şeyler pişirerek geçiriyor ve on farklı Kore lokantasında on farklı kimchi deniyor.

Altı ayın sonunda Steingarten hâlâ Hint tatlılarından nefret ediyor. ("Hepsinin tadı ve dokusu yüz kremine benzemiyor, bazılarınınki tıpkı tenis topu gibi!") Fakat daha önceden sevmediği gıdaların çoğunu sevmeye başlıyor hatta zaman zaman canı çekiyor. Onuncu tabak *kimchi*'den sonra;

"Bu benim yeni turşum oldu." Ve "Hiçbir tat tamamen itici değildir. Öğrenilenler unutulabilir." sonucuna varıyor.

Steingarten'ın deneyi Fransızların çocuklarını besleme alışkanlıkları konusundaki yaklaşımına benziyor. Denemeye devam ettiklerinde, zamanla seviyorlar. Steingarten bunu beslenmenin bilimsel yönünü okuyarak keşfediyor. Fakat orta sınıf Fransız aileler bunu gayet doğal ve otomatik olarak yapıyor. Fransa'da bir sebzeyi veya yemeği tekrar sunmak sadece bir fikir değil. Çocuklara verilen beslenme eğitiminin temeli. Tanıştığım sıradan orta sınıf Fransız aileler, çocuklarının bütün o zengin tatlardan oluşan dünyayı takdir etmek yönünde eğitilmesi gerektiğine inanıyor.

Bu sadece kreş gibi kontrol edilebilen bir ortamda işe yarayan bir fikirden ibaret değil. Sıradan Fransız ailelerin yemek masalarında ve mutfaklarında da uygulanıyor. Doğu Paris'te yüksek tavanlı bir evde kocası, dört yaşındaki Lucie ve üç aylık Antoine'yle yaşayan yayıncı Fanny'nin ailesinde bunun canlı tanığı oluyorum.

Fanny'nin hoş yuvarlak hatları ve derin bakışları var. İşten eve altıda dönüyor ve Lucie'yi altı buçuk gibi doyuruyor. Bu esnada Antonie ana kucağında biberonla sütünü içiyor. Haftasonları çocuklar uyuduktan sonra Vincent ve Fanny yemeklerini başbaşa yiyor.

Fanny nadiren kısık ateşte pişmiş hindiba ve pazı gibi karmaşık şeyler pişirdiğini Lucie'nin zaten bunları kreşte yediğini söylüyor. Yine de akşam yemeklerini Lucie'nin beslenme eğitiminin bir parçası olarak görüyor. Lucie'nin ne kadar yediğine pek takılmıyor. Fakat tabağındaki her yemekten en az bir lokma alması konusunda ısrar ediyor.

Konuştuğum neredeyse her Fransız annenin söylediğini

tekrarlıyor; "Her şeyin tadına bakması gerek."

Bu tadına bakma prensibiyle birlikte, Fransa'da bir de herkesin aynı yemeği yemesi söz konusu. Seçenek ya da yerine konacak başka bir yemek olmuyor. "Asla ne yersin diye sormuyorum. Yemekte bu var diyorum. Yemeğini bitirip bitirmemek kendi seçimi... Ama hepimiz aynı şeyi yiyoruz." diyor.

Amerikalı ebeveynler bunun çocuklarını küçük görmek olduğunu düşünebilir. Fanny ise bunun Lucie'yi güçlendirdiğini düşünüyor. "Hepimiz aynı anda, aynı miktarda olmasa bile aynı şeyi yediğimizde büyüdüğünü hissediyor." "Amerikalı misafirler Lucie'yi sofrada gördüklerinde şaşırıyorlar." diyor Fanny ve ekliyor. Gravyer, çedar ve keçi peyniri arasındaki farkı bilmesine ise inanamıyorlar!

Fanny yemekleri eğlenceli hale getirmeye de çalışıyor. Lucie şimdiden kek yapmayı biliyor çünkü annesiyle haftasonları yapıyorlar. Fanny Lucie'yi de yemek hazırlama aşamasına katıyor. "Ona yardım ediyoruz fakat bunu eğlenceli hale getiriyoruz. Ve her gün yapıyoruz." diyor.

Yemek vakti geldiğinde, Fanny Lucie'ye ciddi bir şekilde parmak sallayıp, bir şeylerin tadına bakmasını emretmiyor. Yemek hakkında konuşuyorlar. Peynirlerin tatları hakkında sohbet ediyorlar. Ve yemeğin hazırlanmasına yardım eden Lucie, sonucu merak ediyor. Ortak bir iş yapmış oluyorlar. Sonuç iyi olmadığında; "Hepimiz gülüp geçiyoruz." diyor.

Havayı kaçırmamanın bir yöntemi de yemeği kısa tutmak. Fanny Lucie her şeyin tadına baktıktan sonra kalkmasına izin veriyor. *Votre Enfant* isimli kitapta, çocuklarla yenen bir yemeğin otuz dakikayı geçmemesi gerektiği söyleniyor. Fransa'da çocuklar büyüdükçe sofrada kalma süreleri de artıyor. Daha geç yatmaya başladıkça, haftasonu yemeklerini

de aileyle beraber yemeye başlıyorlar.

Akşam yemeği menüsü hazırlamak bir denge işi. Fanny gibi Fransız annelerin bu mutfak bilgisini nasıl akıllarında tuttuğuna şaşırıyorum. Protein ağırlıklı gıdalarını öğle yemeğinde yediklerini varsayıyorlar. Akşam için sebzeli makarna gibi karbonhidrat ağırlıklı yemekler hazırlıyorlar.

Fanny eve aceleyle geliyor ama tıpkı kreşte olduğu gibi akşam yemeğini sakinlik içinde hazırlıyor. Lucie yemeğe soğuk bir sebzeyle başlıyor. Mesela yağ ve sirke soslu havuç rendesi... Ardından sebzeli makarna ya da pilav yiyor. Zaman zaman yemekte balık ya da et de oluyor ama genellikle öğle yemeğinde yeterince protein aldığını düşünüyor. "Akşamları proteinden kaçınıyorum. Çünkü böyle öğrendim. Günde bir öğün proteinin yeterli olduğunu söylüyorlar, ben de sebzelere odaklanıyorum."

Bazı anne babalar kış akşamları yemekte çorba yanına bazen baget ekmek bazen de makarna hazırladıklarını söylüyorlar. Tahıllar ve sebzelerle hazırlanmış doyurucu bir yemek... Ebeveynlerin çoğu bu çorbaları püre haline getiriyor. Ve o günün akşam yemeği bu. Çocuklar kahvaltıda ya da ikindi öğününde meyve suyu içebiliyor. Fakat öğle ve akşam yemeğinde, oda sıcaklığında su içiyorlar.

Haftasonları aile yemekleri yeniyor. Tanıdığım Fransız ailelerin çoğu Cumartesi ve Pazar günleri öğlen uzun süren büyük aile yemekleri veriyor. Çocuklar bu yemeklerin pişirilme ve hazırlanma sürecine dâhil oluyor. İki kız annesi ve tıbbî ahlakbilimi gibi enteresan bir işi olan Denise; "Haftasonları yemek yapıyoruz. Çocuklara yönelik tarif kitaplarım var ve kendilerine ait tarifler yazıyorlar." diyor.

Bütün bu hazırlıkların ardından yemeğe oturuyorlar. *Man-*

ger adlı kitabın yazarı Fransız sosyologlar Claude Fischler ve Estelle Masson, Fransızların ayaküstü yenen bir sandviçi yenmiş saymadıklarını söylüyor. Fransızlar için yenmiş olması, masada birileriyle oturmak, birbirine zaman ayırmak ve aynı zamanda başka bir şey yapmıyor olmak anlamına geliyor. Amerikalılar içinse "yemek, hayatta kalmak için yeniyor."[3]

Bean'in beşinci yaş gününde, çocuklara pasta vaktinin geldiğini söylüyorum. Aniden -o ana kadar tüm gürültüleriyle oyun oynarken- tüm çocuklar yemek odasına gelip, sakince masaya oturuyorlar. Hepsi aynı anda sakinleşiyorlar. Bean masanın başına geçiyor ve herkese, tabak, çatal ve peçete uzatıyor. Bana pastanın mumlarını yakmak dışında pek bir iş düşmüyor. Fransız çocukları beş yaşla birlikte masada oturup sakince yemek yiyebiliyor. Koltukta, televizyon başında ya da bilgisayara bakarken bir şeyler yemek söz konusu bile değil.

Elbette evdeki bu *çerçeveler* yaşamanın, zaman zaman bunun dışına çıkıldığında da işlerin darmadağın olmayacağını bilmek gibi bir yararı oluyor. Denise yedi ve dokuz yaşlarındaki iki kızına haftada bir kez televizyon seyrederek yeme izni verdiğini söylüyor.

Haftasonları ve sık sık gerçekleşen okul tatillerinde, Fransız aileler çocuklarının yemek ve uyku zamanları konusunda daha esnek davranıyorlar. İhtiyaç duyduklarında yeniden çizdikleri çerçeveye döneceklerini biliyorlar. Dergiler tatil dönüşü çocukları yeniden eski düzene alıştırmak için yapılması gerekenler konusunda makaleler yazıyor. Héléne ve William'la tatil yaparken saatin bir buçuk olmasına rağmen William'ın eve öğle yemeği malzemeleriyle dönmemesi beni biraz telaşlandırıyor.

Fakat Héléne çocuklar için pratik bir çözüm buluyor. So-

nuçta onlar da insan ve her duyguyla baş edebilirler. Bir paket patates cipsi açıyor ve altı çocuk mutfak masasında toplanıp yemeye başlıyor. Sorun yok. Hepimiz baş edebiliriz. Bir müddet sonra hepimiz ağacın altında kurduğumuz sofrada güzel, uzun bir yemek yiyoruz.

Eğer "aşırı ebeveynlik" bir havayolu şirketi olsaydı, Brooklyn'deki Park Slope en büyük havaalanı olabilirdi. Bütün yeni ebeveynlik modaları ve ürünleri orada kendini buluyor. Park Slope "New York'un ilk bebek giyim ve emzirme butiği" ve yılda 15.000 dolara öğretmenlerin hevesle süper kahramanlıktan vazgeçtikleri bir yer. Eğer orada yaşıyorsanız Baby Bodyguards şirketinin bebek korumaları 600 dolara evinizi çocuklar için güvenli hale getirebiliyor (şirketin kurucusu; "Oğlum doğduktan ve dışarıdaki dünyanın bir parçası olduktan sonra bu konudaki endişem ve korkum başladı." diyor).

Park Slope'un abartılı ebeveynlik konusundaki ünü bir yana, yine de güneşli bir Pazar sabahı parkta gördüklerime hazırlıksız yakalanıyorum. Başlarda bir baba ve oğul "anlatıcılı oyunun" (önceki bölümlerdeki Caleb ve annesini hatırlayın) çok daha enerjik bir halini oynuyorlar. Çocuk altı yaşlarında görünüyor. Baba -pahalı bir kot pantolon giyiyor ve haftasonu için düzeltilmiş bakımlı, şık bir sakalı var- Tırmanmalı oyuncağın en tepesine kadar oğlanı takip ediyor. Aslında buraya kadar manzara alışıldık... Sonra bir şey oluyor ve baba spor karşılaşmalarındaki gibi olan biteni çocuğa naklen anlatmaya başlıyor. Ama hem İngilizce hem de garip bir Amerikan aksanlı Almancayla! Dip sesli bir belgeselde gibiler.

Çocuk babasının kendisinin arkasından kaydıraktan kaymasına da alışkın görünüyor. Salıncağa geçtiklerinde, babanın monoloğu tüm hızıyla devam ediyor. Açıkçası bunun bir ben-

zerini daha önce hiçbir yere görmedim. Ama bitmedi! Derken anne çıkageliyor. O da çok şık giyinmiş bir kumral ve elinde yandaki organik marketten aldığı ürünleri taşıdığı bir paket var.

Anne elindeki yeşil dalı sallayarak "Maydanozunu getirdim! Atıştırmalık maydonozunu istemiyor musun?" diye soruyor.

Maydanoz mu!? Atıştırmalık mı!? Sanırım niyetlerini çözüyorum: Bu anne baba şişman bir çocuklarının olmasını istemiyor. Damak zevkinin de gelişmesini istiyorlar. Ona olağanüstü deneyimler yaşatacak farklı insanlar olduklarına inanıyorlar. Almanca konuşmak ve maydanoz da sadece küçük birer örnek. Ve onlara garanti ederim ki maydanoz bir çocuğun -ya da herhangi başka birinin- iştahını açmaz.

Maydanozun tek başına bir yiyecek olarak yenmemesinin bir nedeni olduğunu bilmiyorlar. O sadece tat veriyor. Tek başına bir tadı ve anlamı yok. Bu anne babanın türümüzün ortak aklının ulaştığı bilgiyi ve "neyin tadı iyidir?" türünden temel bir bilgiyi oğullarının sisteminden silmeye çalıştıkları izlenimine kapılıyorum. Bu çabanın başka bir amacı olamaz! Kurabiyeleri keşfettiğinde ne yapacaklar?

Amerikalı ebeveynlere bu maydanoz olayını anlattığımda, şaşırmıyorlar. Maydanozun bir atıştırmalık olmadığını kabul ediyorlar, fakat çabayı da takdir ediyorlar. Madem ağaç yaşken eğilir, neden denemesinler ki? Park Slope'da bazı anne babalar o klasik Amerikan sorusunu çoktan aşmışlar: Gelişimin aşamalarını nasıl hızlandırabiliriz? Artık temel duyusal becerileri nasıl değiştirebileceklerini merak ediyorlar.

Bu konuda benim de hata yaptığımı fark ediyorum. Bean'i iki yaşında ilk Cadılar Bayramına götürdüm. Fransızlar bu

bayramı pek kutlamıyor (bir keresinde yetişkinlerin katıldığı bir partiye gittiğimde, tüm kadınların seksi cadılar ve adamların çoğunun Drakula olduğunu gördüm). Bu yüzden her yıl bir grup Amerikalı anne Bastille yakınındaki Starbucks'ta toplanıp "şaka mı şeker mi?" oyunu oynama fırsatı yaratıyorlar.

Bean mevzuyu kapar kapmaz -herkes ona şeker veriyor- yemeye başlıyor. Sadece birkaç tane değil, çantasındakilerin hepsini yemek istiyor. Odanın bir köşesine oturup ağzına pembe, sarı ve yeşil şekerlemeler sokuyor. Ona müdahale etmem gerekiyor.

O anda tatlılara karşı yanlış bir tutum sergilediğimi fark ediyorum. Bu Cadılar Bayramı'na kadar, Bean neredeyse hiç rafine şeker yemedi. Bildiğim kadarıyla tek bir jelibon bile denemedi. Ben de tıpkı "her şey maydanoz ebeveynler" örneğindeki gibi, böyle şeyler yokmuş gibi davranmışım.

Diğer ebeveynlerin *"çocuklarına şeker vermek"* konusunda çektiği acıyı görüyorum. Bir öğleden sonra tanıdığım bir İngiliz anne bana küçük kızının hiç kurabiye yemediğini ve başkalarının yediğini bilmesi gerekmediğini anlatıyor. Tanıdığım başka bir anne -psikolog- on sekiz aylık kızının bir yaz günü ve tüm çocuklar yerken dondurma yiyip yememesi konusunda düşünüp duruyor (nihayet yemesine karar veriyor). Dört yaşındaki çocuklarının lolipop yemesi konusunda saatlerce tartışan üniversite mezunu bir çift görüyorum.

Fakat şeker diye bir şey var. Ve Fransız ebeveynler de bunu biliyor. Çocukların beslenmesinden şekeri tamamen çıkarmaya çalışmıyorlar. Bunun yerine bunu bir *çerçeveye* oturtuyorlar. Fransız çocuklar için şekerlemenin hayatlarında bir yeri var. Bu yüzden ellerine geçtiğinde hapishaneden çıkmış gibi saldırmıyorlar. Genellikle doğum günü

partilerinde, okul etkinliklerinde yedikleri oluyor. Kreşin Noel partisinde oğlanların şeker yemesine karışacak olduğumda, öğretmenler müdahale ediyor. Bana onları rahat bırakmamı ve partinin keyfini çıkarmalarına izin vermemi söylüyorlar. Aklıma haftaiçi dikkatle diyet yapan ama haftasonu ne isterse yiyen zayıf arkadaşım Virginie geliyor. Çocukların da bazen kuralların olmadığı anlara ihtiyaçları var.

Fakat bu anlara ebeveynler karar veriyor. Bean'i aynı apartmanda yaşayan arkadaşı Abigail'in doğum günü partisine bıraktığımda, partiye gelen ilk çocuk oluyor (hâlâ doğumgünlerine tam vaktinde gitmemiz gerekmediğini öğrenemedik). Abigail'in annesi kurabiyeler ve şekerlemelerle dolu bir masa hazırlamış. Kız annesine şekerleme almak istediğini söylediğinde annesi *hayır* diyor ve henüz yeme zamanının gelmediğini açıklıyor. Küçük bir mucize gibi görünebilir fakat Abigail şekerlemelere bir müddet bakıp Bean'le oynamaya diğer odaya gidiyor.

Çikolatanın da Fransız çocukların hayatında düzenli olarak yeri var. Orta sınıf Fransız aileler çikolatadan, sanki başka bir gıda grubuymuş gibi bahsediyor. Fanny Lucie'nin sıradan bir günde yediklerinden bahsederken bir parça kurabiye ya da keki de eklemeyi unutmuyor. Diyor ki; "Bir noktada içinde çikolata da isteyecek."

Héléne hava soğuduğunda çocuklarına sıcak çikolata veriyor. Bunu genellikle kahvaltıda sıcak ekmekle ya da ikindi öğününde kurabiyelerle sunuyor. Benim çocuklarım penguene benzeyen bir Fransız çocuk kitabı karakteri olan T'choupi'ye bayılıyor. Penguen hasta olduğunda annesi evde kalmasına ve sıcak çikolata içmesine izin veriyor. Çocukları evin yakınında oynayan *Goldilocks and the Three Bears* (Goldilocks ve Üç Ayı) oyununa götürüyorum. Orada ayılar yulaf

ezmesi değil, *bouillie au chocolat* (unla kıvam verilmiş sıcak çikolata) içiyorlar.

Denise; "Bu okula gitmenin bir telafisi gibi ve onlara enerji veriyor." diyor. McDonalds'tan uzak duruyor ve kızlarına her gece yoktan yemek var ediyor. Buna rağmen kızlara sabahları ekmek ve meyvenin yanında biraz da çikolata veriyor.

Fransız çocukları çok fazla çikolata tüketmiyor. Genellikle küçük bir parça, bir bardak sıcak çikolataya denk gelecek kadar. Ya da çikolatalı ekmek anlamına gelen *pain au chocolat* kadar. Bunu mutlulukla yiyorlar ve devamını istemiyorlar. Ama çikolata onlar için besleyici bir öğe, yasak bir gıda değil. Bean bir keresinde okulun yaz kampından eve çikolatalı sandviçle (baget ekmek arası çikolata barı) dönüyor. O kadar garipsiyorum ki, fotoğrafını çekiyorum (sonradan bu çikolatalı sandviçin bitterle yapıldığını ve bir Fransız ikindisi klasiği olduğunu öğreniyorum).

Tatlılar söz konusu olduğunda da, *çerçeve* çizmek anahtar kelime... Fransız ebeveynler şekerli gıdalardan çekinmiyor. Genellikle öğlen ve ikindilerde pasta ya da kurabiye yapabiliyorlar. Fakat çocuklara akşam yemeğinde ağır tatlılar vermiyorlar. Fanny; "Akşamları yediğin yıllar boyu seninle kalıyor." diyerek açıklıyor.

Fanny akşam yemeğinden sonra, taze meyve ya da meyve kompostosu ikram ediyor (bazen bunda şeker oluyor bazen olmayabiliyor). Fransa'da marketlerde kompostolara ait özel bir bölüm var. Fanny farklı çeşitte sade yoğurtlar aldığını ve Lucie'yle beraber bunları reçellerle karıştırdıklarını anlatıyor.

Diğer alanlarda olduğu gibi yemek konusunda da Fransız ebeveynler çocuklara net sınırlar koymayı ve bu sınırlar dâ-

hilinde olabildiğince özgür bırakmayı amaçlıyor. Fanny; "Sofrada bizimle oturup her şeyin tadına bakıyor. Onu tabağındakileri bitirmesi konusunda zorlamıyorum, ama bizimle oturmasını ve denemesini istiyorum." diyor.

Çocuklarıma yemekleri bu şekilde vermeye ne zaman başladım çok emin değilim. Fakat şimdi her öğünde uyguluyorum. Fransız dehası bizi de etkiledi. Her şey kahvaltıyla başlıyor. İkizler oturmaya başladığı zaman tabaklarına doğradığım meyveleri koymaya başladım. Ben tost ya da yulaf ezmelerini hazırlarken, onlar oyalanıyor. Kahvaltıda meyve suyu içebiliyorlar ve diğer öğünlerde sadece su içebileceklerini biliyorlar. Bu konuda elebaşları Bean bile sorun çıkarmıyor. Temiz suyun bize kendimizi nasıl iyi hissettirdiğinden bahsediyoruz.

Öğle ve akşam yemeklerinde çocukların en aç olduğu dakikalarda önce sebzeleri servis ediyorum. Başlangıçtan biraz olsun yemeden ana yemeğe geçmiyoruz. Genellikle bitiriyorlar. Sadece bazen tamamen yeni bir yemek söz konusu olduğunda, yeniden tadına bakma kuralını hatırlatmam gerekebiliyor. Leo sunduğum ilk seferde yemediğinde, en azından kokluyor ve birkaç çatal alıyor.

Bean bazen tek bir parça kabak yiyor ve görevini tamamladığı konusunda ısrar ediyor. Yakınlarda "salata dışında" her şeyin tadına bakacağını belirtti. Salatadan kastı yeşil marul... Fakat genellikle başta sunduğum her şeyden hoşlanıyor. Buna dilimlenmiş avokado, domates ya da soya soslu ve buharda pişmiş brokoli de dâhil. Hepimiz yemekte *carottes rapées* -sirke soslu havuç rendesi- olduğunda hem yerken hem söylerken çok eğleniyoruz.

Çocuklar masaya aç oturuyor, çünkü ikindi öğünü dışında atıştırmalık yemiyorlar. Bunda çevredeki diğer çocukların da

ıvır zıvır yememesinin büyük etkisi var. Yine de bazen istedikleri oluyor. Ben de bir parça ekmek ya da bir muza hayır demiyorum. Ama zaten büyüdükçe, daha az sorar oluyorlar. Sorduklarında da "Hayır, yarım saat içinde akşam yemeği yiyeceğiz." demek yeterli oluyor. Çok yorgun değillerse, sorun çıkarmıyorlar. Leo'yla markete gittiğimizde, gördüğü bir paket kurabiyeye "İkindi!" demesi bana kendimi başarmış hissettiriyor.

Bu konularda çok abartılı davranamamaya çalışıyorum (Simon'ın deyimiyle "Fransızlardan bile daha Fransız"). Bazen yemek pişirirken çocuklara yemeklerden biraz verdiğim oluyor, birkaç domates ya da nohut gibi. Yeni bir tarif, farklı bir malzeme kullandığımda (mesela çam fıstığı) onları yeni deneyime hazırlamak için mutlaka tadına bakmalarına izin veriyorum. Bir parça maydanoz bile verdiğim oluyor ama tabii bunu bir atıştırmalık olarak görmüyorum! Ne zaman isterlerse su içebiliyorlar.

Çocukları yemek konusunda bir çerçeveyle büyütmek çok fazla emek istiyor. Özellikle Simon seyahatte olduğunda, başlangıcı geçip önlerine bir tabak makarna koymak ve yemeği bitirmek istediğim oluyor. Bunu yaptığımda da, gayet mutlu oluyorlar. Kimse salata ya da sebze istemiyor.

Ama çocukların başka seçeneği yok. Tıpkı Fransız bir anne gibi onlara tatları öğretmeyi ve dengeli beslenme alışkanlığı kazandırmayı görev edindim. Ve yine bir Fransız anne gibi, aklımda günün menüsünü oluşturuyorum. Genellikle öğlen protein ağırlıklı ve akşamları hafif, sebze ve karbonhidrattan oluşan yemekler yiyoruz. Zaman bulduğumda, akşam yemeği için çorba (kendime püre haline getirmeyi düşünmeden) yapıyorum ve pilav ya da ekmekle sunuyorum.

Çocukların yemeği taze malzemelerle yapıldığında ve iyi

göründüğünde daha iştah açıcı bulmasına şaşmamak lazım. Tabaklardaki renk dengesine dikkat ediyorum ve bazen farklılık yaratmak için domates ya da avokado parçaları eklediğim oluyor. Evimizde rengarenk melamin tabaklar var. Fakat akşam yemeğinde beyaz kullanıyorum ve böylece renkleri fark ederek yetişkin yemeği yediklerini anlıyorlar.

Olabildiğince kendi işlerini yapmalarına izin veriyorum. Çocuklar daha küçükken, makarna akşamlarında bir tabağa rendelenmiş parmesan peyniri koyar ve tabaklarına kendilerinin dökmelerini beklerdim. Sıcak çikolatalarına ve zaman zaman yoğurtlarına kendileri şeker eklerler. Bean yemeğin sonunda o akşam yediğimiz peynirden -bir parça Camembert ya da o gün hangi peynirden yemişsek- mutlaka yine ister. Çok özel bir durum olmadıkça geceleri pasta ya da dondurma yemeyiz. Onlara hâlâ çikolatalı sandviç vermiyorum.

Bunları doğallıkla yapmak elbette zaman aldı. Oğlanların yemeyi sevmesi işleri kolaylaştırıyor. Öğretmenlerinden biri kibarca çok yediklerinden bile bahsetti. En sevdikleri kelimenin *encore*! (bir daha!) olduğunu söyledi. Kreşte öğrendikleri ve evde de yaptıkları bir şey var: Yemek bitince tabaklarını kaldırarak bittiğini göstermek. Tabakta kalan yemeğin suyu bu şekilde mutlaka masaya dökülüyor (sanırım kreşte bir parça ekmekle tabağı önceden silip süpürmüş oluyorlar).

Tatlı artık evimizde istenmeyen bir şey değil. Kontrollü olarak yemelerine izin veriyoruz. Bean de aldığı her şekerlemeye bu sonuncuymuş gibi yaklaşmıyor. Hava gerçekten soğuk olduğunda, ben de onlara sıcak çikolata yapıyorum ve içine banabilmeleri için bir önceki günden kalma baget ekmeği mikrodalgada ısıtıp, yanına dilimlenmiş elma koyarak sunuyorum. Tam bir Fransız kahvaltısına benziyor.

Héléne'nin Sıcak Çikolata Tarifi

Malzemeler

-1-2 çay kaşığı kakao
-1 litre az yağlı süt
-Damak tadınıza göre şeker

Yapılışı

Sos tavasında birkaç kaşık kakaoyu, az miktarda soğuk ya da oda ısısındaki sütle karıştırın. İyice karıştırıp katılaşmasını sağlayın. Sütün geri kalanını ekleyip çırpın. Çikolata süte eşit olarak dağılmalı. Karışım kaynayana dek orta ateşte pişirin. Sıcak çikolatanın soğumasını bekleyin, bu esnada kaymak tutmuşla alın ve kaşıkla kupalara dökün. Çocuklar şekerlerini kendileri eklesin.

Hızlı Kahvaltı Versiyonu

Büyük bir kupada bir çay kaşığı kakao ve azıcık sütü karıştırın. Kupanın kalanını sütle doldurun ve mikrodalgada iki dakika iyice ısınana dek ısıtın. Bir kaşık şeker ekleyin. Bu konsantre sıcak çikolatayı kupalara bölüştürün ve üzerine soğuk ya da oda sıcaklığındaki sütü ekleyin. Çıtır baget ya da kızartılmış ekmekle servis edin.

Bölüm 13
Ben karar veririm

İkizlerden esmer olan, yani Leo her şeyi çok hızlı yapıyor. Bunu bir yetenek olarak söylemiyorum. Normal bir insandan iki kat hızla hareket ediyor. İki yaşına geldiğinde, odadan odaya bir atlet hızıyla gidebiliyordu. Çok hızlı konuşuyor. Bean'in doğum gününde "*İyi ki doğdun!*" şarkısını öyle hızla söylüyor ki, birkaç saniye içinde bitiyor.

Bu fırtınanın peşinden koşmak çok zor. Koşarken beni rahatlıkla geçiyor. Parka gittiğimde, sürekli hareket halindeyim. Oyun parkındaki kapıları çıkış için bir davetiye olarak görüyor.

Fransız ebeveynliğinin en etkileyici -ve belki de en zor becerilen- yanlarından biri otorite. Fransız ebeveynlerin çocukları üzerindeki sakin ve kolayca kurdukları otoritelerini ancak kıskanabiliyorum. Çocukları onları dinliyorlar. Fransız çocuklar sürekli bir yerlere sıvışmıyor, cevap vermiyor ve kurallar konusunda pazarlık etmiyorlar. Peki, Fransız ebeveynler bunun nasıl başarıyor? Bu sihirli otoriteyi ben nasıl başarabilirim?

Bir Pazar sabahı parktayken komşum Frederique Leo'yla baş etmeye çalıştığımı görüyor. Frederique Burgundy'de bir

seyahat acentasında çalışıyor. Kırklarının ortasında, kulak tırmalayan bir sesi ve kimseye aldırmaz bir tavrı var. Yıllarca süren bürokratik işlemlerin ardından, üç yaşındaki Tina'yı bir Rus yetimhanesinden evlat edindi. Dışarıda olduğumuz esnada, henüz üç aylık bir anneydi.

Fakat şimdiden bana *eğitim* hakkında bazı şeyler anlatıyor. Fransız olmasından ötürü, mümkün *olan* ve *olmayan* şeyler konusunda tamamen farklı bir bakış açısı var. Bu durum kum havuzunda tamamen netleşiyor. Frederique'le kenarda oturup konuşmaya çalışıyoruz. Leo sürekli kum havuzunun kapısından tırmanmaya çalışıyor. Bunu her yaptığında, onu yakalıyorum, tutuyorum ve çığlık atarken geri bırakıyorum. Çok yorucu ve sinir bozucu bir durumdayım.

Frederique başta sessizce izliyor. Sonra hiç çekinmeden, Leo'nun peşinden koşmaya devam edersem oturup iki dakika sohbetin tadını çıkaramayacağımızı söylüyor.

"Doğru, ama ne yapabilirim?" diyorum.

Frederique bana Leo konusunda daha sert olmam gerektiğini, böylece kum havuzundan çıkmaması gerektiğini öğreneceğini söylüyor. "Aksi takdirde sürekli peşinden koşacaksın ve bir işe yaramayacak." diyor. Bana göre öğleden sonrayı Leo'yu kovalayarak geçirmek kaçınılmaz. Ona göre *mümkün* değil.

Frederique'in taktiği Leo'nun kaçmasını önlemek için bana pek umut vadetmiyor. Leo'yu son yirmi dakikadır azarladığıma dikkat çekiyorum. Frederique gülümsüyor. "Hayır"larımın daha sert olmasını ve gerçekten inanarak söylemem gerektiğini söylüyor.

Leo tekrar havuzdan çıkmaya çalıştığında daha öncekinden daha sert bir "hayır" diyorum. Yine de çıkıyor, gidip

içeri sokuyorum.

"Görüyor musun?" diyorum Frederique'e; "Mümkün değil."

Frederique yine gülümsüyor ve "hayır"larımın daha ikna edici olmasını söylüyor. Onun nasıl olsa dinlemeyeceğine inandığım için başarılı olamadığımdan bahsediyor. Bana bağırmak yerine ikna edici bir şekilde konuşmamı söylüyor.

Onu korkutacağımdan endişe ediyorum.

Frederique endişelenmememi söyleyerek beni cesaretlendiriyor.

Leo bir sonraki sefer de dinlemiyor. Fakat ben giderek daha ikna edici bir noktadan "hayır" demeye başlıyorum. Yüksek sesli değil ama daha kendinden emin. Farklı bir ebeveyn rolüne büründüğümü hissetmeye başlıyorum.

Dördüncü denemede nihayet ikna edici hissediyorum. Leo kapıya yöneliyor fakat -mucizevi bir şekilde- açmıyor. Geri çekiliyor ve gözlerime bakıyor. Gözlerimi kocaman açıp onaylamayan bakışlarla bakıyorum.

On dakika kadar sonra, Leo çıkmaya çalışmayı bırakıyor. Kapıyı unutmuş görünüyor ve Tina, Joey ve Bean'le kum havuzunda oynamaya başlıyor. Nihayet Frederique'le sohbet edebilmeye başlıyoruz.

Leo'nun beni aniden bir otorite olarak görmesine şaşırıyorum.

"Gördün mü?" diyor Frederique sakince, "Sesinin tonuyla ilgiliydi."

Leo'nun travmatize olmuş görünmediğine dikkat çekiyor. Bir an için -muhtemelen ilk defa- gerçekten bir Fransız ço-

cuğa benziyor. Üç çocuğumun da aynı anda *sakin* kalabildiğini görünce göğsümün kabardığını hissediyorum. Bu daha önce parkta hiç yaşamadığım bir deneyimdi. Belki de Fransız bir anne olmak böyle bir şeydir?

Kendimi çok sakin ve bir o kadar da aptal hissediyorum. Bu madem bu kadar kolaydı, yıllardır neden yapamıyorumdum? Hayır demek çığır açan bir ebeveynlik taktiği değil. Frederique'in bana öğrettiği tutarlı bir şekilde kendi otoritemden emin olmak. Bana kendi inancını ve düşüncelerini anlatıyor. Ve bunun genel bir kanı olduğunu görüyorum.

Frederique ayrıca ebeveynler için iyi olanın -çocuklar parkta oynarken sohbet edebilmek gibi- çocuklar için de en iyisi olduğuna kesinlikle inanıyor. Bu gayet doğru olmalı. Leo şimdi yarım saat öncesine göre çok daha sakin. Sürekli bir kaçış ve yakalama yerine, diğer çocuklarla mutlu mesut oyun oynuyor.

Bu yeni tekniğimi -tam bir hayır demeyi- şişeleyip yanımda taşımak istiyorum. Fakat Frederique bana çocukların otoritemi kabul etmesinin sihirli bir yolu olmadığı konusunda uyarıyor. Bu zamanla gelişen bir şey. "Tam bir kuralı yok." diyor "Sürekli değişiklikler yapıp deneyerek bulacaksın."

Bu çok kötü oldu. Peki, Frederique gibi diğer Fransız ebeveynlerin de çocukları üzerindeki mutlak otoritelerinin açıklaması nedir? Fransız ebeveynler bu otoriteyi günbegün, her yemekte her zaman nasıl koruyorlar? Ve ondan biraz ben de alabilir miyim?

Fransız bir iş arkadaşım, otoriteyle ilgileniyorsam, mutlaka kuzeni Dominique'le konuşmam gerektiğini söylüyor. Dominique Fransız bir şarkıcı, New York'ta üç çocuk büyü-

tüyor, Fransız ve Amerikalı ebeveynler arasındaki farklar konusunda uzman kabul ediliyor.

Dominique kırkdört yaşında ve Fransız *film noir* (kara film) aktrislerini andırıyor. Koyu renk saçları, kıvrımlı hatları ve derin derin bakan ceylan gibi gözleri var. Eğer daha zayıf ve güzel olsaydım, bir de üstüne şarkı söyleyebilseydim, ayna gibi hayatlar yaşadığımızı söyleyebilirdim. O New York'ta çocuk büyüten bir Parisli, ben de Paris'te çocuk büyüten bir New Yorkluyum. Paris'te yaşamak beni daha sakin, daha takıntısız bir insan haline getirdi. Dominique ise hoş görünümüne rağmen, Manhattan'da yaşayanlara özgü kendini inceleme ve eleştirme rüzgârına kapılmış. Harika bir Fransız aksanlı İngilizce konuşuyor ve günlük sokak ağzını bile öğrenmiş.

Dominique New York'a yirmi iki yaşında bir öğrenci olarak geliyor. Altı ay kalıp, İngilizce öğrenip dönmeyi planlıyor. Fakat kısa sürede New York evi haline geliyor. "Kendimi harika bir enerjiye sahip ve iyi hissediyordum. Bunu Paris'te uzun zamandır hissetmiyordum." diyor. Amerikalı bir müzisyenle evlenmiş.

İlk hamileliğinin başında, Dominique de Amerikan tarzı ebeveynlikten etkileniyor. "Amerika'da Fransa'da olmayan bir birlik duygusu var. Yoga yapıyor ve hamileysen tamamdır! Hamile kadınlarla dolu bir yoga grubundasın."

Amerika'da çocuklara nasıl davranıldığına da dikkat ediyor. Kocasının ailesiyle yenen bir Şükran Günü yemeğinde, üç yaşındaki kız çocuğu masaya geldiğinde, yirmi tane yetişkinin masada konuşmayı bırakıp çocuğa odaklanmasını şaşkınlıkla anlatıyor.

"Dedim ki, bu kültür harika. Çocuklar burada adeta Tanrı

gibi bir şey... Müthiş! Amerikalıların neden bu kadar özgüvenli ve mutlu; Fransızların neden mutsuz olduğunu şimdi anlıyorum. Şuna bak, nasıl da ilgi gösteriyorlar!"

Fakat zaman geçtikçe Dominique bu ilgiye farklı açıdan bakmaya başlamış. Üç yaşındaki kız için Şükran Günü masasında hayatın durmasının biraz abartılı olduğunu fark etmiş.

"Bu çocuk beni sinir ediyor diye düşündüm. İçeri giriyor ve oradaki herkesin yaptığı şeyi bırakıp kendisine ilgi göstermesini bekliyor."

Kendisinin de on bir, sekiz ve iki yaşında üç çocuğu olan Dominique anasınıfındaki çocukların öğretmenlerin direktiflerine "Benim patronum değilsin!" diye cevap verdiğini duyduğu gün şüphelerinin perçinlendiğini anlatıyor ("Böyle bir şeyi Fransa'da asla göremezsin." diyor). O ve kocası çocuklu Amerikalı arkadaşlarının evlerine yemeğe davet edildiklerinde, genellikle yemek yapmak zorunda kalıyorlar. Çünkü o sırada ev sahipleri çocuklarını yatağa yatırmakla meşgul oluyorlar!

"Sert olup 'Bunu yapmayı bırakıyorsun. Artık seninle ilgilenemiyorum. Şimdi uyku ve büyüklerin zamanı... Senin vaktin sona erdi, şimdi bizim arkadaşlarımızla geçireceğimiz zaman başlıyor. Yatağına gidiyorsun, işte bu kadar' demiyorlar. Bir türlü bunu yapamıyorlar. Çocuklara hizmet edip duruyorlar. Ve bunu görmek beni gerçekten şaşırtıyor."

Dominique New York'a hâlâ hayran ve Amerikan okullarını Fransız okullarına tercih ediyor. Fakat ebeveynlik söz konusu olduğunda, giderek belirli sınırları ve açık kurallarıyla Fransız usulüne geçiş yaşıyor.

"Fransız usulü bazen sert görünebilir. Zaman zaman daha nazik ve çocuklara hitap eden bir dil kullanılabilir. Ama Ame-

rikan tarzında da çocuklar adeta dünyayı yönetiyorlarmış gibi büyütülüyor." diyor.

Amerika'daki ruh ikizimle bunu tartışmak anlamsız geliyor. Bahsettiği yemek davetlerini gözümün önüne getirebiliyorum. Amerikalı ebeveynler -kendim de dâhil olmak üzere- yetki konusunda gelgitler yaşıyorlar. Teoride çocukların sınırları olması gerektiğine kesinlikle inanıyoruz. Bu herkesin kabul ettiği bir gerçek... Fakat pratikte, bu sınırlar konusunda kendimizden emin olamıyoruz ve uygulamak konusunda rahat davranamıyoruz.

Simon'ın okuldan bir arkadaşı üç yaşındaki kızının davranışları konusunda; "Sinirlendiğimde hissettiğim suçluluk, öfkemden daha fazla oluyor." diyor. Bir kız arkadaşım üç yaşındaki oğlunun onu ısırdığını ama bağırdığında ağlayacağı için kendini kötü hissettiğini anlatıyor. Haliyle bir şey yapmamış.

Anglosakson ebeveynler fazla sert olduklarında çocuklarının yaratıcılıklarını zedeleyeceklerini düşünüyor. Ziyarete gelen bir Amerikalı kadın Paris'teki evimizde çitli bir oyun parkı görünce şaşırıyor. Ona göre bu biraz kısıtlayıcı bir uygulama (bu uygulama Paris'te oldukça gerekli görülüyor).

Long Islandlı bir anne yeğeninin şımarıklığından ve ebeveynlerinin -ona göre- fazla hoşgörülü olduklarından bahsediyor. Sonra yeğeninin büyüdüğünde Amerika'nın büyük bir sağlık merkezinin onkoloji bölüm başkanı olduğunu ve böylece çekilmez bir çocuk oluşunun nedenini ortaya koyduğunu anlatıyor. "Bence akıllı çocuklar disipline edilmezlerse çocukken katlanılmaz oluyorlar. Ve büyüdükçe de daha az yaratıcı hale geliyorlar."

Doğru sınırların nerede olduğu bilmek kolay değil. Leo'yu oyun parkında ya da kum havuzunda tutarak bir gün kanse-

rin çaresini bulacak olmasını mı engelliyorum? Kendini ifade etmekle amaçsızca saçmalamak arasındaki sınır tam olarak nerede? Çocuklarım kaldırımdaki her rögar kapağını incelemek için durduklarında ilhamlarını mı takip etmiş oluyorlar yoksa sadece bir fare gibi mi davranıyorlar?

Tanıdığım Anglosakson annelerin çoğu kendilerini iki arada bir derede buluyorlar. Bazen bir diktatör, bazense bir peri gibiler. Sonuç olarak sürekli uzlaşmakla zaman kaybediyorlar. Bunun ne anlama geldiğini Bean üç yaşına geldiğinde fark ettim. Yeni evimizdeki kurala göre günde kırk beş dakika televizyon izlemesine izin var. Bir gün daha fazla izlemek için izin istiyor.

"Hayır, bugün için yeterince izledin." diyorum.

"Ama bebekken hiç izlememiştim." diye cevap veriyor.

Anglosakson anne babaların çoğunun da aynı bizim gibi sınırları var. Fakat ortalıkta o kadar çok ebeveynlik felsefesi var ki bu nedenle ebeveynlerin otoritesi bazen birbirlerininkiyle çakışabiliyor. Amerika'ya yaptığım ziyaretlerin birinde böyle bir duruma tanık oluyorum.

Liz otuzlarının ortasında bir grafik tasarımcı ve beş yaşında Ruby adında bir kızı var. Ebeveynliği çocuk doktoru William Sears, yazar Alfie Kohn ve davranış bilimci B. F. Skinner'ın etkisi altında.

Ruby yaramazlık yaptığında, Liz ve eşi kızlarına davranışının yanlışlığını anlatmaya çalışıyor. Liz, "güç gösterisi yapmadan ona doğru ve yanlışı öğretmeye çalışıyoruz. Ondan büyük ve güçlü olduğumu düşündürmek istemiyorum. Aynı şekilde tüm para bende ve neyi alıp alamayacağımıza karar verenin de ben olduğumu düşünmesini istemiyorum." diyor.

Liz'in ebeveynliğe yaklaşımı konusunda bu kadar emek harcaması beni çok etkiliyor. Birinin kurallarını kendine adapte etmek yerine, birçok düşünürü ve yazarı okuyup kendine bir bakış açısı oluşturmuş. Ve bu yeni ebeveynlik biçimi, kendisinin büyütülme şeklinden tamamen farklı.

Fakat bunun bedelleri var. Uyguladığı eklektik yaklaşım ve bu konuda yargılanmamak konusundaki isteği, onu birçok komşusundan, arkadaşından ve hatta kendi ebeveynlerinden uzaklaştırmış. Ebeveynlerinin onun Ruby'yi büyütme şeklini onaylamadığını ve bu konuyu onlarla artık tartışmak istemediğini anlatıyor. Ev ziyaretleri gergin geçiyor, özellikle de Ruby yaramazlık yaptığında...

Yine de Liz ve kocası otoritelerini değiştirmemek konusunda ısrarlı. Son zamanlarda Ruby ikisine de vuruyor. Her seferinde oturup ona vurmanın ne kadar yanlış olduğunu anlatıp duruyorlar. Bu iyi niyetli girişim işe yaramıyor, Liz "Bize hâlâ vuruyor." diyor.

Fransa bambaşka bir gezegen gibi. En rahat, en bohem anne babalar bile aile hiyerarşisini önemsiyor ve bu konuda son derece tavizsiz davranıyorlar. Zamanında devrim yaşanmış bu ülkede, yemek masasında hiç anarşiste rastlanmıyor.

Sanat tarihçi ve üç çocuk annesi Judith; "Bu biraz çelişkili" diyor. Siyasi görüşleri söz konusu olduğunda, otoriteye karşıyken, ailesinde patron kendisi. "Önce ebeveynler, sonra çocuklar" diyor. Fransa'da çocukla gücü paylaşmak diye bir şey olmadığını anlatıyor.

Fransız medyasında ve bir önceki nesilde "çocuk kral" sendromundan bahsediliyor. Paris'teki ebeveynlerle konuştuğumdaysa; *"Kararları ben veririm!"* diyorlar. Bunun biraz daha askeri bir versiyonu da *"Emirleri ben veririm!"* Ebeveyn-

ler bu cümleleri söyleyerek hem çocuklarına hem de kendilerine patronun kim olduğunu hatırlatıyorlar.

Amerikalılara göre hiyerarşi zorbalığı çağrıştırabilir. Robynne Paris'in hemen dışında eşi ve çocukları Adrien ve Lea'yla birlikte yaşayan bir Amerikalı. Bir akşam yemeğinde Adrien'i bebekken çocuk doktoruna götürdükleri bir seferi anlatıyor. Adrien tartıya çıkmamak için o kadar ağlıyor ve itiraz ediyor ki, Robynne en sonunda dizlerinin üzerine çöküp onu ikna etmeye çalışıyor.

Doktor müdahale ediyor. "Ona neden olduğunu açıklama sadece 'şimdi buradayız, tartıya çıkıyorsun, bu kadar ve bu tartışmaya açık değil,' de" diyor. Robynne şok oluyor. Tavrını çok sert bulduğu için doktorunu değiştiriyor.

Hikâyeyi dinleyen kocası Marc sözünü keserek; "Hayır hayır, böyle söylemedi!" diyor. Marc Paris'te büyümüş profesyonel bir golf oyuncusu. Kendisi otoriteye hiç uğraşmadan sahip olabilen o Fransız ebeveynlerden biri. O konuştuğunda çocuklar dikkatle dinliyor ve cevap veriyorlar.

Marc doktorun boş yere patronluk tasladığını düşünmüyor. Tam aksine Adrien'in terbiyesine katkıda bulunduğunu düşünüyor. Marc olayı tamamen farklı hatırlıyor:

"Doktor kendimizden emin olmamızı, çocuğu alıp tartıya koymamız gerektiğini söyledi. Ona çok fazla seçenek verirsek asla kendinden emin olamayacağını anlattı. Yapılması gerekeni söyleyip, kenara çekilmemizi önerdi."

Marc ekliyor; "Basit bir adım ama her şeyin başlangıcı. Açıklamaya kesinlikle gerek olmayan şeyler vardır. Kilosunu öğrenmek için çocuğu tartıya çıkarmak gerekiyor. Bitti. Nokta!"

Adrien'in bu deneyimi tatsız olarak hatırlamasının da eğitiminin bir parçası olduğunu düşünüyor. "Bazen hayatta her şey hoşunuza gitmeyebilir ama yapmanız gerekir. Her zaman istediğiniz gibi davranamazsınız."

Marc'a otoriteyi nasıl sağladığını sorduğumda göründüğü kadar kolay olmadığını öğreniyorum. Bu dinamiği çocuklarda oturtmak için epeyce emek vermiş. Otorite onun üzerine çok kafa yorduğu ve öncelikli bulduğu bir konu. Bütün bu çabasının nedeni, kendinden emin bir ebeveynin çocuklara da aynı alışkanlığı kazandıracağına olan inancı.

Marc, "Bence yolu gösterecek bir lidere sahip olmak her zaman iyidir. Çocuk anne ve babasının kontrolü elinde tuttuğunu hissetmelidir." diyor.

Dokuz yaşındaki Adrien; "Tıpkı ata binmek gibi" diyerek sohbete dahil oluyor.

"İyi bir örnek" diyor Robynne.

Marc ekliyor; "Fransızcada bir söz var: bir vidayı sıkmak yerine gevşetmek daha kolaydır. Yani bazı konularda sert olmak iyidir. Çok sertseniz, gevşemeniz mümkündür. Ama eğer en baştan işleri gevşek tutarsanız, sonradan sıkılaştırmak söz konusu dahi olamaz."

Marc çocuklara *çerçeve* kurmayı Fransız ebeveynlerin çocuğun yaşamının ilk yıllarında yaptığını anlatıyor. Bunu inşa ettikten sonra zaman içinde sadece "ara sıra onu düzeltmeleri" yetiyor.

Benim gibi Amerikalı ebeveynlerse, tüm bir öğleden sonrasını çocuklarımızın peşinden koşturmayı ve bir akşam yemeğini bırakıp çocuk uyutmaya gitmeyi doğal buluyoruz. Çok sinir bozucu ama artık normalleşmiş.

Fransız ebeveynler için çocuğun kral olması tüm aile için olumsuz ve dengeyi bozan bir durum. Bunun günlük hayatın tüm neşesini -hem çocuklar hem de ebeveynler için- kaçıracağını düşünüyorlar. Bu *çerçeveyi* oluşturmanın oldukça zor olduğunu kabul ediyorlar fakat diğer türlüsünü de kabul edilemez buluyorlar. Fransız ebeveynlere göre iki saat süren "iyi geceler" seremonileriyle ebeveynlerin arasındaki bariyer bu çerçeve...

"Amerika'da çocuk sahibi olduğunuzda, zamanınızın artık size ait olmadığı kanısı kabul görüyor," diyor Marc. Ona göreyse çocukların ilgi odağı olmadıklarını ve dünyanın kendi etraflarında dönmediğini anlamaları gerekiyor.

Peki, anne babalar bu *çerçeveyi* nasıl çiziyor. İnşa etme aşaması biraz sert görünebiliyor. Bu sadece hayır demek ve "Ben karar veririm" prensibini oturtmaktan ibaret değil. Fransız ebeveynler ve eğitimciler bu konuda yani *çerçeve* üzerine çokça konuşarak oluşturuyorlar. Çocuklara neyi yapmaya izinleri olduğu ve neyi yapamayacakları konusunu açıklamaya zaman ayırıyorlar. Bu konuşmalar "çerçeve"nin oluşmasını sağlıyor. Çerçeve neredeyse somut bir hale geliyor ve ebeveynler sadece jestleriyle bile sınır çizebiliyorlar.

Çerçeve hakkında yapılan konuşmalar genellikle çok nazik oluyor. Çocuklar bunu bebeklere bile açıklıyor (onlara karşı da kibar olmak gerekiyor, çünkü söyleneni anlıyorlar). Çocuklara sınır koyarken Fransızlar hak konusuna dikkat çekiyor. "Jules'a vurma" demek yerine; "Jules'a vurmaya hakkın yok" diyorlar. Bu sadece semantik bir farklılık değil. Bu şekilde söylendiğinde, Fransızlar belli kural ve kaideler dizisi olduğunu ve hem yetişkinlerin hem de çocukların bunlara riayet etmesi gerektiğini vurgulamış oluyor. Ayrıca çocukların başka şeylere *hakkı* olduğunu da netleştirmiş oluyorlar.

Çocuklar bu ifadeyi kopyalayarak birbirlerine de söylüyorlar. Okul bahçesinde söyledikleri bir şarkının içinde; *"Laylaylom laylaylom bunu yapmaya hakkımız yok!"* sözleri geçiyor.

Çocuklara karşı çok sık kullanılan ifadelerden biri de; "onaylamıyorum", "bezelyeleri yere atmanı onaylamıyorum" gibi kullanılıyor. Ebeveynler bunu ciddi bir tonda ve çocuğa doğrudan bakarak söylüyor. Bu sadece hayır demekten daha fazla anlama geliyor. Ebeveynin çocuğun dikkate alması gereken başka bir fikri olduğu anlamına da geliyor. Çocuğun bezelyeler konusunda kendisine ait bir fikri olsa da, bunun her zaman uygun olmayabileceğini anlamasını sağlıyor. Bezelyeleri atma konusunda kendisi karar verdiğine göre, aksine de (mesela toplamaya) karar verebilir.

Bu Fransızların yemek saatleri konusunda neden sakin olduklarını da açıklamaya yardım ediyor. Büyük bir krizi bekleyip, ardından acıklı cezalar vermek yerine, ebeveynler ve bakıcılar, küçük, nazik, engelleyici ve temel kuralları esas alan konuşmalar yapıyorlar.

Buna kreşte de şahit oluyorum. Dört yemekten oluşan öğle yemeğinde on sekiz aylık bebeklerle oturuyorum. Anne-Marie yemeği sunarken, hepsi aynı pembe önlüğe sahip altı küçük çocuk dikdörtgen bir masanın etrafında oturuyor. Ortam son derece sakin. Anne-Marie her yemeği tanıtıyor ve ardından ne geleceğini anlatıyor. Onun da çocukların her yaptığını dikkatlice izlediğini ve sesini hiç yükseltmeden nazik komutlarla onlara yardımcı olduğunu görüyorum.

Kaşığıyla tabağına vuran bir çocuğa; "Nazik ol. Kaşıkla bunu yapmıyoruz." diyor. "Hayır, hayır peynire dokunmuyoruz, o daha sonra." diyor bir diğerine. Çocuklarla konuşurken, mutlaka göz teması kuruyor.

Fransız ebeveynler ve bakıcılar bu kadar ince eleyip sık dokumuyorlar. Genellikle sofrada küçük jestlerle sıkça kuralları hatırlatıyorlar ve işlerin sarpa sarmasından kaçınıyorlar. Anne-Marie otuz dakikalık yemek esnasında diyalog ve düzeltme yöntemlerini karma bir şekilde kullanıyor. Sonunda çocukların yüzü yemekle kaplı ama yerde sadece birkaç kırıntı var.

Tıpkı Marc ve Anne-Marie gibi tanıştığım diğer Fransız ebeveynler ve bakıcılar diktatör gibi görünmeden otorite kurmayı başarıyorlar. İtaatkâr robotlar yetiştirmenin peşinde değiller. Aksine çocuklarını dinliyor ve sürekli konuşuyorlar. Hatta tanıştığım yetişkinler çocuklarıyla onlardan üstün biri gibi değil, eşitleriyle konuştukları gibi konuşuyorlar. Anne-Marie bana "Yasak olan her şeyin sebebini açıklamam gerektiğini" söylüyor.

Fransız ebeveynlere çocukları için en çok ne istediklerini sorduğumda; "kendileriyle barışık ve rahat olmalarını" ve "dünyada kendi yollarını çizmelerini" istediklerini söylüyorlar. Çocuklarının kendilerine ait zevkler ve düşünceler geliştirerek büyümelerini istiyorlar. Fransız ebeveynler çocukları fazla uysal olduğunda endişeleniyor. Çocuklarının karakter sahibi olmasını istiyorlar.

Fakat çocukların yalnızca sınırlara saygı gösterdiklerinde ve kendilerini kontrol edebildiklerinde bunları başarabileceğine inanıyorlar. Karakterle birlikte çerçeve gerekiyor.

Bu kadar uslu çocuğu ve yüksek beklentiye sahip aileyi bir arada görmek bazen *zor olabiliyor*. Asansörle bahçe arasında ve binanın ana girişinde bağıran ya da mızıldanan benim oğlanları gördükçe günden güne daha çok utanıyorum. Avluya bakan düzinelerce pencerede yaşayan komşulara adeta bir duyuru bu: Amerikalılar geldi!

Bean'le birlikte Noel tatilinde okul arkadaşlarından birinin evine *ikindi öğününe* davet edildik. Çocuklara sıcak çikolata ve kurabiye, bana ise çay veriliyor. Masaya oturduktan sonra, Bean biraz *haylazlık* yapmak için doğru bir zaman olduğuna karar veriyor. Sıcak çikolatasından bir lokma alıyor ve kupasına geri tükürüyor.

Afallıyorum. Eğer hangi bacağın ona ait olduğun bilseydim, Bean'in bacağına masanın altından ufak bir tekme atabilirdim. Ona tıslayarak durmasını söylüyorum ama mevzuyu büyütüp anın güzelliğini de bozmak istemiyorum. Bu arada ev sahibinin üç kızı masada *sakince* oturuyor ve kurabiyelerini yiyorlar.

Fransız ebeveynlerin *çerçeveyi* nasıl çizdiğini görüyorum. Anlamadığım şey; çocuklar çerçevenin dışına çıktıklarında nasıl sakin kalabildikleri. Böyle durumlarda eski bir sözü hatırlıyorum; *bir adamı hendekte tutmak istiyorsan, onunla birlikte oraya girmelisin*. Bizim evdeki durumlar da biraz buna benziyor. Bean'i odasına gönderdiğimde, onunla gitmem gerekiyor, yoksa çıkıp geri geliyor.

Leo'ya parkta yaşadıklarımızın ardından, daha sert olmaya çalışıyorum. Fakat bu her zaman işe yaramıyor. Vidaları ne zaman sıkmam ne zaman gevşetmem gerektiği konusunda hâlâ tam olarak emin değilim.

Robynne ve Marc'la çalışan Fransız dadı Madeleine'le bana yol göstermesi için öğlen yemeğinde buluşuyoruz. Fransa'nın batısında Brittany'de yaşıyor. Fakat şu anda Paris'te yeni doğan bir bebek için gece mesaisinde (Madeleine çocuğun hâlâ gece uykusunu öğrenmekte olduğunu söylüyor).

Madeleine altmış üç yaşında ve üç erkek çocuk annesi.

Beyazlamakta olan kısa kahverengi saçları ve sıcak bir gülümsemesi var. Frederique ve diğer Fransız ebeveynlerde gördüğüm kesinlik onda da var. Tıpkı onlar gibi yöntemleri konusunda sakin ve kendinden emin.

Bana oturur oturmaz; "Çocuk ne kadar şımarıksa, o kadar mutsuzdur." diyor.

Peki bu dengeyi nasıl sağlıyor?

"Les gros yeux," diyor. Bu "büyük gözler" anlamına geliyor. Madeleine masada bana nasıl yapmam gerektiğini gösteriyor. Az önceki pembe kazaklı ve tutarlı sevecen anneanneden, korkunç bakışları olan bir baykuşa dönüşüyor. Sadece gösterirken bile oldukça ikna edici!

Bu "büyük gözler" işini ben de öğrenmek istiyorum. Salatalarımız geliyor ve denemeye devam ediyoruz. Başta baykuşa dönüşmekte zorluk çekiyorum. Ama Frederique'le parkta yaşadığımız gibi, nihayet o ikna edici sertliği kazanıyorum ve farkı hissediyorum. Böylece zor tuttuğum gülme isteğim nihayet geçiyor.

Madeleine bunun çocukların itaat etmelerini sağlayıp onları korkutmak için olmadığını anlatıyor. *Büyük Gözler*in ancak çocukla sağlam bir bağ kurulduğunda ve karşılıklı saygı söz konusu olduğunda işe yaradığını anlatıyor. Madeleine işinin en tatmin edici yönlerinden biri olarak çocukla dünyaya aynı açıdan bakmanın önemini ve o daha yapmadan ne yapacağını tahmin edebilmekten bahsediyor. Bu noktaya varmak, onu dikkatle gözlemlemek, konuşmak ve belli konularda özgürlüğüne güvenmekle oluyor.

Fakat çocuklarla bu koca gözlerin işe yaradığı bir ilişki kurabilmek için, katılığın esneklikle birlikte gelmesi gerektiğini ve çocuğa özgürlük ve seçme şansı da verilmesinin gerekli-

liğini anlatıyor. "Çocuklar biraz özgür bırakılmalı, böylece karakterleri ortaya çıkabilir," diyor.

Madeleine karşılıklı sağlam temellere dayanan bu ilişki ve sert olma hali arasında bir çelişki görmüyor. Otoritesi çocuklarla ilişkisinin içinden geliyor, üzerinden değil. Otoriteyle yakınlığı dengeleyebiliyor. Diyor ki; "Çocuğu dinlemeli fakat sınırları koyan sen olmalısın."

Büyük Gözler Fransa'da bayağı ünlü. Bean kreşte karşılaştığında korkuyordu. Fransız yetişkinlerin çoğu bu ve bunun gibi yüz ifadelerini hâlâ hatırlıyor.

Parisli yemek yazarı Clotilde Dusoulier annesinden bahsederken; "Böyle bir bakışı vardı" diyor. Ebeveynlerinin ikisinin de bir çizgiyi geçtiğinizi hatırlatan bir ses tonu olduğunu anlatıyor. "Yüz ifadeleri sert, kızgın ve mutsuzdu. 'Bunu söyleyemezsin' derlerdi ve kendinizi cezalandırılmış ve biraz da aşağılanmış hissederdiniz. Sonra geçerdi," diyor.

Bana ilginç gelen Clotilde'nin bu uygulamaları (*büyük gözler ve çerçeve*) şefkatle hatırlıyor olması. Annesinden bahsederken; "Neyin doğru neyin yanlış olduğu konusunda çok netti. Sesini yükseltmeden hem şefkat gösterebilir hem de otorite kurabilirdi." diyor.

Ses yükseltmek demişken, ben bunu sıkça yapıyorum. Bağırmak bazen çocukların dişlerini fırçalamasına ya da yemekten önce ellerini yıkaması gibi konularda işe yarıyor. Fakat benden çok şey gidiyor ve evde berbat bir ortam yaratıyor. Ne kadar yüksek ses kullanırsam sonrasında kendimi o kadar kötü ve yorgun hissediyorum.

Fransız ebeveynler çocuklarıyla kesin sınırlarla konuşuyor. Devamlı uyarı bombardımanı yerine hedefe nokta atışı komutlar kullanıyorlar. Bağırmak sadece önemli olaylarda

kullanılmak üzere saklanıyor ve amacına ulaşıyor. Parkta ya da evde çocuklarıma bağırdığımda, Fransız arkadaşlarım tedirgin oluyor ve ciddi bir durum olduğunu düşünüyorlar.

Benim gibi Amerikalı ebeveynler otorite kurmayı ceza ve disiplinle sağlamaya çalışıyor. Fransızlar bunlardan pek bahsetmiyor. Bunun yerine çocukların *eğitiminden* söz ediyorlar. Kelimenin anlamından da anlaşılacağı üzere, çocuklara neyin kabul edilebilir, neyin edilemez olduğunu zamanla öğretiyorlar.

Ana fikir çocuklara eğitim vermeniz, onlara polislik etmeniz değil... Leo sofrada çatal bıçak kullanmayı reddettiğinde, ona kaşığı tıpkı alfabeyi öğretir gibi öğrettiğimi düşünmeye çalışıyorum. Bu beni daha sakin ve sabırlı kılıyor. Uzlaşmadığında kendimi saygısızlığa uğramış ve öfkeli hissetmiyorum. Ve gerginlik olmadığında, onun da denemesi kolaylaşıyor. Bağırmıyorum ve yemek herkes için güzel geçiyor.

Fransız ve Amerikalı anne babaların "katı" kelimesini farklı kullandığını fark ediyorum. Amerikalılar kullandığında, bu kişinin asla aşılamaz bir otoritesi olduğu anlamında oluyor. Gözünüzün önünde sert ve suratsız bir öğretmen tipi beliriyor. Amerikalı ebeveynlerin kendilerini bu sıfatla tanımladığını duymadım. Ama neredeyse tanıdığım tüm Fransızlar bunu yapıyor.

Fransızlar kendilerine "katı" derken Amerikalılardan farklı bir şeyi kastediyorlar. Onlar belli konularda sert ve geri kalan her şeyde son derece rahatlar. İşte bu *"çerçeve"*: Net çizgiler içinde büyük bir özgürlük...

François Dolto *The Major Stages of Childhood* (Çocukluğun Önemli Aşamaları) kitabında; "Gereksiz kurallar uygulamıyoruz ve çocuğu olabildiğince özgür bırakıyoruz. Sadece

onun güvenliği için gerekli kurallardan bir *çerçeve* oluşturuyoruz. Deneyimle anlayacaktır ki, bunlar gerekli ve bunu sadece onu rahatsız etmek için yapmıyoruz." diyor. Başka bir deyişle, belli konularda katı olmak anne babaları mantıklı kılıyor ve çocuklar da uyum gösteriyor.

Tıpkı Dolto gibi, Parisli anne babalar da küçük *haylazlıkları* çok büyütmüyor. Bunu çocukluğun bir parçası olarak görüyorlar. Esther; "Eğer her yanlış davranışa aynı ölçüde tepki verilirse, hangisinin önemli olduğunu nasıl anlayacaklar?" diyor.

Fakat aynı ebeveynler bazı tip davranışlara derhal tepki veriyor. Tolerans göstermedikleri konular değişebiliyor. Fakat tanıdığım ebeveynlerin neredeyse hepsi başkalarına saygı göstermek konusunda asla taviz vermiyor. Bu ebeveynleri ve diğer yetişkinlerle saygılı bir şekilde konuşmak ve *merhaba, hoşça kal* ve *teşekkür ederim* demeyi de içeriyor.

Fiziksel saldırı da taviz gösterilmeyen konulardan biri. Amerikalı çocuklar her ne kadar yapmamaları gerektiğini bilseler de, ebeveynlerine vurabiliyor ve bu onların yanına kalabiliyor. Fransızlar bu konuda hoşgörülü değil. Bean bir defasında ellilerindeki bekar komşum Pascal'ın yanında bana vuruyor. Pascal normalde oldukça sakin ve uyumludur fakat bu kez beni bile dehşete düşürecek şekilde; "Bunu yapmıyoruz!" diyor. Bean'in de korktuğunu görüyorum.

Uyku zamanı geldiğinde Fransızların bazı konularda sert, bazılarında rahat oluşuna dair dengeyi somut olarak görebiliyorsunuz. Birkaç ebeveyn bana çocukların uyku vaktinde odalarında olması gerektiğini söylüyor. Fakat odalarında ne isterlerse yapabiliyorlar.

Bu yaklaşımı Bean'e uyguluyorum ve hoşuna gidiyor.

Odasında sınırlandığı fikrine kapılmadığı gibi, bunun yerine gururla "Ne istersem yapabiliyorum." deyip duruyor. Bir süre oyun oynuyor ya da okuyor ve sonra yatağa gidiyor.

Oğlanlar iki yaş civarı beşikten normal yatağa geçiş yaptığında, aynı prensibi öğretiyorum. Aynı odayı paylaştıkları için, bu saatler biraz daha gürültülü oluyor. Çarpışan legoların seslerini duyuyorum. İşler çığırından çıkmadıkça, iyi geceler dedikten sonra odalarına gitmekten kaçınıyorum. Bazen çok geç olduysa ve hâlâ direniyorlarsa, gidip uyku vakti olduğunu hatırlatıyorum ve ışıkları kapatıyorum. Bunun "ne-istersen-yapabilirsin" kuralına aykırı olduğunu düşünmüyorlar. Zaten o dakikaya kadar yeterince yorulmuş oluyorlar ve yatağa gidiyorlar.

Otoriteye siyah beyaz bakışımı değiştirmek niyetiyle Daniel Marcelli'yi ziyaret ediyorum. Marcelli Poitiers'teki büyük bir hastanede çocuk psikiyatrisi bölüm başkanı ve aynı zamanda onlarca kitabın yazarı. Son kitabı *It is Permissible to Obey* (İtaate Hoşgörü) ebeveynler için yazılmış ve otoriteyi anlatıyor. Marcille uzun izahatlarla görüşlerini destekliyor ve Hannah Arendt'ten alıntılar yapıyor.

En sevdiği çelişkilerden biri, ebeveynlerin otorite kurabilmesi için, çoğunlukla evet demelerinin gerekliliği. "Sürekli yasaklarsanız, otoriter olursunuz," diyor. Kahve ve çikolata eşliğinde sohbet ediyoruz. Ardından ebeveyn otoritesinin amacının çocukları bir şey yapmaya teşvik etmek olduğunu, onları engellemek olmadığını ekliyor.

Marcelli, bir portakal, bir bardak su ya da bilgisayara dokunmak isteyen bir çocuk örneğini veriyor. Şimdiki Fransız eğitimi tarzı gereği çocuğun bunlara dokunmadan ya da almadan önce sormasını uygun görüyor. Marcelli sorması gerektiğine katılıyor ama ebeveynlerin cevabının daima evet

olması gerektiğini savunuyor.

"Ebeveynler; sadece arada bir yasaklar koymalı. O da tehlikeli durumlarda. Fakat genel olarak ebeveynin görevi çocuğa almadan önce sormayı öğretmek olmalı."

Marcelli bu dinamiği uzun vadeli ve kendi içinde çelişen bir hedefe doğru ilerletiyor: eğer her şey doğru yapılırsa, çocuk zamanla itaat etmemeyi seçeceği bir noktaya erişir.

"Başarılı bir eğitimin gereği, çocuğa kendi kararlarını verir hale gelene dek itaat etmeyi ve zaman zaman da itaat etmemeyi öğretmektir. İtaat etmeyi öğrenmemiş biri, sizce itiraz etmeyi bilebilir mi?"

"Daima teslim olmak küçük düşürücü olur, fakat itaat çocuğun büyümesine destek olur." diyerek açıklıyor. Ayrıca çocukların diğer çocuklarla ortak bir dili olması için zaman zaman televizyon izlemeleri gerektiğine inanıyor.

Marcelli'nin otorite hakkındaki tüm argümanını uygulayabilmek için, Fransa'da yetişmiş olmak iyi olur. Çünkü bu yaklaşım daha lisede öğretiliyor. Ben bu konuşmadan, kurulacak sıkı ve net bir çerçevenin çocukların bazen içinden çıkabileceği ve geri döndüklerinde de orada bulabilecekleri güvenli bir liman olduğunu anlıyorum.

Marcelli Fransa'da çok sık duyduğum bir noktayı tekrar ediyor: sınırlar olmadıkça çocuklar isteklerinin esiri olurlar (Marcelli bana; doğamız gereği insanoğlunun sınırları bilmediğini söylüyor). Fransız anne babalar bu nedenle *çerçeveyi* çok önemsiyor çünkü sınırlar olmadıkça çocukların isteklerinin kendilerini ele geçireceğini biliyorlar. *Çerçeve* bu içsesin gelişmesini sağlıyor ve sakinleştiriyor.

Bu Paris'te parkta tek öfke nöbeti geçiren çocukların

neden benimkiler olduğunu da açıklıyor. Öfke nöbeti çocuğun istekleri altında ezildiği ve kendini nasıl durduracağını bilmediği durumlarda gerçekleşiyor. Diğer çocuklar *hayır* cevabına alışık ve kabul ediyorlar. Benimkiler değil. Benim "hayır"ım onlara cılız geliyor. Ve bu yüzden devamlı bir şeyler isteyip durmaları hiç son bulmuyor.

Marcelli *çerçeveyle* büyütülen çocukların yaratıcı ve aydınlanmış olabileceklerini söylüyor. Fransızlara göre çocuğun "meyve vermesini" teşvik etmeyi çerçeve dahilinde yapmak mümkün. Fransız ebeveynlerin çok azı bunu önemsemiyor ve çocuklara sınırlar çizmiyor. Marcelli bu ikinci grubun çocukları için "Hiç iyi etmiyorlar ve duygularına kapılıyorlar." diyor.

Bu yeni yaklaşımın etkisi altındayım. Artık otoriter ama baskıcı olmamaya kararlıyım. Bir akşam Bean'i yatağına yatırırken bazen küçük yaramazlıklar yapmasının doğal olduğunu söylüyorum. Rahatlamış görünüyor. Suç ortaklığını hissediyoruz.

"Bunu babama da söyler misin?" diyor.

Günlerini Fransız okulunda geçiren Bean, benden daha iyi bir disipline sahip. Bir sabah apartmanın girişindeyiz. Simon seyahatte ve ben çocuklarla yalnızım, üstelik geç kalmış durumdayız. Oğlanların bebek arabasına binmesi gerekiyor, böylece Bean'i okula, onları da kreşe bırakabileceğim. Fakat çocuklar ikiz arabalarına binmeyi reddediyor. Yürümek istiyorlar ve bu uzun sürecek. Ve dahası binanın bahçesindeyiz ve komşular bütün bu olayı izleyebiliyor. Henüz kahvemi içmemiş halimle olabildiğince otorite göstererek binmeleri konusunda ısrar ediyorum. Fakat işe yaramıyor.

Bean de beni izliyor. Çocukları harekete geçirebilmem gerektiğine inandığı kesin.

Rahatsız olmuş bir şekilde, "Sadece 1,2,3 de!" diyor. Görünüşe bakılırsa, öğretmenleri uzlaşmayan bir çocuk olduğunda böyle yapıyor.

Bu şekilde saymak roket bilimi değil. Bazı Amerikalı aileler de uyguluyor. Fakat bunun arkasında yatan neden oldukça Fransız. Daniel Marcelli bunun çocuğa zaman verdiğini ve ona karşı saygılı bir davranış olduğunu söylüyor.[1] Çocuğa itaat etmesi için izin vermek gerekiyor, bu da karşılık vermesi için biraz zaman gerektiriyor.

Marcelli *It is Permissible to Obey* kitabında elinde keskin bir bıçak tutan çocuk örneğini veriyor. Annesi soğuk bir ifade ve sert bir tonla çocuğa "Onu bırak!" diyor. Bu örnekte çocuk bakıyor fakat hareket etmiyor. O ı beş saniye sonra annesi daha ciddi bir tonda; "Onu hemen bırak!" diyor ve on saniye sonra; "Anlıyor musun?" diye soruyor.

Marcelli'nin örneğinde çocuk bıçağı masaya koyuyor. Annesinin ifadesi yumuşuyor, sesi tatlılaşıyor ve "Aferin" diyor. Bunun ardından çocuğa bıçağın tehlikeli olduğunu ve kendini kesebileceğini anlatıyor.

Marcelli hikâyenin sonunda çocuğun itaat etmiş olmasına rağmen, aslında aktif bir katılımcı olduğuna dikkat çekiyor. Karşılıklı bir saygı var. "Çocuk itaat etti, annesi abartmadan teşekkür etti ve çocuk onun otoritesini kabul etti. Bunun olması için zaman, sözcükler, sabır ve karşılıklı kabul gerekiyor. Annesi üzerine doğru aceleyle gidip bıçağı elinden alsaydı, pek bir şey anlamazdı."

Hem patron olup, hem de çocuğu dinleyip ona saygı duymak ayarlanması zor bir denge. Bir öğleden sonra kreşten ayrılmak için Joey'i giydirirken birden gözyaşlarına boğuluyor. "Kararı ben veririm" havasına iyice girmiş durumdayım.

Değişimin coşkusuyla doluyum. Doktor randevusunda Adrien'la yaşanan durumdaki gibi davranmaya karar veriyorum: Giyinmesi için onu zorlayacağım.

Fakat kreşteki gözde bakıcısı Fatima bizi duyuyor ve yanımıza geliyor. Benim düşündüğümün tam tersi şekilde davranıyor. Joey evde üstünden çıkanları fırlatıp atıyor ama kreşte bu normal kabul edilmiyor. Fatima Joey'e yaklaşıyor ve alnına dokunuyor.

Ona nazikçe; "Ne oldu?" diye soruyor. Bu öfke nöbetini önlenemez bir iki yaş olarak değil, mantıklı, küçük ve sarışın bir bireyin iletişim isteği olarak görüyor.

Birkaç dakika sonra Joey dolaptan şapkasını istediğini anlatabilecek kadar sakinleşiyor. Tüm olay bu yüzden çıkmış (Sanıyorum gün içinde şapkayı oradan kapmaya çalışmış). Fatima Joey'i giyinme masasından indiriyor ve gidip dolaptan şapkasını almasını izliyor. Bunun ardından Joey sakinleşip gitmeye hazır oluyor.

Fatima ısrarcı değil. Çocuklar üzerinde otoritesi var. Onu sakince dinleyerek taviz verdiğini düşünmüyor. Aksine onu sakinleştirdi ve ne istediğini ifade etmesine fırsat tanıdı.

Ne yazık ki, yüzlerce senaryo var ve her biri için ayrı kurallar yok. Fransızlar çelişkili görünen bir sürü disiplin kuralına ve birkaç hızlı çözüme sahip. Bazen çocuğunu dikkatle dinliyorsun. Bazen onu zorla oturtuyorsun. Her şey sınırlar koymakla ilgili olduğu kadar, çocuğu gözlemlemek, uyum yakalamak ve sınırları durumun gereklerine göre adapte etmekle de ilgili.

Bazı ebeveynler için bu otomatik gelişiyor. Fakat şimdilik bu dengenin bende içselleşeceğinden pek emin değilim. Bu otuz yaşından sonra salsa öğrenmekle, çocukken babanla

salsa yaparak büyümek arasındaki fark gibi bir şey. Hâlâ adımlarımı sayıyorum ve parmak uçlarıma basıyorum.

Ziyaret ettiğim bazı Amerikalı ailelerin evlerinde, neredeyse her yemekte çocuğun odasına gönderilmesi epeyce yaygın bir uygulama. Fransa'daysa nasıl davranacakları konusunda küçük hatırlatmalar yapılıyor ama *ceza* bambaşka ve büyük bir konu.

Ebeveynler genellikle cezalı çocuğu odasına ya da bir köşeye gönderiyor. Bazen poposuna hafifçe vuruyorlar. Fransa'da bunu sadece birkaç kere gördüm, fakat arkadaşlarım daha sık gördüklerini söylüyor. *Goldilocks ve Üç Ayıcık* tiyatro oyununda, anneyi oynayan oyuncu yaramazlık yapan bebek ayıya ne yapılması gerektiğini seyirciye soruyor.

Çocuklar hep bir ağızdan "La fessée!" (Şaplaaak!) diyorlar. Yapılan bir ankette[2] Fransız ebeveynlerin yüzde 19'u "zaman zaman", yüzde 46'sı "nadiren" ve yüzde 2'si "sıkça" çocuklarının poposuna vurduğunu söylüyor. Yüzde 33'se "asla" çocuklarına vurmadığını söylüyor.[3]

Eskiden bu uygulama çocuk eğitiminde ve ebeveynlerin otorite kurmasında büyük rol oynuyordu. Fakat köprünün altından çok sular aktı. Okuduğum Fransız ebeveynlik uzmanları bu uygulamanın karşısında duruyorlar.[4] Bunun yerine ebeveynlere hayır demeye alışmalarını söylüyorlar. Marcelli gibi hayır kelimesini tutarlılıkla söylemek gerekiyor. Bir kez ağızdan çıktıysa, asla değişmemeli.

Bu fikir pek yeni değil. Aslında ta Rousseau'ya kadar dayanıyor. *Emile* kitabında; "İstekle ver, isteksizce reddet. Fakat reddettiğinde bundan geri dönmemelisin. Hayır kelimesi tartışılmaz olmalı ve çocuk bunu defalarca yıkmak için uğraşsa da, bir işe yaramamalı. Böylece istediğini alamadığında bile

sabırlı ve sakin bir insan olarak büyüyebilir." yazıyor.

Leo fişek gibi hareketli olmasına yol açan genlerine ilaveten, bezdirici davranış geniyle de doğmuş olmalı.

Bir akşam yemeğinde; "Su istiyorum." diyor.

"Sihirli kelime neydi?" diye soruyorum nazikçe.

"Su!" diyerek yapmacık gülümsüyor. Leo Simon'a çok benziyor ve hafif bir İngiliz aksanıyla konuşuyor. Joey ve Bean Amerikan aksanıyla konuşuyorlar.

Çocuklara *çerçeve* çizmek çok fazla emek istiyor. İlk yıllarda sürekli tekrar ve dikkat gerektiriyor. Fakat yerine oturduktan sonra hayat daha kolay ve sakin bir hale geliyor. Zor anlarda çocuklarımıza Fransızca; *"C'est moi qui décide"* (Ben karar veririm). diyorum. Bu cümleyi söylemek bile tuhaf bir etki yaratıyor. Söyledikçe kendime inancım pekişiyor.

Fransız usulü, değişimlerin eyleme geçmesini esas alıyor. Ben her şeyin çocuk merkezli döndüğüne inanmaya alışığım. Daha "Fransız" davranmak, merkezi onlardan kaydırıp, biraz kendi isteklerime de yer vermeyi içeriyor.

Kontrolü elimde tuttuğumu hissetmek, üç çocuklu hayatı daha kolay kılıyor. Simon'ın seyahatte olduğu bir bahar ayında, haftasonu balkona halılar ve battaniyeler serip adeta Fas'ta egzotik bir loca havası yakalıyorum. Sonra çocuklara sıcak çikolata getiriyorum. Oturup bir güzel içiyorlar.

Simon'a bunu anlattığımda, "Sorun çıkmadı mı?" diye soruyor. Birkaç hafta önce olsa olabilirdi. Kontrol onlarda olduğu ve çok endişeli olduğum için tadını çıkaramazdım. Bağırış çağırış olurdu ve balkon avluya baktığı için komşular da duyardı.

Artık daha kararlıyım, üç çocukla balkonda sıcak çikolata

içmek gibi bir durumu idare edebiliyorum. Onlarla oturup kahve bile içiyorum.

Bir sabah Leo'yu tek başıma kreşe götürüyorum. Simon'la aramızda iş bölümü var. Asansörle inerken endişe hissediyorum. Leo'ya avluda bağırmaması gerektiğini söylemeye karar veriyorum. Bu yeni kuralı daha önceden de varmış gibi anlatıyorum. Leo'nun gözlerine bakarak ciddi bir şekilde açıklıyorum. Ona anlayıp anlamadığını soruyorum, sonra bir mola verip cevabını bekliyorum. Biraz düşündükten sonra "evet" diyor.

Kapıyı açıp avluya çıkıyoruz, sessizlik hâkim. Bağırma ya da sızlanma yok. Yanımda hızla yürüyen ufak bir erkek çocuğu var.

Bölüm 14
Bırak hayatını yaşasın

Bir gün Bean'in okulundan bir kâğıt geliyor. Paris'e beş saat uzaklıktaki kırsal Hautes-Vosges bölgesine dört ve on bir yaşındaki çocuklar için bir yaz gezisi düzenleniyor. Gezi tam sekiz gün sürecek.

Beş yaşındaki Bean'i sekiz günlük bir tatile göndermeyi düşünemiyorum bile. Annemin evinde bile bir geceden fazla kalmadı. Benim ilk kendi gece yatılı okul gezim ancak lisenin başında Sea World'e olmuştu.

Gezi bana her ne kadar Fransızcada dilek kipini öğrenmiş olsam ve çocuklarıma kendimi ifade edebilsem bile, asla tam bir Fransız olamayacağımı hatırlatıyor. Fransız olmak böyle bir nota bakıp, tıpkı yanımdaki diğer beş yaş annesi gibi; "Hay Allah, ne yazık ki başka planlarımız var." demek olabilir. Fransız ailelerin hiçbiri dört-beş yaşlarındaki çocukları bir hafta yatılı okul hayatı yaşamaları için geziye göndermeyi korkutucu bulmuyor.

Daha sonra bu okul gezisinin sadece bir başlangıç olduğunu keşfediyorum. Ben yatılı bir kampa on-on bir yaşımdan önce gitmemiştim. Fakat Fransa'da çocuklar dört yaşına bastıklarından itibaren onlar için farklı türden *colonies de vacan-*

ces (yatılı yaz kampları) düzenleniyor. Küçükler genellikle yedi-sekiz gün ata bindikleri, keçi besledikleri, şarkılar öğrendikleri ve "doğayı keşfettikleri" gezilere katılıyorlar. Daha büyükler içinse tiyatro, kayak ya da astronomi gibi özel kamplar düzenleniyor.

Çocuklara yeterli özgürlük verilmesi, esnek ve sağlam bir iç dünyanın inşası ve özgüveni pekiştirmek, Fransız ebeveynliğin büyük bir kısmını oluşturuyor. Fransızlar buna *autonomie* (özerklik) diyor. Çocuklara üstesinden gelebilecekleri kadar özgürlük vermeye gayret ediyorlar. Fiziksel özerklik içeren bu tür sınıf gezileri de buna dâhil. Ayrıca bu geziler duygusal bir ayrılık da içeriyor ve çocuğa yanında ailesi ya da bir yetişkin olmadan da var olma güvenini kazandırıyor.

Fransız ebeveynliğe hayranım. Yeme içme alışkanlıkları, otorite kurmaları, çocukların kendi kendilerine eğlenmeleri gibi şeyleri örnek alıyorum. Bebeklerin seviyesine inerek konuşmayı öğrendim çocuklarıma "keşfetme" olanağı tanıyorum ve ceza vermiyorum. Kriz anlarında ve kafam karıştığında durup soruyorum: Fransız bir anne ne yapardı?

Ancak hâlâ Fransızların özerklik ve okul gezileri gibi konulara verdikleri önemi anlamakta güçlük çekiyorum. Elbette çocuklarımın bana bağımlı olmasını istemiyorum. Ama acelemiz ne? Özerklik bu kadar küçükken başlamak zorunda mı? Şu Fransızlar da işi biraz abartmıyor mu? Bazı durumlarda çocukları bağımsızlaştırmaya çalışmak, benim çocuklarımı korumaya dair içgüdülerimle çatışıyor.

Amerikalı ebeveynler bağımsızlığı çok farklı değerlendiriyor. Avrupalı olan Simon'la evlendikten kısa bir süre sonra, çocukluğumun büyük bir kısmını hayatta kalma becerileri edinerek geçirdiğimi anlıyorum. Bana ilk bakışta fark edemezsiniz ama ok atabiliyorum, kano kullanabiliyorum,

ateş yakabiliyorum ve gerekirse kot pantolonu can yeleğine dönüştürebiliyorum!

Simon bir Avrupalı olarak böyle yetiştirilmemiş. Çadır kurmayı ya da kayak yapmayı bilmiyor. Hangi uyku tulumunu seçeceği konusunda zorlanıyor. Vahşi doğada en fazla on beş dakika hayatta kalabilir, o da yanında bir kitabı varsa!

İlginç olan, bütün bu bilgileri ebeveynlerimin boğulma riskimi de içeren kâğıtları imzaladıktan sonra beni gönderdikleri yaz kamplarında öğrendim. Ve o zamanlarda daha sınıflarda web kameraları, vegan ürünler ve fındık, fıstık gibi alerjenler içermeyen doğumgünü pastaları yoktu.

İzcilik armaları ve güçlü backhandlerine (Ç.N: Topa vuruşla ilgili bir tenis terimi) rağmen, orta sınıf Amerikalı çocuklar fazlasıyla korunuyor. Amerikan psikolog Wendy Mogel *The Blessing of a Skinned Knee* kitabında; "Ebeveynlikteki son trend çocukları fiziksel ve duygusal rahatsızlıklardan koruyucu bir kalkan oluşturmak" diyor. "Çocuklara özgürlük tanımak yerine onlara bir sürü ders aldırarak ve yaşıtlarıyla yarışmaya zorlayarak kalın bir koruma kalkanı inşa ediyorlar."

Amerikalıların özerkliği uygulaması o kadar kolay değil. Bir kere iyi bir şey olup olmadığından emin değiliz. Anne babaların ellerinden geldiğince çocuklarının yanında olması gerektiğine, zarar görmelerini önlemeye ve duygusal iniş çıkışlardan korunmaları gerektiğine inanmaya eğilimliyiz. Simon'la ben, Bean üniversiteye gittiğinde onunla birlikte gideceğe yere taşınacağımız konusunda şakalar yapıyoruz. Sonrasında Amerikan üniversitelerinin okula yeni başlayan öğrencilerin aileleri için "ayrılma törenleri" düzenleyerek, ebeveynlerin artık gitmesi gerektiğine dikkat çeken bir makale okuyorum.

Fransız ebeveynler ise her şeyi kontrol hayaline kapılmış değiller. Çocuklarını korumak istiyorlar ama olası sonuçlar konusunda takıntılı değiller. Onlar seyahatteyken, benim gibi kocalarına her gün mail yazarak ön kapıyı kilitlemelerini ve klozet kapaklarını (çocuklar içine düşmesin diye) kapatmalarını hatırlatmıyorlar.

Fransa'da sosyal baskı tam aksi yönde ilerliyor. Çocuğun deneyimlemesini engelleyecek kadar üzerine düşen ebeveynler söz konusu olduğunda, uzmanlar bir adım geride durmalarını söylüyor. İki çocuklu arkadaşım Sharon bir yayın ajansında çalışıyor. Bana durumu "Burada çocuğu motive etmeyi önemsiyorlar. Herkes, 'Bırak çocuk hayatını yaşasın diyor.' diyerek açıklıyor.

Fransızların özerkliğe olan düşkünlüğü Françoise Dolto'ya dayanıyor. "Çocuğunun tam olarak güvenli bir ortamda olabildiğince bağımsız olması en önemli şey." diyor Dolto *The Major Stages of Childhood* kitabında... "Ebeveynlerle çocukların arasındaki ilişkide sorun, çocuğun gerçek ihtiyaçlarını bilmemek. Özgürlük de bunlardan biri. Çocuk, olduğu insan olarak sevilmeye ve kendine ait bir alana ihtiyaç duyar. Günden güne keşfe çıkar, kendi deneyimlerini edinir ve yaşıtlarıyla ilişkiler kurar."

Dolto bir anlamda çocuğu yalnız bırakmaktan ve kendi başının çaresine bakmasını sağlamaktan bahsediyor. Aynı zamanda onun bireyselliğine saygı duyarak zorluklarla baş etmesine izin vermek gerektiğine inanıyor. Ona göre çocuk altı yaşına geldiğinde, evdeki -ve çevresindeki- onu ilgilendiren her şeyi yapabilir olmalı.[1]

Bu Fransa'ya tamamen alışmış Amerikalılar için bile zor olabilir. Fransa'da yirmi yıldan fazla yaşamış arkadaşım Andi altı yaşındaki oğlunun bir sınıf gezisi olduğunu söylüyor.

"Sınıfta herkes Nisan geldiği için mutlu çünkü *class verte* (yeşil sınıf) olacakmış. Kendine bu da nedir diye soruyorsun. Ah okul gezisi! Ne? Bir hafta mı sürüyor!?" Oğlunun okulunda birinci sınıfa kadar gezilere katılmak isteğe bağlı. Fakat ondan sonra yirmi beş kişilik sınıfın tamamının öğretmenleriyle beraber bir hafta sürecek bahar gezisine gitmeleri bekleniyor.

Andi Amerikan bakış açısına göre pek de bağımlı bir anne sayılmadığını anlatıyor. Yine de Fransa'nın batı sahilinde gerçekleşecek bu gezi işi pek ona göre değil. Oğlu henüz bir gece yatısına bile gitmiş değil. Andi hâlâ oğluna her akşam duş alması için ısrar ediyor. Kendisi yatırmadan yatağa gidebileceğine inanmıyor. Öğretmeni seviyor ama gezide çocuklara göz kulak olacak diğer yetişkinleri tanımıyor. Biri öğretmenin yeğeni... Bir diğeri; oyun parkından biri. Üçüncüsü de Andi'nin hatırladığı kadarıyla öğretmenin tanıdığı biri.

Andy Amerika'daki üç kız kardeşine bu geziden bahsettiğinde hepsinin "ödü kopuyor". "Bunu yapmak zorunda değilsin!" diyorlar. İçlerinde avukat olan "Herhangi bir şey imzalamadın değil mi?" diye soruyor. Andi onların genel olarak çocuk istismarcılarından endişe ettiğini söylüyor.

Gezi hakkında bilgilendirici bir toplantı yapılıyor. Sınıftaki diğer Amerikalı anneler öğretmene elektrik kablosu suya düşerse ve çocuk suyun içine girerse başına geleceklerle nasıl baş edebileceğini soruyor. Bu sırada Fransız ebeveynlerin kıs kıs güldüğünü söylüyor. Andi bu soruları soran kendisi olmadığı için rahatlamış ama "gizli korkularının" konuşulmasına da minnettar.

Andi'nin başlıca endişesi; -bunu tabii toplantıda söylemeye cesaret edemiyor- gezi esnasında çocuğu üzülürse ne

olacağı konusunda. Böyle bir şey evde gerçekleştiğinde; "Duygularını tanımlamasına yardım ediyorum. Ağlamaya başlarsa nedenini soruyorum ve kızgın mı, korkuyor mu diye soruyorum. Ben böyle yaparım. Ve birlikte üstesinden geliriz."

Fransızlar için özerklik sadece okul gezilerinden ibaret değil. Yolda Fransız komşularımla yürürken ailelerin küçük çocukların kendilerinden önde koşmalarına izin verdiklerini gördüğümde kalbim yerinden çıkacak gibi oluyor. Çocukların köşede duracağına ve onları bekleyeceğine güveniyorlar. Özellikle de çocuklar scootera binerken bunu izlemek dehşete düşürücü.

Ben hep en kötü senaryoların düşünüldüğü bir dünyada yaşıyorum. Yolda arkadaşım Helene ile karşılaşıyorum, durup ayaküstü sohbet ederken, üç kızının etrafta oynamasına izin veriyor. Onların caddeye atlamayacağından emin. Bunu muhtemelen Bean de yapmaz. Ama yine de ne olur ne olmaz, ben elini bırakmıyorum. Simon bir keresinde babasının futbol oynayışını izlerken Bean'in kafasına top çarpabileceği için ayağa kalkmasına izin vermediğimi hatırlatıyor.

Fransa'da çocuklarıma yardım etmem gerektiğine inandığım ama işleri kendi başlarına hallettikleri birçok an yaşıyoruz. Tesadüfen caddede kreşteki çocukları bakıcılarıyla o günün ekmeğini almaya giderken görüyorum. Bu resmi bir gezi değil, çocuklar sadece yürüyüşe çıkmış. Bean Paris'te hayvanat bahçesine ya da şehir dışındaki büyük bir parka geziye gitti ve ben bunları daha sonra tesadüfen öğrendim! O da aynı hayvanat bahçesine gittiğimizde... Böyle geziler için izin kağıdı imzalamamıza gerek görmüyorlar. Fransız ebeveynler bu tür gezilerde neler olabileceği konusunda pek endişeli değiller.

Bean'in dans sınıfının gösterisi olduğunda, kulise gitmeme bile izin vermiyorlar. Yanında beyaz külotlu çoraplarının olup olmadığından emin olmak istiyorum. Bu ebeveynlerle kurulan tek iletişimdi. Öğretmeniyle hiç konuşmadım. Bean'le aralarında özel bir ilişki var ve ben bunun dışındayım. Tiyatroya geldiğimizde Bean'i asistana teslim ediyorum ve onu kulise götürüyor.

Bean haftalar boyunca bana "kukla" olmak istemediğini anlatıp durdu. Tam olarak ne demek istediğini anlamamıştım ama ve perdeler açıldığında her şey açıklığa kavuştu. Bean ağır bir makyaj ve kostümle yanında on tane kızla sahneye çıkıyor ve bilinçli olarak sarsak el kol hareketleriyle "Marionetta" isimli bir şarkıyı söylüyor. Kızlar ise tamamen bilinçdışı bir şekilde uyum içinde değiller, aksine konyağı fazla kaçırmış sarhoş kuklalara benziyorlar.

Fakat Bean benim bilgimin dışında 10 dakikalık bir dans koreografisini ezberlemiş. Kulisten çıktığında performansı için onu kutluyorum. Fakat o hayal kırıklığına uğramış görünüyor.

"Kukla olmamak nasıl bir şeydi unuttum." diyor.

Fransız çocuklar müfredat dışı aktivitelerde de özgürler. Ayrıca birbirleriyle ilişkilerine de müdahale edilmiyor. Fransız anneler parkta ya da kardeşler arasında çıkan küçük anlaşmazlıklara müdahale konusunda sakinler. Durumu önce kendi aralarında çözmelerini bekliyorlar. Fransız okul bahçelerinde bir efsane olarak her şey serbest ve öğretmenler genellikle kenarda izliyor.

Bir öğleden sonra Bean'i anaokulundan almaya gittiğimde avluya yanağında kırmızı bir yarayla geliyor. Derin değil ama kanıyor. Bana ne olduğunu anlatmıyor (pek endişeli ya da

üzgün görünmüyor ve canı yanmıyor). Öğretmeni ne olduğunu bilmediğini iddia ediyor. Ben gözyaşlarına boğularak müdürle konuşuyorum ve onun da bir şey bilmediği ortaya çıkıyor. Zaten meseleyi neden bu kadar büyüttüğümü de anlamıyorlar.

Bizi ziyarete gelen annem bu kayıtsızlığa inanamıyor. "Bu tür bir yaralanma Amerika'da gerçekleşse, sorgulamalar olur, ev aranır ve uzun açıklamalar yapılır." diyor.

Fransız anne babalar için de bu tür olaylar üzücü fakat dram yaratmaya değecek şeyler değil. Gazeteci yazar Audrey Goutard bana; "Fransa'da çocukların biraz kavga etmesine müsaade ederiz." diyor. "Bu biraz Fransız biraz da Akdenizli olmamızdan kaynaklanıyor. Çocuklarımızın kendi alanlarını savunması ve diğerleriyle bunun için tartışması hoşumuza gider. Çocukların arasında belli bir düzeydeki şiddet bizi rahatsız etmez."

Bean'in olanları anlatmak konusunda isteksizliği de bireyselliğinin bir parçası. Başka bir çocuğu ispiyonlamaya (Fransızcası *rapporter*) Fransa'da oldukça kötü gözle bakılıyor. Bunu İkinci Dünya Savaşı sırasında komşularını düşmana ispiyonlayıp ölüme gönderenlerle ilişkilendiren bir teorileri var. Sakinlerinin çoğu savaştan sağ çıkmış insanlardan oluşan apartmanımızın yıllık toplantısında, bebek arabamızı devirip duranın kim olduğunu bilen olup olmadığını soruyorum.

Yaşlıca bir kadın; "Biz ispiyoncu değiliz." diyor. Herkes gülüyor.

Amerikalılar da ispiyonculardan hoşlanmaz. Ama Fransa'da çocuklar arasında bazı sırları saklamak, yaşamsal bir beceri olarak görülüyor. Aile içinde bile sırlar söylenmiyor.

Fransız golf oyuncusu Marc; "Oğlumla annesine anlatma-

dığımız sırlarımız olabilir." diyor. Bir Fransız filminde tanınmış bir ekonomi uzmanı, ergen kızını mağazadan bir şeyler çaldığı ve marihuana taşıdığı için karakoldan almaya gidiyor. Eve dönerken hiç değilse yanındaki arkadaşını ele vermediğini söyleyerek kendini savunuyor.

Bu ketum kültür çocuklar arasında dayanışma sağlıyor. Birbirlerine ve kendilerine güveniyorlar ve destek almak için hızla anne babalarına ya da okuldaki otoritelere koşmuyorlar. Aynı şekilde her durumda doğruyu söylemek de değer görmüyor. Marc ve Amerikalı karısı Robynne on yaşındaki oğulları Adrien'in başına gelen bir olaydan bahsediyorlar. Adrien okulda fişek hazırlayan bir çocuk görüyor. Bu konuda ciddi bir soruşturma yapılıyor. Robynne Adrien'den öğretmenlerine gördüklerini söylemesini istiyor. Marc ise oğluna diğer çocuğun okuldaki popülaritesini ve belki de dayak yiyebileceği ihtimalini de göz önünde bulundurmasını öğütlüyor.

"Riskleri de hesaplamalısın. Eğer faydalı olan bir şey yapmamaksa, yapmamalı. Ben oğlumun durumları analiz edebilmesini istiyorum." diyor Marc.

Dairemizi yenilerken de çocukların bazı dersleri kendilerinin alması üzerine yapılan vurguyu öğreniyorum. Tanıdığım tüm Amerikalı aileler gibi her yeri çocuk dostu yaptırmaktan yanayım. Çocukların banyosu için plastik zemin seçiyorum çünkü fayanslarda düşmelerini istemiyorum. Ayrıca elektrikli aletlerin çocuk kilidi olmasına ve fırının kapağının ısınmayan cinsten olmasına dikkat ediyorum.

Müteahhidim hafif kaba saba ve tam bir Fransız olan Burgundyli Regis, benim delirdiğimi düşünüyor. Ona göre "çocuk güvenliği" olan bir fırın sahibi olmanın yolu, bir kere dokunmasına izin verip sıcak olduğunu görmesini sağlamak. Banyoya plastik zemin yapmayı reddediyor çünkü berbat gö-

rüneceğine inanıyor. Ancak evin fiyatının düşeceğinden bahsettiğinde teslim oluyorum. Fırına bütçe ayırmıyorum.

Bean'in okulundaki çocuklara öğretmenin daha önce verdiği bir İngilizce hikâyeyi okuyorum. Öğretmen kitaptaki bir kaleme işaret ediyor ve çocuklardan rengini İngilizce olarak söylemelerini istiyor. Dört yaşındaki çocuk yanıt olarak ayakkabıları hakkında bir şeyler geveliyor.

Öğretmen çocuğa "Bunun soruyla bir ilgisi yok." diyor.

Bu karşılık beni oldukça şaşırtıyor. Öğretmenin konuyla her ne kadar ilgisiz olsa da, olumlu bir şeyler söylemesini beklerdim. Bense Amerikan geleneğinden geliyorum. Sosyolog Annette Lareau bunun "Her çocuğun fikrine özel bir katkı gibi davranmak olduğunu"[2] söylüyor. Amerika'da (ve belki de İngiltere'de) en alakasız yorumlarında bile çocukları teşvik etmek, onlara güven verir ve kendileri hakkında iyi hissetmelerini sağlar.

Fransa'da ise bu tür ebeveynlik çok dikkat çekiyor. Bunu Louvre Müzesi'nin yakınlarındaki parktaki tramboline çocukları götürdüğümde fark ediyorum. Her çocuk kendi başına zıplıyor ve anne babalar kenardaki banklarda oturuyor. Sadece bir anne sandalyesini kapılara yaklaştırmış ve tramboline en yakın noktada oturuyor. Çocuk her zıpladığında anne "Wow!" diye tezahürat ediyor. Konuşmalarına kulak kabartmadan bile onun benim gibi Amerikalı ya da İngiliz olduğunu tahmin ediyorum.

Bunu iyi biliyorum, çünkü ben de her ne kadar trambolinde kendimi tutsam da, çocuklarım kaydıraktan kayarken aynı şekilde tezahürat etmek istiyorum. Bu "Seni görüyorum, harikasın!" demenin kısa yolu. Aynı şekilde en berbat çizimlerini ve resimlerini bile övüyorum. Bunu özgüvenlerini

güçlendirmek için yapmam gerektiğini düşünüyorum.

Fransız ebeveynler ayrıca *"bien dans leur peau"* (kendi derilerinin altında olabildiğince rahat) dedikleri şekilde çocuklarının kendileriyle barışık olmalarını istiyorlar. Ama bunu yaparken çok farklı yöntemler uyguluyorlar. Aslında bazı açılardan biz Amerikalıların tam tersini yapıyorlar. Onlara göre övgü her zaman iyi bir şey değil.

Fransızlar çocukların kendi başlarına bir şeyler başardıklarında kendilerini güvende hissedeceğine inanıyor. Çocuklar konuşmayı öğrendikten sonra, yetişkinler onları herhangi bir şey söylediklerinde övmüyor. İlginç şeyler söylediklerinde ya da düzgün konuştuklarında övüyorlar. Sosyolog Raymonde Carroll Fransız anne babaların sözlü olarak onlara "kendilerini savunmayı" öğretmek istediklerini söylüyor. Bir alıntıyla devam ediyor; "Fransa'da bir çocuğun söyleyeceği bir şey olduğunda, diğerleri onu dinliyor. Çocuk çok fazla zaman işgal eder ya da dinleyenleri uzun süre tutarsa aile, kelimeleri onun için tamamlıyor. Bu sayede konuşmadan önce düşünme yeteneği gelişiyor. Çocuklar hızlı konuşmayı ve ilginç olmayı öğreniyor."

Fransız yetişkinler, çocuklar ilginç bir şeyler söylese ya da doğru cevap verse de, büyük tepkiler vermiyorlar. İyi yapılan her işin "aferin" demeyi gerektirmediğini düşünüyorlar. Bean'i kontrol için kliniğe götürdüğümde, doktor ondan tahta bir yapbozu yapmasını istiyor. Bean yapıyor. Doktor yapbozun bitmiş haline bakıyor ve benim hayatta asla yapamayacağım bir şey yapıyor: Tam olarak hiçbir şey! Ağzının içinden "devam edelim" gibilerinden bir şeyler geveliyor ve muayeneye devam ediyor.

Fransa'da yetişkinler çocukları yüzlerine karşı pek övmedikleri gibi, ebeveynlerine karşı da bunu yapmıyorlar. Bu

benim için hayal kırıklığı... Bunun sadece Bean'in ilk yılki öğretmenine özgü bir durum olduğunu düşünüyordum. Ertesi yıl iki farklı öğretmeni daha oldu. Biri oldukça genç ve hareketli bir kadın olan Marina'ydı ve Bean'le aralarında harika bir uyum vardı. Ona Bean'le nasıl gittiğini sorduğumda, tek söylediği; *"tres competente"* oluyor (Kelimeyi tam olarak anlayamadığım için "harika, mükemmel" gibilerinden bir *övgü* olabileceğini düşünerek söylediklerini Google Translate'e yazıyorum. Sadece "yeterli" anlamına geldiğini öğreniyorum).

Bean'in diğer öğretmeni Agnes'la sömestr ortası bir toplantı yapılıyor. Simon'la birlikte gidiyoruz ve neyse ki benim beklentilerim oldukça düşük. Agnes da çok sevgi dolu ve özenli. Ama o da Bean'le ilgili genel tespitler yapmaktan ve kategorize etmekten kaçınıyor. Sadece "Her şey yolunda," diyor. Bize bir sürü çalışma kâğıdından sadece bitirmekte zorlandığı bir tanesini gösteriyor. Bean'in sınıf arkadaşları arasında ne durumda olduğu konusunda hiçbir fikir edinemeden toplantıdan ayrılıyorum.

Toplantının ardından Agnes'ın Bean'in iyi yaptığı hiçbir şeyden bahsetmediği konusunda söyleniyorum. Simon Fransa'da bunun öğretmenin vazifesi olmadığını anlatıyor. Agnes'ın görevi sorunları tespit etmek. Çocuk zorlanıyorsa, ebeveynin bilmesi gerekiyor. Eğer her şey yolundaysa, söylenecek bir şey yok.

Bu olumsuza odaklanma durumu -olumluyu desteklemek yerine- Fransız okullarının çoğunlukla eleştirilen genel bir yaklaşımı... Fransız *baccalaureat*'da -liseyi bitirmek için yapılan sınavlarda- mükemmel bir puan not almak neredeyse imkânsız. 20 üzerinden 14 almak gayet harika kabul ediliyor. Ve 20 üzerinden 16 ise neredeyse mükemmel not.[3]

Arkadaşlarım aracılığıyla iki çocuk babası ve Fransa'nın en iyi üniversitelerin birinde profesör olan Benoit ile tanışıyorum. Lise çağındaki oğlunun harika bir öğrenci olduğundan bahsediyor. Fakat öğretmenin kâğıdına yazdığı en olumlu cümle, "bazı yönlerden iyi". Benoit Fransız öğretmenlerin öğrencileri bir çan eğrisiyle değerlendirmediğini ve onları kimsenin karşılayamayacağı beklentilerin içine sokmadığını söylüyor.[4] En iyi sınav kâğıdı için bile Fransızların yorumu; "Doğru, fena değil, fakat bu, bu ve bu yanlış" oluyor.

Benoit lisede öğrencilerin kendi fikirleri ve duygularını ifade etmesinin pek teşvik edilmediğini anlatıyor. "Eğer 'Bu şiiri bana yaşadığım bazı şeyleri hatırlattığı için seviyorum' derseniz, bu tamamen yanlıştır. Lisede mantık öğretilir. Yaratıcı olmanız beklenmez. Düşünceler net bir şekilde ifade edilmelidir."

Benoit Princeton'da geçici bir süre ders vermeye başladığında, öğrencilerinin onu sert bulmasına şaşırıyor. "En kötü makaleler hakkında bile söyleyecek olumlu bir şeyler bulmam gerektiğini öğrendim." diyor. Bir defasında öğrencisine neden D verdiğini açıklaması gerekiyor. Bense aksine Fransız lisesinde ders veren Amerikalı bir öğretmenin 18 ya da 20 not vermesinin şikâyete sebep olduğunu duyuyorum. Ebeveynler dersin çok basit olduğunu ve notların gerçekçi olmadığını düşünüyorlar.

Bütün bu eleştiriler çocukların gözünü korkutabilir. Üniversite için Şikago'ya taşınana dek Fransız okullarına giden bir kız arkadaşım, Amerikalı öğrencilerin sınıfta özgüvenle konuşmalarına nasıl da şoke olduğunu anlatıyor. Fransız okullarındaysa, öğrenciler hata yaptıklarında ya da aptalca sorular sorduklarında eleştiriliyorlar. Amerika'da tam tersi... Paris'te yaşayan Fransız bir arkadaşım bana katıldığı yoga sı-

nıfındaki Amerikalı öğretmeninden "Bana sürekli hareketleri ne kadar iyi yaptığımı ve güzel olduğumu söyleyip duruyor" diyerek bahsediyor. Yıllarca okuduğu tüm Fransız okullarında toplamda bu kadar övülmemiştir.

Tanıdığım Fransız ebeveynler genel olarak öğretmenlere daha destekleyici yaklaşıyor. Çocuklarına destek olup olumlu yorumlar yapıyorlar. Yine de biz Amerikalıların aksine çocuklarını övgüye boğmuyorlar.

Fransız ebeveynlere bu konuda hak vermeye başlıyorum. Belki de çocuğu memnun etmek için yetişkinin sürekli "aferin" demesi, onları olumlu yoruma bağımlı kılıyordur. Bir süre sonra kendileri hakkında iyi hissetmek için birinin onayına ihtiyaç duyabilirler. Ve çocuklar ne yaparlarsa yapsınlar daima takdir edilirlerse, herhangi bir şey için çaba göstermez hale gelirler. Sonuçta nasıl olsa övülecekler.

Amerikalı olduğum için beni ikna edecek olan şey araştırma sonuçlarıdır. Fransız ebeveynler övgü konusunu, son araştırmaların da önerdiği gibi hem sezgisel olarak hem de geleneklerle uyumlu olarak çözüyorlar.

Po Bronson ve Ashley Merryman'in 2009'da yazdıkları *Nurture Shock* kitabında o klasikleşmiş "övgü, özgüven ve performans birlikte yükselir ve düşer" bilgeliğinin yeni araştırmalarla tedavülden kalktığı ve bunun yerine "fazla övgünün çocuğun motivasyonunu dağıttığı ve sadece görülmek ya da övgü almak için bir şeyler yapmaya başlayacağı" fikrinin kabul gördüğü söyleniyor.

Bronson ve Merryman araştırmalarında fazla övülmüş öğrencilerin üniversitede daha az risk alan ve bireyselliğini yaşayamamış öğrenciler olduğunu ortaya koyuyor. Bu öğrenciler genellikle ortalama bir not almak yerine dersleri

bırakıyor ve ders seçmekte zorlanıyor. Başarısız olmaktan korktukları için bir şeye kalkışamıyorlar."[5]

Bu araştırma Amerikalıların çocuklar başarısız olduğunda bile sırtının sıvazlanması gerektiği yaklaşımını çürütüyor. Daha iyisinin, neyin yanlış olduğunu araştırmak ve çocuğa düzeltmesi için malzeme ile güven vermek olduğunu ortaya koyuyor. Fransız okulları özellikle de ileriki yıllarda daha da zorlu olabilir. Fakat bu tam da Bean'in öğretmenlerinin uyguladığı yöntem ve aynı zamanda Fransız ebeveynlerin genel inancını yansıtıyor.

Fransızlar çocuk büyütmede adeta bilimsel bir metot takip ediyor. Neyin işe yaradığını deniyor ve görüyorlar. Genel olarak çocuklarda ne uygulanması gerektiği yerine, neyin işe yaradığını buluyorlar. Övgünün çocuk için iyi olduğu fakat fazlasının onun hayatını yaşamasına engel olduğu sonucuna varıyorlar.

Kış tatillerinde Bean'i Amerika'ya götürüyorum. Aile toplantılarından birinde tek kişilik bir gösteri yapıyor, öğretmen rolüne bürünüyor ve yetişkinlere direktifler yağdırıyor. Çok şirin ama aslında harika değil. Odadaki yetişkinlerin tamamı gösteriyi durdurup onu övüyorlar (Aralara seyircileri etkileyeceğini bilerek Fransızca ifadeler ve şarkılar da serpiştiriyor).

Gösteri bittiğinde, Bean övgülerden mutlu oluyor. Tüm Amerika tatilinin en harika anını yaşıyoruz. Ben de çok mutluyum. Ona yapılan övgüleri üzerime alınıyorum. Çünkü Fransa'da bunun yoksunluğunu çekiyorum. Ardından yemek boyunca herkes bizim duyabileceğimiz mesafeden gösterinin ne kadar güzel olduğunu anlatıyor.

Tatillerde tamam ama Bean'in böyle koşulsuz övgüye

daima maruz kalmasını istediğimden pek emin değilim. İyi hissettiriyor ama çocuğu sürekli bölmek ve kendini önemli hissetmesini sağlamak bana doğru gelmiyor. Ayrıca Bean'in neyin gerçekten iyi olup olmadığı konusundaki iç dengesini de etkileyebilir.

Fransa'da kalırsak çocuklarımın muhtemelen ok atmayı öğrenemeyeceği gerçeğini artık kabullendim (Umarım bir gün Kızılderililerin saldırısına uğramazlar). Övgü düzeyimi oldukça azalttım. Fakat Fransızların bireyselliğe bakış açısına hâlâ tam olarak ulaşamadım. Elbette çocuklarımın benden ayrı bir duygusal dünyası olduğunu biliyorum ve onları sonsuza kadar reddedilmekten ya da hayal kırıklığından koruyamayacağımın farkındayım. Hatta onların ve benim kendimize ait hayatlarımız olması fikri, benim duygusal haritama pek uymuyor. Ya da bu fikir sadece benim duygusal ihtiyaçlarımı karşılamıyordur.

Fakat itiraf etmeliyim ki; çocuklar işlerini kendileri yapmaları konusunda onlara güvendiğim zaman çok mutlu oluyorlar. Onların eline bıçak verip karpuzdan fener oymalarını beklemiyorum. Hangi işlerin becerilerini aştığının genellikle farkındalar. Fakat bu sınırların biraz esnemesine izin veriyorum. Bu bazen sadece porselen bir yemek tabağını masaya götürmek olsa bile... Bu küçük başarıların ardından, daha sakin ve mutlu oluyorlar. Dolto bireyselliğin çocuğun temel ihtiyaçlarından biri olduğunu söylerken kesinlikle haklı...

Aynı şekilde altı yaşın bir eşik olduğunu söylerken de haklı olabilir. Bir gece çok hastayım ve öksürüklerimle Simon'ı uyutmadığım için salondaki koltuğa gidiyorum. Çocuklar sabah yedi buçukta yanıma geldiğinde, kıpırdayamıyorum bile. Her sabahki gibi kahvaltı hazırlayamıyorum.

Bean işe el atıyor. Gözümde uyku bandımla koltukta uza-

nıyorum. Arkada onun çekmeceyi açtığını, masayı kurduğunu, süt ve mısır gevreğini çıkardığını duyuyorum. Sadece beş buçuk yaşında ve benim işimi yapıyor. Hatta Joey'e de sorumluluk vererek çatal bıçağı yerleştirmesini söylüyor.

Birkaç dakika sonra, Bean yanıma geliyor; "Kahvaltı hazır ama kahve yapman gerekiyor." diyor. Gayet sakin ve halinden memnun görünüyor. İşleri kendi kendine idare etmenin onu nasıl mutlu ettiğini görünce şaşırıyorum. Onu övmedim ya da teşvik etmedim. Sadece kendisi için yeni olan bir şey denedi ve izleyip memnun oldum.

Dolto'nun fikrine göre çocuklarıma güvenmem onların da bana güvenmesini ve saygı duymasını sağlayacak ve bu ilişki karşılıklı ilerleyen bir ilişki. Karşılıklı bağımlılık ve endişe Amerikalı aileleri çocuklarına bağlıyor ama asla iyi hissettirmiyor. İyi ebeveynliğin temeli burada yatmıyor.

Çocukların "hayatlarını yaşamalarına" izin vermek, onları doğaya bırakmak ya da görmezden gelmek anlamına gelmiyor (okul gezileri bana hâlâ zaman zaman böyle hissettiriyor). Çocuklar anne babalarının mükemmelleştirmeye çalıştıkları projeler ve amaçlarını uyguladıkları varlıklar değiller. Onlar ayrı birer birey ve kapasiteleri var. Kendilerine ait zevkleri, fikirleri ve deneyimleri var. Hatta sırları bile var.

Arkadaşım Andi nihayetinde oğlunu tuz bataklıklarına yapılan geziye gönderiyor. Sonrasında geziyi çok sevdiğini anlatıyor. Her gece yatağa yatırılmasına gerek olmamış, buna ihtiyaç duyan aslında Andi'ydi. Andi daha küçük oğlunun da okul gezilerine gitme zamanı geldiğinde, ona izin veriyor.

Belki zamanla bu gezilere ben de alışırım. Gerçi henüz Bean için izin verdiğim bir tane olmadı. Arkadaşım Esther kızlarımızın gelecek yaz, altı yaşına girdiklerinde birlikte bir

tatile gitmelerini teklif ediyor. Bunu hayal etmek bana zor geliyor. Onların mutlu, sakin ve kendilerine güvenen insanlar olmalarını istiyorum. Sadece ellerini bırakmak istemiyorum.

Fransa'daki geleceğimiz

Annem nihayet okyanus ötesinde yaşadığımızı kabulleniyor. İstediği kadar iyi gitmese de Fransızca öğrenmeye bile başladı. Panama'da yaşayan ve çok az İspanyolca bilen bir arkadaşı ona bir öneride bulunuyor: İspanyolca bir cümleyi geniş zamanda söyle ve istediğin zaman kipini sonuna ekle. "Dükkâna giderim... Geçmiş zaman!" Dükkâna gittiği anlamına geliyor. "Dükkâna giderim... Gelecek zaman!" ise; daha sonra gideceği anlamına geliyor.

Bize geldiğinde bunu yapmasını anneme yasakladım. Ne kadar şaşırsam da artık korumam gereken bir itibarım var. Mahalledeki okulda üç çocuğum, komşularım ve esnafla saygılı bir ilişkim var. Nihayet burada olmam artık Paris'in de umurunda.

Yine de hâlâ Paris'e ayılıp bayılmıyorum. Sürekli *bon jour* (merhaba) demekten ve yakınlar dışındakilere mesafeli selamlar vermekten yorgun düşüyorum. Fransa'da yaşamak bana hâlâ biraz resmi geliyor ve serbestçe davranan yanımı kullanamıyorum. Bir sabah metroda yanında boş koltuk olmasına rağmen dengesiz olduğunu düşündüğüm için bir adamdan uzaklaştığımda ne kadar değiştiğimi fark ediyorum. Aslında bu kanıdaki tek kanıtımın adamın da şort giymesi ol-

duğunu sonradan fark ediyorum.

Yine de Paris'te evdeymişim gibi hissetmeye başlıyorum. Fransızların deyimiyle; "yerimi buldum". Bunda harika arkadaşlar edinmiş olmamım da etkisi var. Soğuk görünüşlerine rağmen, Parisli kadınlar da bağ kurmaya ihtiyaç duyuyor. Hatta onların da sakladıkları bir miktar selülitleri var! Bu arkadaşlıklar beni bir Fransıza dönüştürdü. Genellikle konuşmaların ortasında ağzımdan kendiliğinden dökülen Fransızca cümlelere şaşırıp kalıyorum.

Çocuklarımın çok dilli büyüdüklerini izlemek de heyecan veriyor. Bir sabah giyinirken, Leo sütyenimi işaret ederek ne olduğunu soruyor.

İngilizce olarak; "Bra" diye yanıtlıyorum.

Ve kolunu gösteriyor. Birkaç saniye sonra "bras (sessiz bir s ile)" kelimesinin Fransızcada *kol* anlamına geldiğini anlıyorum. Bu kelimeyi kreşte öğrenmiş olmalı. Ona sorduğumda, organlarının çoğunun Fransızcasını bildiğini fark ediyorum.

Beni Fransa'ya asıl bağlayan şey, Fransız usulü ebeveynliğin bilgeliğini keşfetmek oldu. Bir Amerikalı anne olarak hayal bile edemeyeceğim bir şeyken, çocukların kendilerine güvenebileceklerini ve makul davranabileceklerini öğrendim. Bundan sonra başka bir yerde yaşasam bile, bu bilgiyi iyice sindirdim.

Kökeniniz Fransa olduğunda, elbette bazı prensipleri uygulamak daha kolay oluyor. Diğer çocuklar parkta gün ortası abur cuburu yemediğinde, çocuğunuzu bu alışkanlıktan korumak daha kolay. Çevrenizdeki herkes benzer şekilde aynı sınırları uyguladığında, bunları uygulamanız gerçekten kolaylaşıyor (Bean'e zaman zaman "Bunu yapmanıza okulda izin

veriyorlar mı?" diyorum).

Fakat Fransız usulü çocuk büyütmek nerede yaşadığınız ya da ne tür peynir yediğinizle ilgili değil. Peyniri iyi kötü her yerde (Cleveland'da ya da Cannes'da) bulabiliyorsunuz. Önemli olan ebeveynin çocuğuyla ilişkisini şekillendirmesi ve ondan ne beklediğini bilmesi.

Arkadaşlarım bana çocuklarımı bir Fransız gibi mi bir Amerikalı gibi mi büyüttüğümü sıklıkla soruyorlar. Genellikle ikisinin arasında bir noktada olduğumu düşünüyorum: Fransız çocuklara göre terbiyeleri biraz zayıf kalırken, Amerikalılara göre oldukça iyi durumdalar.

Her zaman "merhaba" ya da "hoşçakal" demiyorlar ama selam vermeleri gerektiğini biliyorlar. Tıpkı gerçek bir Fransız anne gibi, ben de sürekli hatırlatıyorum. *Eğitim* dedikleri yolculuğun başkalarına saygı duymak ve beklemeyi öğrenmek dedikleri kısmına geldim. Eğitim zamanla ilerliyor.

Fakat hâlâ Fransız ideali için mücadele ediyorum: çocuklarımı içtenlikle dinliyorum ve isteklerine boyun eğmem gerektiğini hissetmiyorum.[1] Kriz anlarında hâlâ "Ben karar veririm!" diyorum ve herkese sorumluluğun bende olduğunu hatırlatıyorum. Çocukların kendi isteklerinin peşinde kaybolmamasının benim vazifem olduğunu düşünüyorum. Fakat elimden geldiğince de "evet" diyorum.

Simon'la Paris'te kalma konusunda tartışmayı bıraktık. Çocuklar büyüdükçe bizi neyin beklediğini bilmiyoruz. Fransa'da çocuklar büyüdükçe özel hayatlarına hatta cinsel hayatlarına saygı gösteriliyor ve verilen özgürlük artıyor. Belki de böylece gençler isyan etmeye neden bulamıyordur.

Fransız gençler, anne ve babalarının da özel hayatları olduğunu kolayca kabul ediyor. Sonuçta ebeveynler de bu şe-

kilde davranıyor. Hayatları tamamen çocuklarının etrafında dönmüyor. Fransız çocuklar zaman içinde kendi evlerine çıkmayı planlıyorlar. Fransa'da yirmili yaşlarına gelip hâlâ ailesiyle oturan bir erkekle Amerika'da olduğu gibi aşağılayarak alay edilmiyor. Dışarıdan bakıldığında sadece ailesi, başka bir hayatı hayatlarına kabul etmiş gibi görünüyor.

Bean'in anaokuluna başlayacağı yaz, Fransız usulü ebeveynliğin iliklerime kadar işlediğini fark ediyorum. Arkadaşlarının neredeyse hepsi yaz tatillerini büyük anne ve büyük babalarıyla geçiriyorlar. Bean'i annemle kalması için Miami'ye göndermeye karar veriyorum. Annem Paris'e bizi görmeye gelecek, böylece beraber gelebilirler.

Simon buna karşı çıkıyor. Ya Bean evini özlerse ve işler çığırından çıkarsa okyanus ötesinden ne yapabiliriz? Günlük yüzme dersleri olan bir kamp buldum. Zamanlaması yüzünden kampa dönem ortasında başlayacak. Arkadaş bulması zor olmaz mı? Simon bir yıl beklemekten ve biraz daha büyümesinden yana.

Fakat Bean bu yolculuğun müthiş bir fikir olduğunu düşünüyor. Anneannesiyle yalnız olmanın sorun olmadığını ve kampın onu heyecanlandırdığını söylüyor. Simon nihayet kabulleniyor, belki de Bean yokken kahve içebileceği zamanın artacağını fark ediyor. Onunla Miami'ye birlikte gidiyoruz.

Anneme kuralları söylüyorum. Domuz eti yok, güneş kremi çok. Bean'le çantasına koyacakları konusunda bir hafta harcıyoruz. Arada bir üzüldüğü oluyor ama her gün aramaya söz veriyorum.

Öyle de yapıyorum. Fakat Bean Miami'ye vardıktan sonra, kendini maceraya kaptırıyor ve telefonda birkaç dakikadan fazla konuşmuyor. Annemden ve arkadaşlarından

öğrendiklerimle yetınıyorum. Biri bana e-posta yazıyor; "Bugün bizimle sushi yedi, Fransızca öğretti, okuldaki arkadaşlarından bahsetti ve gülümseyerek uyumaya gitti."

Birkaç hafta sonra Bean'in İngilizcesi -Orta Atlantik ve hafif gizemli İngiliz aksanına sahipken- tam bir Amerikan aksanına dönüşüyor. Fakat ülkesinin dışında yaşamak ona yaramış. Annem kendi dil dersi kasetlerini arabada dinlediklerini ve Bean'in "Bu adam Fransızca bilmiyor," dediğini anlatıyor.

Bean Paris'ten uzaktayken neler olduğunu anlamaya çalışıyor. Bir haftanın sonunda; "Babam kilo aldı mı? Annem yaşlandı mı?" diye soruyor. Annem Bean'in Miami'ye ne zaman geleceğimi, ne kadar kalacağımı ve sonra nereye gideceğimizi anlatıp durduğunu söylüyor. Tıpkı Dolto'nun öngördüğü gibi, hem bağımsızlığa hem de dünyayı mantıklı bir şekilde anlamlandırmaya ihtiyacı var.

Bean'in yolculuğundan bahsettiğimde, tepkiler milliyetlere göre ayrılıyor. Kuzey Amerikalılar Bean'in cesur olduğunu düşünüyor ve ayrılıkla nasıl baş ettiğini soruyor. Hiçbiri çocuklarını böyle bir geziye, özellikle de okyanus ötesine göndermiyor. Fakat Fransız arkadaşlarım biraz ayrılığın herkese iyi geleceğini düşünüyor. Bean'in tek başına iyi vakit geçirdiğine eminler ve benim de hak ettiğim bir mola verdiğime inanıyorlar.

Çocuklar bağımsızlaştıkça Simon'la ilişkimiz de iyiye gidiyor. O hâlâ sinirleniyor, ben de hâlâ sinir bozucuyum. Ama en azından bazen neşeli olmanın sorun olmadığını ve arkadaşlığımdan hoşlandığını itiraf ediyor. Arada bir şakalarıma güldüğü bile oluyor. Tuhaf bir şekilde Bean'in espri anlayışını çok komik buluyor.

Bir sabah Simon Bean'e; "Doğduğunda seni maymun sanmıştım." diyor.

Bean; "Sen doğduğunda ben de senin bir *caca* olduğunu düşünmüştüm." diye yanıtlıyor. Simon buna öyle çok gülüyor ki, gözlerinden yaşlar geliyor. Tercih ettiği şaka türünü böylece öğreniyorum: açık saçık ve gerçeküstü.

Tuvalet şakaları yapmaya başlamadım, ama başka çözümler geliştirdim. Simon'ı daha az yönetiyorum ve hatta bazı sabahlar çocuklara çalkalanmamış meyve suyu vermesine bile karışmıyorum. Onun da çocuklar gibi özerkliğe ihtiyacı olduğunu görüyorum. Bana bir bardak dolusu portakal suyu posası kalmasını sorun etmiyorum. Artık ne düşündüğünü sorup durmuyorum. Evliliğimizde biraz gizem olmasını sorun etmiyorum.

Geçen yaz, daha önce gittiğimiz ve bütün o Fransız çocukların uslu uslu oturduğunu gördüğümüz o lokantaya gidiyoruz. Bu defa yanımızda bir değil üç çocuk var. Ve otel değil, mutfağı da olan bir ev kiralayarak akıllıca bir iş yapıyoruz.

Bir öğleden sonra çocuklarla limandaki restorana yemeğe gidiyoruz. O mükemmel Fransız yazlarından birindeyiz, bembeyaz binalar güneşin altında parıldıyor. Ve tuhaf bir şekilde beşimizin de keyfi yerinde. Sakince yemeklerimizi sipariş ediyoruz ve çocuklar masada oturarak yemeklerini zevkle yiyor. Çok az yönlendirme yapmam yetiyor. Elbette Simon'la baş başa yemeğe çıkmak kadar rahatlatıcı değil ama nihayet kendimi tatilde gibi hissediyorum. Yemeğin sonunda bir kahve bile içiyoruz.

Fin

Teşekkürler

Ajansım Suzanne Gluck'a ve Penguin Yayınlarından Ann Godoff ve Virginia Smith'e sonsuz minnettarım.

En içten teşekkürlerim, taslağı titizlikle okuduğu için Sapna Gupta'ya gidiyor. Adam Kuper bana en ihtiyacım olan zamanlarda cesaret verip tavsiyelerde bulundu. Pauline Harris araştırmalarıma yardımcı oldu. Ken Druckerman sadece ilk bölümleri yorumlamakla kalmadı, ayrıca benim adıma gelen paketleri de kabul etti!

Annelerden oluşan okuma ekibime teşekkür ederim: Christine Tacconet, Brooke Pallot, Dietlind Lerner, Amelia Relles, Sharon Galant'a özellikle de kendi hamilelik sorunları sürerken, kitabın hamilelikle ilgili bölümlerini okuyan kahraman Hannah Kuper'e!

Sıklıkla yemek ya da dertleşmek için sığınacak bir liman olarak gelen genel destekleri için; Scott Wenger, Joanne Feld, Adam Ellick, Jeffrey Sumber, Kari Snick, Patrick Weil, Lithe Sebesta, Adelyn Escobar, Shana Druckerman, Marsha Druckerman, Steve Fleischer, Nancy ve Ronald Gelles'e teşekkür ederim. Ayrıca Benjamin Barda ve rue Bleue'deki meslektaşlarıma, arkadaşlıkları, ebeveynlik ipuçları ve *öğlen*

yemeğinden nasıl keyif alınır konulu dersleri için teşekkür ederım.

Bana karşı sıcak ve içten yaklaşımları sayesinde birlikte vakit geçirdiğimiz tüm Fransız ailelere minnet borçluyum. Beni bu ailelerle tanıştıran ve onlarla *takılmama* izin veren yaklaşımları benim kendimi rahat hissetmeme yardımcı oldu. Cécile Agon, Benjamin Benita, Véronique Bouruet-Aubertot, Ingrid Callies, Christophe Delin, Christophe Dunoyer, Andrea Ipaktchi, Laurence Kalmanson, Solange Martin, Gail Negbaur, William Oiry, Robynne Pendariès, Lucie Porcher, Jonathan Ross, Frédérique Souverain, Hélène Toussaint, Emilie Walmsley ve Esther Zajdenweber'e teşekkür ederım.

Kreş Cour Debille ve Kreş Découverte'ye teşekkür ederim. Özellikle de Marie-Christine Barison, Anne-Marie Legendre, Sylvie Metay, Didier Trillot, Alexandra Van-Kersschaver, Fatima Abdullarif. Fanny Gerbet'e içtenlikle müteşekkirim.

Harika ebeveynlerin olunca, ebeveynlik kitabı yazmak kolaylaşıyor. Bonnie Green ve Henry Duckerman'a teşekkür ederim. Ayrıca yaptığım işte benden daha iyi olan birisiyle evli olmak büyük bir nimet. Eşim Simon Kuper'ın desteği ve hoşgörüsü olmasa bu kitabı asla yazamadım. Her bölümü eleştirerek beni daha iyi bir yazar yaptı.

Ve son olarak; Leo, Joel ve Leilai'ya (sky-la gibi telaffuz ediliyor) teşekkür ederim. İşte anneniz çalışma odasında bunu yapıyordu. Umarım bir gün buna değdiğini düşünürsünüz.

Notlar

Giriş:

Fransız Çocuklar Yemek Fırlatmıyor

Bölüm Bir

Çocuk mu bekliyorsunuz?

1. ***Fransız ebeveynler çocukları ile ilgililer.*** 2002 yılında yapılan bir ankette Fransız ebeveynlerin %90'ının "çocukların büyümesini izlemek büyük keyif" fikrine katıldığı ortaya çıktı. Amerika'da bu oran %85.5, İngiltere'de % 81.1.

2. ***Çocuklara ihtiyaç duyduklarından daha fazla ilgi gösteriyoruz.*** Joseph Epstein, "The Kindergarchy: Every Child a Dauphin," Weekly Standard, 9 Haziran 2008. Epstein, aynı zamanda Kindergarchy (Çocukarşi) teriminin isim babasıdır.

3. ***Çocukların fazla uyarandan faydalanabilecekleri şeklinde yorumladı.*** Judith Warner Perfect Madness: Motherhood in the Age of Anxiety (New York: Riverhead Books, 2005).

4. ***FBI kayıtlarına göre Amerika'daki suç oranı, 1991-2009 arasında %43 oranında azalmış.***

5. ***Princeton'da bir ekonomistin yaptığı araştırmaya denk geldiğimde*** Alan B. Krueger, Daniel Kahneman, Claude Fischler, David Schkade, Norbert Schwarz, Arthur A. Stone, "Time Use and Subjective Well-Being in France and the U.S.," Social Indicators Research 93 (2009): 7-18.

6. ***Avrupa Birliği'nde sadece İrlanda'nın doğum oranı Fransa'dan daha yüksek.*** OECD'nin 2009'daki araştırmasına göre doğum oranları.

Bölüm İki

Paris Geğiriyor

1. ***Fransa'da 6.900'de bir kişi*** Bir makaleden alıntı: Women on the Front Lines of Health Care: State of the World's Mothers 2010, published by Save the Children in 2010. The figures are from an appendix in the report titled "The Complete Mothers' Index 2010."

2. ***Günümüzde kadınların %87'si epiduralle doğum yapıyor.*** "Top des Maternités."

Bölüm Üç

Geceleri Nasıl?

1. ***Üzerinde titizlikle çalışılmış sayfalarca uyku araştırması*** Jodi Mindell et al., "Behavioral Treatment of Bedtime Problems and Night Wakings in Young Children: An American Academy of Sleep Medicine Review," Sleep 29 (2006): 1263–76.

2. ***Araştırmayı yazanlar emzirmeyi planlayan kadınları takip ettikleri bir çalışmaya işaret ediyor.*** Makale: Teresa Pinella and Leann L. Birch, "Help Me Make It Thorough the Night. Behavioral Entrainment of Breast-Fed Infants' Sleep Patterns," *Pediatrics* 91, 2 (1993): 436-43.

Bölüm Dört

Bekle!

1. ***Büyük bir kısmı sadece otuz saniye bekleyebiliyor.*** Jonas Lehrer tarafından yeniden değerlendirilen Mischel'in araştırmaları: *The New Yorker* 18 Mayıs 2009.

2. ***"Bir dakika, babamla konuşuyorum"*** Walter Mischel Fransız çocuklar beklemede iyi olsalar bile, bu onların başarılı yetişkinler olabileceği anlamına gelmediğini söylüyor. Başka etkenler de var. Amerikalılar çocukların beklemeyi öğrenmesine gerek duymasa da, yetişkinlikte bir şekilde bu beceriyi geliştirmelerini umuyorlar. Mischel ayrıca şunu da ilave ediyor: "Disipline edilmemiş bir çocuğun disipline edilmiş bir yetişkine dönüşmekle lanetlendiği fikrine inanmıyorum." Ve ekliyor: Sırf

yedi sekiz yaşlarında restoranda etrafa yiyecekleri fırlatıyor diye aynı çocuğun on beş yirmi yıl sonra bir işadamına, bilim insanına ya da öğretmene dönüşmemesi için hiçbir neden yok!"

3. ***Sonuçta yiyordu.*** Mischel çocukların kolayca dikkatlerini dağıttıklarını öğrendi. Marşmelov testinde uzmanlar çocuklara onu düşünmek yerine anneleriyle salıncakta sallandıkları gibi mutlu anlara odaklanmalarını önerdi. Bu şekilde bekleyebildikleri süre gözle görülür şekilde arttı. Bekleyebilme süresi, çocuklar kendilerini oyalamayı öğrendikçe uzuyor. Bu sayede deneyi kontrol eden uzman odaya döndüğünde marşmelovları yutmadan on beş dakika kendini oyalayabilen çocuklar bulabilmiştir.

4. ***Atıştırmalığa ihtiyaç duyduğunu anlatıyor.*** Jennifer Steinhauer, "Snack Time Never Ends," *The New York Times*, 19 Ocak 2010.

5. ***Fakat Fransız anneler bunu çok önemli buluyor.*** Marie-Anne Suizzo, "French and American Mothers' Childrearing Beliefs: Stimulating, Responding, and Long-Term Goals," *Journal of Cross-Cultural Psychology* 35, 5 (Eylül 2004): 606–26.

6. ***Amerikan hükümetinin yaptığı detaylı araştırma*** National Instutute of Child Health & Human Development (NICHD), Study of Early Child Care and Youth Development, 1991-2007.

7. ***Ne isterse yaptığına şahit oldum.*** 2006 yılındaki bir çalışma, Kanadalı çiftlerin de çocuklar etraftayken pek iyi vakit geçirmelerinin mümkün olmadığı ortaya koydu. Vera Dyck ve Kerry Daly, "Rising to the Challenge: Fathers' Role in the Negotiation of Couple Time," *Leisure Studies* 25, 2 (2006): 201-17.

8. ***Fransız bir psikolog*** The psychologist is Christine Brunet, quoted in *Journal des Femmes*, 11 Şubat 2005.

9. ***Aynı zamanda zorunlu bir yolculuktur.*** Anne-Catherine Pernot-Masson, quoted in *Votre Enfant*.

Bölüm Beş

Küçük İnsanlar

1. ***Normandiya ve Burgonya'ya*** Elizabeth Badinter, *L'Amour en Plus: Histoire de l'amour maternel* (Paris: Flammarion, 1980), 56-63.

2. ***Süt anneler daha ucuz oluyordu.*** İbid.

3. ***Bir Fransız tarih uzmanı.*** İbid.

4. ***Onlara keyif verdiği için yapıyor.*** Marie-Anne Suizzo, "French and American Mothers' Childrearing Beliefs: Stimulating, Responding, and Long-Term Goals," *Journal of Cross-Cultural Psychology* 35, 5 (Eylül 2004): 606–26.

5. ***cevapları nasıl bulduğunu ise gerçekten bilmiyorum.*** *Dolto: Une vie pour l'enfance*, *Télérama hors série*, 2008.

6. ***yoktu fakat daha sonra icat etti.*** Dolto, kocasını Birinci Dünya Savaşı'nda kaybeden ve onun okuluna başvuran hali vakti yerinde eğitimli, Fransız kadınları gördükten sonra nasıl bir kariyer istediğine karar verdi. "İşi olmayan burjuva dulların çaresizliğini gördüm." diye anlatır.

7. ***1934'te yılında babasının yazdığı bir mektupta*** Françoise Dolto, *Lettres de jeunesse*: Correspondance 1913-1938 (Paris: Gallimard, 2003).

8. ***diye sorardı küçük hastalarına*** Recollection of the psychoanalyst Alain Vanier, reported in Dolto: *Une vie pour l'enfance, Télérama hors série, 2008.*

9. ***"Bazıları küçük bazıları büyük olabilir. Ama iletişim kurabilirler"*** Psikolog Muriel Djeribi-Valentin'in Jacqueline Sellem ile yaptığı "Françoise Dolto: An Analyst Who Listened to Children adlı röportajından yola çıkarak Kieran O'Meara'nın İngilizce çevirisiyle "*l'Humanité*'de yayınlanan makalesinden...

10. ***bebeğe evi gezdirmeleri gibi*** Marie-Anne Suizzo'nun yaptığı araştırma Parisli annelerin yüzde 86'sının kendileri ile iletişime geçebilmeleri için çocuklarıyla konuştuğunu ortaya koydu. Marie-Anne Suizzo, "Mother-Child Relationships in France: Balancing Autonomy and Affiliation in Everyday Interactions," Ethos 32, 3 (2004): 292–323.

11. ***Yale psikoloğu Paul Bloom*** Paul Bloom, "The Moral Life of Babies," *The New York Times Magazine*, 3 Mayıs 2010.

12. ***sekiz aylık bebeklerin olasılıkları anlayabildiği bulundu*** Alison Gopnik yeni araştırmaların çok küçük bebeklerin bile bizim zannettiğimizden daha fazlasını bildiğini, keşfettiğini, hayal ettiğini ve öğrendiğini ortaya koyduğunu yazdı (Filozof Bebek / Gün Yayıncılık).

Bölüm Altı

Kreş mi?

1. ***onları Amerikalı yapmaktı.*** Abby J. Cohen, "A Brief History of Federal Financing for Child Care in the United States," The Future of Children: Financing Child Care 6 (1996).

2. ***bakıcı tutmaya mali güçlerinin yettiği düşünülüyor.*** Zamanla ana sınıfı Amerikan devlet okulu sistemine dönüştü. Fakat kreşler olduğu gibi kaldı. Orta sınıf ebeveynler ve uzmanlar, annelerin çocuklarına bakmaları gerektiğini düşünüyordu. "Fakat devlet aile hayatının bu kısmına (ailede ya da devlette bir kriz çıkmadığı sürece) dâhil olmamaya karar verdi." diyor Abby Cohen.

3. ***genellikle sabah altı ve altı buçuk arası açılıyorlar.*** 1980'lerdeki cinsel istismar iddialarının ardından tüm sistem incelemeye alındı. Özel sektörde de benzer sorunlar yaşandığı ortaya çıktı. Devamında 1989'da Askeri Çocuk Koruma Yasası çıkarıldı. Bu Amerika'daki kreşler için bir standart oluşturdu. Eğitimli uzman personel zorunluluğu ve her merkezi kontrol eden, yılda dört kez önceden haber vermeksizin yapılan kontroller gibi uygulamalara gidildi.

4. ***Amerikalı ebeveynler kreş konusunda gelgitler yaşıyor.*** 2003 yılında yapılan bir araştırmaya göre Amerikalıların yüzde 72'si o günlerde çok fazla çocuğun kreşe gittiği konusunda hemfikirdi. PEW Araştırma Merkezi'ne göre 1987'de bu oran %67 idi.

5. ***herkes çocukların anladığı kanaatinde*** 2009 yılında Paris valiliğince yayınlanan bir makale, bakıcıların çocukların anne babaları, görünüşleri veya özel herhangi bir durumları hakkında onların yanında konuşmamaları gerektiğini söyledi. Bu tarz bir yaklaşımın ardındaki gizli mesajın çocuklar tarafından sezgisel olarak anında algılandığı da raporda yer aldı.

6. ***çalışırken öğrenmek zorunda olan kişilerden oluşuyor*** OECD, "Starting Strong II: Early Childhood Education and Care," 2006.

7. ***en geniş çaplı araştırmaya kaynak sağladı*** NICHD Study of Early Child Care and Youth Development.

8. ***yer alan araştırmacılardan birine göre*** Jay Belsky, "Effects of Child Care on Child Development: Give Parents Real Choice."

Bölüm Yedi

Sütlü Bébé

1. ***yüzde 63'ü biraz olsun emziriyor*** OECD, "France Country Highlights, Doing Better for Children," 2009.

2. ***bebek dört aylığa ulaştığında hâlâ emziriyor oluyor.*** WHO Global Data Bank on Infant and Young Child Feeding, 2007-2008.

3. ***ve her gün tartılabilirsiniz*** "Daha dikkatli ve sık sık kendinizi takip edebilirsiniz. Daha da iyisi kendinizi kontrol edin." Roy F. Baumeister ve John Tierney *Willpower: Rediscovering the Greatest Human Strength* (New York: The Penguin Press, 2011).

4. ***ileride başka bir zaman*** İbid.

5. ***ve bu konuda suçluluk hissetmek için bir sebep yok*** 2004 yılındaki bir araştırmaya göre Fransız ve Amerikalı anneler çocukların ihtiyaçlarını kendilerininkinden daha öncelikli görmeye puan verdiler. Amerikalılar 5 üzerinden 2.89 verirken, Fransızlar 1.26 verdiler. Marie-Anne Suizzo, "French and American Mothers' Childrearing Beliefs: Stimulating, Responding, and Long-Term Goals," *Journal of Cross-Cultural Psychology* 35, 5 (Eylül 2004): 606-26.

6. ***Fransız annelik dergilerinde yayılan yeni moda*** Violane Belle-Croix, "Géraldine Pailhas, des visages, des figures," *Milk Magazine*, 13 Eylül 2010.

7. ***hem iyi görünmeyi hem de çekici hissetmeyi başarıyor olmaları*** "Fransız kadınları özel hayatın seksi hissetmekle de ilgili olduğunu biliyorlar. Bunun beslenmesi, geliştirilmesi ve pohpohlanması gerektiğini düşünüyor." Debra Ollivier, *What French Women Know: About Love, Sex, and Other Matters of the Heart and Mind* (New York: G. P. Putnam's Sons, 2009).

Bölüm Sekiz

Mükemmel Anne diye Bir Şey Yok

1. ***Amerikalılarda ve İngilizlerde aynı oran yüzde 71*** Bebek patlaması ve yetersiz kreş sayıları nedeniyle Fransız devleti, bazı annelere en küçük çocuğu üç yaşına gelene dek ayda beş yüz euro ödüyor. Ayrıca ilk üç yıl anneler yarı zamanlı çalışabiliyorlar.

2. ***anneler için berbat bir hale getirdiği kesin*** Amerikalı anneler çocuk bakmayı Fransızlara göre iki kat daha sevimsiz buluyor. Alan B. Krueger, Daniel Kahneman, Claude Fischler, David Schkade, Norbert Schwarz, ve Arthur A. Stone, "Time Use and Subjective Well-Being in France and the U.S.," *Social Indicators Research* 93 (2009): 7-18.

3. ***Annette Lareau beyaz ve Afro Amerikalı orta sınıf ebeveynlerde gözlemlediği*** Annette Lareau, *Unequal Childhoods: Class, Race and Family Life* (Berkeley: University of California Press, 2003).

4. Tam zamanlı çalışan orta sınıf ailelerin alışveriş, yemek yapmak, banyo-ödevler ve çocukları bir aktiviteden diğerine taşımak yüzünden delicesine meşgul olduğunu söylüyor. Her şey o kadar boğucu ki uzaktan bakıldığında ev sanki aktiviteler arası bir "bekleme istasyonuna" benziyor. "Questions and Answers: Annette Lareau, Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life,"
http://sociology.sas.upenn.edu/sites/sociology.sas.upenn.edu/files/Lareau_Question&Answers.pdf.

5. ***o olmazsa takımın kaybedeceğini söylüyor!*** Elisabeth Guédel Treussard, "Pourquoi les mères françaises sont supérieures," *French Morning*, 24 Ocak 2011.

6. ***1965'teki anne babalara kıyasla çocuk bakımına çok daha fazla zaman ayırıyor*** Robert Pear, "Married and Single Parents Spending More Time with Children, Study Finds," *The New York Times*, 17 Ekim 2006.

Bölüm Dokuz

Kaka Sosis

1. ***çocuk bakımı en pahalı gider kalemi*** The Basic Economic Security Tables for the United States 2010, Wider Opportunities for Women yayını, 2010, www.wowonline.org

2. ***"tutkuyla seviyor, çılgınca seviyor, pek sevmiyor"*** Debra Ollivier, *What French Women Know: About Love, Sex, and Other Matters of Heart and Mind* (New York: G. P. Putnam's Sons, 2009).

Bölüm On bir

Bu Ekmeğe Bayılıyorum

1. ***evlilikte tatmin azaldı*** Jean M. Twenge, W. Keith Campbell, ve

Craig A. Foster, "Parenthood and Marital Satisfaction: A Meta-Analytic Review," Journal of Marriage and Family 65, 3 (Ağustos 2003): 574-83.

2. ***anneler çocuklarına bakmak yerine ev işlerini tercih ediyor*** 2004 yılında yapılan ve iyi bilinen bir araştırmaya göre, Teksas'ta çalışan anneler çocuk bakmanın günlük işler içinde en sevmedikleri olduğunu söyledi. Ev işi yapmayı çocuk bakmaya tercih ettiklerini söylediler. Daniel Kahneman et al., "A Survey Method for Characterizing Daily Life Experience: The Day Reconstruction Method," *Science*, 3 Aralık 2004.

3. ***her çocukla mutsuzlukları katlanıyor*** Jean M. Twenge et al., "Parenthood and Marital Satisfaction."

4. ***orta sınıf Kanadalılarla yapılmış bir araştırmaya göre*** Vera Dyck and Kerry Daly, "Rising to the Challenge: Fathers' Role in the Negotiation of Couple Time," *Leisure Studies* 25, 2 (2006): 201-17.

5. ***kadınlar ve erkeklerin kazancı arasındaki fark*** Dünya Ekonomik Forumu'nun 2010 Küresel Cinsiyet Farkı çalışmasında oranın Amerika'da 19 Fransa'da 48 olduğu ortaya çıktı.

6. ***ev işi yapan ve çocuk bakan erkekler*** National de la statistique et des études économiques (INSEE).

7. ***çocuk bakımına yüzde 25 daha fazla zaman*** U.S. Bureau of Labor Statistics'in 22 Haziran 2010 verilerine göre "American Time Use Survey-2009 Results,"
www.bls.gov/news.release/archives/atus_06222010.pdf.

8. ***"sakinleşmekte zorlanıyorum"*** 2008'de yapılan araştırmada Amerikalı erkeklerin yüzde 49'u eşleri kadar çocuk bakımında rol aldığını açıkladı. Fakat kadınların sadece yüzde 31'i böyle olduğunu düşünüyor. Ellen Galinsky, Kerstin Aumann, ve James T. Bond, *Times Are Changing: Gender and Generation at Work and at Home.*

9. ***Simon'ı çocuklarla Paris'te bırakmak*** Alan B. Krueger et al., "Time Use and Subjective Well-Being in France and the U.S." Fransız kadınlar Amerikalı kadınlara kıyasla yüzde 15 daha az ev işi yapıyor.

10. ***yılda yirmi bir gün fazla tatil günü*** Aynı makale

11. ***2006 yılında Fransa'da yapılan bir çalışma*** Denise Bauer, Études et Résultats, "Le temps des parents après une naissance," Direction de la recherche, des études, de l'évaluation et des statistiques (DREES),

Nisan 2006,

Bölüm On iki

Yaşayan Bilir

1. ***Fransa'da beş ve altı yaş çocuklarının sadece yüzde 3,1'i obez*** Nathalie Guignon, Marc Collet, and Lucie Gonzalez, "La santé des enfants en grande section de maternelle en 2005–2006," Drees études et resultats, Eylül 2010.

2. ***Amerika'daysa bu oran 10,4*** Centers for Disease Control and Prevention, "Prevalence of Obesity Among Children and Adolescents: United States, Trends 1963-1965 Through 2007-2008."

3. ***"yemek hayatta kalmak için yeniyor"*** Lemangeur-ocha.com, "France, Europe, the United States: What Eating Means to Us: Interview with Claude Fischler ve Estelle Masson," web makalesi 16 Ocak 2008.

Bölüm On üç

1. ***"ona karşı saygılı bir davranış olduğunu söylüyor"*** *Enfant Magazine* röportajı "Comment réussir à se faire obéir?" Ekim 2009, 78-82.

2. ***yapılan bir ankette*** "Les Français et la fessée" TNS Sofres/Logica araştırma şirketinin anketi France, 11 Kasım 2009.

3. ***çocuklarına asla vurmadıklarını söylüyorlar*** yüzde 55'i vurmaya kesinlikle karşılar.

4. ***okuduğum Fransız ebeveynlik uzmanları bunun karşısında duruyor.*** Marsilyalı tanınmış çocuk psikiyatrı Marcel Rufo: "İki nesil ebeveyn var. Geçmiştekiler vuruyor ve kendilerine yapıldığında travmatize olmadıklarını söylüyor. Günümüz ebeveynleriyse -ki ben onları tercih ediyorum- bir şeyi yasaklamak yerine çocuklarına anlatmaya çalışıyor. Ebeveynin rolü çocuğa açıklamak ve anlatmak... Çocuk da böylece kabul ediyor." *Le Figaro Magazine*, 20 Kasım 2009. www.lefigaro.fr

Bölüm On dört

Bırak Hayatını Yaşasın

1. ***evdeki ve çevresindeki onu ilgilendiren her şeyi yapabilmeli***

"French and American Mothers' Childrearing Beliefs: Stimulating, Responding, and Long-Term Goals," *Journal of Cross-Cultural Psychology* 35, 5 (Eylül 2004): 606-26.

2. ***"her fikrine özel bir katkı gibi davranmak"*** Raymonde Carroll Cultural Misunderstandings'de Amerikalı ebeveynlerin çocuklarını eleştirmekten, merakları ile ilgili şakalar yapmaktan ve onlara neyi nasıl yapmalarını söylemekten kaçındıklarını yazıyor.

3. ***neredeyse mükemmel bir not*** 16/20 büyük ve nadir bir başarı olarak görülüyor. University of Cambridge exam board for British Universities. 30 Eylül 2010 tarihli rapor "A Chorus of Disapproval," *The Economist* www.economist.com/node/17155766.

4. ***kimsenin karşılayamayacağı beklentilerin içine doğru onları sokmadığını söylüyor.*** Bu durum Amerika ve Fransa'daki yaşamları kıyaslayan sosyal bilimciler için bir sorun yaratıyor. "Amerikalılar daha empatik davranıyor ve görüş bildirirken çok daha abartılı seçenekler tercih ediyorlar." diyor Rennes ve Ohio'da araştırmalar yapan bir uzman... Mesela "çok iyi" "tam tatmin olamadım" gibi. Fransızlarsa bundan kaçınıyor.

5- ***başarısız olmaktan korktukları için bir şeye kalkışmıyorlar*** Po Bronson ve Ashley Merryman, *NurtureShock: New Thinking About Children (New York: Twelve, 2009)*

Fransa'daki Geleceğimiz

1. ***isteklerine boyun eğmem gerektiğini hissetmiyorum*** Françoise Dolto'ya göre istekler ihtiyaç değil ve bu yüzden tatmin edilmeleri gerekmiyor. Fakat dinlemeli ve konuşmalıyız, tüm farkı yaratan bu. Muriel Djéribi-Valentin'in *l'Humanité*'de İngilizce yayınlanan "Francoise Dolto: An Analyst Who Listened to Children," adlı makalesi.

Kaynakça

ABCs of Parenting in Paris. 5th edition. Emily James, managing ed. Paris: MESSAGE Mother Support Group, 2006. www.messageparis.org.

Antier, Edwige. "Plus on lève la main sur un enfant, plus il devient agressif." *Le Parisien*. November 15, 2009.

Auffret-Pericone, Marie. "Comment réussir à se faire obéir?" *Enfant*. October 2009, 91–96.

Badinter, Elisabeth. *L'Amour en Plus: Histoire de l'amour maternel*. Paris: Flammarion Lettres, 1980.

———. *Le Conflit: La femme et la mere*. Paris: Flammarion Lettres, 2010.

Belsky, Jay. "Effects of Child Care on Child Development: Give Parents Real Choice."March 2009. Text of speech given at Conference of European Ministers of Family Affairs, Prague, February 2009.

Bennhold, Katrin. "Where Having It All Doesn't Mean Having Equality." *The New York Times*, October 11, 2010.

Bloom, Paul. "Moral Life of Babies." *The New York Times Magazine*, May 3, 2010. www.nytimes.com/2010/05/09/magazine/09babies-t.html?pagewanted=all.

Bornstein, Marc H., Catherine S. Tamis-LeMonda, Marie-Germaine Pecheux, and Charles W. Rahn. "Mother and Infant Activity and Interaction in France and in the United States: A Comparative Study." *International Journal of Behavioral Development* (1991): 21–43.

Bronson, Po, and Ashley Merryman. NurtureShock: *New Thinking About Children*. New York: Twelve, 2009.

Calhoun, Ada. "The Battle over 'Cry It Out' Sleep Training." Salon.com, March 17, 2010.

Carroll, Raymonde. *Cultural Misunderstandings: The French-American Experience*. Chicago: University of Chicago Press, 1990.

CIA. The World Factbook. .

Cimpian, Andrei, Holly-Marie C. Arce, Ellen M. Markman, Carol S. Dweck. "Subtle Linguistic Cues Affect Children's Motivation." *Association for Psychological Science* 18, 4 (2007).

Cohen, Abby J. "A Brief History of Federal Financing for Child Care in the United States." *The Future of Children: Financing Child Care* 6 (1996): 26–40.

Cohen, Michel. *The New Basics*. New York: Harper Paperbacks, 2004.

Clerget, Stéphane, and Danièle Laufer. *La mère parfaite, c'est vous*. Paris: Hachette Littératures, 2008.

Dolto, Françoise. *Les étapes majeures de l'enfance*. Paris: Gallimard, 1994.

———. *Lettres de jeunesse: Correspondance* 1913–1938, Paris: Gallimard, 2003.

Dolto, Françoise, and Danielle Marie Lévy. *Parler juste aux enfants*. Paris: Gallimard, 2002.

Delahaye, Marie-Claude. *Livre de bord de la future maman*. Paris: Marabout, 2007.

De Leersnyder, Hélène. *L'enfant et son sommeil*. Paris: Robert Laffont, 1998.

Direction de la recherche, des études, de l'évaluation et des statistiques (DREES). *Le temps des parents après une naissance*. April 2006.

Dyck, Vera, and Kerry Daly. "Rising to the Challenge: Fathers' Role in the Negotiation of Couple Time." *Leisure Studies* 25, 2 (2006): 201–17.

Eisenberg, Arlene, Heidi E. Murkoff, and Sandee Hathaway. *What to Expect: The Toddler Years*. London: Simon and Schuster, 1996.

Epstein, Jean. "Parents, faites-vous confiance!" Interview. www.aufeminin.com. October 7, 2009.

Franrenet, Sandra. "Quelles punitions pour nos fripons?" http://madame.lefigaro.fr/societe/quelles-punitions-pour-nos-fripons-280211-13725. February 28, 2011.

Galinsky, Ellen, Kerstin Aumann, and James T. Bond. *Times Are Changing: Gender and Generation at Work and at Home.* Report. New York: Families and Work Institute, 2009.

Gerkens, Danièle. "Comment rendre son enfant heureux?" Interview with Aldo Naori. Elle, February 26, 2010.

Girard, Isabelle. "Pascal Bruckner at Laurence Ferrari: Le mariage? Un acte de bravoure."*Le Figaro*-Madame, September 11, 2010.

Guiliano, Mireille. *French Women Don't Get Fat.* New York: Alfred A. Knopf, 2005. Hausmann, Ricardo, Laura D. Tyson, and Saadia Zahidi. "The Global Gender Gap Report 2010." Geneva, Switzerland: World Economic Forum, 2010.

Hulbert, Ann. *Raising America: Experts, Parents, and a Century of Advice About Children.* New York: Vintage Books, 2004.

Institute National de la statistique et des études économiques (INSEE). Evolution des temps sociaux au cours d'une journée moyenne, 1986 and 1999. www.insee.fr/fr/themes/tableau.asp?ref_id=natccf05519.

Kahneman, Daniel, and Alan B. Krueger. "Developments in the Measurement of Subjective Well-Being." *Journal of Economic Perspectives* 20, 1 (2006): 3–24.

Kamerman, Sheila. "Early Childhood Education and Care: International Perspectives." Testimony prepared for the United States Senate Committee on Health, Education, Labor, and Pensions, Washington, D.C., March 27, 2001.

———. "A Global History of Early Childhood Education and Care." Background paper. UNESCO, 2006.

Krueger, Alan B., Daniel Kahneman, Claude Fischler, David Schkade, Norbert Schwarz, and Arthur A. Stone. "Time Use and Subjective Well-Being in France and the U.S." *Social Indicators Research* 93 (2009): 7–18.

Krueger, Alan B., ed. Measuring the Subjective Well-being of Nations: National Accounts of Time Use and Well-being. Chicago: University of Chicago Press, 2009. Lareau, Annette. Unequal Childhoods: Class, Race and Family Life. Berkeley: University of California Press, 2003.

. "Questions and Answers About Unequal Childhoods." http://sociology.sas.upenn.edu/a_lareau2.

Lemangeur-ocha.com. "France, Europe, the United States : What Eating Means to Us: Interview with Claude Fischler and Estelle Masson," posted online January 16, 2008.

Marbeau, J. B. F. The Crèche or a Way to Reduce Poverty by Increasing the Population. Trans. Vanessa Nicolai. Montreal, 1994 (original work published 1845). PDF of translation supplied by Larry Prochner, University of Alberta.

Marcelli, Daniel. *Il est permis d'obéir.* Paris: Albin Michel, 2009.

Mairie de Paris. "Mission d'information et d'évaluation sur l'engagement de la collectivité parisienne auprès des familles en matière d'accueil des jeunes enfants de moins de troisans." June 15, 2009.

Melmed, Matthew. Statement submitted to the Committee on Education and Labor, U.S. House of Representatives, Hearing on Investing in Early Education: Improving Children's Success. Washington, D.C., January 23, 2008.

Military.com. "Military Child Care." www.military.com/benefits/resources/family-support/child-care.

Mindell, Jodi, et al. "Behavioral Treatment of Bedtime Problems and Night Wakings in Young Children: AASM Standards of Practice." Sleep 29 (2006): 1263–76.

Mischel, Walter. A History of Psychology in Autobiography. Ed. G. Lindzey and W. M. Runyan. Washington, D.C.: American Psychological Association, 2007.

Mogel, Wendy. The Blessing of a Skinned Knee. New York: Scribner, 2001.

Murkoff, Heidi, Arlene Eisenberg, and Sandee Eisenberg Hathaway. *What to Expect When You're Expecting.* New York: Workman, 2002.

National Institutes of Health. "Child Care Linked to Assertive, Non-compliant, andAggressive Behaviors; Vast Majority of Children Within Normal Range." July 16,2003.

Organisation for Economic Co-operation and Development. "Éducation et Accueil des Jeunes Enfants." May 2003.

Ollivier, Debra. *What French Women Know: About Love, Sex, and Other Matters of the Heart and Mind.* New York: G. P. Putnam's Sons, 2009.

Parker, Kim. "The Harried Life of the Working Mother." Pew Research Center. October 1, 2009. http://pewresearch.org/pubs/1360/working-women-conflicted-but-few-favor-return-to-traditional-roles.

Pernoud, Laurence. *J'élève mon enfant.* Paris: Editions Horay, 2007.

Pew Global Attitudes Project. "Men's Lives Often Seen as Better: Gender Equality Universally Embraced, but Inequalities Acknowledged." July 1, 2010.

Pinella, Teresa, and Leann L. Birch. "Help Me Make It Through the Night: Behavioral Entrainment of Breast-Fed Infants' Sleep Patterns." Pediatrics 91, 2 (1993):436–43.

Prochner, Larry. "The American Creche: 'Let's Do What the French Do, but Do It Our Way.' " *Contemporary Issues in Early Childhood 4, 3* (2003): 267–85.

Richardin, Sophie. "Surfez sur les vagues du désir!" *Neuf Mois*, February 2009, 49–53.

Rossant, Lyonel, and Jacqueline Rossant-Lumbroso. *Votre Enfant: Guide à l'usage des parents.* Paris: Robert Laffont, 2006.

Rousseau, Jean-Jacques. *Émile, or On Education.* Trans. Allan Bloom. New York: Basic Books, 1979.

———. Émile, or On Education. Sioux Falls, S.D.: NuVision Publications LLC, 2007. www.nuvisionpublications.com/Print_Books.asp?ISBN=159547840X.

Sawica, Leslie, coordinator. *Le guide des nouvelles mamans.* Free booklet prepared with support from the French health ministry. 2009.

Senior, Jennifer. "All Joy and No Fun." *New York*, July 12, 2010.

Sethi, Anita, Walter Mischel, J. Lawrence Aber, Yuichi Shoda, and Monica Larrea Rodriguez. "The Role of Strategic Attention Deployment in Development of Self-regulation: Predicting Preschoolers' Delay of Gratification from Mother-Toddler Interactions." *Developmental Psychology* 36, 6 (November 2000): 767–77.

Skenazy, Lenore. *Free-Range Kids*. San Francisco: Jossey-Bass, 2009.

Steingarten, Jeffrey. The Man Who Ate Everything. New York: Vintage Books, 1997.

Suizzo, Marie-Anne. "French and American Mothers' Childrearing Beliefs: Stimulating, Responding, and Long-Term Goals." *Journal of Cross-Cultural Psychology* 35, 5 (September 2004): 606–26.

. "French Parents' Cultural Models and Childrearing Beliefs." *International Journal of Behavioral Developme*nt 26, 4 (2002): 297–307.

. "Mother-Child Relationships in France: Balancing Autonomy and Affiliation inEveryday Interactions." Ethos 32, 3 (2004): 292–323.

Suizzo, Marie-Anne, and Marc H. Bornstein. "French and European American Child-Mother Play: Culture and Gender Considerations." *International Journal of Behavioral Development* 30, 6 (2006): 498–508.

Talbot, Margaret. "The Devil in the Nursery." *The New York Times Magazine*, January 7, 2001.

Thirion, Marie, and Marie-Josèphe Challamel. *Le sommeil, le rêve et l'enfant: De la naissance à l'adolescence.* Paris: Albin Michel, 2002.

Turkle, Sherry. *Psychoanalytic Politics: Jacques Lacan and Freud's French Revolution*. New York: The Guilford Press, 1992.

———. "Tough Love." Introduction. In Françoise Dolto, *When Parents Separate*. Boston: David R. Godine, 1995.

Twenge, Jean M., W. Keith Campbell, and Craig A. Foster. "Parenthood and Marital Satisfaction: A Meta-Analytic Review." *Journal of Marriage and Family* 65, 3 (August 2003): 574–83. UNICEF. "Child Poverty in Perspective: An Overview of Childhood Well-being in Rich Countries." Innocenti Report Card 7, 2007. UNICEF Innocenti Research Center, Florence, Italy.

U.S. Bureau of Labor Statistics. American Time-Use Survey Summary,

2009 results.

Warner, Judith. Perfect Madness: Motherhood in the Age of Anxiety. New York: Riverhead Books, 2005.

Zellman, Gail L., and Anne Johansen. "Examining the Implementation and Outcomes of the Military Child Care Act of 1989." Research brief. Santa Monica, Calif.: Rand Corporation, 1998.

Zigler, Edward, Katherine Marsland, and Heather Lord. *The Tragedy of Child Care in America*. New Haven and London: Yale University Press, 2009.